

ความเท่าเทียมในสังคมที่ความสัมพันธ์ต่างเพศเป็นใหญ่
GENDER EQUITY IN HETERONORMATIVE SOCIETY

มรกต ณ เชียงใหม่

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2562

ความเท่าเทียมในสังคมที่ความสัมพันธ์ต่างเพศเป็นใหญ่

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

GENDER EQUITY IN HETERONORMATIVE SOCIETY

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of DOCTOR OF PHILOSOPHY
(Development Education)
Graduate School, Srinakharinwirot University
2019
Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
ความเท่าเทียมในสังคมที่ความสัมพันธ์ต่างเพศเป็นใหญ่
ของ
มรกต ณ เชียงใหม่

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก	 ประธาน
(อาจารย์ ดร.กิตติกร สันคติประภา)	(รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์)
..... ที่ปรึกษาร่วม	 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมภรณ์ บุษปอภาร)	(อาจารย์ ดร.ปรีชัช ดาวอุดม)

ชื่อเรื่อง	ความเท่าเทียมในสังคมที่ความสัมพันธ์ต่างเพศเป็นใหญ่
ผู้วิจัย	มรกต ณ เชียงใหม่
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2562
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร. กิตติกร สันคติประภา
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปฐมาภรณ์ บุษปาร่าง

ปริญญานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจสภาพการณ์ของวัฒนธรรมทางเพศที่ดำรงอยู่ในสังคมการทำงาน ศึกษาภาวะความไม่เท่าเทียมทางเพศจากประสบการณ์ของผู้หญิงในพื้นที่งาน และวิพากษ์ให้เห็นการให้ความหมายประสบการณ์การทำงานของผู้หญิงในวัฒนธรรมทางเพศ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิทยาศาสตร์นิยามเชิงชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ พื้นที่วิจัยคือสถานที่ทำงานที่มีผู้หญิงโดยส่วนใหญ่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับการสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลจากประสบการณ์ของผู้หญิงใช้เทคนิคการสร้างมโนทัศน์ตามแนวทางการสร้างความรู้จากฐานรากเพื่อพัฒนาเป็นแก่นของเรื่อง ผลการวิจัยพบว่าความสำเร็จในวงจรชีวิตของผู้หญิงที่เป็นปกติมีลักษณะเป็นเส้นตรง วิถียังชีพของผู้หญิงตั้งอยู่ในระเบียบทางเพศภาวะความกตัญญูต่อบุพการีของลูกผู้หญิงเป็นการประกอบสร้างจากวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ที่ปลูกฝังให้ผู้หญิงที่ดีที่ต้องทำหน้าที่หลักในการทดแทนบุญคุณพ่อแม่ทำให้ผู้หญิงกำกับตนเองในการทำงานบนฐานของเพศภาวะ ความเป็นหญิงที่ถูกวัฒนธรรมการทำงานซึ่งมีอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่กำกับให้ผู้หญิงทำงานที่เสียเปรียบคืองานหนัก รายได้น้อย และในขณะเดียวกันสังคมคาดหวังถึงบทบาทของผู้หญิงในการรับผิดชอบงานทั้งสองพื้นที่ ทั้งในและนอกครัวเรือนให้สมบุรณ์ภายใต้อุดมการณ์ความเป็นชายครอบงำ ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงมายาคติของความเท่าเทียมระหว่างเพศในสังคมการทำงาน และการให้คุณค่าของผู้หญิงที่ยังดำรงอยู่ภายใต้บรรทัดฐานรักต่างเพศที่ถูกสร้างขึ้น

คำสำคัญ : ความเท่าเทียมทางเพศ, ระเบียบเพศ, งานอาชีพบนฐานเพศภาวะ, ชาติพันธุ์วรรณาแนวสตรีนิยม

Title	GENDER EQUITY IN HETERONORMATIVE SOCIETY
Author	MORRAKOT NA CHIANGMAI
Degree	DOCTOR OF PHILOSOPHY
Academic Year	2019
Thesis Advisor	Dr. Kittikorn Sankatiprapa
Co Advisor	Assistant Professor Dr. Pattamaporn Busapathumrong

The objective of this dissertation is to understand the circumstances related to the gendered culture in the workplace. It also investigated gender inequity based on the experience of women in working areas and criticized to reveal the working experiences of females in gendered culture. The qualitative research and feminist critical ethnography methodology were applied in this study, while the research areas were the workplaces where mostly women were employed. The in-depth interview and observation were used to collect the data. The collected data were then analyzed based on the experience of using the technique of conceptualization with grounded theory to develop it at the core. The research findings revealed that the success in the normal female life cycle was defined by the linearity, while the female way of life was built on gendered order. The gratitude of women towards their parents originates from patriarchal culture, as good women were mainly fostered to recompense their parents and their work was limited by gendered professions. Similarly, under a patriarchal ideology, women were at a disadvantage in terms of work, because they had to work harder and with less pay than men. At the same time, society has always expected that the roles and responsibilities of women, both at home and in the workplace, had to be completed perfectly. These results hence not only implied the myth of the gender equity in the workplace, but also the value of women existing under the heterosexual norms constructed by society.

Keyword : Gender Equity, Gender Order, Gendered Profession, Feminist Ethnography

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงไม่อาจสำเร็จสมบูรณ์ขึ้นมาได้ หากปราศจากความเมตตากรุณาจากท่านอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรวุฒิ ปัดไธสง อาจารย์ ดร.จิตติมา เจือไทย และ อาจารย์ไพสิฐ พาณิชย์กุล ที่ให้คำปรึกษาแนะนำและให้แง่คิดมุมมองจนทำให้ผู้เขียนได้หัวข้อในการทำวิทยานิพนธ์ และดร.กิตติกร สันคติประภา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมภรณ์ บุษปธำรง ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของผู้เขียน ได้ให้ข้อมูลและคำแนะนำต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียน โดยเฉพาะการวางเค้าโครง แนวทางการเขียนเนื้อหาและบทวิเคราะห์ ตลอดจนการกำหนดกรอบเวลาในการเสนอความคืบหน้าของงาน ซึ่งถือเป็นแรงกระตุ้นให้แก่ผู้เขียนได้อย่างดียิ่ง ทั้งท่านอาจารย์ยังได้สละเวลาอันมีค่าตรวจสอบความถูกต้องของงานผู้เขียนอีกด้วย ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งใจและสำนึกในพระคุณของท่านอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ไว้ ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ และ ดร.ปรีชัช ดาวอุดม กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ท่านได้กรุณาชี้แนะแนวทางและคำแนะนำ ตลอดจนข้อสังเกตต่างๆ ทำให้ผู้เขียนได้พัฒนาแนวความคิดและไตร่ตรองปัญหาต่างๆ ได้อย่างรอบคอบมากยิ่งขึ้นจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ต่างๆ อันผู้เขียนมิได้เอ่ยนาม ที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ทางด้านวิชาการแก่ผู้เขียน รวมทั้งได้แต่งตำราให้ผู้เขียนได้ใช้ค้นคว้า อ้างอิง จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้

ขอบคุณครอบครัวที่เข้าใจและสนับสนุน คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งมารดา อุดม ณี เชียงใหม่ ผลงานนี้มอบให้ผู้หญิงต้นแบบที่ต่อสู้ อดทน พันฝ่า เลี้ยงลูกทั้งสี่คนมาด้วยความรักและความอบอุ่น และสร้างให้ลูกมีวันนี้ ที่ลืมไม่ได้คือบุตรสาวทั้งสอง Naomi & Emily Na Chiangmai S. Schwartz ที่เป็นทั้งผู้ช่วยวิจัย หาบทความ หนังสือ ข้อมูลต่าง ๆ ในต่างประเทศ และถกเถียงมุมมอง วิเคราะห์เกี่ยวกับผู้หญิง ที่สำคัญเป็นกำลังใจให้ผู้เขียนตลอดระยะเวลาที่ศึกษาและจัดทำวิทยานิพนธ์

มรกต ณี เชียงใหม่

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญรูปภาพ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ปัญหาและความสำคัญ.....	1
คำถามการวิจัย.....	9
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	9
คุณค่าของงานวิจัย	10
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและกรอบความคิดในการวิจัย.....	11
ส่วนที่หนึ่ง : วัฒนธรรมทางเพศที่ดำรงอยู่ในสังคม.....	12
อุดมการณ์กับโครงสร้างสังคม	19
กลไกอุดมการณ์: การสร้างองค์ประจักษ์.....	23
อุดมการณ์กับวัฒนธรรม.....	26
ส่วนที่สอง: การให้ความหมายของบุคคลต่อวัฒนธรรมทางเพศในพื้นที่สาธารณะที่ถูก	
กำหนดให้เป็นพื้นที่การทำงานของผู้หญิง.....	29
การแบ่งแยกส่วนทางเพศภาวะ	29
พื้นที่สาธารณะและการกดขี่ทางเพศ :.....	31
สตรีนิยมแนวเชิงประจักษ์กับสตรีนิยมแนวหลังสมัยใหม่	35
ส่วนที่สาม : กรอบความคิดในการวิจัย	38

วิเคราะห์บริบทวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ : อุดมการณ์ทางเพศกำกับบทบาทหญิงและผลิตซ้ำตัวตนผู้หญิง	38
วิเคราะห์ปฏิบัติการวัฒนธรรมทางเพศในพื้นที่งานหญิง	40
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	42
แนวทางการศึกษาด้านนิยามเชิงชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ (Feminist - Critical Ethnography)	42
แนวทางการศึกษาด้านนิยามหลังสมัยใหม่ – ชาติพันธุ์วรรณา (Postmodern – Feminist Ethnography)	43
การเข้าถึงประสบการณ์.....	47
นักธุรกิจ	47
แม่บ้าน.....	47
พนักงานธุรการ	48
พนักงานส่งเสริมการขาย	48
พนักงานขาย.....	48
เจ้าพนักงาน ผู้คุมแดนหญิง	48
ช่างเสริมสวย	49
พยาบาล.....	49
การบันทึกและวิเคราะห์ประสบการณ์.....	50
สนามการวิจัย.....	51
การเข้าสู่สนามวิจัย	53
การเก็บรวบรวมข้อมูล	55
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
ประสบการณ์ภาคสนาม	57
เรื่องของข้อจำกัดในเรื่องเวลาในการขอสัมภาษณ์	59

ขอจำกัดในเรื่องสถานที่	59
ขอจำกัดในเรื่องการเดินทาง	59
บทที่ 4 งานของผู้หญิงในบริบทวัฒนธรรม	61
การเข้าสู่ความเป็นเพศของผู้หญิง (Engendering Womanhood)	62
การสร้างความเป็นเพศหญิงในเด็กหญิง	63
การสร้างให้ผู้หญิงต้องเป็นคนเรียบร้อย มีระเบียบและรักความสะอาด	64
การสร้างให้ผู้หญิงต้องมีความละเอียดถี่ถ้วน.....	64
การสร้างให้ผู้หญิงเป็นคนที่ใช้อารมณ์ความรู้สึก.....	65
การสร้างให้เป็นคนเชื่อฟัง (Obeying body)	65
การสร้างให้เป็นคนรักบ้านและผูกตัวเองติดอยู่กับบ้าน	66
การสร้างให้เป็นคนอดทนกับความลำบาก	67
เพศงาน (Gendered Work): การแบ่งงานตามเพศ (Gender Division of Labour).....	67
งานในครัว: เส้นที่ปลายจวักและพื้นที่ของการแสดงความสามารถ.....	68
งานดูแล เอาใจใส่ (Care Work): งานบริการ.....	68
งานทำความสะอาด (Cleaning Work): ความละเอียด	69
การเข้าสู่งานอาชีพของผู้หญิง (Engendering Work/Profession)	70
การหางานและการคัดเลือกเข้าทำงานตามเพศภาวะ (Gendered Recruitment or Job Searching).....	71
นายจ้างเสาะหาแรงงานถึงแหล่ง	71
การสมัครงานกับผู้จ้าง	72
การแลกเปลี่ยนแรงงานโดยผู้ปกครองยินยอม	74
การฝึกหัดงานตามเพศภาวะ (Gendered Orientation)	75
เพศภาวะในการพัฒนาศักยภาพ (Gendered Human Potential Development).....	76

การพัฒนาฝีมือแรงงานจากอาหารแบบเดียวเป็นหลายแบบ:	76
การยกระดับจากคนใช้เป็นคนงานในโรงงาน :	77
สร้างความเชื่อถือจากการเรียนรู้และฝึกฝน :	77
เพศภาวะกับการประเมินผล (Gendered Evaluation)	78
เพศภาวะในการให้รางวัล การลงโทษ (Gendered Reward and Punishment)	79
การเข้าสู่การมีคู่ชีวิต (Life with a Partner)	81
ชีวิตคู่สมบูรณ์	81
ความสมบูรณ์ด้วยสองบทบาท แม่และงานอาชีพ :	81
เธอคือหนึ่งเดียวที่ทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่ได้ดีที่สุด	82
ชีวิตคู่ล้มเหลว	83
การจดทะเบียนสมรส : ความหมายทางนิตินัย ไม่ได้จำกัดทางพฤตินัย	83
ความชอบธรรมและการไม่รับผิดชอบของสามี :	84
ชีวิตไร้คู่หรืออยู่กับตัวเอง	85
การแต่งงาน	85
บทที่ 5 ความหมายความเท่าเทียมทางเพศภายใต้ปฏิบัติการวัฒนธรรมงานหญิง	88
ความเป็นเส้นตรงแห่งความสำเร็จของความเป็นหญิง (Linearity of female gender accomplishment)	89
บันไดขั้นแรก เด็กหญิงกับความเป็นหญิง	89
การจัดตำแหน่งผู้หญิงด้วยงานบ้าน	90
“แม่” ในฐานะผู้กำกับการผลิตซ้ำความคิดเชิงวัฒนธรรม	94
การสร้างเป้าหมายการพึงพิงของผู้หญิง	95
บันไดขั้นที่สอง หญิงสาวกับงานวิชาชีพ : งานหญิงตอกย้ำความเป็นหญิง	97
ความเป็นชายเข้าหาลอมและกำกับความเป็นหญิง	98

งานชั่วคราวสอดรับความเป็นหญิง.....	99
บันไดขั้นสุดท้ายของมายาคติความสำเร็จ: หลุมพรางของชีวิตผู้หญิง	99
การให้ความหมายของความสำเร็จ.....	100
ความสมบูรณ์ของหญิงสองบทบาท (Double Roles)	102
ลูกเป็นหลัก เพื่อชดเชยสิ่งที่ขาดหาย	102
วິถิยั้งชีพของผู้นหญิงบนระเบียบทางเพศภาวะ (Gendered Professionalization).....	105
งานในกลุ่มบริการ ด้านสุขภาพ สถานพยาบาล บุคคลเจ็บป่วย ผู้สูงอายุ และเด็ก: จิต	
วิญญาณของผู้เสียสละเพื่อดูแลชีวิต	105
งานในกลุ่มบริการ สถาบันบันเทิง สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านผับบาร์ ร้านดื่มสุรา:	
เสน่ห์ในเรือนร่างของผู้หญิง	107
งานในกลุ่มบริการ ด้านความสวยความงาม: หญิงผู้สร้างความงาม	109
งานในกลุ่มธุรกิจการค้า เสื้อผ้า เครื่องประดับ: ธุรกิจของหญิงเพื่อหญิง	113
งานในกลุ่มด้านงานขาย ส่งเสริมการขาย: เรือนร่างหญิงสวยกับสินค้า.....	114
งานในกลุ่มงานสำนักงาน งานเสมียน งานเลขานุการ: หญิงรับใช้ที่มีตำแหน่ง	118
ความกตัญญูของลูกผู้หญิง (Filial Daughter).....	120
การตอบแทนด้วยการหารายได้จุนเจือครอบครัว.....	120
การตอบแทนด้วยการให้เงินค่ายาและค่ารักษาพยาบาลในยามแก่เฒ่า	122
การผลิตซ้ำความเหนือกว่าของชายผ่านความกตัญญู	124
ปรับวิธีคิดสู่การเปลี่ยนแปลง	127
ความปกติและปกติวิสัย.....	128
แบบแผนชีวิต วิธีชีวิตหญิง	129
การสร้างภาพงานหญิงให้มีความหมาย	130
คุณลักษณะ บทเพศ และขนบธรรมเนียมผู้หญิง	131
อำนาจละมุนกับความชอบธรรม.....	132

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศที่เป็นธรรม	133
บรรณานุกรม	137
ประวัติผู้เขียน.....	145

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบที่ 1.....	20

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความสำคัญ

สังคมกำหนดให้ลูกผู้หญิงต้องมีความเป็นหญิง มีความเป็นกุลสตรี การให้คุณค่าของ ผู้หญิงดี คือการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นภรรยาที่ดีของสามีและเป็นแม่ที่ดีของลูก วัฒนธรรมทาง สังคมที่ฝังรากลึกในความเชื่อของบุคคลในสังคมนี้ถูกส่งผ่านสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว วัด โรงเรียน และสถานที่ทำงาน คนในสังคมต้องประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตาม กฎเกณฑ์ กติกา ของสังคม ประพฤติตนให้มีศีลธรรมอันดี ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิง หรือเพศชาย แต่เพศ หญิงจะถูกควบคุมมากกว่า เพราะสังคมเชื่อว่า เป็นเพศที่อ่อนแอ ทำให้ต้องปกป้อง ดูแล หากทำ สิ่งใดผิดพลาดแล้วจะทำให้เสื่อมเสียถึงวงศ์ตระกูล ต่างจากเพศชายที่สังคมเชื่อว่า ทำอะไรก็ไม่ เสี่ยงเสียมีแต่ได้เปรียบ หากแต่เกิดมาเป็นผู้ชายแล้วต้องมีความเป็นชายให้สมกับที่เกิดมาเป็น ลูกผู้ชาย แต่ถ้าทำตัวเหมือนผู้หญิง ก็คือไม่สมกับเกิดมาเป็นผู้ชาย ถือเป็นความผิดปกติ เป็น ความเบี่ยงเบนที่ต้องได้รับการบำบัดให้หายเป็นปกติ จึงจะอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้ และความรู้ใน เรื่องเพศแบบกระแสหลักได้กำหนดมาตรฐานของความเป็นหญิงและความเป็นชายไว้ ถ้าบุคคลไม่ อยู่ในกรอบความเป็นมาตรฐาน ถือว่าเป็นความแตกต่างที่ต้องได้รับการรักษา ปรับปรุง แก้ไขให้ เป็นปกติ เริ่มจากการปลูกฝัง ขัดเกลา กล่อมเกลา เลี้ยงดู ให้ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปตาม ลักษณะบทบาททางเพศภาวะ ที่มีความเป็นหญิงเป็นชายถูกต้อง อยู่ในกรอบที่พึงงามของสังคม ผู้ชายต้องมีความเป็นผู้ชาย และผู้หญิงต้องมีความเป็นผู้หญิง ซึ่ง (ปราณี วงษ์เทศ, 2549) ได้ อธิบายว่า ความเป็นหญิง ความเป็นชาย ถูกสร้างขึ้นจากวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ สังคม และมีการผลิตซ้ำในสังคม ความแตกต่างทางเพศเป็นเรื่องธรรมชาติ หญิงคู่กับชาย เพื่อสืบต่อเผ่าพันธุ์

เมื่อสังคมจัดระเบียบความเป็นเพศให้ความเป็นผู้ชายคือความมีเหตุผล แข็งแรง ไม่ อ่อนแอ กระทำและชอบในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับผู้หญิง ตามแนวคิดแบบขั้วตรงข้าม (Binary Opposition) ผู้หญิงต้องมีความเป็นหญิง กล่าวคืออารมณ์อ่อนไหวง่ายอ่อนโยน ไม่มีอิสระ ต้อง อาศัยผู้ชายมาปกป้องคุ้มครอง และถูกสังคมกำกับแบบเข้มงวดกว่าความเป็นชาย ดังนั้นเมื่อ ผู้หญิงกระโดดข้ามแบบแผนความเป็นหญิง กำกับดำเนินชีวิตตามความคาดหวังหรือเกินความ คาดหวังจะได้รับการยกย่อง การให้รางวัล ชื่นชมเมื่อเป็นผู้หญิงดี ผู้หญิงแกร่ง แต่จะถูกลงโทษ ประณามเมื่อประพฤติตนไม่อยู่ในกรอบระเบียบของความเป็นเพศภาวะ การควบคุมและลงโทษ ผู้หญิงนั้นรุนแรงและมีข้อกำหนดต่าง ๆ ทางสังคมมากกว่าผู้ชาย ทั้งที่ความเป็นมนุษย์เท่าเทียม กัน ผู้หญิงมักจะเป็นผู้ถูกห้ามปรามต่าง ๆ นานาและถูกลงโทษเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้น เช่น

การห้ามไม่ให้ออกบ้านยามวิกาล หากเกิดเหตุขึ้น ถูกจุด ถูกลงนาม ถูกข่มขืน ถือว่าเป็นความไม่ระมัดระวังตัวของตนเอง และต้องรู้สึกผิดที่ไม่ทำตามข้อห้ามนั้น และกฎหมาย กฎเกณฑ์ กติกาทางสังคมให้โอกาสกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง (กิตติกร สันคติประภา, 2550) ในขณะเดียวกันผู้ชายสามารถกระทำได้ โดยไม่คิดว่าจะมีอันตรายเพราะสังคมเชื่อว่าผู้ชายสามารถดูแลตัวเองได้และไม่เสียหาย ซึ่งนั่นก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของการกำหนดความมีอภิสิทธิ์และเอกสิทธิ์ต่าง ๆ ของความเป็นชายที่เหนือความเป็นหญิง บรรทัดฐานทางสังคม ความเชื่อและวัฒนธรรมที่สร้างและให้คุณค่าที่แตกต่างกันระหว่างเพศ เมื่อสังคมยกให้เพศชายเหนือกว่า เพศหญิงย่อมด้อยกว่า เพราะรูปแบบของความเป็นชายนั้นครอบคลุมจากวัฒนธรรม ความเชื่อของคนในสังคมที่กำกับและให้ความชอบธรรมถือว่าเป็นเรื่องธรรมชาติ จึงไม่มีการตั้งคำถามกับสังคมวัฒนธรรม นอกจากนี้ด้วยเพศภาวะที่ถูกมองว่าต่างกันยังนำไปสู่การยกย่องผู้ชายให้เป็น “ผู้นำ” โรเบิร์ต คอนเนล (Robert Connell) ได้กล่าวว่า เราจะเห็นได้ชัดเจนในสังคมว่าผู้นำนั้นเป็นบทบาทของผู้ชาย ควบคุมผู้ชายด้วยกันเอง และผู้หญิงด้วย แต่การจัดระเบียบเพศภาวะในสังคมให้เอกสิทธิ์แก่ความเป็นชายมากกว่าความเป็นหญิงในเรื่องของการเป็นผู้นำ (Robert W. Connell, 2001)

จูดิธ บัตเลอร์ (Judith Butler) ได้เสนอว่าความเป็นเพศหรือเพศภาวะนั้นเป็นการประกอบสร้างทางสังคม และมีผลกับการกดขี่ผู้หญิงในหลายๆ วัฒนธรรม ความรู้กระแสหลักที่ให้ความเป็นปกติ และธรรมชาติของความเป็นเพศ โดยชีววิทยา สรีระวิทยา ตอกย้ำโดยผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์นั้น ให้รับรู้ถึงความเป็นตรงกันข้ามกับความเป็นจริง (Reality) ดังนั้นความรู้เรื่องเพศที่ถูกสร้างให้เป็นความจริงในสังคมจึงถูกท้าทายด้วยแนวคิดแบบสตรีนิยม ที่ได้แย้งกับทฤษฎีหลักที่ว่ามนุษย์ถูกกำหนดความเป็นเพศตามเพศกำเนิด บุคคลที่เกิดมาเป็นผู้หญิงต้องมีอัตลักษณ์ตามที่สังคมต้องการ เพื่อการควบคุมได้ง่ายและยอมทำตาม สังคมสร้างให้ความเป็นชายมีอภิสิทธิ์ เอกสิทธิ์ ที่เหนือกว่าความเป็นหญิง จึงเข้ามาจัดให้ความเป็นหญิงอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่า และผู้หญิงจึงถูกทำให้เชื่อว่าความจริงเรื่องผู้หญิงดี เป็นความจริงในจิตวิญญาณของตนเองภายใต้ระเบียบทางสังคมเรื่องเพศที่ถูกกำหนดจากผู้มีอำนาจ (Butler, 2007)

ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา พื้นที่การทำงานนอกบ้านถูกสร้างหรือกำหนดให้เป็นที่เข้าใจว่าเป็นพื้นที่แห่งความเป็นชาย (Butler, 2007) ด้วยวิธีคิดแบบมาตรฐานรักต่างเพศ (Heteronormative) ที่มีเพียงผู้ชายกับผู้หญิงเท่านั้น และในโลกเศรษฐกิจทุนนิยมและการเรียกร้องถึงสิทธิและความเท่าเทียมกันของสตรีนิยม ทำให้ผู้หญิงออกทำงานนอกบ้านเพื่อมีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เดิมจากพื้นที่ทำงานนอกบ้านเป็นเรื่องของผู้ชายได้กลายเป็นที่ทำงานของทั้งผู้หญิงและผู้ชาย และภายใต้วิธีคิดแบบเสรีนิยมใหม่ (Neo-Liberal)

สังคมได้สร้างให้คนในสังคมรู้สึกว่ามีอิสระในการเลือกที่จะทำงานในบ้านหรือนอกบ้านก็ได้ การเปิดโอกาสในผู้หญิงได้เข้ามาทำงานนอกบ้านและโอกาสก้าวหน้าของผู้หญิง ประกอบกับกฎหมายความเท่าเทียมกันทางเพศมาช่วยสนับสนุน จึงทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่าตนเองมีโอกาสและสิทธิเท่าเทียมกันกับผู้ชาย สังคมสมัยใหม่จึงถูกมองว่าเป็นสังคมที่ปลดปล่อย ผู้หญิงจากเดิมที่ผู้หญิงมีพื้นที่ที่มีเพียงแต่พื้นที่ส่วนตัวเท่านั้น คำถามคือพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ทำงานนอกบ้านให้อิสระและโอกาสกับผู้หญิงจริงหรือ การอ้างถึงเหตุผลของการแบ่งงานกันทำตามเพศ การกำหนดกฎเกณฑ์กติกาของการอยู่ร่วมกัน ตามโครงสร้างสังคมสมัยใหม่นั้นยุติธรรมจริงหรือ การอ้างถึงความมีสิทธิมีเสียงของผู้หญิงเท่าเทียมกับผู้ชายนั้น เรายังคงเห็นผู้หญิงยังต้องทำหน้าที่ตามบทบาทความเป็นหญิงตามที่สังคมคาดหวัง ทั้งในพื้นที่ส่วนตัว ควบคู่กับพื้นที่สาธารณะ หมายถึงความคาดหวังให้ผู้หญิงยังต้องทำงานบ้าน ดูแลสามีและลูก ในขณะที่เดียวกันก็ต้องทำงานนอกบ้าน (Double Role) นอกจากนี้รายได้จากงานของผู้หญิงจะถูกมองว่าเป็นเพียงงานที่เป็นส่วนเสริมให้กับผู้ชายที่สังคมคาดหวังว่าเป็นผู้ดูแลครอบครัว ผู้หารายได้หลัก การจัดแบ่งพื้นที่ทำงานยังคงจัดแบ่งตามเพศ และการจัดให้ผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ เพศที่ต้องการการคุ้มครอง ปัญหาต่าง ๆ ในการเอาเปรียบระหว่างเพศจึงเกิดขึ้น ปัญหาความรุนแรงทางเพศ การคุกคามทางเพศที่เกิดขึ้นในที่ทำงาน และยังคงดำรงอยู่ แต่อาจจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามยุคสมัย ซึ่งแก่นแท้ของการเอาเปรียบกดขี่ ก็ยังคงเห็นได้อยู่ ถึงแม้มีมาตรการป้องกันและแก้ปัญหา เช่นการป้องกันคุ้มครองลูกจ้างเพศหญิงที่ทำงานในเวลาวิกาลซึ่งอาจจะเป็นอันตรายต่อทั้งสุขภาพอนามัย หรือความปลอดภัยทางเพศของลูกจ้างหญิงที่จะต้องเดินทางมาทำงานในระยะเวลาดังกล่าวหรืออยู่ทำงานในช่วงระยะเวลา ซึ่งเป็นช่วงที่อาจจะก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศได้ จึงไม่ให้ทำงานในยามวิกาล (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2541)

ผู้วิจัยต้องการชี้ชวนให้คิดในอีกมุมมอง การป้องกันและการแก้ปัญหาโดยตั้งกฎเกณฑ์กติกา เพื่อมาคุ้มครองผู้หญิงไม่ให้ทำงานในเวลากลางคืน อาจเป็นการกีดกันผู้หญิงไม่ให้ทำงานมากกว่าผู้ชาย หรืออาจเป็นการกำหนดให้ผู้หญิงต้องทำงานในบ้านด้วยหรือไม่อย่างไร และวัฒนธรรมการเป็นผู้หญิงดีต้องไม่ควรออกบ้านในยามวิกาลนั้น เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้หญิงหรือไม่ และการกำหนดให้ความเป็นหญิงนั้นเป็นสิ่งที่อันตราย ต้องระวังตนเอง ต้องหลีกเลี่ยงการทำงานที่ล่อแหลม ต้องรู้จักป้องกันตนเอง เรียนรู้การต่อสู้ แต่การกระทำความรุนแรงทางเพศในที่ทำงานและเป็นเวลาทำงาน ไม่จำเป็นต้องเป็นยามวิกาลเท่านั้น การคุกคามทางเพศไม่เพียงแต่กับผู้หญิงเท่านั้น แต่กับผู้ชายที่มีความเป็นหญิงอยู่ในตัวตน ที่สังคมกลับมองว่าเป็น

เรื่องไร้สาระและผู้ชายกระทำกับผู้ชายไม่มีความเสียหายอะไรเกิดขึ้น ควรต้องถูกนำมาให้ความสำคัญ และอะไรคือเหตุของปัญหาที่แท้จริง

เพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจผู้หญิงต้องออกทำงานนอกบ้านมากยิ่งขึ้น แต่ในทางกลับกันงานหน้าที่ภายในบ้านไม่ได้หายไปเพราะสังคมยังคงสร้างความเชื่อว่างานบ้านเป็นหน้าที่ของผู้หญิง และหากผู้หญิงไม่ทำหน้าที่ที่กำหนด สังคมมักตีตราว่าไม่มีความเป็นผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงรู้สึกถึงอำนาจและเกรงกลัวต่อการตัดสินใจของสังคม จากการถูกจับจ้องและทำให้จำนนต่อภาระหน้าที่ที่ต้องทำเพิ่มมากกว่าผู้ชายในขณะที่ผู้ชายไม่ต้องรับผิดชอบเพราะสังคมกำหนดว่างานในบ้านเป็นเรื่องของผู้หญิงและนอกบ้านเป็นเรื่องของผู้ชาย ถึงแม้จะมีตัวเลขดัชนีความไม่เสมอภาคทางเพศ ในปี พ.ศ. 2559 แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 79 จาก 198 ประเทศ มีค่า 0.366 และเป็นไทยจัดอยู่ในกลุ่มการพัฒนามนุษย์ในระดับสูง คำนวณจากสุขอนามัยของเพศหญิง (Health) การสร้างเสริมพลังของเพศหญิง (Empowerment) และตลาดแรงงานของเพศหญิง (Labor Market) เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.31 จึงสรุปได้ว่าประเทศไทยมีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ย หมายถึงค่าไม่เสมอภาคหญิงชายมีค่ามากกว่า และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในแถบฝั่งแอฟริกาและเอเชีย เช่น ประเทศเดนมาร์ก อยู่ที่ 0.041 ประเทศสวีเดน มีค่าอยู่ที่ 0.048 และประเทศนอร์เวย์ มีค่าอยู่ที่ 0.053 ซึ่งหมายถึงมีความเสมอภาคมากในระดับที่ใกล้เคียงกับ 0 (United Nation Development Program, 2017) ซึ่งการวัดในทางสถิติตัวเลขของความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ (Gender Inequality Index) มีปัจจัยในการนำมาคำนวณแบบแยกส่วน แยกตามอายุ และแยกตามเพศชาย เพศหญิง เช่น อัตราการตายของแม่ (Maternal mortality) การเกิดของแม่วัยรุ่น (Adolescent birth rate) จำนวนที่นั่งในรัฐสภา จำนวนของประชากรที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และการเข้าไปมีส่วนร่วมในตลาดแรงงาน เป็นต้น ค่าตามใหญ่ของการวัดทางสถิติจากปัจจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานั้น สามารถวัดความไม่เท่าเทียมได้

ผู้วิจัยเชื่อว่าสังคมยังคงมีความเหลื่อมล้ำและมีปัญหาในส่วนลึกลงไป สถิติตัวเลขเป็นข้อบ่งชี้เชิงประจักษ์ให้คนในสังคมโดยเฉพาะผู้หญิง ที่เรียกร้องถึงความเท่าเทียมได้รู้สึกว่าคุณค่าของตนเองประสบความสำเร็จแล้วและได้รับความเท่าเทียมแล้ว แต่ส่วนที่ซ่อนอยู่ในโลกของความเป็นจริงนั้นปัจจุบันผู้หญิงได้รับความเท่าเทียมแล้วจริงหรือ และเป็นความเท่าเทียมที่เป็นธรรมหรือไม่ อาจเป็นเพียงมายาคติที่ทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและยอมติดกับดักของเจตจำนงของอำนาจที่ให้ผู้เชี่ยวชาญทางสถิติมาตอกย้ำ จากความรู้ทางวิทยาศาสตร์สร้างความจริงให้คนเชื่อว่า ความเท่าเทียมทางเพศนั้นเป็นจริงดังที่สถิติแสดงให้เห็นและตราบไคที่สังคมไทยยังเป็นสังคมทุนนิยมที่

มีการแข่งขันที่สูงและต้องการเพียงเพื่อประสิทธิภาพในแง่ของเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ไม่คำนึงถึงประสิทธิผลที่ควรจะมีและไม่คำนึงถึงจิตใจความรู้สึกของคนมากกว่าผลประโยชน์ การปลดปล่อยให้ผู้หญิงเป็นอิสระและยืนอยู่บนพื้นที่ทุกที่ตามแรงปรารถนาของชีวิตเพื่อสังคมสันติสุข คงไม่อาจบอกได้ว่าเกิดความเท่าเทียมทางเพศในสังคมได้

ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศนั้น ยังคงเป็นปัญหาของประเทศและเป็นปัญหาระดับภูมิภาค トラバโดที่ความรู้สึกของคนในสังคมรู้สึกกว่าตนเองได้รับความสุขและถูกกีดกันระหว่างเพศในสังคมนั้น トラバโนพลังของอำนาจย่อมไม่เท่ากัน อำนาจที่เหนือกว่าของความเป็นชายปรากฏในรูปของการกดขี่ เบียดขับผู้ที่ด้อยกว่า เมื่อกล่าวถึงจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในเชิงสถิติ นั้น พบว่าการทำร้ายร่างกายมีจำนวนเกินกว่าครึ่งของจำนวนเหตุการณ์ทั้งหมดเปรียบเทียบตั้งแต่ปี 2554 ถึง 2559 ซึ่งในปี 2559 จำนวนรวม 846 เหตุการณ์ มีการทำร้ายร่างกายจำนวน 481 เหตุการณ์ การข่มขืน 30 เหตุการณ์ กระทำอนาจาร 10 เหตุการณ์ และการกักขัง หน่วงเหนี่ยว 15 เหตุการณ์ นอกจากนั้นเป็นเหตุการณ์การล่อลวง ประจาน ชู้ บังคับ หยาดกาย ตะคอก ละเลยทอดทิ้ง คุกคาม คุกคาม เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งเป็นปัญหาที่ไม่อาจหายไปจากสังคม ความเป็นชายมีอำนาจเหนือและแสดงอำนาจอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงตั้งคำถามเรื่องความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศว่าเพราะเหตุใดคนในสังคมจึงยอมรับให้เหตุการณ์ต่าง ๆ ยังคงอยู่และไม่อาจหายไป ดังเช่นงานของ สก็อต บาร์เม (Scott Barne) ที่วิพากษ์ชาวนิตยสารสตรีไทยฉบับในปี พ.ศ.2469 กล่าวว่า นางเยียม ผู้กล้าหาญเป็นผู้ต้องหาฆ่าคนที่ทำอนาจาร นางเยียมได้รับสารภาพและยอมรับความผิดและได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ จากโทษฐานฆ่าคนตายพร้อมลงภาพประกอบ ซึ่งบาร์เมให้ความเห็นถึงเรื่องนี้ว่าเป็นเรื่องแปลกที่หญิงสาวถูกขืนมาต่อสู้กับการถูกกระทำ เพราะในสมัยนั้นผู้ที่ถูกเป็นเหยื่อของการฉ้อฉลทางเพศ สังคมถือว่าเป็นเรื่องปกติสามัญ พบเห็นได้ทั่วไปเพราะผู้หญิงไม่มีปากเสียง น้อยนักที่จะต่อสู้หรือปกป้องตนเองให้เป็นเรื่องหรือเป็นข่าว (Barne, 2002) จากการวิพากษ์นี้จึงสะท้อนให้เห็นได้ว่าสังคมได้สร้างเรื่องของการฉ้อฉลทางเพศ เป็นเรื่องสามัญที่คนในสังคมถือว่าเป็นเรื่องแปลก ซึ่งอาจด้วยเหตุผลเพียงการหยอกล้อหรือการให้ความเอ็นดูในการตีความหมายของผู้ที่อยู่เหนือกว่า จนคนในสังคมเห็นพ้องต้องกัน ผู้ที่อยู่ด้อยกว่าจะไม่มีเสียง ซึ่งถึงแม้ว่าเรื่องของนางเยียมได้ผ่านไปถึงเกือบหนึ่งร้อยปี ผู้วิจัยต้องการทำความเข้าใจว่าเหตุใดวิธีคิดของคนในสังคม โดยเฉพาะผู้หญิงที่ประสบกับปัญหาความรุนแรงทางเพศยังคงเป็นเสียงเงียบหรือเก็บเสียงเงียบ ดังที่ กฤตยา อาชวนิจกุล (2558) ได้นำเสนอถึงเรื่องวัฒนธรรมเงียบและการเพิกเฉยเป็นความรุนแรงซ้ำซ้อน การที่ผู้หญิงกระทำกับประสบการณ์นั้น ๆ ไว้กับตัวเป็นทางเลือก

อันดับแรกและทำให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงและเสี่ยงต่อการสูญเสียน้อยที่สุด อาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า แม้แต่ผู้ถูกระงับเสียงแล้วแต่เสียงไม่ดังพอหรือถูกกลบเสียงนั้นไป ด้วยสถานะที่ถูกจัดให้ด้อยกว่าการส่งเสียงเรียกร้องความเป็นธรรมแต่กลับต้องถูกสังคมนั่งเกียจ ต้องหนีออกจากสังคม ต้องถูกให้ออกจากงาน ขาดรายได้ สะท้อนให้เห็นว่าการสู้เพื่อปกป้องชีวิตและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อาจต้องสูญเสียมากกว่าได้รับความเป็นธรรมที่ต้องใช้เวลา ผู้ถูกระงับจึงเลือกที่จะยอมรับกับการกระทำที่สังคมจัดให้เป็นเรื่องเล็กน้อย และการได้ไม่คุ้มเสีย ทำให้ความรุนแรงทางเพศจึงยังคงดำรงอยู่และทวีความรุนแรงมากขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรมในการศึกษาเรื่องความรุนแรงทางเพศพบว่า กิตติกร สันติประภา (2549) ได้อธิบายเรื่องการลงนามทางเพศว่าการศึกษาแนววกกรรมช่วยให้ศึกษาได้อย่างลุ่มลึก ถึงผลผลิตและการผลิตซ้ำ การถอดรหัสแม่บทความสัมพันธ์ระหว่างเพศ เพื่อเห็นเบื้องหลังของอำนาจที่มาจากความรู้ที่สร้างระเบียบสังคมเป็นรากฐานของความคิดหลักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเพศภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่เพศที่ด้อยกว่าผู้ชายต้องถูกเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งจะเห็นได้ว่าอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่คือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของความไม่เท่าเทียมกัน ความเป็นเพศจึงถูกสร้างขึ้นและมีบทบาทที่แตกต่างกันดังที่กล่าวมาแล้วนั้น สร้างให้ความเป็นเพศที่อยู่เหนือกว่ากีดกัน เปียดขับเพศที่ถูกสร้างให้อยู่ในสถานะที่เป็นรองในพื้นที่ต่าง ๆ เช่นพื้นที่ทำงาน ยกตัวอย่างบทความวิชาการที่วิเคราะห์เกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้หญิงที่มีอาชีพที่ผู้ชายควบคุม ครอบงำ ปรากฏว่าสิ่งที่ผู้หญิงต้องเผชิญในที่ทำงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการคือการถูกกีดกันและมีอคติ เช่น จากโครงสร้างนโยบาย จากแบบและบทบาททางเพศ ความคาดหวัง และการต่อต้านจากเพศชาย เป็นต้น ซึ่งทั้งนี้เกิดจากโครงสร้างที่มีอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ดำรงอยู่ วัฒนธรรมที่มีความเป็นชายสูงและสร้างให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในองค์กร (Martin & Barnard, 2013) จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะผ่านไปนานเท่าใด อำนาจของความเป็นชายยังครอบงำและสร้างความไม่เท่าเทียมกันทางเพศให้ดำรงอยู่และผลิตซ้ำให้อยู่คู่กับสังคม โดยเฉพาะสังคมที่มีเพศภาวะที่มีความเป็นชายสูงและมีอำนาจในการจัดการต่าง ๆ ในการควบคุมและตัดสินใจ การศึกษาที่ความเท่าเทียมทางเพศ จึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงความเท่าเทียมที่เป็นธรรมทางเพศ (Gender Equity) ดังที่ อันดา ฟาซิโอ และ มาร์ธา มอร์แกน (Alda Facio & Martha Morgan) ได้เสนอว่าความยุติธรรมทางเพศคือความเป็นธรรมที่จะนำไปให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศ และความหมายของความเท่าเทียมทางเพศ (Gender Equality) ก็คือการที่ทั้งผู้หญิงและผู้ชายนั้นมีความเท่าเทียมกันในด้านการให้คุณค่ากับสิ่งของต่าง ๆ ในสังคม โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและการได้รับรางวัลผลตอบแทน เป็นต้น ในความแตกต่างดังที่ยกตัวอย่างมา ผู้วิจัยเห็นว่าในความหมายทั้งสองอย่างมีความแตกต่างถึงการ

นำมาใช้ในงานวิจัยนี้ ต้องการชี้ชวนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันทางเพศที่มีสิ่งที่ยึดอยู่ภายในที่มีมากกว่าคำว่าสถิติที่เป็นตัวชี้วัด หรือแม้กระทั่งความยุติธรรมที่เป็นข้อกฎหมาย (Facio & Morgan, 2009) ดังเช่นนักวิชาการ ไพสิฐ พาณิชนกุล และคนอื่น ๆ (2560) เสนอว่า ความยุติธรรมทางสังคมกับกฎหมายนั้น ความยุติธรรมทางสังคมเป็นตัวสะท้อนถึงข้อจำกัดของระบบกฎหมาย ความยุติธรรมทางสังคม เมื่อความยุติธรรมของระบบกฎหมายพัฒนาไปใกล้เคียงกับความยุติธรรมทางสังคม จะทำให้ช่องว่างในทางสังคมจะน้อย ผู้วิจัยเห็นด้วยกับสิ่งที่นำเสนอแต่ตั้งคำถามถึงความยุติธรรมทางสังคมว่า จะมีวันที่จะลดน้อยลงไปได้จริงหรือหากมีระบบกฎหมายที่ยุติธรรมดังกล่าว และระบบกฎหมายจะลดช่องว่างในความไม่เท่าเทียมกันระหว่างความเป็นหญิงและความเป็นชายที่มีความซับซ้อน และมีเบื้องลึก เบื้องหลัง ที่มีอำนาจและอิทธิพลกับปฏิบัติการทางสังคมของมนุษย์ ซึ่งไม่ได้มีเพียงแค่ความเป็นเพศเท่านั้น ยังมีเรื่องของชนชั้นทางสังคม เชื้อชาติเผ่าพันธุ์ (Intersectionality) ที่อยู่ในตัวตนของมนุษย์ ที่สร้างความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม เช่นงานบทความทางวิชาการของ โจแอน แอคเคอร์ (Joan Acker) ที่ให้ความสนใจศึกษากระบวนการความไม่เท่าเทียมกันในองค์กร ที่ให้ความสำคัญกับชนชั้น เชื้อชาติ ที่นอกจากความเป็นเพศภาวะ ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่าทั้งสามเรื่องต้องนำมาวิเคราะห์ในการจัดการองค์กรไม่เพียงแต่เรื่องใดเรื่องหนึ่ง (Acker, 2006)

ผู้วิจัยจึงต้องการเข้าใจถึงความคิด ความเชื่อ การให้ความหมายถึงความเป็นชายที่เหนือกว่าความเป็นหญิงในบางพื้นที่ และพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของบุคคลในสังคม เช่นพื้นที่การทำงาน ซึ่งเป็นความรุนแรงที่ทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น แท้ที่จริงแล้วมนุษย์ต้องการความเท่าเทียมที่เป็นจำนวนตัวเลขสถิติ หรือต้องการความเท่าเทียมที่มีความยุติธรรมเสมอภาคในสังคม สำหรับคำว่าความเท่าเทียมและความเสมอภาคนั้น ถูกนำมาใช้ในวงการวิชาการและถูกมองว่ามีความหมายเหมือนกัน และอาจนำมาใช้ในเรื่องต่าง ๆ เฉพาะเจาะจง เช่น ใช้คำว่าความเท่าเทียมกับการที่ต้องการอธิบายให้เห็นถึงสิ่งที่ให้อะไรที่เท่ากันหรือเหมือนกัน ส่วนความหมายของความเสมอภาค เราจะเข้าใจว่าเป็นอะไรที่เป็นธรรมหรือมีความยุติธรรม การให้ความหมายของนักวิชาการในบทความวิชาการของ คาเรน คูก และคาเรน เฮกเวดท์ (Karen Cook & Karen Hegtvedt) ได้กล่าวว่าในทางจิตวิทยาสังคมนั้นจะรับรู้ถึงความเสมอภาคเป็นธรรมได้จากการแลกเปลี่ยนมูลค่าของทรัพยากร ตั้งแต่สองสิ่งขึ้นไป เช่นสินค้า บริการ เงิน ความรัก และวัดค่าออกมาเป็นตัวเลขสถิติ (Ratio) ดังที่เห็นในการเปรียบเทียบและการวัดค่าต่าง ๆ ออกเป็นตัวเลข สถิติเพื่อยืนยันให้มีเหตุผลน่าเชื่อถือในทางวิชาการหรือเอกสารที่เป็นทางการ เพื่อยืนยันและต่อยอดความเชื่อความจริงให้เป็นความจริงยิ่งๆ

ขึ้นไป แต่มองข้ามความรู้สึกนึกคิดของคนที่ไม่สามารถวัดออกมาในเชิงปริมาณได้ (Cook & Hegtvedt, 1983) ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าความเชื่อ ความจริงที่พบเราเห็นอยู่ในสังคมนั้นถูกสร้างขึ้น มนุษย์ไม่ได้มีอิสระที่จะคิดและทำในสิ่งที่ตนเองคิดและทำเองได้จริง มีสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของ พฤติกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ให้มนุษย์เดินตามทางที่สร้างขึ้นไว้เพื่อผลประโยชน์ ของผู้ที่มีอำนาจในการปกครองในสังคมนั้น ๆ

เมื่อผู้มีอำนาจสร้างให้มนุษย์ดำเนินชีวิตประจำวันไปตามทางเพื่อผลประโยชน์ สังคมจึง มีความเหลื่อมล้ำ ผู้เสียประโยชน์คือผู้ที่ด้อยกว่าและขาดโอกาส แต่สิ่งที่น่าสนใจศึกษาคือการทำ ผู้ด้อยกว่าในที่นี้ซึ่งหมายถึงผู้หญิง กลับมีความคิดว่าตนเองนั้นมีความเท่าเทียมและยืนหยัดใน สังคมได้เช่นเดียวกับเพศชาย โดยที่ตนเองนั้นไม่รู้เท่าทันกับเจตจำนงของอำนาจที่อยู่เบื้องหลัง งานวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาถึงพื้นที่งานของผู้หญิง ซึ่งเป็นงานที่ถูกสร้างโดยการจัดแบ่งทางเพศภาวะ ให้ผู้ชายและผู้หญิงบทบาทของเพศที่แตกต่างกันในสังคม ซึ่งคนในสังคมเข้าใจและเชื่อว่าพื้นที่ใน ครัวเรือนเป็นพื้นที่ของผู้หญิง และผู้หญิงได้ก้าวข้ามพื้นที่เพื่อรายได้ที่พอเพียงมายังพื้นที่งานนอก ครัวเรือนซึ่งถูกครอบครองโดยผู้ชายตามที่เข้าใจ ดังนั้นการจัดการแบบมาตรฐานชายและการวัด ความสำเร็จแบบความเป็นชายนั้น นำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ มากมายในสังคม เช่น การอาศัย ความสัมพันธ์เชิงอำนาจไปจัดการกับผู้หญิงเพื่อต้องการการแลกเปลี่ยนเรื่องเพศ หรือการลวนลาม ทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ ในที่ทำงาน เป็นต้น ซึ่งการอ้างถึงกฎเกณฑ์ กติกาแบบผู้ชายในการ ควบคุมพื้นที่งาน จึงเป็นช่องให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบและการกดขี่ทางเพศขึ้นได้

การวิเคราะห์ให้เห็นความไม่เป็นธรรมทางเพศ ในพื้นที่งานหญิง โดยมีจุดยืนวิธีคิดการ มองความจริงเรื่องเพศ (Ontology) ของงานวิจัยนี้เป็นแนวความคิดแบบแนวหลังสมัยใหม่นิยม (Postmodernism) ที่มีความคิด ความเชื่อ ว่าความจริงเรื่องเพศไม่ได้มีแบบเดียวเป็นสากล ความ เป็นหญิงและความเป็นชายจึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ความเป็นปกติใน สังคมนั้นถูกสร้างและกำหนดโดยผู้มีอำนาจทางสังคมเพื่อการควบคุม เพราะฉะนั้นความรู้ทาง วิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอต่อการนำความรู้มาแก้ปัญหาความเท่าเทียมทางเพศ การให้ความสำคัญกับความรู้สึก นึกคิด ความคิด ความเชื่อของผู้หญิงจากประสบการณ์ จึงเป็น ความรู้ที่ควรนำมาศึกษาเพื่อการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ไม่เท่าเทียมทางเพศ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมองเห็นว่าเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมทาง เพศในพื้นที่ทำงาน ควรถูกคลี่คลายให้เห็นผ่าน “ประสบการณ์ของผู้หญิง” ในพื้นที่ทำงาน บนฐาน คิดที่ว่าประสบการณ์ของผู้หญิงเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญในอันที่จะเผยให้เห็นถึงความจริงจาก มุมมองของผู้หญิงเกี่ยวกับการถูกเอารัดเอาเปรียบซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพจะสะท้อนความซับซ้อน

และคุณลักษณะของการถูกกำกับชีวิตประจำวันโดยวัฒนธรรมทางเพศ และไม่อาจสามารถสะท้อนให้เห็นได้จากข้อมูลเชิงปริมาณ ในการศึกษาถึงประสบการณ์ของผู้หญิง จึงเลือกใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพในการวิจัยนี้ ซึ่งเป็นการรวบรวมเอาประสบการณ์ของบุคคล เรื่องราวในชีวิต การสัมภาษณ์ การสังเกต ผลผลิตทางวัฒนธรรม เป็นต้น สิ่งเหล่านั้นอธิบายถึงการให้ความหมายปัญหาและสิ่งที่ทำอยู่เป็นประจำของบุคคลนั้น ๆ เพื่อให้เข้าใจถึงชีวิตประจำวัน (Everyday Life) ของบุคคลในสังคมย่อยนั้นว่ามีวิถีชีวิตเป็นอย่างไร (Denzin & Lincoln, 2017) โดยเข้าไปศึกษาโดยวิธีวิทยาชาติพันธุ์วรรณาแนวสตรีนิยม (Feminist Ethnography) เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับเสียงของผู้หญิงในวัฒนธรรมเป็นหลักและศึกษาความเข้าใจของผู้หญิงต่อสถานการณ์และประสบการณ์เกี่ยวกับงานที่จะสะท้อนความเป็นหญิงในตัวตนที่ถูกสร้างผ่านวัฒนธรรมเรื่องเพศ (Weis, 2019) การให้ความหมายกับงานของผู้หญิง ความแยบยลของการกดขี่ที่มองไม่เห็นและไม่รู้ตัวในพื้นที่ทำงาน โดยเฉพาะในที่ ๆ สังคมมองเห็นว่ามีลักษณะที่จะทำให้เห็นถึงบริบทผู้หญิงเป็นใหญ่ โดยพิจารณาจากจำนวนในเชิงปริมาณ เช่น งานด้านบริการ งานด้านดูแลคน และงานที่ต้องใช้ความละเอียด พิถีพิถัน เป็นลักษณะงานที่ถูกสร้างให้เป็นงานผู้หญิง มักจะได้รับการอนุমানว่าผู้หญิงเป็นเพศที่จิตใจอ่อนแอ อ่อนแอ และมีความละเอียดจึงเหมาะกับงานประเภทดังกล่าว เป็นลักษณะของความเป็นหญิง (Stereotype) ที่สังคมสร้างให้เป็นวัฒนธรรมและเพื่อให้การศึกษาได้ลงลึกถึงสิ่งที่อยู่ภายใต้ความคิด ความเชื่อของคนในสังคมนั้น การแสวงหาความรู้ของผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบกับการใช้ประสบการณ์ส่วนตัวในการมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ร่วมกับผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้งานวิจัยนี้ได้นำเสนอวิธีคิดต่าง ๆ ของคนในสังคมที่ให้ความหมายและสยบยอมต่ออุดมการณ์ที่เข้ามาควบคุมกำกับอย่างไร และคนในสังคมนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเพศสรีระเป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชาย สามารถเข้าใจและรู้เท่าทันกับความรู้ที่มาในรูปแบบของวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดที่มองเป็นเพียงพื้นผิว ไปสู่การมองให้ลึกซึ้งลงไปและไม่สร้างความเดือดร้อนหรือความทุกข์ใจให้กับผู้คนรอบตัว เพื่อนำไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศ (Gender Equity) ที่เป็นธรรมและความสันติสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป

คำถามการวิจัย

ภายใต้วัฒนธรรมทางเพศในสังคมการทำงาน ผู้หญิงถูกจัดการให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศโดยอุดมการณ์ชายครอบงำอย่างไรและเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ของวัฒนธรรมทางเพศที่ดำรงอยู่ในสังคมการทำงาน

2. เพื่อศึกษาภาวะความไม่เท่าเทียมทางเพศ จากประสบการณ์ของผู้หญิงในพื้นที่งาน
3. เพื่อวิพากษ์ให้เห็นการให้ความหมาย ประสบการณ์การทำงานของผู้หญิงในวัฒนธรรมทางเพศ

คุณค่าของงานวิจัย

งานวิจัยนี้จะทำให้คนในสังคมได้ตระหนักและรู้เท่าทันในความรู้ที่ถูกสังคมประกอบสร้างให้เป็นความจริงในเรื่องเพศ นำเสนอแนวทางสร้างความเท่าเทียมทางเพศ เพื่อดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและกรอบความคิดในการวิจัย

การจะตอบคำถามในการวิจัยว่า เหตุใดบุคคลโดยเฉพาะผู้หญิง จึงยอมจำนนต่อการกดขี่ทางเพศที่ดำรงอยู่ในสังคม ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง : วัฒนธรรมทางเพศที่ดำรงอยู่ในสังคม

เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางเพศที่เป็นความคิดและความเชื่อของบุคคลในทั้งพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ และการให้ความหมายของบรรทัดฐานรักต่างเพศ ตลอดจนอุดมการณ์ของอำนาจของความเป็นชายครอบงำที่สร้างความจริงในสังคม

ส่วนที่สอง : การให้ความหมายของบุคคลต่อวัฒนธรรมทางเพศในพื้นที่งานของผู้หญิง

เพื่อวิเคราะห์ถึงความหมายของวัฒนธรรมทางเพศที่ถูกสร้างขึ้นให้เป็นความจริงในสังคมในพื้นที่งานของผู้หญิง ปัญหาการกดขี่ทางเพศ ในงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้อง และข้อถกเถียงในมุมมองของทฤษฎีสตรีนิยมแนวหลังสมัยใหม่ และการแก้ไขปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ส่วนที่สาม : กรอบความคิดในการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและทำความเข้าใจวัฒนธรรมทางเพศ การให้ความหมายของบุคคลในสังคมในพื้นที่สาธารณะที่เป็นพื้นที่การทำงานของผู้หญิงที่ถูกสร้างโดยสังคม วัฒนธรรม

“...Gender is Constructed but implied in her formulation is an agent, a cogito, who somehow takes on or appropriates that gender and could, in principle, take on some other gender. Beauvoir is clear that one becomes a woman, but always under a cultural compulsion to become one...”

(Butler, 2007, 11)

จูดิธ บัตเลอร์ (Judith Butler) นักปรัชญา กล่าวถึงความคิดของซีโมน เดอโบวัวร์ (Simone de Beauvoir) นักสตรีนิยมที่มองว่าเพศภาวะถูกสร้างขึ้น แต่มีนัยของความเป็นองค์ประธาน กล่าวคือมนุษย์เป็นผู้กระทำการเอง แต่ทั้งนี้ ซีโมน เดอโบวัวร์ มีความชัดเจนในประเด็นที่ว่าบุคคลกลายเป็นผู้หญิงได้ภายใต้กฎเกณฑ์บังคับทางวัฒนธรรม ที่ทำให้เธอกลายเป็นผู้หญิง ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอข้อความนี้ เพื่อต้องการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างความ เป็นหญิง หรือการเป็นผู้หญิงของสังคมนั้น ๆ ขึ้นกับบริบททางวัฒนธรรมที่สร้างกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมที่ผู้หญิงกำกับตนเองภายใต้แนวทางการดำเนินชีวิตในระบบคิดเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเรื่องเพศก็เป็นวัฒนธรรมของสังคมเช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ ในบทนี้ผู้วิจัยจึงได้วางแนวทางการอภิปรายจากการทบทวนวรรณกรรม เป็นสามส่วนเพื่อนำเสนอการอธิบายเชิงแนวคิดดังนี้คือ วัฒนธรรมทางเพศที่ดำรงอยู่ในสังคม การให้ความหมายของบุคคลต่อวัฒนธรรมทางเพศในพื้นที่งานของผู้หญิง เพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง : วัฒนธรรมทางเพศที่ดำรงอยู่ในสังคม

คำจำกัดความของคำว่าวัฒนธรรมมีความหมายหลายหลาย และมีที่มาจากหลายแหล่ง ตามพจนานุกรม “วัฒนธรรม เป็นคำนาม หมายถึงสิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย ในส่วนวิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, 1058) สำหรับ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ได้ให้ความสำคัญกับบรรทัดฐาน การให้คุณค่าและความเชื่อทางศาสนาของผู้คนในสังคม ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกของบุคคลในสังคมได้หลากหลายแบบแต่เวเบอร์มุ่งเน้นไปที่กลุ่มคนหรือสังคมที่มีขนาดใหญ่ในเรื่องของชนชั้น สถานะและกลุ่มพรรคพวก (Ritzer, 2010) ส่วน อีมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องสังคมพลเมืองไว้ว่า สังคมจะเจริญรุ่งเรืองได้ต้องผ่านความเชื่อถือของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลมาก ดังนั้นสิ่งที่ผูกมัดทางจริยธรรม (Moral Bond) จึงมีบทบาทสำคัญและในขณะเดียวกันวัฒนธรรมของปัจเจกก็จะเป็นปัจจัยที่

สำคัญที่จะเพิ่มพูนส่วนต่าง ๆ ของสังคม (Elliott, 2014) การให้ความหมายและให้ความสำคัญของวัฒนธรรมไว้หลากหลาย แต่ความหมายของวัฒนธรรมในวิจัยนี้จะมุ่งเน้นวิเคราะห์ถึงความคิด ความเชื่อ การให้คุณค่าของบุคคลในสังคม (Hall, 1997) ซึ่งมีความสำคัญต่อการค้นหาคำตอบว่า เหตุใดบุคคลจึงยอมจำนนต่อการกดขี่ทางเพศที่ดำรงอยู่ในสังคม

ในงานวิจัยต่าง ๆ มีการใช้คำระหว่าง “Sex” “Gender” และ “Sexuality” ให้แทนกันในความหมายที่เหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้างในคำว่า “เพศ” (Sex) และคำว่า “เพศภาวะ” (Gender) ผู้วิจัยจึงเลือกใช้คำที่ให้ความหมายตามเวสต์และซิมเมอร์แมน (Candace West and Don H. Zimmerman) ที่แยกคำจำกัดความได้ชัดเจนคือ คำว่า เพศ นั้น มีความหมายทางชีววิทยา ได้แก่ ร่างกาย ฮอโมน และสรีระ ส่วนคำว่า เพศภาวะ นั้นเป็นสถานะที่ได้รับมา ซึ่งถูกสร้างผ่านทางจิตใจ ความรู้สึก วัฒนธรรม และวิถีทางสังคม (West & Zimmerman, 1987) เพศภาวะเป็นเรื่องของ ความเป็นเพศกล่าวคือความเป็นหญิง ความเป็นชาย แต่เรื่องของเพศวิถีนั้นจะเป็นเรื่องของความชอบในเรื่องเพศของคน เช่น ชอบต่างเพศ (Herotosexual) ชอบเพศเดียวกัน (Homosexual) (Beasley, 2005) แต่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ เพศภาวะ และเพศวิถี (Sexuality) นั้นเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับเพศภาวะ อันเป็นสถานะที่ได้รับมา ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาแล้ว เพื่อวิเคราะห์เรื่องของ ความเป็นหญิง ความเป็นชายทางสังคมที่มีการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่และการแบ่งงานกันทำตามเพศภาวะ

ในงานวิจัยของ เวเบอร์ ลินน์ (Weber Lynn) นำเสนอเกี่ยวกับกรอบแนวคิดสำหรับการทำความเข้าใจเรื่องเพศภาวะ เพศวิถี ชนชั้น และเชื้อชาติไว้ว่าเป็นเรื่องของการประกอบสร้างทางสังคม (Social Construct) ทั้งหมดนี้ได้ถูกจัดการทั้งส่วนมหภาคคือโครงสร้างสังคม (Social Structure) และส่วนที่เป็นจุลภาคคือจิตวิทยาสังคม (Social Psychology) และจากการศึกษาได้พบว่ามีความสัมพันธ์ทางอำนาจ มีผู้นำและผู้ตาม มีการกำหนดให้มีรูปแบบ (Stereotype) มีผู้กดขี่และผู้ถูกกดขี่ ไม่ได้เป็นเรื่องธรรมชาติ และทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอภิสิทธิ์ของคนในสังคมนั้น ๆ (Weber, 1998) การศึกษาถึงเรื่องเพศภาวะนั้น จำเป็นต้องเข้าใจถึงเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เรื่องของการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม (Woodward & Woodward, 2015) ดังนั้นเมื่อจะศึกษาถึงเรื่องเพศในสังคมหนึ่ง ๆ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะกล่าวถึงเรื่องเพศในฐานะที่เป็นวัฒนธรรม เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกัน วัฒนธรรมทางเพศจึงหมายถึงความคิด ความเชื่อและการให้คุณค่าของบุคคลในสังคมในเรื่องของความเป็นหญิง ความเป็นชาย ดังเช่นในบทความวิชาการของ เจมิน เปา (Jiemin Bao) ได้ศึกษาถึงผู้หญิงไทยที่หย่าร้าง มักจะถูกกล่าวโทษว่าเป็นผู้หญิงที่

เห็นแก่ตัว และไม่พยายามมากพอที่จะรักษาการแต่งงานเอาไว้ได้ และผู้หญิงที่แข็งแกร่ง “Strong Women” คือผู้หญิงที่อดทน สามารถต่อรองกับสามีที่ไม่ซื่อสัตย์ เพื่อรักษาการแต่งงานให้คงอยู่ เพื่อลูก การแต่งงานเป็นการสนับสนุนและผลิตซ้ำ ความคิดพื้นฐานของอัตลักษณ์ความเป็นชาย ความเป็นหญิง แต่ในรูปแบบของการมีภรรยาหลายคน (Polygamy) แสดงถึงความเป็นชายที่ไม่ได้เกิดจากปฏิบัติการของผู้ชายเองแต่เป็นการได้รับการสนับสนุนจากผู้หญิงเป็นจุดตัดร่วมของความสัมพันธ์และปฏิบัติการของการมีภรรยาหลายคนในขณะเดียวกัน (Bao, 2008) ซึ่งขึ้นอยู่กับหลายๆ องค์ประกอบ เช่น ความสัมพันธ์ใกล้ชิด เงื่อนไขของเศรษฐกิจทางสังคม (Socio-Economic) และเพศวิถี อารมณ์ความรู้สึก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นกุญแจสำคัญทางวัฒนธรรมในการใช้ชีวิตประจำวันผนวกกับความคิดที่หลากหลาย ในเรื่องของความเป็นหญิงเป็นชาย ความเป็นครอบครัวกับธุรกิจ และเงินกับความต้องการเรื่องเพศ ถักทอเข้าด้วยกัน (นภาพรณี หะวานนท์, กิตติกร สันคติประภา, อุษณีย์ ธโนศวรรย์, และธีรวัลย์ วรธนินท์, 2555) ดังนั้นจึงเห็นได้จากความคิด ความเชื่อของผู้หญิงในคุณค่าความเป็นผู้หญิงดีและความเป็นผู้หญิงแกร่งที่ถูกสังคมสร้างเป็นมาตรฐานให้เป็นความปกติ และความมีเหตุมีผลในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งให้เห็นว่าผู้หญิงถูกจัดสรรหน้าที่อย่างไร ในสังคมดั้งเดิมได้วางกรอบให้ภรรยาจะต้องประพฤติตนอย่างไรจึงจะเหมาะสม ในมิติของวัฒนธรรมที่ทำให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ แต่สังคมสร้างการยอมรับโดยไม่ตั้งคำถามและทำให้ผู้ที่ถูกมองว่าเป็นคนผิดคือผู้เป็นภรรยา ที่ไม่มีความเป็นหญิงดี ดังที่สังคมคาดหวังไว้ ความรู้สึกผิดจึงเกิดขึ้นและโทษตัวเอง แต่ผู้กระทำไม่ถูกต้องกลับไม่รู้สึกผิด จึงเป็นคำถามว่าเพราะเหตุใดจึงเป็นความผิดของผู้ถูกระทำ

ลีส ซาเวอเรส (Lise Saugeres) ได้ศึกษาถึงตัวตนของผู้หญิงที่ถูกสร้างด้วยวาทกรรมในงานฟาร์มที่เมืองเอเวรอน (Aveyron) ทางใต้ของฝรั่งเศส ได้ผลว่าความเป็นเพศนั้นถูกสร้างขึ้นจากสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ และความเป็นชายนั้นเหนือกว่าความเป็นหญิงและเป็นคู่ตรงข้ามบรรทัดฐานทางเพศวิชานั้นผู้หญิงจะต้องมีคุณลักษณะความเป็นหญิงเพื่อดึงดูดความสนใจผู้ชาย และควรจะทำตามบทบาทเพศที่กำหนด ผู้หญิงที่เป็นโสเภณี การทำงานของผู้ชายถือว่าผิดปกติ เป็นปัญหา ไม่เป็นที่ปรารถนา ถูกลดความเป็นหญิงโดยให้มีความเป็นชายอยู่ครึ่งหนึ่งในตัว (Half a Man) และภายใต้สังคมที่มีอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ได้สร้างคุณค่า ความหมายของความเป็นหญิงให้เป็นเพียงเป็นรอง และสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และไม่มีความเชื่อว่่านอกเหนือจากงานภายในบ้านแล้ว ผู้หญิงจะมีศักยภาพที่จะทำงานนอกบ้านที่เป็นงานของผู้ชายได้ (Saugeres, 2002) จากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงสังคมที่ให้ความสำคัญกับความเป็นชายที่มากกว่าความเป็นหญิงมาเป็น

ประวัติศาสตร์ ความเหนือกว่าของความเป็นชายจึงเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมนั้น ๆ และถือ
ว่าเป็นเรื่องธรรมดาปกติตามครรลองของวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ผลการวิจัยของแอนคริสติน จัทตีเฮนริกสัน ในเมือง ทอร์เนดาเลน สวีเดน ได้เสนอ
เพิ่มเติมในประเด็นวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยสรุปได้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นมีอิทธิพลอย่างมากต่อชีวิต
ของผู้หญิง และพบว่าผู้หญิงอยู่ตำแหน่งที่เป็นรองของผู้ชาย อิทธิพลของวัฒนธรรมท้องถิ่นได้
กดดันให้ผู้หญิงดำรงรักษาหน้าที่ของความเป็นหญิงไว้ สร้างอัตลักษณ์ความเป็นหญิงให้เป็นไป
ตามบรรทัดฐานของท้องถิ่น แต่ไม่ได้เป็นอัตลักษณ์ที่ถาวรแต่เปลี่ยนแปลงไปตามวาทกรรมต่าง ๆ
อัตลักษณ์ความเป็นหญิงนั้นรวมถึงความรู้สึกของความเป็นชาวทอร์เนดาเลน ซึ่งจะต้องเข้มแข็ง
และจะต้องยอมรับความไม่เสมอภาคทางเพศ ถึงแม้จะมีความรู้ที่เท่าเทียมกับผู้ชายแต่วัฒนธรรม
ดั้งเดิมมีอิทธิพลมากกว่า ถึงแม้ว่าสังคมได้เปลี่ยนไปก็ตาม แต่หน้าที่ของแม่บ้าน การเลี้ยงลูกยังคง
เป็นหน้าที่ของผู้หญิง ผู้ชายยังคงเป็นคนควบคุมและสนใจแต่ตนเอง มีความสัมพันธ์อย่างเหนียว
แน่นกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและประเพณีดั้งเดิม เหตุผลของผู้หญิงที่ให้สัมภาษณ์ที่ยังอยู่ในเมืองนี้
เพราะมีความรักและจิตวิญญาณเป็นของเมืองนี้ ถึงแม้ความเสมอภาคทางเพศจะเป็นความฝัน
ของพวกเธอแต่เป็นในชาติต่อไป การเลี้ยงลูกผู้ชายแตกต่างจากลูกผู้หญิง ลูกผู้ชายจะมี
ความสำคัญว่า ซึ่งเป็นวัฒนธรรมและบรรทัดฐานที่ยอมรับกันในสังคม ความเป็นผู้หญิงแท้ (Real
Woman) ถูกสร้างให้เป็นความจริงที่ผู้หญิงต้องการที่จะเป็น ความตระหนักในตนเองว่าสิ่งไหนมี
คุณค่าสำหรับชีวิตเป็นสิ่งที่เป้าหมายสำคัญ ถึงแม้ผู้หญิงมีความรู้ความสามารถและมีโอกาส
แต่บางคนเลือกที่จะอยู่แบบนั้นและทำตามสิ่งที่สังคมต้องการ (Juntti-Henriksson, 2008) จึงเห็น
ได้ว่าถึงแม้จะมีผู้หญิงบางคนในวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นเห็นถึงความไม่เท่าเทียมและไม่ยุติธรรม แต่
ด้วยความเป็นธรรมชาติที่ถูกสร้างไว้ในสังคม ๆ นั้น จึงทำให้ผู้หญิงต้องทำตาม จึงเป็นที่น่าสนใจว่า
เหตุใดผู้หญิงจึงปฏิบัติตามนั้น ทั้ง ๆ ที่เขาเหล่านั้นมีโอกาสหลุดออกจากการต้องทำตามอย่าง
สยบยอมนี้ การกระทำซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงในบ้าน ประกอบกับการต้องเป็นผู้หญิงแกร่ง
เพื่อที่จะก้าวสู่ความเป็นผู้หญิงอย่างแท้จริงตามที่พื้นที่นั้นต้องการให้เป็น คำถามคือวาทกรรมเป็น
วาทกรรมวิเศษในท้องถิ่นที่สร้างไว้ให้ผู้หญิงเดินติดกับดักมีลักษณะเป็นอย่างไร และอิทธิพลของ
อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในสังคมที่สืบทอดกันมาเป็นประวัติศาสตร์ในสังคมต่าง ๆ นั้น เป็น
วัฒนธรรมความเป็นชายครอบงำที่ถูกทำให้เป็นบรรทัดฐานในยุคปัจจุบัน และแสดงออกถึงความ
เป็นชายอย่างชัดเจน การมีเกียรติและมีคุณค่า กำหนดให้ผู้ชายคนอื่น ๆ ยึดถือเป็นเยี่ยงอย่าง
มาตรฐานในการวางตัวและเป็นอุดมการณ์อย่างชอบธรรม ในโลกสากลที่ผู้หญิงจะต้องเป็นรอง
ของความเป็นชาย (Raewyn W. Connell & Messerschmidt, 2005) มีหน้าตาเป็นอย่างไร

รูปแบบของความเป็นชายที่มีวัฒนธรรมการครอบงำนี้เรียกว่า “อุดมการณ์ชายครอบงำ” ซึ่งการครอบงำนี้บ่งบอกถึงตำแหน่งของอำนาจหน้าที่ทางวัฒนธรรม และการเป็นผู้นำที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนเป็นที่รับรู้กันว่าเป็นบทบาทของผู้ชาย และผู้ชายมีอภิสิทธิเหนือผู้หญิง (Robert W. Connell, 2001)

ผู้วิจัยเชื่อว่าอุดมการณ์นี้เป็นชุดของคุณค่า ซึ่งสร้างโดยอำนาจของความเป็นชาย ในอำนาจซึ่งทำหน้าที่ที่จะหลอมรวมหรือกีดกัน และจัดการสังคมในเพศภาวะไปทิศทางที่ไม่เท่าเทียมกัน ส่วนสำคัญต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมทางเพศ เช่น ลำดับชั้นของความเป็นชาย ความแตกต่างในกลุ่มของผู้ชายที่มีอำนาจเหนือผู้หญิงหรือผู้ชายอื่น และการตอบโต้ระหว่างอัตลักษณ์ของผู้ชาย อุดมคติของผู้ชาย อำนาจ และอุดมคติชายเป็นใหญ่ (Jewkes et al., 2015) อุดมการณ์ชายครอบงำได้ถูกนำมาใช้เป็นประโยชน์ เป็นแนวคิดโครงสร้างสังคมที่ใช้อธิบายความชอบธรรมของความเป็นชายผ่านสถาบันทางสังคมและกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคม อาร์ดับเบิลยู คอนเนล (R.W. Connell) ได้นำเสนอรูปแบบของความเป็นชายในสี่รูปแบบที่จะต้องมีการจัดระเบียบเพศภาวะแบบตะวันตก (Western Gender Order) ในปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ 1) การครอบงำ (Hegemony) 2) การเป็นรอง (Subordination) 3) การยอมทำตาม (Complicity) และ 4) การทำให้ไม่มีความสำคัญ (Marginalization) (Reeser, 2010) ดังนั้นเพื่อการจัดระเบียบเพศภาวะในสังคม (Gender Order) รูปแบบต่าง ๆ ทั้งสี่ประเด็นดังกล่าว ที่ยังดำรงอยู่ให้เราเห็นได้ในสังคม นอกจากนี้ การยกเอาแนวคิดของเดอริดา (Derrida) ที่เสนอไว้ว่า แนวคิดของตะวันตกใช้การจัดลำดับชั้นแบบคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) ซึ่งแสดงความหมายเทียบเคียงกัน แบบแรกโดยให้สิ่งหนึ่งสำคัญเป็นศูนย์กลาง ส่วนอีกแบบที่เปรียบเทียบโดยการแยกออกเป็นหลักและรอง เช่น ผู้ชาย/ผู้หญิง เขียน/พูด ความสำเร็จ/ความว่างเปล่า เป็นต้น (Rodríguez-Galán, 2011; กิตติกรสันติประภา, 2550) การแบ่งแบบนี้ทำให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันในลำดับชั้น และการให้ความสำคัญที่ไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ

อุดมการณ์ความเป็นชายครอบงำนี้ ได้ถูกนำเสนอว่าเป็นแนวคิดซึ่งทำให้เข้าใจเรื่องเพศภาวะที่มีพลวัตและสัมพันธ์กับอำนาจ (Power) ที่เป็นที่ยอมรับ สามารถอธิบายได้ทั้งการดำรงอยู่ของอำนาจของผู้ชาย และสามารถอธิบายได้ถึงความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) (Duncanson, 2015) ในวัฒนธรรมทางเพศนั้น อาร์ดับเบิลยู คอนเนล (R.W. Connell) ได้ให้ข้อเสนอในวารสาร *Current Sociology* ว่าในเรื่องของเพศภาวะกับการจัดระเบียบในโลกเสรีใหม่นั้น การบริหารจัดการองค์กรคือความแข็งแกร่งของโลกซึ่งเป็นโลกของความเป็นชายที่มีความมั่งคั่งและทรงพลังที่มีการรวมตัวกันของความเป็นชายในชั้นที่ไม่เคยมีมา

ก่อนและไม่สามารถจะต้านทานได้ ซึ่งอยู่ในกำมือของผู้ชาย ฉะนั้นการเมืองเรื่องเพศภาวะจึงเกิดเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่โลกปัจจุบัน (Raewyn W. Connell, 2014) ในวงการทางการเมืองก็เช่นกัน จะเห็นได้ว่าเป็นพื้นที่ของผู้ชายเป็นพื้นที่หลักสำหรับความสำเร็จของความเป็นชาย (Raewyn W. Connell, 1987) ด้วยเหตุผลอย่างแรกคือผู้ชายเป็นผู้ที่อยู่ในตำแหน่งตัดสินใจ ผู้หญิงต้องเป็นรองเสมอในการแบ่งงานกันทำ และผู้ชายเป็นผู้กำหนดสิทธิการทำงานและเรื่องเพศของผู้หญิง เหตุผลที่สองคือวัฒนธรรมชาติได้ถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมความเป็นชาย เช่น ความมีเกียรติยศ ชาตินิยม ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ และหน้าที่ ซึ่งผูกมัดความเป็นชาติไว้กับความเป็นชาย และเหตุผลสุดท้ายคือผู้หญิงจะมีบทบาทที่แตกต่าง ผู้หญิงเป็นสัญลักษณ์ของชาติ เป็นวาทกรรมและการกระทำใด ๆ เป็นการกระทำส่วนรวมของสังคม และมีหน้าที่บทบาทที่คอยช่วยสนับสนุนส่งเสริมความเป็นชาย และเพียงดำรงอยู่ในพื้นที่ที่กำหนดเท่านั้น (Nagel, 1998)

วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการกำหนดความเป็นธรรมชาติให้กับอุดมการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างชาย-หญิง (Heterosexuality) ซึ่งเป็นอำนาจของความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและเพศหญิงที่ถูกทำให้เป็นปกติและจัดการในการให้ความหมายและกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคม ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการกีดกัน และกดขี่คนที่ไม่เดินตามบทบาทเพศ ตามที่กำหนดให้เป็นปกติ คนเหล่านั้นก็จะกลายเป็นอื่น เป็นคนเบี่ยงเบน เป็นคนเลว (Cranny-Francis, 2003) ความเชื่อที่ว่ามนุษย์เพศหญิงกับมนุษย์เพศชายเกิดมาเป็นของคู่กัน ชายมีหน้าที่สืบเผ่าพันธุ์ หญิงมีหน้าที่เป็นภรรยาและแม่ นั่นเป็นเรื่องธรรมชาติตั้งอยู่บนฐานของความเป็นสารัตถะนิยม ความเป็นปฏิฐานนิยมที่ดำรงอยู่ด้วยอุดมการณ์รักต่างเพศ และอุดมการณ์นี้เองเป็นเครื่องมือของอำนาจที่ทำให้เพศชายอยู่เหนือกว่าเพศหญิง และความเป็นชายครอบงำความเป็นหญิงและยังคงดำรงอยู่ต่อไป เพราะมนุษย์สมาทานความรู้ที่เป็นความจริงว่าชายกับหญิงเป็นของคู่กัน และชายเป็นผู้นำและหญิงเป็นผู้ตาม การสร้างให้ความหมายของคนสองเพศให้เป็นคู่ตรงข้าม แต่ความเป็นชายเหนือกว่าความเป็นหญิง และนอกเหนือจากฐานคิดที่สร้างความเป็นปกติแล้ว ความเป็นมาตรฐานก็เข้ามากำกับความเป็นมนุษย์ วาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นเป็นวาทกรรมหลักสร้างให้เป็นความจริงที่มีความเป็นมาตรฐาน แต่ในโลกของความจริงที่ควรจะได้รับรู้แต่กลับถูกปิดกั้น ตัวอย่างบทความวิชาการเกี่ยวกับการให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนระดับประถมในรัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลียในเรื่องเพศและเพศวิถีนั้นมีกฎระเบียบของทางการที่ไม่ให้สอนในโรงเรียน เพราะเห็นว่ายังเด็กไร้เดียงสา แต่จะเน้นการปลูกฝังเรื่องบรรทัดฐานรักต่างเพศ เรื่องครอบครัวสมบูรณแบบ พ่อ แม่ ลูก และเรื่องของศีลธรรม ที่ให้ความรู้ในเรื่องของความเป็นปกติในวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งมีผลกระทบต่อบุคคลในโลกของความเป็นจริง เด็กไม่มีความหมายของความสัมพันธ์เพศเดียวกัน และความกลัวต่อ

บาปในคำสอนของศาสนา จึงทำให้เกิดความกลัวและไม่มีความรู้เรื่องการป้องกันทางเพศ จึงทำให้เกิดปัญหาเป็นโรคและเสี่ยงต่อชีวิต ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความเป็นสมัยใหม่ได้วางผู้ใหญ่กับเด็กให้เป็นคู่ตรงข้าม ผู้ใหญ่นั้นที่ควรรู้ แต่เด็กไม่ควรที่จะรู้ ยังไม่ถึงเวลา หรือยังไม่เหมาะสมกับวัยที่จะต้องเรียนรู้เรื่องเพศ ซึ่งนั่นเป็นวาทกรรมการครอบงำ (Hegemonic Discourse) ที่ต้องการการปิดกั้นความรู้แก่เด็กหรืออีกนัยหนึ่งคือเรื่องสิทธิมนุษยชนของเด็กที่ไม่ควรถูกปิดกั้น (Robinson & Davies, 2008)

วัฒนธรรมทางเพศที่ดำรงอยู่ในสังคม ได้กำหนดสร้างมาตรฐานเป็นความเหมือน (Similar) และความต่าง (Difference) ผ่านการทำงานของอุดมการณ์ความเป็นชายครอบงำ เริ่มถูกปลูกฝังเริ่มจากสถาบันครอบครัววัฒนธรรมการให้ความเคารพ เชื่อฟัง พ่อหรือพี่ชายที่เป็นผู้นำครอบครัว เป็นบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งคราวนี้ฟรานซิส (Cranny-Francis) เสนอว่าสังคมให้อภิสิทธิ์แก่ความเป็นเพศชาย ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมและเป็นจุดยืนทางสังคมของผู้ชาย (Cranny-Francis, Waring, Stavropoulos, & Kirkby, 2003) อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมเป็นอำนาจควบคุมคน แต่คนในสังคมกลับมองไม่เห็นว่าเป็น “อำนาจ” แต่กลับยอมรับโดยไม่ตั้งคำถามเพราะสังคมได้สร้างให้เป็นเรื่องปกติธรรมดา คนในสังคมจึงไม่รู้ลึกถึงความไม่เท่าเทียม คนในสังคมถูกจัดระเบียบเพศภาวะด้วยการขัดเกลาทางสังคมและการกำกับตนเอง ผู้หญิงถูกวางไว้ในตำแหน่งที่เป็นรอง เป็นผู้ที่ต้องดูแลรับใช้ สังคมกำหนดให้ผู้หญิงต้องมีความเป็นหญิง ประพฤติตนตามบทบาทเพศและทำหน้าที่เป็นภรรยาและแม่ในพื้นที่ส่วนตัว อยู่ภายใต้การจับจ้อง (Gazing) ทั้งจากสังคมและจับจ้องตัวเองให้ทั้งที่มองไม่เห็นแต่กลับกำกับตนเองให้ประพฤติตนอยู่ในวาทกรรมความเป็นผู้หญิงดี และหลังจากมีการเรียกร้องของสตรีนิยม ให้ผู้หญิงได้มีสิทธิมีเสียงและก้าวเข้าสู่พื้นที่สาธารณะมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง มีสิทธิในการออกมาทำงานและหารายได้ยังชีพ แต่อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ก็ยังยังคงอยู่ การจัดระเบียบเพศภาวะในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่นอกบ้าน ที่ถูกครอบครองโดยผู้ชาย

ปาร์คเกอร์ (Parker) ได้นำเสนอผลงานจากการทำวิจัยสำรวจในองค์กรที่มีระบบชายเป็นใหญ่ พบว่าผู้หญิงจะได้ทำงานในตำแหน่งที่ “ต่ำกว่าผู้ชาย” ในลำดับขั้นการบังคับบัญชา และเมื่อใดผู้หญิงได้รับตำแหน่งที่มีอำนาจและสถานะที่ดีกว่า ตัวตนของผู้หญิงก็จะถูกลดทอนให้เป็นเพียงผู้ที่ต้อง “ดูแลเอาใจใส่” (Care) และทำหน้าที่เพียงเท่านั้น ไม่มีสิทธิเป็นผู้นำ หรือถูกลดบทบาทของความเป็นผู้หญิง ด้วยการให้อำนาจบ้างแต่ไม่เท่ากับอำนาจของความเป็นผู้ชาย (Parker, 2000) จึงเห็นได้ว่าอำนาจที่ไม่เท่าเทียมจะก่อให้เกิดปัญหาการกดขี่ทางเพศขึ้นได้นอกจากนี้อำนาจที่ไม่เท่าเทียมแล้ว การสร้างมาตรฐานของสังคมในเรื่องของการทำงาน และ

การจัดแบ่งพื้นที่ระหว่างเพศด้วยวัฒนธรรมยังเป็นตัวสร้างความไม่เท่าเทียมกันทางเพศในสังคม เช่น มาตรฐานของสังคมการทำงานกำหนดให้ผู้ชายเป็นผู้นำขององค์กรเป็นเรื่องปกติธรรมชาติที่ให้การตั้งคำถาม หากเป็นเพศหญิงถือว่าเป็นเรื่องไม่ปกติ ไม่เป็นธรรมชาติ เป็นเรื่องของความแตกต่าง ในเรื่องพื้นที่การทำงานระหว่างเพศเช่นเดียวกัน หากเป็นงานด้านการให้บริการ พื้นที่นี้ถูกจำกัดไว้เฉพาะเพศหญิงเท่านั้น หรือบุคคลที่มีความเป็นหญิงเท่านั้น เช่น งานแม่บ้าน ทำความสะอาด ด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรมว่าผู้หญิงมีความละเอียดรอบคอบมากกว่า หรืองานพยาบาลที่มีความมีใจโอบอ้อมอารีและชอบดูแลช่วยเหลือคน ซึ่งเป็นความรู้ทางวัฒนธรรมที่ส่งต่อกันมา ทำให้เราเข้าใจว่าการแบ่งเหล่านี้นี้เป็นกฎระเบียบทางสังคมที่เป็นข้อบังคับ ข้อห้าม ให้นักบุคคลต้องประพฤติปฏิบัติตาม และนำพามาถึงการกำหนดคำตอบแทนที่ไม่ยุติธรรม ด้วยเหตุผลเพียงความเป็นเพศที่แตกต่างกัน งานที่รับผิดชอบเป็นงานที่ง่าย ๆ สบายกว่างานที่ต้องใช้ความคิด งานที่ใช้แรงงานจึงเป็นเรื่องของผู้หญิงหรือผู้ที่มีความเป็นหญิง แต่งานที่ใช้สมองต้องใช้การตัดสินใจต้องเป็นเพศชายเท่านั้น จึงเป็นคำถามที่อาจจะไม่ค่อยมีใครตั้งคำถามว่าอะไรที่ทำให้คนในสังคมเชื่อและปฏิบัติตามข้อกำหนด กฎเกณฑ์ในสังคมดังกล่าวเป็นเรื่องที่ชอบที่ควรในสังคม ความจริงในสังคมมีหนึ่งเดียวเท่านั้นหรือ และความหลากหลาย และความแตกต่างทำไมถึงถูกมองข้ามและถูกเบียดขับออกไปนอกกรอบวัฒนธรรมสังคม

อุดมการณ์กับโครงสร้างสังคม

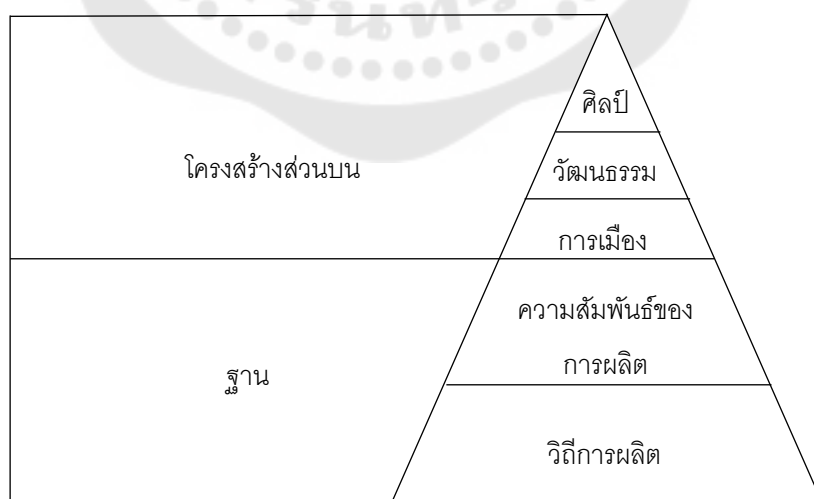
แนวทางการศึกษาแบบโครงสร้างนิยม (Structuralist) เชื่อว่ามนุษย์ไม่มีอิสระในการคิดและตัดสินใจดังที่มนุษย์คิดว่าตนเองเป็นอยู่ หากแต่ชีวิตถูกกำหนดมาให้เป็นไปตามโครงสร้างสังคมที่กำหนดให้ต้องมีปฏิบัติการและพฤติกรรมอย่างไร โดยสังคมมีการอบวิธิดีให้คนในสังคมยอมรับและกระทำตาม ดังเห็นได้จากปฏิบัติการทางสังคมตามความเชื่อของคนลี้กระดับจิตใต้สำนึก คืออยู่ในรูปของกลไกของอุดมการณ์ที่เป็นกลไกของอำนาจที่สร้างความชอบธรรม (ไพสิฐ พานิชย์กุล และคนอื่น ๆ, 2560)

อุดมการณ์ตามแนวคิดของนักโครงสร้างนิยมข้างต้นมีความเป็นวัตถุนิยม นั่นหมายถึงสังเกตหรือรับรู้ได้จากปรากฏการณ์หรือปฏิบัติการทางสังคม เช่น กรณีอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่จะพบเหตุการณ์ทางสังคมอันเป็นการกระทำที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้หญิงคงมีความไม่เสมอภาคกับผู้ชาย แต่ก็มองว่าพฤติกรรมหรือการกระทำนั้นเป็นที่ยอมรับกัน ดังนั้นอุดมการณ์จึงเป็นระบบที่มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมที่มีเงื่อนไขของการดำรงอยู่ (Condition of existence) กล่าวคืออุดมการณ์ดำรงอยู่ในรูปของทัศนคติหรือความเชื่อของบุคคลที่อยู่ในโครงสร้างทางสังคม

ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์อันก่อให้เกิดพฤติกรรมหรือการปฏิบัติ ที่สังเกตเห็นหรือจับต้องได้อย่างเป็นวัตถุวิสัย (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2559)

การศึกษาอุดมการณ์มีอยู่หลายแนวทางหรือแนวคิด ดังเช่นการศึกษาของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2517) มองว่าอุดมการณ์เป็นระบบความคิดที่สะท้อนความเปลี่ยนแปลงหรือความเป็นไปของสังคมซึ่งเป็นการมองว่าอุดมการณ์สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคม แต่ขาดการอธิบายถึงปฏิบัติการที่ระบุเงื่อนไขการดำรงอยู่หรือเกิดขึ้นของปฏิบัติการหรือการกระทำนั้น ๆ ทำให้ไม่เห็นว่าคุณมการณ์เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กันแบบไหนและอย่างไร การศึกษาดังที่กล่าวมานั้น มุ่งแต่การเสนอว่าอุดมการณ์เป็นเป็นความเชื่อ ความคิด หรือแม้แต่ทัศนคติของคนกลุ่มหนึ่งหรือชุมชนหนึ่ง อาจจะมีจำกัดอยู่แต่เฉพาะคนเพียงไม่กี่คนหรือคนจำนวนมากก็ได้ หรือเป็นความเชื่อที่มีคนยึดถืออยู่ในสมัยหนึ่งแต่ไม่มีอิทธิพลในเวลาต่อมาก็ได้ ส่วนนักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่มองอุดมการณ์ไปในความหมายของความเป็นแนวคิดคือสมเกียรติ วันทะนะ โดยกล่าวว่าเป็นศาสตร์ว่าด้วยความคิดของมนุษย์ ซึ่งสามารถศึกษาค้นคว้าได้ในเชิงประจักษ์ (Empirical Study) (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551) เป็นการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ในแนวทางเดียวกันกับชัยอนันต์ สมุทวณิช ว่าเป็นแนวคิดอันเป็นการมองอุดมการณ์ที่ยังไม่เชื่อมโยงกับปฏิบัติการ (Practice) อันเป็นชีวิตประจำวันของคนได้อย่างชัดเจน เพราะไม่ได้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับโครงสร้างทางสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนด หรือมีแนวทางการปฏิบัติหรือการกระทำของคนในสังคม

ภาพประกอบที่ 1

(Barker, 2000: 49)

ฐานการกำหนดโครงสร้างส่วนบน เดิมจากวิธีการผลิต (Mode of Production) ซึ่งเป็นไปตามวิธีการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต โดยมีวิธีการผลิตเป็นไปตามการใช้พลังทางการผลิต เช่น พลังการผลิตมีการจัดการผลิตแบบโรงงาน (Factories) หรือเครื่องจักร (Machinery) และพลังความสัมพันธ์ทางการผลิต การผลิตที่เดิมจากระบบชนชั้น (Class) อันเป็นระบบความสัมพันธ์ที่สามารถกล่าวได้ว่า ทำให้วิธีการผลิตกลายเป็นพื้นฐานแท้จริง (The real foundation) ของการนำไปสู่การเกิดหรือการมีกฎหมายและการเมืองอันเป็นโครงสร้างส่วนบน และหากมองในมิติทางวัฒนธรรมอันเป็นสิ่งที่เกิดจากวิธีการผลิตแบบใดแบบหนึ่ง ซึ่งในที่นี้คือการผลิตแบบทุนนิยม บุคคลที่อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยม ผู้ใช้แรงงานและนายทุนจะแสดงตนไปตามระบบกฎหมายและการเมือง วัฒนธรรมเป็นการสะท้อนถึงการเมือง เพราะว่าเป็นการแสดงออกของความสัมพันธ์ของอำนาจ ดังนั้นความคิดของชนชั้นนายทุนหรือชนชั้นนำเป็นความคิดที่ทำการปกครอง ซึ่งเห็นจากชนชั้นที่มีพลังอำนาจครอบครองทรัพย์สินของ ในสังคมจะกลายเป็นผู้มีอำนาจในการครอบงำทางความคิด นั่นหมายความว่าความคิดเชิงโครงสร้างดังกล่าวอธิบายว่าเศรษฐกิจเป็นระบบพื้นฐานกับวัฒนธรรมเป็นแนวทางของการกระทำของบุคคล แต่แนวคิดนี้ถูกวิพากษ์จากนักคิดมาร์กซิสต์ใหม่ (Neo-Marxist) อย่างเช่น อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) ดังเห็นได้จากการศึกษาของเขาในอิตาลี แม้ว่ามีการพัฒนาสังคมให้เป็นทุนนิยมแล้วก็ตามก็หาได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดดังที่มาร์กซิสต์วิเคราะห์ไว้ไม่ แต่สิ่งที่เป็ปัจจัยสำคัญในความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมกลับเป็นอุดมการณ์อันเป็นความคิดที่ครอบงำบุคคลในสังคม ซึ่งในสังคมทุนนิยมสมัยใหม่มีระบบสวัสดิการเข้าครอบงำความคิด การยอมรับการดูแลจากรัฐสวัสดิการ ทำให้คนไม่รู้สึกถูกเอาเปรียบหรือการขูดรีด อันเกิดสำนึกแห่งชนชั้นแล้วลุกขึ้นมาทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงรัฐทุนนิยมดังที่มาร์กซิสต์แนวเก่าได้ไว้ไว้ (Barker, 2000)

การครอบงำ (Hegemony) ตามความหมายของ อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) หมายถึงสถานการณ์ที่ชนชั้นผู้ปกครองใช้อำนาจและสามารถเป็นผู้นำผู้ได้ปกครอง ผ่านการใช้กำลังบังคับ (Force) และที่สำคัญคือการยินยอมจากผู้ได้ปกครอง อุดมการณ์ตามแนวคิดของกรัมสกีหมายถึงความคิด (Ideas) ความหมาย (Meaning) และการปฏิบัติ (Practice) อันเป็นสิ่งที่กำหนดว่าคนกลุ่มใด มีอำนาจในสังคมอุดมการณ์ไม่สามารถแยกออกจากชีวิตจริงในแต่ละวันได้ หากแต่เป็นปัจจัยที่มีความเป็นรูปธรรมกำหนดการกระทำในแต่ละวัน อุดมการณ์ทำให้คนมีการกระทำเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้อันเป็นบรรทัดฐานที่คนทั่วไปเข้าใจและยอมรับ ยกตัวอย่าง เช่น ระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการเป็นปัจจัยที่เป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดแนวปฏิบัติเพราะ

ระบบการศึกษาคือคุณธรรมาธิปไตย (Meritocracy) อันเป็นระบบเชื่อในหลักการที่ยึดคุณธรรมเป็นสำคัญ เชื่อว่าในสังคมที่เป็นธรรมคนมีโอกาستهاเท่าเทียมกัน และการที่คนมีความแตกต่าง ผิดศีล มีความต่ำต้อยกว่านั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากอุดมการณ์กำหนด (Gramsci, 1971)

ในบรรดากลุ่มครอบงำใด ๆ จะไม่สามารถอยู่โดยลำพังหากแต่ต้องประสานสัมพันธ์เป็นพันธมิตรกับส่วนต่าง ๆ ของสังคมผ่านการสร้างแบบที่แต่ละกลุ่มนั้น มีผู้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำของตนเอง อุดมการณ์มีบทบาทอย่างสำคัญในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์นี้ หลักการเชื่อมความสัมพันธ์คือการยึดเอาประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนหรือคนส่วนใหญ่เป็นหลัก ต้องมองข้ามผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ต้องทำให้คนส่วนใหญ่เห็นชอบหรือนิยมในผลประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นความเป็นหนึ่งหรือเอกภาพของสังคมวัฒนธรรม (ชายเป็นใหญ่) จะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อผ่านการทำให้คนในสังคมมีความต้องการหรือมีเจตนาารมณ์เห็นพ้องต้องกัน ที่กลายเป็นหนึ่งเดียวภายใต้ความเท่าเทียมและการมีความเห็นร่วมกัน (Barker, 2012)

การศึกษาอุดมการณ์ของกรัมมี่มีประโยชน์สำคัญในอันที่ชี้ให้เห็นระบบความสัมพันธ์ในสังคมที่ทำให้คนมีพฤติกรรมหรือปฏิบัติตนไปในแนวทางที่กำหนดเป็นบรรทัดฐาน แต่ขาดประเด็นรายละเอียดที่ชัดเจนว่าอุดมการณ์ทำหน้าที่อย่างไร มีกิจกรรมใดที่ทาลงไปในชีวิตจริงอันมองเห็นหรือรับรู้ได้เชิงประจักษ์ แม้ว่ากรัมมี่ได้กล่าวถึงการครอบงำของอุดมการณ์โดยการชิงพื้นที่ทางความคิด (Position of War) อันเป็นการต่อสู้แย่งชิง ให้คนในสังคมคิดหรือมีสติปัญญา (intelligence) ตามเป้าหมายของอุดมการณ์ แต่ก็หลักการ (Principle) เกินไป จนกระทั่งมีการคิดวิพากษ์วิจารณ์กันและมีนักคิดอย่าง หลุยส์ อัลธุสแซร์ (Louis Althusser) เสนอแนวคิดต่อยอดจากกรัมมี่ ชี้ให้เห็นภาพที่ชัดของการทำหน้าที่ของอุดมการณ์ โดยการเสนอแนวคิดกลไกอุดมการณ์ (Althusser, 2014)

อุดมการณ์ที่เป็นแนวคิดของอัลธุสแซร์ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ไว้ว่าเป็นหนึ่งในสามส่วนประกอบของโครงสร้างทางสังคม ซึ่งได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจและอุดมการณ์ อุดมการณ์ดังกล่าวเป็นอิสระเชิงเปรียบเทียบจากโครงสร้างสังคมอื่น เช่น เศรษฐกิจ แม้เป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดตัวสุดท้ายก็ตาม ดังนั้นอุดมการณ์ในที่นี้จึงเป็นระบบของความหมายที่เป็นตัวแทนที่รับรู้ได้จากปฏิบัติการ (Practice) ในโลกของความเป็นจริง ซึ่งมี 4 มิติของอุดมการณ์ของอัลธุสแซร์ สะท้อนให้เห็นว่าอุดมการณ์ในมิติแรกได้แก่สร้างตัวตนองค์ประธาน (Constituting Subject) มิติที่สองคือเป็นประสบการณ์ชีวิต (Lived experience) ที่จับต้องได้ ไม่ได้เป็นสิ่งจอมปลอม มิติที่สามคือความผิดพลาดในการรับรู้ความจริงคือสิ่งจอมปลอม และมิติสุดท้ายเกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำของสังคมและอำนาจ (Barker, 2012)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอุดมการณ์ของ อัลธุสเซอร์ นั้นได้แยกแยะภาคปฏิบัติการของ สังคมออกเป็น 4 มิติคือ ภาคปฏิบัติการทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง ทางอุดมการณ์ และทาง ทฤษฎี (วิทยาศาสตร์) โดยเขาเสนอแนวคิดที่ว่าอุดมการณ์เป็นระบบภาพตัวแทนความคิด (Representation) ก่อตัวมาจากโครงสร้างสังคม ที่เป็นมายาคติ ไม่ได้มาจากความนึกคิดว่าเป็น จริงตามธรรมชาติ คนที่ตกอยู่ในอุดมการณ์คือคนที่มองไม่เห็นหรือไม่รับรู้ความสัมพันธ์อันแท้จริง ระหว่างตัวเขากับโลกที่เป็นอยู่ แต่รับรู้โลกในจินตนาการ (Imagine) อุดมการณ์ทำหน้าที่ สร้างสรรค์ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และติดตั้งปัจเจกให้เข้ากับเงื่อนไขการดำรงอยู่ของเขา สังคมจึง ต้องการระบบความคิด ระบบความเชื่อ และระบบคุณค่า ที่จะทำให้คนมีชีวิตอาศัยอยู่ในโลกนี้ เพราะอุดมการณ์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของทุกสังคม (Althusser, 2014; กาญจนา แก้วเทพ, 2551)

สิ่งที่ปรากฏขึ้นมาในสังคมนั้น ความเป็นจริงคนส่วนใหญ่มักไม่รู้ตัว มาร์กซ์เรียกว่า ความคลั่งไคล้ (Fetishism) อัลธุสเซอร์ เรียกว่า Structural causality การทำงานของอุดมการณ์ตาม แนวคิดของอัลธุสเซอร์นั้น ได้พูดถึงการศึกษาไม่เพียงแต่เป็นการส่งต่ออุดมการณ์ของผู้ปกครอง ซึ่ง ตอบสนองความชอบธรรมให้แก่ทุนนิยมเท่านั้น แต่ยังผลิตซ้ำทัศนคติและพฤติกรรมซึ่งเป็นที่ ต้องการของกลุ่มชนชั้นนำหลักภายใต้การแบ่งงานกันทำ เมื่อเป็นเช่นนี้ การอุทิศตนเองดำรงรักษา และหล่อเลี้ยงอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในโรงเรียน เป็นส่วนสำคัญในการรักษาภาพพจน์ที่เป็นไปตาม หลักธรรมชาติ และสำคัญ มีคุณค่าอย่างมาก เช่นเดียวกับศาสนาที่เคยเป็นมาก่อน (Barker, 2012; กาญจนา แก้วเทพ, 2551)

กลไกอุดมการณ์: การสร้างองค์ประธาน

อุดมการณ์ที่สามารถเข้าไปครอบงำคนในสังคมได้นั้นหมายความว่าผู้ได้ปกครองที่ มีอำนาจน้อยกว่าจะทำตามความต้องการของผู้ปกครองซึ่งนั่นหมายความว่าตามแนวคิดของอัลธุส เซอร์ อุดมการณ์อาศัยกลไกทำหน้าที่ประสานยึดโยงค้ำจุนให้สังคมเป็นหนึ่งเดียวและผลิตซ้ำ เพื่อ สืบทอดอำนาจและโครงสร้างสังคมดังกล่าว

องค์ประธาน (Subject) ที่อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่มุ่งสร้างคือการยอมรับว่างานใน พื้นที่ของงานผู้หญิง เช่นงานแม่บ้าน หน้าที่ความเป็นแม่ เป็นงานที่ผู้หญิงในสังคมทำกันอย่างเป็น ปกติ ธรรมดา อันเป็นบรรทัดฐานที่ยึดถือกันอยู่ทั่วไป การที่การครอบงำอุดมการณ์นี้ทำงานได้ สำเร็วนั้นต้องมีกลไกอุดมการณ์ ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมสร้างแนวคิดและผลิตซ้ำแนวคิดนั้น อย่างเป็นระบบและแบบยล โดยอาศัยองค์การหรือสถาบันที่เป็นที่ยอมรับทำหน้าที่ชี้แนะหรือทำให้ คนในสังคมเชื่อตาม อย่างที่อัลธุสเซอร์กล่าวว่า อุดมการณ์ทำหน้าที่สร้างปัจเจกบุคคล (Individual)

ให้เป็นองค์ประธาน (Subject) ซึ่งองค์ประธานนี้ไม่ใช่ผู้สามารถคิดหรือกระทำอย่างอิสระ หากแต่เป็นผลจากโครงสร้าง (The effect of structures) ในกรณีดังกล่าวนี้ อุดมการณ์กลายเป็นตัวการในอันที่จะทำหน้าที่ นำพาองค์ประธานไปสู่การเป็นเช่นนั้น เพราะว่าไม่มีปฏิบัติการ (Practice) ใดที่ปราศจากอุดมการณ์ นั่นคือปฏิบัติการทางสังคมย่อมเป็นไปตามอุดมการณ์อันเป็นการสร้างที่ยืนหรือแห่งหนึ่งขององค์ประธาน (Subject Position) หรือเป็นพื้นที่ขององค์ประธานที่กำหนดจากสังคม (Althusser, 2014)

องค์ประธานเป็นกระบวนการเกิดจากตำแหน่งหรือพื้นที่ซึ่งผู้นั้นอยู่ เป็นโลกแห่งความเป็นจริงที่องค์ประธานผู้นั้นผูกติดอยู่ โลกแห่งความเป็นจริงนี้ สะท้อนให้เข้าใจได้จากการผลิตหรือสร้างความรู้ ที่บ่งบอกถึงความหมายทั้งแบบวัตถุที่จับต้องได้ และปฏิบัติการทางสังคม ซึ่งเป็นความรู้ที่มีจุดมุ่งหมายไปสู่ความเข้าใจ (Intelligible) ขณะเดียวกันก็กีดกันความรู้ชุดอื่นหรือทำให้เป็นอื่น โดยการทำให้เป็นความรู้ที่ไม่สามารถเข้าใจได้ อุดมการณ์ในอีกส่วนหนึ่งคือการทำให้องค์ประธานเข้าใจโลกไปในแนวทางไม่สมบูรณ์ (Incomplete Ways) คือการคงการผลิตซ้ำของสังคมและผลประโยชน์ของชนชั้นผู้มีอำนาจ

อุดมการณ์ตามความคิดของอัลธูแซร์ในมุมมองแรกเป็นการสร้างเงื่อนไขจริงในชีวิตของคน เป็นการสร้างโลกทัศน์โดยคนซึ่งมีประสบการณ์ชีวิต อุดมการณ์ไม่ใช่สิ่งจอมปลอมหรือของไม่มีอยู่จริง หากแต่เป็นประเภทของระบบของความเป็นตัวแทน (Representation) ที่คนในกลุ่มสังคมนั้น ๆ เข้าใจได้ ในอีกมุมหนึ่งอุดมการณ์ถูกรับรู้ว่าเป็นชุดความหมายที่เข้าใจโลกอย่างเชิงลึก ไปในแนวทางของการรับรู้และให้ความหมายเกี่ยวกับอำนาจและความสัมพันธ์ทางชนชั้น ในทางที่ผิด อุดมการณ์เป็นการพูดถึงตัวแทนความสัมพันธ์จินตนาการของบุคคลกับเงื่อนไขจริงที่ดำรงอยู่ ดังนั้นหากมนุษย์มีความผิดพลาดในความสัมพันธ์ชนชั้น ซึ่งมองไม่เห็นการขูดรีดในระบบทุนนิยมโดยเห็นว่ามนุษย์ในระบบนี้มีเสรีภาพและความเท่าเทียมกันแล้ว มนุษย์ก็จะเป็นองค์ประธาน (Subject) ที่ถูกรวบงำโดยภาพลวง และความเข้าใจผิดจากอุดมการณ์ ซึ่งสำหรับเผด็จการ อุดมการณ์ทำให้เกิดความผิดพลาดในการมองเห็นการถูกกดขี่ ภายใต้สำนึกของผู้หญิง

ในประเด็นการทำหน้าที่สร้างองค์ประธานของอุดมการณ์ดังกล่าว อัลธูแซร์กล่าวว่า อุดมการณ์ดำรงอยู่ในกลไก (Apparatus) และสัมพันธ์กับปฏิบัติการ และเกี่ยวกับกลไกและปฏิบัติการนี้ เขาได้กำหนดว่าเป็นสถาบัน (Institution) ครอบครัว (Family) ระบบการศึกษา (Education System) องค์การทางศาสนาและสื่อมวลชน ว่าเป็นกลไกอุดมการณ์ของรัฐ (Ideological state apparatus) หรือที่เรียกย่อว่า ISA อัลธูแซร์กล่าวว่าในสังคมทุนนิยมสมัยใหม่ระบบการศึกษาเป็นกลไกอุดมการณ์ เพราะเป็นผู้ผลิต เขากล่าวต่อไปว่า อุดมการณ์เป็นวิธีการที่มี

ประสิทธิผลในอันที่จะคงไว้ซึ่งอำนาจและกำลังของชนชั้น (Althusser, 2014; กาญจนา แก้วเทพ, 2551)

หากมองระบบการศึกษาเป็นกลไกอุดมการณ์แล้ว จะเห็นได้ว่าระบบการศึกษาไม่ใช่เพียงแค่สร้างความชอบธรรมให้ทุนนิยมเท่านั้น หากแต่ยังผลิตซ้ำทัศนคติ และพฤติกรรมที่เป็นไปตามคนกลุ่มใหญ่ของสังคมต้องการอุดมการณ์สอนให้ชนชั้นผู้ใช้แรงงานยอมรับการขูดรีด ขณะเดียวกันก็ทำการสอนผู้จัดการและผู้บริหารให้เป็นเครื่องมือของชนชั้นผู้มีอำนาจ อุดมการณ์มีหน้าที่ทั่วไปในการสร้างตัวตน (Subject) อุดมการณ์เป็นประสบการณ์ชีวิต (Life Experience) อุดมการณ์เป็นเรื่องของการตระหนักรู้เงื่อนไขที่ดำรงอยู่จริง และอุดมการณ์เกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำของการก่อตัวทางสังคมและความสัมพันธ์ทางอำนาจ (Barker, 2012) ปฏิบัติการต้องอาศัยกลไกอุดมการณ์เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งสิ้น อุดมการณ์ของอัลthusser นั้น เป็นลักษณะมีความคมสองด้าน (The double edged character of ideology) คมแรกคือการสร้างเงื่อนไขจริงให้กับคนเพื่อใช้ชีวิต สร้างโลกทัศน์โดยให้คนใช้ชีวิตและประสบการณ์ อุดมการณ์แบ่งเป็นแบบระดับชั้น เป็นระบบของตัวแทน (Ideology is lived experience) ในส่วนคมอีกด้านหนึ่งนั้น เป็นอุดมการณ์ชุดความหมายให้คนเข้าใจตามแนวทางที่สังคมกำหนด สำหรับอัลthusser นั้น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา และสื่อมวลชน ทำหน้าที่เป็นกลไกอุดมการณ์ (Ideological state apparatuses) สร้างชุดอุดมการณ์ขึ้นมาตามความต้องการ และทำหน้าที่ส่งต่อ สืบทอดแพร่กระจาย เพื่อการสร้างอำนาจในการครอบงำ (Barker, 2012; วัชรพล พุทธรักษา, 2557)

สำหรับแนวคิดทฤษฎีของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) นั้น มีจุดสำคัญที่น่าสนใจคือกรัมสกีเป็นผู้เพิ่มเติมมิติด้านวัฒนธรรม ศีลธรรม และปัญญาชน เข้าไปในกรอบการครอบงำอำนาจ (อำนาจครอบงำ) ซึ่งกรัมสกีไม่เพียงแต่เน้นเรื่องภาคปฏิบัติการของการใช้อำนาจเท่านั้นแต่ยังยกระดับไปสู่ความเป็นนามธรรมเชิงทฤษฎี หัวใจของทฤษฎีของกรัมสกี ที่ควรพิจารณาถึงการใช้อำนาจทั้งสองส่วนที่สำคัญคือ ส่วนแรกคือ การยินยอม (Consent) เป็นมิติเชิงอุดมการณ์ที่ตรงกันข้ามกับการบังคับและใช้กำลัง (Force) เป็นการนำเอาแนวคิดทางปัญญาและศีลธรรมจรรยา เน้นไปที่วัฒนธรรมและการให้การศึกษา ส่วน วัชรพล พุทธรักษา ได้ให้แนวความคิดของกรัมสกีเรื่องทฤษฎีการครอบงำ (Hegemony) การให้ความสำคัญกับโครงสร้างส่วนบน คือ อุดมการณ์ ความคิด กฎหมาย และในขณะเดียวกันก็ไม่ละทิ้งโครงสร้างส่วนล่าง ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ซึ่งกรัมสกีเห็นว่าทั้งสองส่วนมีผลถึงกันและกัน กรัมสกีเสนอว่า ความสัมพันธ์เชิงการต่อรอง (Negotiation) ระหว่างโครงสร้างส่วนบนหรือวัฒนธรรมและการเมือง และในส่วนล่างซึ่งเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันแบบเครือข่าย (Network) คนในสังคมนำความเชื่อและคุณค่า

ทางวัฒนธรรมมาเป็นเครื่องมือกลไกแก้ปัญหา เงื่อนไขทางเศรษฐกิจและการเมืองในสังคมนั้น ๆ ได้ (วัชรพล พุทธรักษา, 2557)

อำนาจจึงไม่ได้มาจากการใช้ความรุนแรงเสมอไป กลไกที่นำมาใช้ในการควบคุมคนจึงไม่ใช่เป็นเพียงการใช้บังคับ (Coercion) ดังนั้นอำนาจที่น่าสนใจคืออำนาจที่ทำให้คนในสังคม มีจิตสำนึกที่อยู่ลึกกลงไปในตัวตนของคนนั้นยอมรับและทำตามอย่างไม่ต้องคำถาม (Consent) และไม่ต้องใช้กำลังหรือความรุนแรงในการให้คนในสังคมมีปฏิบัติการหรือพฤติกรรมเป็นไปตามที่ผู้มีอำนาจต้องการให้เป็น ซึ่งในสิ่งนี้กรัมส์เรียกว่า อำนาจการครอบงำ (Hegemony) ผู้วิจัยให้ความสนใจในอำนาจการครอบงำตามแนวคิดของกรัมส์ที่เป็นอำนาจการครอบงำทางวัฒนธรรม (Cultural Hegemony) ที่มีพลังอิทธิพลในการกำหนดทิศทางให้คนในสังคมเดิมตามทางที่ต้องการได้ และสำหรับปัญญาชน (Intellectuals) ในแนวคิดของกรัมส์ คือการมีบทบาทหน้าที่สืบทอดและทำลายระบบสังคมทุนนิยม ผู้ที่เป็นนักคิด นักวิชาการ เป็นผู้จัดระเบียบความคิด แพร่ความคิด และสร้างสำนึกร่วมในทางความคิดและอุดมการณ์ และหัวใจของหน้าที่ของอุดมการณ์คือการดำรงรักษาสภาพที่เป็นอยู่ (Status Quo) คือการรักษาสภาพของความไม่เท่าเทียม ให้สืบทอดต่อไป ตามแนวคิดของอัลธุสเซอร์ (กาญจนา แก้วเทพ, 2551)

อุดมการณ์กับวัฒนธรรม

เมื่ออุดมการณ์ทำหน้าที่สร้างความชอบธรรมให้สังคม แม้ความไม่เท่าเทียมดำรงอยู่ในสังคมดังที่กล่าวมาแล้วนั้น การรักษาสภาพสังคมให้คงอยู่ในรูปแบบวัฒนธรรมใดๆ จึงต้องมีเครื่องมือเพื่อให้สังคมใช้เป็นแนวทางในการใช้ชีวิต เช่น ความเชื่อ ธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติ การให้คุณค่าต่างๆ เพื่อให้คนในสังคมคิดเห็นและมีพฤติกรรมไปในทิศทางเดียวกันและคนในสังคมยอมรับ ซึ่งอาจเรียกสิ่งนั้นได้ว่าการมีวัฒนธรรมร่วมกัน

ในงานวิจัยนี้ วิเคราะห์ถึงอุดมการณ์ซึ่งเป็นความคิด ความเชื่อ คุณค่าของคนในสังคม และเหนือกว่านั้นคือ เจตจำนงแห่งอำนาจที่ทำให้คนคิดไม่ถึงต่อการกดขี่ทางเพศที่ดำรงอยู่ในสังคมและยอมจำนน หรือกระทำการโดยไม่รู้ตัวเพราะเชื่อว่า นั่นคือการกระทำตามบรรทัดฐานวัฒนธรรมเรื่องเพศอันดั่งวัฒนธรรมนั้นไม่ได้อยู่โดดเดี่ยวแต่ถูกกำกับด้วยอุดมการณ์ (Ideology Cultural Hegemony) ภายใต้อำนาจแห่งอำนาจ อุดมการณ์อาจมีความหมายได้หลากหลายดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งในงานวิจัยนี้ให้ความหมายของอุดมการณ์ตามที่กรัมส์และอัลธุสเซอร์ได้อธิบายได้ อุดมการณ์จึงหมายถึงระบบความคิด ความหมายและปฏิบัติการตามแนวคิดกรัมส์ ซึ่งกำหนดให้คนแต่ละกลุ่มประพฤติปฏิบัติ โดยอุดมการณ์เป็นตัวประสาน สังคมกำหนดรูปแบบการครอบงำ แม้ว่าอุดมการณ์สามารถทำให้ความคิดเป็นหนึ่งเดียว แต่บ่อยครั้งที่ความแตกแยก

แตกต่างกันของอุดมการณ์ ซึ่งนั่นคือการนำมาหรือเกิดขึ้นของความเข้าใจร่วม (Common Sense) แตกต่างกันไป อุดมการณ์ไม่สามารถแยกออกจากชีวิตจริงได้ เป็นสิ่งที่ปรากฏชัดเจนในชีวิตประจำวัน นั่นคืออุดมการณ์เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ พฤติกรรมที่ถูกต้องชอบธรรมที่อุดมการณ์เป็นเช่นนั้นได้เพราะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมในการครอบงำ โดยไม่ใช่เป็นปัจจัยเรื่องทางเศรษฐกิจเรื่องเดียวอย่างที่มาร์กซิสต์แนวดั้งเดิมเชื่อ แต่ถูกฟอรัมผ่านชุดความสัมพันธ์ต่าง ๆ ซึ่งมีกลุ่มผู้นำ (Leadership) เป็นผู้มีอำนาจที่จะอยู่ในตำแหน่งของชนชั้นปกครอง ซึ่งนั่นก็คืออุดมการณ์มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้กลุ่มมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งจะใช้ปัจจัยทางเศรษฐกิจนำไปสู่การครอบงำให้มีอำนาจในระดับชาติได้ ดังนั้นความเป็นหนึ่งเดียวทางวัฒนธรรมจะสำเร็จได้ด้วยการแพร่ เจตจำนงที่มีเป้าหมายหลากหลายสำหรับผู้ที่หลากหลายเพื่อนำไปสู่การสร้างให้คนมีเป้าหมายเดียวกัน โดยอาศัยพื้นฐานของความเท่าเทียมที่มีความคิดร่วมกัน (Barker, 2012) นั่นคือการมีการครอบงำระดับชาติได้

การครอบงำระดับชาติแสดงถึงกลุ่มประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนชั้นปกครอง (Ruling class) เป็นผู้มีอำนาจและผู้นำทางสังคม เหนือกว่าชั้นชั้นที่ถูกปกครองเป็นรองผ่านการเชื่อมโยงของทั้งสองประการคือการใช้กำลัง (Force) และที่สำคัญคือการทำให้นิยาม (Consent) และจากการวิเคราะห์ของกรัมเชียน อุดมการณ์เป็นเรื่องของความคิด ความหมาย และปฏิบัติการ ซึ่งทำให้เป็นความจริงสากลและมีความหมายแล้วกลายเป็นการสนับสนุนอำนาจเฉพาะกลุ่มสังคม อุดมการณ์จะจัดการระเบียบ กฎเกณฑ์ของแนวทางปฏิบัติและพฤติกรรมจริยธรรม หรือก็คือความเป็นหนึ่งเดียว เสมือนความศรัทธาในศาสนา อันเป็นบรรทัดฐานโดยทั่วไป วัฒนธรรมเป็นเรื่องปกติสามัญ ซึ่งต่างจากสุนทรียศาสตร์หรือวัฒนธรรมที่รู้สึกว่าเป็นเหนือกว่าผู้อื่น เรมอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) ได้นำเสนอว่า “The everyday lived character of culture as a whole way of life” ลักษณะวัฒนธรรมที่ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นวิถีชีวิต ตลอดชีวิต กล่าวได้ว่าแนวคิดวัฒนธรรมของวิลเลียม คือหลักความรู้ทางมานุษยวิทยา และเน้นที่ความหมายในชีวิตประจำวัน การให้คุณค่า บรรทัดฐาน และสัญลักษณ์ของสิ่งของ ซึ่งการให้ความหมายเป็นโดยภาพใหญ่และการเข้าใจความหมายร่วมกัน (Shared meanings) (Barker, 2012; R. L. Williams, 1994)

วัฒนธรรม ถูกสร้างจากกระแสความหมายที่หลากหลายและรวมเข้าไว้ในระนาบเดียวกันกับอุดมการณ์จนกำหนดเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมใด ๆ และลึกไปกว่านั้นในความหมายของการควบคุมหรือเหนือว่าจะดำรงอยู่ และผลิตซ้ำในชุดของความหมายและปฏิบัติการที่กรัมชี้เรียกว่า อำนาจการครอบงำ (Hegemony) (Barker, 2012; วัชรพล พุทธรักษา, 2557) วิลเลียม (Williams) ได้เสนอว่า วัฒนธรรมเป็นสถาบันของความเป็นศิลปะ และผลิตผลของวัฒนธรรมเป็น

รูปแบบหรือโรงเรียนที่เคลื่อนไหวกลุ่มของผลิตผลทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นรูปแบบของผลิตผล ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุ วิธีผลิตและแบบของวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นคุณลักษณะและแบบ และถูกผลิตซ้ำในเวลาและสถานที่ที่เป็นประเพณี ความหมาย ปฏิบัติการ ที่เกี่ยวข้องกับทั้งระเบียบสังคม และการเปลี่ยนแปลงสังคม วัฒนธรรมเป็นองค์กรของประเพณีเฉพาะในเรื่องของระบบการตระหนักรู้ความหมาย (Realized signifying system) (R. L. Williams, 1994)

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการศึกษาวัฒนธรรมนั้นหมายถึงการศึกษาจากประสบการณ์ชีวิต (Lived Experience) ของผู้หญิง เป็นวัฒนธรรมตามที่วิลเลียมได้เสนอว่าเป็นทั้งความหมายและปฏิบัติการของผู้หญิงและผู้ชายที่เป็นปกติสามัญ (Ordinary) เป็นบริบท (Context) ปฏิบัติการ (Practice) และความหมาย (Meaning) ของทุกคนในสังคมซึ่งเป็นตัวชี้นำการใช้ชีวิต (Way of Life) และไม่ได้เป็นอิสระแต่ถูกกำกับโดยอุดมการณ์ความเป็นชายครอบงำ ให้ดำเนินไปตามแบบที่ผู้มีอำนาจต้องการให้เป็นไปในรูปแบบตลอดชีวิต

ส่วนที่สอง: การให้ความหมายของบุคคลต่อวัฒนธรรมทางเพศในพื้นที่สาธารณะที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่การทำงานของผู้หญิง

“The first step in the phallic phase.....is not the linking up of masturbation with the object cathexes of the Oedipus complex, but a momentous discover which little girls are destined to make. They notice the penis of a brother or playmate, strikingly visible and of large proportions, at once recognize it as the superior counterpart of their own small and inconspicuous organ, and from that time forward fall a victim to envy for the penis.”

(Freud, 1976)

จากความรู้ของฟรอยด์ เกี่ยวกับปมโอดิปุส ซึ่งเป็นความอิจฉาของผู้หญิงที่มีต่อเพศชาย และการให้ความสำคัญกับความเป็นชาย ความคิดเช่นนั้นยังคงเป็นมรดกตกทอดมาอย่างสมัยใหม่ หรือร่องรอยของอำนาจของความเป็นชายครอบงำที่เบียดขับ กีดกันผู้หญิง ความแตกต่างที่จัดการ ให้ความเป็นชายเหนือความเป็นหญิง โดยใช้เครื่องมือจัดการ จากทั้งทางวิทยาศาสตร์และศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทางสังคม ซึ่งความรู้ทางวิทยาศาสตร์เรื่องความแตกต่าง ได้กีดกันผู้หญิงออกจากโอกาสการเข้ารับการศึกษาในระดับสูงและการเข้ามาในพื้นที่สาธารณะในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ส่วนทางด้านชีววิทยาได้กดขี่ผู้หญิงโดยอ้างเรื่องธรรมชาติที่กำหนดให้สมองของผู้หญิงเล็กกว่า และความสามารถทางสติปัญญาที่ต้องด้อยกว่า และดังที่เดรก มาอธิบายถึงความแตกต่างของผู้ชายกับผู้หญิง ทางกาย ทางอารมณ์ และความสามารถทางสติปัญญาว่าผู้หญิงนั้นด้อยกว่า เป็นคนคิดบวก เป็นส่วนที่สนับสนุนผู้ชาย (Drake, 2001) ซึ่งจุดแข็งของผู้หญิงคือการรู้โดยสัญชาตญาณ มีความอดทน และมีความอดสาเห เหมาะสมกับงานบ้านและเลี้ยงลูก มากกว่าการออกไปทำงานนอกบ้าน ส่วนจุดอ่อนของผู้หญิงคือความไร้เหตุผลและไม่แข็งแรง มีความรัก กระตือรือร้น และทะเยอทะยาน (Weedon, 1999) ดังนั้นที่มาของการให้ความหมายเกี่ยวกับเรื่องเพศ การให้ความหมายและการจัดแบ่งคุณลักษณะ ระหว่างเพศดังกล่าวนี้ เพื่อเป็นเหตุผลในการอ้างถึงความชอบธรรมในการครอบครองพื้นที่

การแบ่งแยกส่วนทางเพศภาวะ

เมสเนอร์ (Messner) นำเสนอการแบ่งแยกส่วนทางเพศภาวะ ให้มีความเป็นชายและเป็นผู้หญิงนั้น ให้มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน คือความสำเร็จของความเป็นชายของผู้ชาย ทั้งทางด้านร่างกายและทางด้านจิตใจ (Messner, 1998) เช่นเดียวกับทฤษฎีการครอบงำ

(Hegemony) ของกรัมสกี (Gramsci) กรัมสกีนั้นเชื่อในความสำคัญของบทบาทที่เป็นอุดมการณ์และบทบาททางวัฒนธรรมในการสร้างและรักษาระบบของการเมืองไว้ (อานาจ) (Rodríguez-Galán, 2011) ดังนั้นความสำคัญของแนวคิดของอุดมการณ์ความเป็นชายครอบงำนั้นจึงหมายถึงตำแหน่งที่มีอำนาจ (Ascendancy) ที่ได้รับผ่านวัฒนธรรม สถาบันต่าง ๆ และการทำให้เชื่อ (Persuasion) ตามที่คอนแนลได้ให้ความหมายไว้ (Raewyn W. Connell & Messerschmidt, 2005) การจัดการกับมนุษย์โดยการแบ่งมนุษย์ออกเป็นสองประเภทคือผู้หญิงและผู้ชาย และกำหนดวัฒนธรรม บรรทัดฐาน ความเหมือนและความแตกต่าง เพื่อการจัดระเบียบและรวมถึงการจัดระเบียบเพศภาวะด้วยนั้น เพื่อง่ายต่อการควบคุมและเพื่อประโยชน์ของผู้มีอำนาจ และในวัฒนธรรมสังคมนิภาพรวมชี้ให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันในสังคมที่ให้คุณค่าและความสำคัญกับความเป็นชายอย่างรุนแรงจนมองไม่เห็นความแตกต่างที่ได้วางตำแหน่งไว้ให้กับเพศอื่น ๆ ที่มีความเป็นหญิง (Markula & Pringle, 2006)

ฉะนั้นความจริงในสังคมที่ถูกสร้างขึ้น และกระบวนการทำให้คนในสังคมเกิดความเชื่อ ความศรัทธาและยึดถือปฏิบัติ ถ่ายทอดส่งต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม เป็นการทำงานของอำนาจที่สร้างให้เป็นวาทกรรม เช่น วาทกรรมความเป็นชายชาตรีได้สร้างความจริงในสังคมให้ผู้ชายเป็นผู้ปกครอง และเป็นผู้ที่สร้างให้คนที่อยู่ใต้การปกครองรู้สึกปลอดภัยในทุกพื้นที่ ทั้งในพื้นที่ส่วนตัว และพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ดังกล่าวจึงหมายถึงองค์กร สถาบัน ที่มีสมาชิกคือคนในสังคมที่อยู่ร่วมกันในสังคมนั้น ๆ ตั้งแต่เกิดเช่นสถาบันครอบครัว วัด โรงเรียน และที่ทำงาน เป็นต้น คาฮูน (Cahoon) ได้เสนอบทความทางวิชาการในเรื่องของความก้าวหน้าของผู้หญิงว่า ถึงแม้ผู้หญิงจะขึ้นไปสู่ตำแหน่งสูงในองค์กรแต่ก็เป็นที่ประจักษ์ว่าค่าตอบแทนนั้นแตกต่างจากผู้ชาย ตำแหน่งสูงแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศจะหมดไป ในโลกธุรกิจนั้นเป็นโลกของชายครอบงำ (Male Dominated) และผู้ชายเป็นศูนย์กลาง (Androcentric) ถูกจัดการโดยผู้ชาย และกีดกันผู้หญิงอย่างเป็นระบบ ผู้หญิงไม่มีโอกาสในการทำงานในองค์กรเท่าเทียมกับผู้ชาย (Cahoon & Rowney, 1993) ส่วนข้อเสนอของดักลาส แมคเกรเกอร์ (Douglas McGregor) ให้ความหมายของรูปแบบของผู้จัดการที่ประสบผลสำเร็จในวัฒนธรรมแบบมีความเป็นชาย (Masculine) กล่าวว่าผู้จัดการที่ดีจะต้องมีความก้าวร้าวดุ้น ชอบการแข่งขัน เด็ดเดี่ยว ยุติธรรม และเขาต้องไม่มีความเป็นผู้หญิง (Feminine) ไม่อ่อนแอ ไม่โอนอ่อน และไม่ขึ้นอยู่กับสัญชาติญาณแบบผู้หญิง ซึ่งข้อดีของความเป็นผู้หญิงจะทำให้เกิดผลเสียต่อธุรกิจ (McGregor, 1967) ซึ่งในความเป็นจริงแล้วข้อดีต่าง ๆ ที่ว่านี้ ผู้ชายก็มีเหมือนผู้หญิง แต่พลังของวัฒนธรรมได้จัดการให้ปรับรูป เพราะสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความคิดเห็น และการตัดสินใจ ดังนั้นการจัด

แบ่งแยกเพศให้เป็นสองขั้วตรงข้าม เป็นที่อ้างเหตุผลของความเป็นหญิงที่มีคุณลักษณะที่ด้อยกว่าความเป็นชาย เป็นเพศที่ไม่เหมาะสมกับงานที่ต้องการใช้สมอง งานที่เป็นธุรกิจที่ต้องการใช้พลังความสามารถ นั่นคือการกำหนดโดยผู้มีอำนาจเพื่อกีดกันผู้หญิงออกจากพื้นที่สาธารณะซึ่งผู้ชายเป็นเจ้าของและเป็นผู้กำหนด (Cahoon & Rowney, 1993)

พื้นที่สาธารณะและการกีดกันทางเพศ :

พื้นที่ทำงานซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะ จึงเป็นพื้นที่ที่แสดงอำนาจของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าทางสังคม พอล เทย์เลอร์ (Paul Taylor) ได้เสนอบทความวิชาการในมิติของความไม่เสมอภาคทางเพศในพื้นที่ทำงานที่มีความเป็นชายครอบงำไว้ว่า ควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการกีดกันทางเพศและการกลั่นแกล้ง วัฒนธรรมในที่ทำงานเป็นหนึ่งในเครื่องมือในการป้องกันและหลีกเลี่ยงการกีดกันได้ ความเป็นหญิงที่ถูกนำมาใช้ในการกีดกันทางเพศโดยใช้ ลักษณะของความเป็นหญิง (Stereotype) ที่ผู้หญิงมักจะใช้อารมณ์มากกว่าความเป็นเหตุเป็นผล ความเป็นแม่ (Motherhood) ซึ่งการเลี้ยงดูลูกเป็นหน้าที่หลัก จึงทำให้เป็นจุดด้อยของความเป็นหญิง ที่มีผลทำให้การทำงานเป็นเพียงเรื่องชั่วคราวไม่ใช่เรื่องหลัก มีการศึกษาที่เบลเยียมได้ตอกย้ำแนวคิดนี้ด้วย จึงทำให้การจ้างงานผู้หญิงที่เป็นรักเพศเดียวกัน (Homosexual) จะเป็นที่ยอมรับมากกว่า เพราะไม่ต้องอุ้มครัมภ์

การคุกคามทางเพศ (Harassment) นั้น เป็นรูปแบบของการกีดกันทางเพศอย่างหนึ่ง เพราะต้องการรักษาสถานภาพทางสังคมของความเป็นชาย จึงนำมาใช้ในการขัดขวางความก้าวหน้า รวมถึงการใช้กริยาท่าทาง การดูถูก ดูหมิ่น ซึ่งเป็นการทำร้ายจิตใจในที่ทำงาน นอกจากนี้ในกรณีของการร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในองค์กร มีข้อมูลทางสถิติได้ชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายที่ผู้ชายรวมตัวกันได้มากกว่าผู้หญิง เพราะอะไร จึงยากที่ผู้หญิงจะผ่านอุปสรรคนี้ไปสู่ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (Schmid, 2017) ทั้งนี้สอดคล้องกับ แนวคิดของ แอคเคอร์ นักสังคมศาสตร์ผู้ริเริ่มเรื่องการศึกษาเพศภาวะในองค์กร สร้างทฤษฎีแนวคิดเรื่องความเป็นเพศภาวะขององค์กร (Gendered Organization) ในทัศนะของแนวคิดหลังสมัยใหม่ โดยเน้นเรื่องของเพศภาวะ อำนาจ และองค์กร ที่ต่อต้านองค์กรที่มีพื้นฐานแบบปatriarchyนิยม แอคเคอร์ได้เสนอความแตกต่างระหว่างพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวนั้นเป็นพลวัตของอำนาจในองค์กรที่มีความเป็นชายเป็นพื้นฐาน บทบาทและคุณค่าของความเป็นหญิงจึงถูกทำให้ด้อยกว่า พื้นที่สาธารณะแสดงถึงความเป็นชายที่เป็นเหตุเป็นผล กระตือรือร้น มีความรุนแรง มีความสามารถในเรื่องเทคนิค เทคโนโลยี ความเป็นผู้นำที่น่าเชื่อถือ เป็นผู้ที่สมรรถภาพทางเพศ และเป็นที่ดึงดูดใจ มีครอบครัว และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ แต่ในขณะที่พื้นที่ส่วนตัวที่มีความตรงข้าม ใช้เรื่อง

อารมณ์ ความรู้สึก ไม่มีเหตุผล เป็นผู้ที่ต้องดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น ไม่กระตือรือร้น แสดงถึงความเป็นหญิงที่ถูกครอบงำด้วยความเป็นชาย (Acker, 1990) ดังนั้น ตามความหมายที่ บรูไน และเกราดี ได้เสนอว่า “เพศภาวะ” เป็นภาษาที่สร้างสรรค์ขึ้นมา เป็นแนวคิดทฤษฎี แนวคิดสตรีนิยม เปรียบเหมือนวัตถุที่ปรับรูปได้เพื่อจะทำงานกับเรือนร่าง เพศวิถี ความปรารถนา อำนาจ และเรื่องการเมืองของความรู้ แนวคิดของเพศภาวะนั้นถูกสร้างโดยปฏิบัติการทางสังคมของตัวแทนของความรู้ เป็นการประดิษฐ์สร้างของวัฒนธรรมและทำให้เป็นถูกทำให้เป็น “ธรรมชาติ” (Bruni & Gherardi, 2003)

อานุป เชคาร์ ชากราบอร์ตี (Anup Shekhar Chakraborty) ได้เสนอว่าการเกิดขึ้นของการเข้าสู่พื้นที่ของผู้หญิง จากส่วนตัวไปในพื้นที่สาธารณะของผู้หญิงใน มิโซรัม (Mizoram) ประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับอำนาจทางการเมือง วัฒนธรรมแบบสังคมชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน พิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ ที่คนในสังคมยกย่องนับถือเรื่องจิตวิญญาณ เทพเทวาและพระเจ้า ความเชื่อในบาป ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีความเป็นสมัยใหม่และคริสต์ศาสนาได้เข้ามา แต่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงความเชื่อเรื่องเดิม ๆ และการให้อำนาจแก่ความเป็นชายที่กำหนดทุกสิ่ง กำหนดให้ความเป็นหญิงเป็นเพียงวัตถุเพื่อสนองความใคร่ (Sexual Being) ยกตัวอย่างจากการสำรวจเรื่องการคุกคามทางเพศ หรือที่เรียกว่า “Eve Teasing” เด็กผู้หญิงและผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานได้ถูกกระทำมีจำนวนมากเกินครึ่งของจำนวนทั้งหมด แต่ผู้หญิงต้องเงียบเพราะถือเป็นเรื่องปกติ ธรรมชาติ อานุปได้ใช้ทฤษฎีของมิเชล ฟูโกตีในการอธิบายเรื่องของการถูกจับจ้องและเรื่องของอำนาจ เพื่อทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ ความไม่เปลี่ยนแปลงของอำนาจการครอบงำของอุดมการณ์ในพื้นที่ส่วนตัวยังดำรงอยู่เป็นแบบดั้งเดิมที่กดขี่ทางเพศ จึงทำให้ผู้หญิงเคลื่อนออกจากพื้นที่ส่วนตัวเข้าสู่พื้นที่สาธารณะ เพื่อต้องการให้เปลี่ยนจากเสียงเงียบการเป็นเสียงกระซิบให้สังคมได้รับรู้ถึงความไม่ยุติธรรมทางวัฒนธรรมทางเพศและเรื่องสิทธิมนุษยชน (Chakraborty, 2008)

จากปรากฏการณ์ในสังคมที่เรามักได้ยินอยู่เสมอเรื่องการคุกคามทางเพศในที่ทำงาน เพราะการให้ความแตกต่างในความเป็นชายและความเป็นหญิง วัฒนธรรมทางเพศที่ให้อภิสิทธิ์ที่เหนือกว่าและการมีอำนาจครอบงำให้แก่ความเป็นชาย การแสดงออกถึงอำนาจของความเป็นชาย คือการใช้ความรุนแรง ความแข็งแกร่ง แต่ความเป็นหญิงถูกให้ความหมายที่เป็นตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิง การให้ความหมายเรื่องของผู้ชายเป็นเรื่องสำคัญและเป็นเรื่องสาธารณะ และเหตุใดเรื่องของผู้หญิงเป็นได้เพียงเรื่องส่วนตัว ไร้สาระ ถูกละเลยและมองข้าม การแบ่งพื้นที่ที่เป็นสาธารณะสำหรับความเป็นชายนั้น การหวงแหนพื้นที่เป็นการแสดงออกถึงความเป็นชาย โดยการกีดกันและ

กตขีผู้หญิง และใช้ “การคุกคามทางเพศเป็นเครื่องมือของผู้ชายในการทำให้ผู้หญิงอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่า ในสถานที่ทำงานและสถานศึกษา” (กิตติกร สันติประภา, 2549) วัฒนธรรมทางสังคมได้สร้างให้ความเป็นชายเหนือกว่า และการให้ความเคารพแก่ผู้ที่อยู่เหนือกว่า เป็นบรรทัดฐานอยู่คู่สังคมมาแต่ช้านานและคู่กับการคุกคามทางเพศ การลวนลามทางเพศ ถึงแม้จะมีบทลงโทษไว้อย่างเคร่งครัด ฟริทซ์เจราล์ดและคณะได้อธิบายไว้ในหนังสือในบทที่ชื่อว่า “*BUT WAS IT REALLY SEXUAL HARRASSMENT?*” ถึงการปะป้ายของความหมายของการคุกคามทางเพศคืออะไร เพราะว่าผู้หญิงที่ถูกกระทำมักจะโทษตัวเองและบอกว่าคนที่กระทำนั้น เขาไม่ได้ตั้งใจที่จะทำให้เธอเสียหาย (Fitzgerald, Swan, & Magley, 1997) จึงสามารถอธิบายได้ว่า จากความเป็นรองที่ด้อยกว่าในสถานภาพของผู้หญิง ประกอบกับบรรทัดฐานความเป็นหญิงในสังคมที่มีวัฒนธรรมให้การเคารพยำเกรงผู้ที่อยู่เหนือกว่า จึงไม่สามารถบอกได้ว่าสิ่งที่ตนเองถูกกระทำนั้น คือการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และไม่สามารถบอกได้ว่าตนเองมีคุณค่าหรือดึงดูดใจมากพอที่จะเป็นที่สนใจของผู้ชาย สิ่งที่ได้ทำคือการโทษตัวเอง และคิดในทางที่ดีว่าเป็นการแสดงความรัก ความเมตตาแบบที่ผู้ชายใส่พึงกระทำต่อผู้น้อย เป็นเหตุให้การคุกคามทางเพศจึงยังคงดำรงอยู่ ด้วยอำนาจที่ครอบงำดังที่ ลีเชอร์และโอโดโนเฮอ ได้อธิบายว่าอำนาจคือหัวใจของการคุกคามทางเพศ และเป็นอำนาจที่ผู้ชายอยู่เหนือผู้หญิง ซึ่งเป็นประโยชน์ของการเป็นผู้ชาย (O'Donohue, 1997)

ความสำคัญขององค์กรหรือพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ผลิตสร้างวาทกรรมเพศภาวะ ซึ่งมีลักษณะสังคมย่อยที่มีการอยู่ร่วมกันของคน และมีความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กัน ซึ่งสตีเฟน (Stephen) ได้อธิบายความหมายขององค์กรว่าเป็นการประสานกันในสังคมที่ดำรงอยู่และด้วยความสัมพันธ์ที่ระบุลักษณะได้ถึงขอบเขตและหน้าที่ที่สัมพันธ์อย่างต่อเนื่องทางพื้นฐานเพื่อที่จะให้บรรลุถึงเป้าหมายสามัญหรือเป้าหมายของกลุ่มนั้น ๆ (Robbins, 1990) แต่หากเปรียบเทียบองค์กรเป็นเสมือนภูเขาน้ำแข็งแล้ว ส่วนที่เราจะมองเห็นความเป็นภูเขาน้ำแข็งได้จากส่วนที่โผล่พ้นน้ำมาเท่านั้น เราไม่อาจหยั่งรู้ได้ว่าภายใต้น้ำนั้นจะมีความยิ่งใหญ่เพียงไร ความสำคัญของสิ่งที่สังคมควรจะให้มีความสำคัญคือสิ่งที่มองไม่เห็นอยู่ใต้น้ำแต่มีพลังและอำนาจเหนือกว่าส่วนที่เรามองเห็นจากที่โผล่พ้นน้ำออกมา ส่วนที่มองเห็นคือสิ่งที่มนุษย์สามารถจัดการและควบคุมได้ แต่ในส่วนที่มองไม่เห็นคือวัฒนธรรม ถึงแม้ไม่สามารถจับต้องได้แต่มีอำนาจพลังแฝงอยู่ คลาก (Clark) และคณะ ได้อธิบายเกี่ยวกับการบริหารแบบเป็นทางการ (Bureaucracy) ของเวเบอร์ไว้ว่า การมีอำนาจ (Domination) เป็นปัจจัยจำเป็นสำหรับการบังคับบัญชาและต้องมีความชอบธรรม ลักษณะของการบริหารแบบนี้จะประกอบเป็นด้วยลักษณะสำคัญสองประการคือ ความเป็นทางการและการรวมขอม (Tendency) แต่ทั้งนี้ต้องเป็นการรวมขอมที่เกี่ยวข้องกับความเป็น

ทางการเท่านั้น (Clark, Chandler, & Barry, 1994) ความเป็นทางการในองค์กรดังกล่าวมานั้น ได้มองข้ามเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึกของคนในองค์กร โดยเฉพาะการมองข้ามความเป็นหญิง ซึ่งผู้มีอำนาจต้องการการควบคุม จัดการ มุ่งเน้นให้สมาชิกในองค์กรทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามวัตถุประสงค์ขององค์กรเท่านั้น

ดังตัวอย่างแนวคิดทฤษฎีการบริหารองค์กรของเวเบอร์ คือแบบราชการ และแนวคิดเกี่ยวกับหลักเหตุผลที่เน้นเรื่องการควบคุม เป็นทฤษฎีที่มีอิทธิพลมากเกี่ยวกับการควบคุมองค์กร ซึ่งโดยหัวใจหลักของทฤษฎีคือการควบคุมและจำกัดความเป็นอิสระของคนทำงาน และอีกทฤษฎีหนึ่งที่มีอิทธิพลตั้งแต่ยุคคลาสสิกของมาร์ก (Marx) คือเรื่องคนงานที่อดทน (Braveman) ในโรงงานแบบทุนนิยม (Capitalism) ที่เน้นให้คนงานขานาญงานเฉพาะอย่างเท่านั้น ในกรณีนี้จะเห็นได้ว่าการควบคุมคนจึงสำคัญ ดังนั้นทั้งสองทฤษฎีจะเป็นการควบคุมที่เป็นด้านลบ (Negative) (Seeck & Kantola, 2009) เป็นแม่บทของการบริหารงานในสังคมสมัยใหม่ที่เน้นการควบคุม มีความเป็นชาย มีกฎระเบียบ วิถีปฏิบัติ และมีวัฒนธรรมเป็นตัวที่ทำให้คนสังคมมีความรับรู้ร่วมกัน (Share Meaning) ดังนั้น วัฒนธรรมทางเพศจึงเป็นกรอบและกำหนดความเป็นหญิง ความเป็นชาย ความคิด ความรู้สึก และให้ทำอะไรได้หรือไม่ได้ในพื้นที่สาธารณะ ที่เป็นสังคมย่อยขนาดมาจากสังคมในภาพใหญ่ ที่มีวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากวัฒนธรรมจากสังคมใหญ่อย่างแยกกันไม่ขาด แต่แมทส์ อัลเวสสัน (Mats Alvesson) ได้นำเสนอว่า การจัดการองค์กรกระแสหลักตามประเพณีนิยม ที่เน้นการจัดพื้นที่ให้ผู้หญิงมีชีวิตอยู่ในพื้นที่ส่วนตัว (Domestic) ผู้ชายอยู่ในพื้นที่สาธารณะ (Public) จึงทำให้ผู้หญิงมีหนทางที่แคบในการจะเข้าไปทำงานในองค์กร ผู้หญิงเหมาะกับงานที่เป็นการดูแลและการให้บริการแก่ผู้ชายที่มีอำนาจเท่านั้น ซึ่งปกติแล้ว ผู้ชายจะเป็นผู้ควบคุมองค์กร ซึ่งมีการกำหนดแนวทางเรื่อง บทบาท รูปแบบพฤติกรรม และวัฒนธรรมองค์กร รวมถึงความคิดเกี่ยวกับเพศภาวะ เพศวิถี รูปแบบพฤติกรรม คุณค่า ความเชื่อ และสมมติฐานต่าง ๆ อีกด้วย (Alvesson, 2002) ความรู้กระแสหลักเชื่อว่าองค์กรมีความเป็นกลางทางเพศและการจัดแบ่งพื้นที่เพื่อการควบคุมนั้น ในความเป็นจริงแล้วความเป็นกลางไม่เกิดขึ้น ความสมดุลระหว่างเพศภาวะจึงไม่มี เพราะสังคมให้ความหมายและให้อำนาจกับความเป็นชายมากกว่าในอุดมการณ์ความเป็นชายครอบงำ จึงทำให้มีความเหนือกว่าและด้อยกว่าของแต่ละเพศ การไม่ให้ความสำคัญกับพื้นที่ส่วนตัว อัตลักษณ์ของคนจึงถูกประกอบสร้างโดยวัฒนธรรมและเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Woodward, 2004) ตลอดจนการจัดแบ่งชนชั้นทางสังคมทำให้เกิดชนชั้นระหว่างมนุษย์ที่แตกต่างกันและมีความเหนือหรือด้อยกว่ากัน ในการแบ่งชั้นของเพศภาวะที่ให้ความหมายของความเป็นชายที่เหนือกว่าหญิงนั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบชนชั้นเช่นกัน

และเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างความเป็นปัจเจกและอัตลักษณ์ของบุคคล (Weedon, 1999) เมื่อเกิดการดำรงอยู่ของชนชั้นระหว่างเพศภาวะและความแตกต่างทางสถานะแล้ว กระบวนการกดขี่ (Subjugation) จึงสามารถเกิดขึ้นได้อย่างแยบยล ดังที่ วิลมอทท์ (Willmott) ได้เสนอว่า เป้าหมายของการจัดการทางวัฒนธรรมคือการเอาชนะหัวใจและความรู้สึกของคน โดยกำหนดเป้าหมายจัดการเรื่องความคิดและรู้สึก และควบคุมการประพฤติปฏิบัติตน ซึ่งนั่นก็คือ กระบวนการการกดขี่ผ่านความเชื่อทางวัฒนธรรมนั่นเอง (Skinner, 2012)

สตรีนิยมแนวเชิงประจักษ์กับสตรีนิยมแนวหลังสมัยใหม่

นักสตรีนิยมเชิงประจักษ์ (Feminist Empiricism) สนใจศึกษาประสบการณ์ของผู้หญิง เพื่อนำความรู้ที่ได้มาไปพัฒนาด้านสตรีศึกษา ประเด็นที่ศึกษาจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน หนึ่งคือในส่วนของการให้ความสำคัญกับคุณค่าในความรู้ (Value of Knowledge) นั้น เชื่อมโยงกับหลักฐาน และสิ่งที่ศึกษา (Objectivity) รวมถึงคุณค่าทางศีลธรรมและคุณค่าทางการเมือง และในส่วนที่สอง เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ให้ความรู้ (Agency) การวิเคราะห์ของนักสตรีนิยมแนวนี้จะเน้นไปในรูปแบบของทางวิทยาศาสตร์ และวิเคราะห์ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Problems Analysis) ในเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นที่รู้จักในนามของญาณวิทยาแบบธรรมชาติ (Naturalist) อย่างในการพิจารณาบทบาททางเพศที่มีอิทธิพลต่อเซลล์ทางชีววิทยา (Cellular biology) อย่างไร และคนที่ มีลักษณะสองเพศคือมีทั้งอวัยวะเพศชายและหญิงในตนเอง (Androcentrism) มีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการทางชีววิทยาอย่างไร เป็นต้น การศึกษาในแนวนี้จะเน้นเหตุผลสนับสนุน (Rational) และไม่มีอคติ (Free from Bias) (Hesse-Biber, 2012)

ในมุมมองของนักสตรีนิยมแนวหลังสมัยใหม่ (Feminist Postmodern) เชื่อในความหลากหลายทางเพศ ความรู้ทางสตรีนิยมได้เคลื่อนผ่านการต่อสู้ของผู้หญิงเพื่อสิทธิความเท่าเทียมกับผู้ชาย แต่กลับเป็นการต่อสู้ทางปัญญาเพื่อการรู้เท่าทันของอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังของความไม่เสมอภาคทางเพศ เพื่อการปลดปล่อยที่มากกว่าความรู้เพียงการกำหนดเพศโดยทางสรีระ ดังตัวอย่างงานวิจัยของ Samuels and Ross-Sheriff (2008) ที่นำเรื่องทฤษฎีอำนาจทับซ้อน (Intersectionality) ซึ่งเกี่ยวกับการกดขี่อย่างไม่แยกส่วน เช่นเรื่องเพศ เพศวิถี ความคิด ความเชื่อของคน เป็นต้น ร่วมกับทฤษฎีสตรีนิยม ศึกษาเรื่อง อัตลักษณ์ การกดขี่และอำนาจ จากประสบการณ์ของผู้หญิงในออฟฟิศสถานที่มีความหลากหลาย การเปลี่ยนผ่านและความซับซ้อน ความเป็นความเชื่อโยงของผู้หญิงคนหนึ่งนั้นมีความเกี่ยวข้องกับการถูกแบ่งเรื่องชาติพันธุ์ สีผิว อายุ ชนชั้นทางสังคม เชื้อชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ภาษา และสถานภาพผู้อพยพที่ไม่มีสถานะที่แน่นอนยั่งยืน มีความเลื่อนไหลและมีพลวัต ผู้หญิงจึงมีหลายมิติ การศึกษาโดย

นำเอาทฤษฎีจุดร่วมและสตรีนิยม ด้วยความรู้เรื่องเพศภาวะ เพื่อทำความเข้าใจการกดขี่และความมีอภิสิทธิ์ในบริบทต่าง ๆ เช่น เรื่องลูกครึ่งคนผิวดำและชาวที่ถูกเลี้ยงโดยครอบครัวคนผิวขาว และอีกเรื่องคือเรื่องเกี่ยวกับผู้อพยพชาวอัฟกานิสถาน แนวคิดเกี่ยวกับการกดขี่ภายใต้การสร้างพื้นที่ของชนชั้น เชื้อชาติและเพศวิถีนั้น อยู่ภายในตัวตนของผู้หญิงด้วย จึงสามารถบอกได้ว่าการกดขี่ที่นอกเหนือจากผู้ชายแล้ว ความเป็นชายที่เป็นอุดมการณ์ในตัวตนที่ไม่เพียงแต่เป็นเพศชายเท่านั้น แต่ยังอยู่ในตัวตนเพศหญิงที่ครอบงำ จัดการ กดขี่ในเพศเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่าผู้หญิงกดขี่ผู้หญิง ผู้หญิงเป็นทาสผู้หญิง แต่ในขณะเดียวกันผู้หญิงก็ยอมรับการที่ต้องทำงานเพื่อรับใช้ผู้หญิงด้วยกัน ผู้หญิงยอมเลี้ยงลูกของผู้หญิงอื่นที่เป็นความจริงในสังคมที่มนุษย์มีความหลากหลายในด้านต่าง ๆ

ในงานวิจัยนี้ ได้นำเสนอถึงความเป็นสตรีนิยมในแนวที่เปิดกว้างกว่าเพียงเรียกร้องสิทธิและความชอบธรรมของผู้หญิง แต่เป็นการวิเคราะห์โดยใช้ความเป็นอำนาจทับซ้อนทำความเข้าใจในมิติของมนุษย์ที่หลากหลาย การทำความเข้าใจมนุษย์จึงไม่ได้อยู่ที่การแบ่งแยกความเป็นหญิงและเป็นชายเท่านั้น เพราะมนุษย์แต่ละคนมีประวัติศาสตร์ไม่เหมือนกัน มีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ความรู้เพียงหนึ่งเดียว ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์แบบเหมารวมในทุกสิ่งได้ การทำความเข้าใจมนุษย์จึงไม่มีความเป็นกลาง และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่จึงไม่สามารถกำหนดตายตัวได้ว่าเป็นเรื่องของเพศชายเพียงอย่างเดียว แต่ความเป็นเพศภาวะและความเป็นชายครอบงำ จึงเกิดได้กับมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย และเป็นได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ และการศึกษาเน้นการศึกษาในแนวสตรีนิยมหลังสมัยใหม่

ดังนั้น การเน้นการอธิบาย (Explanation) ว่าทำไมผู้หญิงจึงถูกกดขี่หรือวิธีการที่ผู้หญิงต้องทำเพื่อปลดปล่อยนั้น สตรีนิยมแนวหลังสมัยใหม่ไม่ได้ให้ความสำคัญในแนวนั้น แต่เน้นเรื่อง การที่ผู้หญิงแต่ละคนศึกษาและรู้เท่าทัน เปิดโอกาสให้ตนเองด้วยตนเอง ไม่มีแนวคิดแบบความเป็นคู่และไม่มีแนวคิดความเป็นคู่ตรงข้าม โดยการที่ผู้หญิงต้องทลายความเงียบและพูดออกมา หรือเขียนออกมา เพื่อก้าวข้ามพ้นความเป็นขั้วตรงข้ามชายเป็นใหญ่ และการเป็นศูนย์กลางที่มีอยู่ในสังคม และลบความแปลกแยก ความผิดปกติและคนชายขอบให้ไม่มีในสังคม โดยความเป็นหนึ่งเดียวที่มีความหลากหลาย (Tong, 1989; กิตติกร สันคติประภา, 2550)

โดยสรุปคือ วัฒนธรรมทางเพศ เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างให้บุคคลในสังคมมีความเชื่อและให้คุณค่าของความเป็นหญิง ความเป็นชาย และสามารถปรับเปลี่ยนให้เป็นไปตามสังคมต้องการ ไม่มีความคงที่ วัฒนธรรมทางเพศจึงเป็นความรู้ชุดหนึ่ง ที่บุคคลเชื่อว่าเป็นความจริง เมื่อบุคคลในสังคมถูกการจัดระเบียบ ถูกกล่อมเกล่า ขัดเกล่า ผ่านสถาบันในสังคม ถูกทำให้เชื่อว่าสิ่งนั้นเป็นความจริงและถูกต้อง หากคนในสังคมไม่รู้เท่าทันและติดกับดักของความ

เป็นปกติ ธรรมชาติ จากการกดขี่และความไม่เท่าเทียมของหญิงชายก็ยังคงดำรงอยู่ สำหรับการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางเพศนั้น จะต้องใช้ทฤษฎีแนวคิดที่ผสมผสานกันเพื่อการเข้าใจที่เข้าถึงความรู้ ความคิด ความเชื่อของบุคคลในสังคม เพราะมนุษย์คนหนึ่งมีหลายมิติ การแบ่งเพศในทฤษฎีกระแสหลักที่เชื่อในความรู้ที่มีหนึ่งเดียว เป็นสากลนั้น ไม่อาจนำมาใช้ในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรมทางเพศที่ครอบงำความคิด ความเชื่อ และการให้ความหมายของบุคคลในสังคมต่อวัฒนธรรมในพื้นที่สาธารณะได้ จึงเป็นช่องว่างทางความรู้ที่ผู้วิจัยมุ่งเน้นแต่ผลที่เป็นวัตถุวิสัยมากกว่าอัตวิสัย ผู้วิจัยจึงได้นำการผสมผสานแนวคิดทฤษฎีของแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมทางเพศ อุดมการณ์ความเป็นชายครอบงำ และแนวคิดสตรีนิยมแนวหลังสมัยใหม่มาใช้ในการศึกษา เพื่อตอบคำถามงานวิจัยที่มุ่งเน้นผลที่เป็นอัตวิสัย กล่าวคือความรู้ที่มีอยู่นั้นมุ่งเน้นในการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อให้ข้อมูลในเชิงสถิติเพื่อนำมาแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศในสังคม แต่งานวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาถึงความรู้สึก นึกคิดของผู้หญิง ตลอดจนความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ของผู้หญิงที่ถูกมองข้าม ควรนำมาให้ความสำคัญ เช่นเดียวกับความรู้ที่เพศชายได้สร้างขึ้น

ส่วนที่สาม : กรอบความคิดในการวิจัย

การศึกษานี้ ต้องการวิเคราะห์ให้เห็นถึงบริบทวัฒนธรรมในพื้นที่งานหญิง (Women Work Place) นั้น เป็นอย่างไร และในพื้นที่นี้ได้สร้างความไม่เท่าเทียมให้กับผู้หญิงอย่างไร แน่นอนว่าสังคมไทยอยู่ภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ซึ่งฝังตัวในวัฒนธรรมการทำงานของผู้หญิงจนทำให้เป็นปกติหรือเป็นธรรมชาติ จนกระทั่งผู้คนทั่วไปรวมทั้งตัวผู้หญิงเองยอมรับว่านั่นเป็นวิถีชีวิตของตน เป็นกระบวนการทางสังคมวัฒนธรรมที่สลับซับซ้อน ยากแก่การเข้าใจหากไม่อาศัยแนวคิดที่สามารถชี้ให้เห็นปฏิบัติการของอำนาจหรืออิทธิพลของอุดมการณ์ทำหน้าที่กำกับหรือฝังอยู่ในระบบสังคมอันเป็นระบบวัฒนธรรมที่เป็นพื้นที่กำหนดบทบาทของผู้หญิงให้เป็นผู้เหมาะสมกับการทำงานที่มีการกำหนดไว้อย่างเป็นธรรมชาติหรือปกติทั่วไป การทำความเข้าใจความเป็นผู้หญิงที่อยู่ในสภาวะการณดังกล่าว ต้องอาศัยแนวคิดดังนี้

วิเคราะห์บริบทวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ : อุดมการณ์ทางเพศกำกับบทบาทหญิง และผลิตซ้ำตัวตนผู้หญิง

อุดมการณ์เป็นระบบแห่งตัวแทนที่สะท้อนความหมายที่คนในสังคมเข้าใจ ซึ่งอาจมาในรูปของจินตนาการ (Image) มายาคติ (Myths) ความคิด (Idea) และแนวคิด (Concept) ที่ถูกรับรู้สำหรับกำหนดการปฏิบัติในชีวิตแห่งโลกความเป็นจริง นั้นหมายความว่าอุดมการณ์สร้างความจริงในชีวิตของบุคคลหรือประสบการณ์ชีวิต โดยกำหนดความหมายให้เข้าใจโลกซึ่งในกรณีนี้คือวาทกรรมอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ที่แสดงให้เห็นจากความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและหญิง ที่มีเงื่อนไขสร้างให้ผู้ชายมีบทบาทและอำนาจเหนือที่มากกว่าผู้หญิง และการที่อุดมการณ์ครอบงำหรือกำหนดแนวทางเข้าใจโลกจนทำให้คนปฏิบัติหรือกระทำการตามเจตจำนงของอำนาจเพศชายได้นั้น เพราะมีกลไกของอุดมการณ์ ซึ่งอัลทูแซร์ กล่าวว่าอยู่ในกลไกและปฏิบัติการในรูปของสถาบัน (Institution) ครอบครัว (Family) ระบบการศึกษา (The Education System) และสื่อสารมวลชน (Mass Media) ทำหน้าที่สร้างและรักษาพลังอำนาจของอุดมการณ์ให้อยู่ในสถานภาพการครอบงำ (Hegemony) ซึ่งเป็นการทำให้บุคคลไม่มีตัวตนแบบสร้างตนเอง (Self-Constituting Agent) หากแต่โครงสร้างเป็นผู้สร้าง (The Effect of Structure) ในกรณีอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่นำพาให้ผู้หญิงยอมทำงานในพื้นที่หญิง เช่นงานแม่บ้าน เพราะเชื่อว่าเป็นงานที่ผู้หญิงทั่วไปทำกัน ซึ่งนั่นคืออุดมการณ์สร้างตำแหน่งให้ตัวตนมีจุดยืน เป็นพื้นที่ของบุคคลตามที่สังคมทั่วไปกำหนด กริมซี ก็เช่นเดียวกันกับอัลทูแซร์ที่มองอุดมการณ์ว่าเป็นความคิด ความหมาย และปฏิบัติการ ซึ่งมีความจริงหรือสัจจะมารองรับอุดมการณ์ให้มีพลังหรือกำลังบังคับให้ผู้คนปฏิบัติตามในชีวิตประจำวัน นั้นหมายความว่าอุดมการณ์ไม่สามารถแยกออกจากปฏิบัติการของชีวิตจึงเป็นปรากฏการณ์ที่มาจากชีวิตแต่ละวันเป็นเงื่อนไข อุดมการณ์ทำให้คนประพฤติปฏิบัติ

ย่อมมีกฎเกณฑ์อันเป็นกฎหมาย วัฒนธรรม ประเพณี คุณธรรม จริยธรรม ความเชื่อทางศาสนา (Althusser, 2014; Ritzer, 2010)

อุดมการณ์เป็นประสบการณ์ชีวิตและระบบความคิดที่จัดและเชื่อมโยงเข้ากับสังคม และทำหน้าที่ประสานสังคมเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะในการสร้างการครอบงำโดยอุดมการณ์สามารถ กำหนดให้อยู่ในรูปของชุดความคิดที่ปรากฏอยู่ในความหมายที่เข้าใจร่วมกัน (Common Sense) ซึ่งกรัมซี กล่าวว่า ผู้คนทั้งหลายรับรู้หรือสะท้อนโลกได้โดยผ่านความรู้สึกร่วมกันของวัฒนธรรม รวมถึงชีวิตและประสบการณ์ ดังนั้นความรู้สึกร่วมกันจึงเป็นส่วนสำคัญของอุดมการณ์ โดยเฉพาะ การสร้างความเข้าใจที่ดี (Good Sense) ซึ่งกรัมซีเสนอว่าเป็นการตระหนักต่อลักษณะของสังคม เช่น ความเป็นชนชั้น ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายถึงกลุ่มผู้หญิงในชนชั้นหนึ่ง ที่ต้องทำงานให้ได้ชื่อว่า เป็นหญิงดี ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ เลี้ยงดูครอบครัว ความรู้สึกร่วมกันจึงเป็นส่วนสำคัญของ อุดมการณ์ เพื่อที่จะรักษารฐานที่มั่น การยึดกุม สำนักอันนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ดังนั้น กรัมซีจึงตระหนักในความสำคัญของความคิดความรู้สึกร่วมกันของประชาชนกับวัฒนธรรม (Gramsci, 1971)

วัฒนธรรมเป็นระบบทางสังคมที่มีความหมายอันเป็นที่เข้าใจร่วมกันและเป็นแนวทาง ปฏิบัติหรือประเพณีของสมาชิก ที่คนในวัฒนธรรมนั้นมองเห็นอย่างเป็นปกติหรือเป็นธรรมชาติ เป็นความหมายที่เข้าใจร่วมกันและเป็นที่ยอมรับในชีวิตประจำวัน เรย์มอนด์ วิลเลียม (Raymond Williams) กล่าวว่าวัฒนธรรมเป็นความหมายของชีวิตประจำวัน และค่านิยมที่แสดงออกใน ความสัมพันธ์ทางสังคมอันเป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของชีวิตสังคมทั้งปวง วัฒนธรรมคือทุกสิ่งที่เป็นการดำรงอยู่ของชีวิตสังคม เป็นปัจจัยเชื่อมโยงชีวิตวัฒนธรรมอย่างมีการ เลือกรวมมาตั้งแต่อดีต วิลเลียมกล่าวว่าวัฒนธรรมเป็นประสบการณ์ชีวิตที่เป็นจริงอันมีบริบท ปฏิบัติการและความหมายที่คนใช้เป็นแนวปฏิบัติ อันมีจุดมุ่งหมายเพื่อการรักษา การผลิต ความหมาย แห่งวัฒนธรรม นั่นคือการสร้างวัฒนธรรมให้เป็นแนวทางของชีวิต (R. Williams, 1983)

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นมามีได้เกิดอย่างธรรมชาติไม่ การสร้างนี้มีอิทธิพล มาจากโครงสร้างทางสังคมซึ่งในที่นี้คืออุดมการณ์ ตามแนวคิดของกรัมซีให้ความสำคัญกับ อุดมการณ์ว่า วัฒนธรรมเป็นพื้นที่ต่อสู้ทางอุดมการณ์ โดยการต่อสู้ที่พบได้ว่าเป็นรูปธรรมใน องค์การทางวัฒนธรรมแบบใดแบบหนึ่ง ซึ่งทำให้อุดมการณ์มีหน้าที่จะปฏิบัติอย่างไร ซึ่งในงานวิจัย นี้ความไม่เท่าเทียมของผู้หญิงเป็นประเด็นของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่เข้ามาครอบงำให้เป็น ที่ยอมรับโดยเชื่อมโยงกับคุณค่าของผู้หญิงที่ดีอันเป็นที่ปรารถนาของคนทั่วไปกับงาน โดย

เฉพาะงานในพื้นที่ส่วนตัว ซึ่งผู้หญิงต้องขยันทำงานหนัก ละเลียด ประณีต ตรงเวลา อันเป็นคุณลักษณะของผู้หญิง กระบวนการนี้หากกล่าวตามแนวคิดของกรัมสกีแล้ว คือกระบวนการครอบงำของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ซึ่งเกิดขึ้นในวัฒนธรรมที่ถูกอิทธิพลของผู้มีอำนาจเหนือกว่า (Dominant Power) เพื่อให้มีการสร้าง การรักษาและผลิตซ้ำอำนาจเหล่านี้ ให้มีความหมายปฏิบัติการ ให้เป็นการครอบงำทางวัฒนธรรม (Cultural Hegemony) (Gramsci, 1971) ที่สร้างความหมายให้ผู้ชาย (Men) มีความเป็นผู้ชาย (Masculinity) คือคุณค่าทางด้านความแข็งแรง มีอำนาจ มีเหตุผล ทำงานเก่งหนักเอาเบาสู้ มีความอิสระ พึ่งพาตนเอง อันเป็นความเข้าใจร่วมกันว่าหากมองในเชิงการทำงานแล้ว วัฒนธรรมการทำงานของผู้ชายอยู่ในพื้นที่สาธารณะ มีอำนาจเหนือกว่าหญิง งานของผู้ชายเหมาะสำหรับผู้ชาย ดังนั้นผู้หญิงไม่ควรทำหรือไม่สามารถทำได้ วัฒนธรรมการทำงานของผู้ชายจะทำงานควบคู่กับอุดมการณ์ความเป็นชายครอบงำ (Hegemonic Masculinity) เพื่อความเยียบยลในการควบคุมและจัดการให้ผู้หญิง ซึ่งเป็นเพศที่ด้อยกว่าและเป็นรอง ยินยอมเป็นผู้ตามด้วยความยินยอมพร้อมใจ ปราศจากการใช้กำลังบีบบังคับ โดยมีศึกษากลไกของอุดมการณ์ที่สำคัญ เช่น ครอบครั้ว ผลิตซ้ำความเป็นผู้หญิง และสร้างความหมายของงานของผู้หญิงในสังคม (Raewyn W. Connell & Messerschmidt, 2005; Humberstone & Clayton, 2007)

วิเคราะห์ปฏิบัติการวัฒนธรรมทางเพศในพื้นที่งานหญิง

ปฏิบัติการของคนในสังคมเป็นสาระสำคัญของการสร้างในระบบวัฒนธรรมโดยเฉพาะวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ ย่อมนำพาให้เพศภาวะของผู้หญิงมีสถานะต่ำกว่า ตัวตนนี้เป็นเพศภาวะซึ่งสร้างผ่านความเป็นเพศ (Sex) และการควบคุมร่างกาย (Body) ดังนั้นตัวตนของหญิงในสังคมที่มีอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เกิดจากอุดมการณ์ดังกล่าวเป็นกลไกหรือเครื่องมือของอำนาจเข้ามากำกับร่างกาย ชีวิตให้เป็นแบบที่เจตจำนงของอุดมการณ์ต้องการคือการมีสถานะที่เหนือกว่าของเพศชาย และสามารถใช้ความเหนือกว่าให้เป็นประโยชน์สำหรับเพศตน ผ่านการอ้างว่าเป็นการทำให้ผู้หญิงมีความเป็นอยู่ดีหรือเป็นปกติ เช่นการศึกษา การอนามัย รายได้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่เป็นวัฒนธรรมทางเพศที่เป็นผู้พูดหรือกำหนดเพศภาวะหรือตัวตนของผู้หญิง (Foucault, 1978) ให้เกิดกระบวนการผลิตซ้ำตัวตนของผู้หญิงที่เป็นเป้าหมายของอำนาจหรือการกดทับให้อยู่ในสถานะที่ต่ำด้อยกว่าเสมอไป ผ่านวาทกรรมทางเพศ (Discourses of Sexuality) ที่แพร่กระจายผ่านการแพทย์ ศาสนา การศึกษาและประชากร (Demography) เพื่อผลิตให้ผู้หญิงมีตัวตนเฉพาะ (Particular Subjectivity) วาทกรรมเหล่านี้ผลิตเพศของตน (Sexed Subject) และสร้างเพศภาวะให้เป็นเสาหลักของความเป็นตัวตน (The Cornerstone of

Subjectivity) ความเป็นหญิงที่มีตัวตนต่ำ้อยภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่สร้างให้เป็นชีวิตหรือวัฒนธรรมการใช้อำนาจ ความจริง ให้ผู้หญิงยอมรับอย่างไม่ต่อสู้หรือขัดแย้ง ทำทนาย เข้าทำนองการสารภาพ (Confession) หากเกิดเป็นหญิงแล้วต้องได้ชื่อว่าเป็นลูกสาวที่ดี รากฐานของวาทกรรมเพศชายเป็นใหญ่สร้างตัวตน (Basis of Discursive subjection) ลูกสาวที่ดีของพ่อแม่ ที่มีฐานะยากจน หรืออยู่ในวัยชราต้องเป็นผู้ดูแล หารายได้มาเลี้ยงชีพ และหากมีรายได้ต่ำ ย่อมต้องอดทนทำงานหารายได้ อดออมเพื่อกองรายได้มาเลี้ยงดูพ่อแม่ นั่นคือความเป็นผู้มี ความกตัญญูต่อบุพการีที่ลูกสาวพึงกระทำ (Danaher, Schirato, & Webb, 2000)

ปฏิบัติการวัฒนธรรมทางเพศโดยวิเคราะห์ให้เห็นจากการวางตำแหน่งแห่งที่ให้ผู้หญิง (Subject Position) อยู่ในสถานะเป็นรองและด้อยกว่า การกำหนดคุณลักษณะทางเพศภาวะ สร้างให้ความเป็นชายเหนือกว่าความเป็นหญิง ความละเอียดอ่อน การรักความสะอาด และการชอบดูแลคน เป็นลักษณะที่ผู้หญิงถูกวางไว้ในกรอบงานที่ผู้มีอำนาจสร้างขึ้นให้ผู้หญิงสยบยอมแบบเต็มใจ จากคุณลักษณะทางเพศภาวะที่สร้างให้เป็นเช่นนั้น จะนำไปสู่งานของผู้หญิงที่เลือกกระทำในชีวิตประจำวันทั่วไป ซึ่งเป็นงานที่สะท้อนตัวตนที่ถูกสร้างขึ้นของผู้หญิงซึ่งรู้ได้ด้วยตัวเองว่าเป็นงานที่เหมาะสมกับตน จะเป็นงานบริการและงานดูแลผู้อื่น นอกเหนือจากโอกาสทางการศึกษาที่ด้อยกว่าความเป็นชาย จึงทำให้โอกาสการทำงานมีน้อยกว่าและแคบกว่า การวิเคราะห์พื้นที่งานจากประสบการณ์ของผู้หญิง ในพื้นที่งานนอกครัวเรือนหรือพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นที่เข้าใจว่าเป็นพื้นที่ที่ครอบครองโดยเพศชายนั้น การศึกษาถึงอำนาจความเป็นชายที่ครอบงำจะสามารถเผยให้เห็นถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของการถูกเอาเปรียบ การกดขี่โดยที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว ในโลกยูโทเปียของความเท่าเทียมกันทางเพศที่สร้างให้เป็นความปกติของสังคม การทำงานทั้งสองพื้นที่ทั้งในบ้านและนอกบ้าน ด้วยการผลักดันให้เป็นของผู้หญิง เป็นปฏิบัติการที่ทำงานผ่านวัฒนธรรมที่เป็นความคิด ความเชื่อของคนในสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเพื่อตอบคำถามว่า เหตุใดผู้หญิงจึงยอมจำนนต่อการกดขี่ทางเพศที่ดำรงอยู่ในสังคมได้นั้น เป็นการศึกษาชีวิตประสบการณ์ (Lives Experience) ของบุคคล โดยเน้นสามารถเข้าถึงบุคคลที่ต้องการศึกษาโดยการสัมภาษณ์และการสังเกต ซึ่งเป็นข้อมูลในเชิงลึกที่มีความซับซ้อน ผู้วิจัยจึงเลือกการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อเข้าถึงความรู้ การวิจัยเชิงคุณภาพจะเน้นในเรื่องการดำรงอยู่ กระบวนการ และการให้ความหมายซึ่งไม่ได้มาจากการทดสอบ พิสูจน์ หรือวัดเหมือนกับเชิงปริมาณที่จะดูในเรื่องความเข้มข้น ความถี่ การวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นตั้งคำถามกับความจริงที่สมบูรณ์และเป็นธรรมชาติที่ถูกสร้างขึ้นมา ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้สัมภาษณ์ ด้วยการค้นหาคำตอบที่มาจากประสบการณ์ที่ถูกสร้างขึ้นและชุดความรู้ที่สืบทอดมาแต่ในเชิงปริมาณนั้น กรอบการทำงานจะเน้นที่การวัด การวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างตัวแปรและการเป็นอิสระจากคุณค่า (Value-Free) (Denzin & Lincoln, 2017) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเชื่อว่าวิธีดำเนินการวิจัยที่ทำให้เข้าถึงความรู้ และประสบการณ์ได้ดี ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาที่ผสมผสานกันระหว่างทฤษฎีของสตรีนิยมแนวหลังสมัยใหม่ นิยม แนวชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์ (Critical Ethnography) ที่จะช่วยทำให้ศึกษาวัฒนธรรมได้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งสร้างวิธีคิดให้คนรู้เท่าทันอำนาจและชุดความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศ (Gender Equity) ในสังคม

แนวทางการศึกษาสตรีนิยมเชิงชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ (Feminist - Critical Ethnography)

การนำเอาแนวชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์มาใช้ในการศึกษาวัฒนธรรมของการทำงานในพื้นที่หญิงนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าเบื้องหลังของการสร้างตัวตนของผู้หญิงนั้น มีอำนาจและการครอบงำของอุดมการณ์ดำรงอยู่ เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของอุดมการณ์นี้ วิธีวิทยาการวิจัยนี้จึงมีความเหมาะสมในการเลือกนำมาใช้ การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาได้มีการพัฒนามาจากแบบแนวเก่า (Traditional) ที่สะท้อนภาพหรือบ่งบอกลักษณะการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาดั้งเดิม (Conventional Ethnography) คือการตีความข้อมูลที่ศึกษาจากสังคมใดสังคมหนึ่งเป็นการเฉพาะ วัฒนธรรมในองค์กรหรือสถานการณ์ใด ๆ ที่มาจากมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้อง และวิธีการศึกษาว่าส่วนใหญ่จะเป็นแบบสังเกตการณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และนักวิจัยเป็นทั้งผู้มีส่วนร่วมและผู้สังเกตหรือศึกษา

ลักษณะของวิธีวิจัยในแนวนี้นั้น มีลักษณะประกอบไปด้วยหลายประการด้วยกันคือ ประการแรก เป็นแนวมาร์กซิสต์ นีโอมาร์กซิสต์ และกลุ่มแฟรงค์เฟิร์ต อันเป็นกลุ่มเน้นการวิพากษ์ ประเด็นและทฤษฎีทางสังคมเป็นสำคัญ การวิจัยแนวชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์ (Critical Ethnography) ที่ได้เลือกหรือคัดสรรมุมมองทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งมุ่งให้ความสำคัญกับ บทบาทของอุดมการณ์ของความไม่เท่าเทียมในสังคมแต่ละแห่ง ประการที่สอง จุดมุ่งหมายของการวิจัยแนวนี้นี้ ไม่ใช่เป็นเพียงการบรรยายหรือพรรณนาง่ายๆ เพื่อให้เข้าใจหรือเห็นสิ่งที่ปรากฏ ตามแนวทางของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณาแนวดั้งเดิม (Conventional Ethnography) หากแต่มุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลง (Change) ให้อยู่ในสภาพที่ดีกว่า จิม โธมัส (Jim Thomas) มีข้อสังเกตว่า การวิจัยแนวชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์ ปรากฏเมื่อสมาชิกของวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมนั้น กลายเป็นผู้สะท้อน (Reflective) และไม่ใช่เพียงศึกษาเพื่อตั้งถามว่าสิ่งนี้หรือปรากฏการณ์นี้คืออะไร (What is this) แต่ควรถามต่อไปด้วยว่า สิ่งนี้ควรจะเป็นอย่างไร (What Could this be?) (Thomas, 1983) การวิจัยแนวนี้นี้ เน้นการตีความ (Hermeneutic) และการปลดปล่อย (Emancipatory) โดยมีเป้าหมายที่สูงคือการปลดปล่อยคนให้เสรีจากการครอบงำและกดขี่ โดยเฉพาะจากทุนนิยมสมัยใหม่ ซึ่งแตกต่างจากเดิมที่เชื่อมโยงแนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Conception) กับการผลิตซ้ำ (Reproduction) ทางสังคมและวัฒนธรรมกับการศึกษาสังคมหรือองค์กรทางสังคมใด ๆ เป็นการเฉพาะ (May, 1997)

ดังนั้นการวิจัยในพื้นที่ผู้หญิง เพื่อให้เห็นถึงเจตจำนงของอำนาจ จึงต้องอาศัยวิธีวิจัยแนวนี้นี้ เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นอุดมการณ์ที่มีอำนาจเข้ามาครอบงำผู้หญิงให้ปฏิบัติและทำตามด้วยความยินยอมโดยไม่มีคำถาม อีกทั้งยังควบคุมตัวเองให้เป็นไปตามที่อำนาจต้องการให้เป็น และเพื่อให้เห็นถึงอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่เข้ามาครอบงำผู้หญิง ในพื้นที่ทำงานของผู้หญิงนั้นจึงจำเป็นต้องนำเอาสตรีศึกษาเข้ามาวิเคราะห์ร่วมด้วยดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

แนวทางการศึกษาสตรีนิยมหลังสมัยใหม่ – ชาติพันธุ์วรรณา (Postmodern – Feminist Ethnography)

การเลือกใช้ทฤษฎีสตรีนิยมหลังสมัยใหม่และวิทยาแนวชาติพันธุ์วรรณา เพื่อให้เห็น มุมมองของสตรีนิยมในมิติของบทบาทระหว่างเพศ ความเหลื่อมล้ำ การถูกเลือกปฏิบัติ และการ ถูกทำให้เป็นชายขอบของสังคม วัฒนธรรมเพศภาวะ ที่มีความเป็นชาย ความเป็นหญิง แนวความคิดสตรีนิยมมีหลายรูปแบบและแนวคิด แต่ละแบบนั้นมีรูปแบบและแนวคิดที่แตกต่าง กัน ผู้วิจัยได้เลือกแนวคิดสตรีนิยมแนวหลังสมัยใหม่ (Postmodern Feminist) ซึ่งเสนอว่าการเลือก ปฏิบัติ การกีดกันผู้หญิงมีหลายรูปแบบ หลายลักษณะ ไม่เป็นแบบเดียว การศึกษาแบบนี้ให้ ความสำคัญกับชนชั้น เพศวิถี เพศภาวะ และเรื่องความแตกต่างระหว่างชายหญิงว่ามีความสำคัญ

เสมอกัน และเป็นรูปแบบลักษณะของการกดขี่ที่มีความเชื่อมโยงกันในเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ทางสังคมวัฒนธรรม และทางการเมือง ดังนั้นเพื่อความสามารถในการมองและเข้าใจประสบการณ์ของผู้หญิงได้อย่างชัดเจนและเป็นไปโดยธรรมชาติของการแลกเปลี่ยนความคิด ผู้วิจัยจึงใช้การวิจัยภายใต้กระบวนทัศน์สร้างสรรค์สังคม (Constructivism) บนฐานภววิทยาเชิงสัมพัทธนิยม (Relativism) ที่ เป็นความจริงที่ถูกสร้างหรือถูกสร้างร่วมกันที่เป็นเฉพาะที่และเฉพาะเจาะจง (Local and Specific constructed and Co-constructed Reality) และส่วนในเชิงญาณวิทยา เป็นการร่วมกันสร้างความรู้ระหว่างผู้วิจัยและผู้ที่ถูกวิจัย ผ่านการตีความ (Hermeneutical) (Lincoln, Lynham, & Guba, 2011)

การวิจัยสตรีนิยมเชิงชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องปัจเจกในสังคมย่อยที่แตกต่างกันจะใช้ชีวิตอย่างไรในความเป็นจริง ซึ่งมีหลักที่อาจจะแตกต่างจากชาติพันธุ์วรรณาแบบอื่นที่ประกอบด้วย ประการแรกคือมุ่งเน้นไปที่ชีวิตของผู้หญิง กิจกรรมและประสบการณ์หรือชุดของการถูกทำให้เป็นมีความเป็นเพศภาวะ ประการที่สองคือวิธีหรือการเขียนในแนวของทฤษฎีสตรีนิยมและจริยธรรม ประการสุดท้ายคือการวิเคราะห์ที่ใช้เลนส์ของสตรีนิยมและเรื่องของอำนาจและความแตกต่าง ในเรื่องของการวิจัยนั้นจะเริ่มจากการที่นักวิจัยสงสัยและตั้งคำถาม และความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ที่ถูกวิจัยนั้นเป็นในรูปแบบเชิงลึก ซึ่งจะต้องมีจริยธรรม มีความเป็นวิชาการ และมีความยืดหยุ่น เป็นวิธีวิจัยที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาวัฒนธรรม (Hesse-Biber, 2013) ดังนั้นเป้าหมายของความรู้จากประสบการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์โดยวิธีวิจัยแบบสตรีนิยมหลังสมัยใหม่นี้นี้ จึงไม่จำเป็นต้องเป็นเพียงผู้มีเพศสรีระเป็นหญิงเท่านั้น แต่หากเป็นผู้ที่มีความเป็นหญิงและถูกกดขี่จากอำนาจวัฒนธรรมความเป็นชายครอบงำและบรรทัดฐานรักต่างเพศที่สร้างกรอบความคิดและเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

การศึกษาแนวชาติพันธุ์วรรณานั้น เป็นแนวทางของการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมและเน้นเรื่องของประสบการณ์ชีวิต ซึ่งเป็นการสืบทอดมาจากการศึกษาทางมานุษยวิทยา แต่เดิมการศึกษาถึงวัฒนธรรมนั้นมุ่งเน้นเพียงเพื่อเข้าใจถึงชีวิตของผู้คน สังเกต ฟังที่พูด และตั้งคำถามสำหรับแนวทางที่ผู้วิจัยได้นำมานั้นเป็นการศึกษาในแบบเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นถึงการให้คุณค่าความหมายของวิถีชีวิต เข้าถึงพื้นที่ที่ถูกทำให้เป็นธรรมชาติ ซึ่งไปในทิศทางที่ไม่ไปในทางเดียวกันกับการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Barker, 2000) การสร้างความรู้จากประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อสร้างความรู้ร่วมกันกับผู้ให้สัมภาษณ์นั้น ไม่เพียงแต่ทำความเข้าใจเท่านั้น แต่การสร้างความรู้ร่วมกันและแลกเปลี่ยนความรู้กันนั้นจึงต้องเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการสังเกตการณ์ ความรู้ในเรื่องสตรีศึกษาทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติการ ซึ่งได้ศึกษาเชิงลึกของเพศ

ภาวะ ความสัมพันธ์ทางสังคมและเรื่องของอำนาจ จึงจะทำให้เข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของความ เป็นชายและความเป็นหญิง (Mayo, 1934)

การศึกษาเชิงสตรีนิยมผสมผสานกับแนวทางชาติพันธุ์วรรณา เพื่อให้เข้าใจเรื่อง วัฒนธรรมทางเพศ ที่สังคมประกอบสร้างขึ้นมาให้เป็นตัวตนที่มีอัตลักษณ์ตามแต่สังคมต้องการ นั้น มีการเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งสตรีนิยมตั้งคำถามเกี่ยวกับเพศวิถี เพศภาวะ การสร้างตัวตนและ เรื่องของอำนาจ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการศึกษาวัฒนธรรม สตรีนิยมประกอบด้วยเชิงทฤษฎีและ เชิงการเมือง เรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่จัดกระทำให้ผู้หญิงเป็นเพศที่ด้อยกว่าผ่าน สถาบันและปฏิบัติการทางสังคมเชิงโครงสร้างทางสังคม ในอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ดังนั้นการ เคลื่อนไหวของสตรีนิยมจึงต้องการที่จะให้เกิดสังคมที่เท่าเทียมกัน (Barker, 2000) สตรีนิยม ศึกษาเพื่อต้องการให้เกิดการเท่าเทียมกันของหญิงที่มีความเป็นรองและด้อยกว่า เน้นถึงการ เรียกร้องถึงสิทธิชายและหญิงควรเท่าเทียมกัน สตรีนิยมศึกษาในเรื่องของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ที่ครอบงำสังคมควรขจัดล้นไป อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศ การครอบงำของความเป็นชายที่มีอภิสิทธิ์เหนือกว่าความเป็นหญิง ในสังคมวัฒนธรรมที่ยังคง ดำรงอยู่ การศึกษาสตรีนิยมแบบดั้งเดิมนั้นมีจุดเน้นที่การอธิบาย อธิบายว่าทำไมผู้หญิงถึงถูกกดขี่ และตลอดจนแนะนำขั้นตอนให้เป็นอิสระ แต่สตรีนิยมหลังสมัยใหม่ปฏิเสธความจริงที่ถูกสร้าง ขึ้นมา การถูกทำให้กลายเป็นอื่น ทำให้ผู้หญิงได้ตระหนักถึงกฎเกณฑ์ประเพณี การให้คุณค่าและ การปฏิบัติซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีการครอบงำโดยอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ การถูกทำให้เป็นอื่น ทำงานร่วมกับการกดขี่ การทำให้เป็นผู้ด้อยกว่า การเปิดโอกาสให้คิด ให้พูด วิธีการเป็นอยู่ทำให้ เห็นถึงมิติของความหลากหลายและแตกต่าง (Tong, 1989) สำหรับการนำแนวคิดสตรีนิยมหลัง สมัยใหม่มาใช้ในการศึกษาและทำความเข้าใจผู้ให้สัมภาษณ์ในมิติต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากการ เรียกร้องสิทธิแต่เห็นถึงมิติและแง่มุมต่าง ๆ ในจุดร่วมของวิถีชีวิตของคนประกอบไปด้วยความ หลากหลาย เช่น เพศภาวะ ชนชั้น ชาติพันธุ์ เป็นต้น เพศและเพศภาวะนั้นเป็นเรื่องที่สังคมและ วัฒนธรรมประกอบสร้างขึ้นมา แต่คนในสังคมถูกทำให้เชื่อว่าเป็นเรื่องทางชีววิทยา แนวคิดสตรี นิยมในยุคหลังสมัยใหม่มีจุดยืนที่ต่อต้านสารัตถะนิยม ความเป็นหญิงและความเป็นชาย โดยมอง ว่าไม่ได้เป็นสากลหากเป็นวาทกรรมที่สร้างตัวตนของมนุษย์ขึ้นมา (Barker, 2000) มิติของสตรี นิยมหลังสมัยใหม่ต้องการที่จะวิพากษ์การครอบงำ โดยเฉพาะอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ปฏิเสธ ลัทธิต่าง ๆ (ism) รวมถึงลัทธิสตรีนิยมเชื่อในความมีมากกว่าหนึ่ง (Plural) ความหลากหลาย (Multiple) และความแตกต่าง (Different) นักคิดสำคัญในการศึกษาแนวนี้ได้แก่ Jacques Lacan, Jacques Derrida, Helene Cixous, Julia Kristeva และ Luce Irigaray นักคิดกลุ่มนี้ต้องการที่จะ

ปลดปล่อยผู้หญิงจากการถูกกดขี่ทางความคิด (Thought) ต่อสู้กับความเป็นวิทยาศาสตร์และความจริงที่ถูกสร้างขึ้นมาเป็นมาตรฐาน (Tong, 1989)

การศึกษาถึงวัฒนธรรม โดยการสังเกตและการมีส่วนร่วมในการสังเกตในสนามวิจัยการให้ความสำคัญกับมิติของความเป็นคน ในเรื่องเชื้อชาติ ชนชั้น และความเป็นเพศภาวะ ทำให้มนุษย์มีประสบการณ์ที่ต่างกัน มีประวัติศาสตร์ที่ต่างกัน ความรู้ที่ได้มาจึงไม่สามารถเหมารวมและจำเป็นต้องนำเอาประสบการณ์ทั้งที่เป็นอดีตและปัจจุบันมาวิเคราะห์ใน การวิจัยมีสี่ระดับคือการเลือก การลงมือ การวิเคราะห์การเขียน และสุดท้ายคือการสรุปผลการวิจัย ซึ่งทั้งหมดมีความสำคัญเท่าเทียมกัน วิธีการศึกษาของสตรีนิยมและชาติพันธุ์วรรณานั้น เป็นเรื่องของการนำเสนอ (Representation) หน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority) และเป็นเรื่องของอำนาจ (Power) ซึ่งมีผลสะท้อน ซึ่งเป็นแบบวิภาษวิธี (Dialectical Process) (Mayo, 1934) ดังนั้นการเข้าใจต่อปรากฏการณ์ และการให้ความหมายของคนในสังคม เพื่อสร้างความรู้ นั้น จำเป็นต้องนำความรู้ต่าง ๆ มาบูรณาการในการศึกษา เพื่อทำความเข้าใจ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางด้านกฎหมาย ศาสนา จริยธรรม ศิลธรรม และแม้กระทั่งความรู้ของปราชญ์พื้นบ้าน ความรู้ของท้องถิ่น เป็นสิ่งสำคัญที่ควรนำมาพิจารณาเพื่อจะเข้าใจถึงบรรทัดฐานที่เข้ามากำหนดเป็นความจริงอยู่ในสังคม

ดังนั้น การใช้วิธีการวิจัยที่ผสมผสานกันระหว่างวิธีวิทยาแนววิพากษ์และสตรีนิยมศึกษา ในเชิงชาติพันธุ์วรรณาในความรู้ยุคหลังสมัยใหม่ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น วัตถุประสงค์เพื่อการวิเคราะห์ให้เห็นถึงการประกอบสร้างและทำความเข้าใจ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าอุดมการณ์การครอบงำของความเป็นชายหรืออุดมการณ์ชายเป็นใหญ่นั้นอยู่เบื้องหลังของการประกอบสร้างทางสังคม ทำให้บุคคลกลุ่มหนึ่งมีอภิสิทธิ์เหนือกว่า และทำให้บุคคลอีกกลุ่มหนึ่งด้อยกว่า การสร้างให้เป็นคู่ตรงกันข้าม การสร้างให้เกิดความแตกต่าง จึงไม่ใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติดังที่เข้าใจ จากเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้ที่อยู่ในสถานะที่ด้อยกว่า แตกต่างจากกลุ่มคนจึงถูกทำให้กลายเป็นอื่นและเบียดออกให้อยู่นอกวงสังคม แนวทางในการวิจัยเน้นประสบการณ์ของการถูกเลือกปฏิบัติของผู้หญิงที่มีความแตกต่างกันในการถูกกดขี่ และสังคมควรจัดการกีดกันเหล่านั้นและควรให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี การเปลี่ยนแปลงที่ผู้วิจัยมุ่งหวังคือความต้องการให้ตัวผู้เล่าเรื่องได้รู้เท่าทันความหมายที่ถูกประกอบสร้าง จากการที่ได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดและสิ่งสำคัญคือการได้ร่วมการสร้างความรู้ระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อความหมายของประสบการณ์จะเป็นการสร้างขึ้นใหม่ (Reconstruct) หวังให้เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีคิด และการให้คุณค่า เพื่อการมีชีวิตอยู่ของคนในสังคม

การเข้าถึงประสบการณ์

พื้นที่การทำงานของผู้หญิง เป็นพื้นที่ของการวิจัยซึ่งอาจมองเห็นในเชิงกายภาพและจำนวนของเพศหญิงที่ทำงานในพื้นที่นั้น ๆ ผู้วิจัยได้กำหนดอาชีพที่สามารถเห็นว่าเหมาะสมกับเพศภาวะและรับรู้ได้จากสังคมที่มอบให้อาชีพที่คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็นอาชีพการทำงานของผู้ที่มีความเป็นหญิง เช่น พยาบาล ช่างเสริมสวย แม่บ้านอาชีพ พนักงานขาย งานด้านธุรการ ผู้ประสานงาน หรือการจัดการงานบุคคล เป็นต้น ผู้วิจัยได้อาศัยผู้แนะนำซึ่งเป็นบุคคลที่ผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ใจ และได้รับการยืนยันจากเอกสารจากบุคคลที่แนะนำ (Gatekeeper) เริ่มจากการนัดหมายโดยให้ผู้แนะนำนัดเวลาและสถานที่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์สะดวกใจในการเดินทางมาให้สัมภาษณ์ และเมื่อถึงเวลาการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เริ่มจากการพูดจาเพื่อให้การความสบายใจแสดงถึงความจริงใจที่จะนำประสบการณ์ที่ได้รับฟังไปเป็นประโยชน์ต่อสังคม และในบางครั้งผู้วิจัยจำเป็นต้องเล่าถึงประสบการณ์ของตนเองในเรื่องที่สนทนานั้น ๆ เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกสบายใจและจะไม่บังคับหากผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกไม่สะดวกใจที่จะเล่าเรื่องราวในเรื่องเหล่านั้น แต่ส่วนใหญ่แล้วรู้สึกต้องการที่จะเล่าให้ฟัง และในขณะเดียวกันนอกเหนือจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วผู้วิจัยได้อาศัยการสังเกตและบันทึกถึงการแสดงออกเมื่อเล่าถึงเรื่องที่มีผลกระทบต่ออารมณ์และความรู้สึก โดยมีผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้

นักธุรกิจ

อำพรพรณ - เป็นลูกสาวคนโต ซึ่งมีลักษณะเป็นคนต่อสู้ เพราะพ่อเสียชีวิตตั้งแต่ตนเองยังเด็ก และต้องฟันฝ่าและพิสูจน์ให้เห็นว่าตนเองนั้นมีความสามารถไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าผู้ชาย เธอยอมรับว่าตนเองประสบความสำเร็จในชีวิตธุรกิจและได้ทำหน้าที่ผู้หญิงดี มีคติประจำใจคือความซื่อสัตย์ต่อตนเองและลูกค้า ปมที่อยู่ในใจอยู่เสมอคือมีเวลาให้ลูกน้อยเกินไป

นิล - เป็นลูกสาวคนจีนที่พ่อแม่ไม่ส่งเสริมให้ได้เรียนหนังสือในวัยเด็ก ตนต้องดิ้นรนเรียนเย็บเสื้อผ้า ต่อสู้ฟันฝ่าจนเป็นเจ้าของโรงงานที่มีชื่อเสียง ในขณะเดียวกันก็เรียนหนังสือถึงแม้ว่าจะมีอายุเยอะแล้วในความคิดของเธอ แต่ด้วยฝันที่เธออยากเรียนหนังสือเธอจึงทำได้ แต่ความเสียใจที่สูญเสียที่ยิ่งใหญ่ เมื่อลูกชายทำใหวนเวียนอยู่ในจิตใจของเธอ

แม่บ้าน

ไพลิน - ทำงานตั้งแต่อายุ 15 โดยเริ่มจากเป็นผู้ช่วยก่อน เพราะฐานะยากจน จนเดี๋ยวนี้สร้างตนเองโดยมีบ้านเป็นของตัวเอง สามีเจ้าชู้ จึงเลี้ยงลูกมาโดยลำพัง ยึดอาชีพนี้เพราะมีความรู้หน่อย ทำงานทุกอย่างดูแลทั้งพ่อแม่ตนเองและพ่อแม่สามี งานที่ทำค่อนข้างมั่นคง เพราะทำมานานแล้ว มีลักษณะเป็นผู้นำทำให้ผู้ร่วมงานเกรงใจ

เพชร - มีปัญหาในชีวิตจนคิดจะฆ่าตัวตาย แต่เพื่อลูกที่อยู่ในท้องจึงตัดสินใจเก็บไว้ และออกจากโรงเรียนตั้งแต่ ม.3 ด้วยคิดว่าตัวเองมีความรู้น้อยจึงยอมสู้งาน ทำทั้งกลางวันและกลางคืน รู้ว่ามีความเสี่ยงแต่ต้องยอมเพื่อเลี้ยงลูก มีคนเสนอเข้ามาดูแลแต่เธอปฏิเสธ เพราะเธอเชื่อว่าการทำงานเลี้ยงตนเองได้ มีเกียรติมากกว่าการขอเงินและต้องตกเป็นบ้านเล็ก

แดง - ทำงานแม่บ้านเพราะต้องการเงินส่งเสียให้ลูก ที่ต้องให้แม่สามีเลี้ยงให้ สามีไม่เคยดูแล สร้างแต่ปัญหาให้ได้แก่ มีหนี้สินที่สามีสร้างไว้ที่ต้องแบกรับ เป็นคนขยัน อดทน เธอคิดว่าเวลานี้เธอพบคนที่มียาอายุมากกว่าเข้ามาดูแลเพื่อให้เธอมีชีวิตที่ดีขึ้น และต้องการอยากให้ลูกมีชีวิตที่ดีขึ้น

พนักงานธุรการ

รัตน์ - ต้องฝากลูกอยู่ต่างจังหวัดให้สามีและพ่อแม่ของตนเองเลี้ยง เพราะสอบเข้าเป็นข้าราชการได้ เพื่อความมั่นคงของครอบครัว จึงยอมเดินทางไกลกลับต่างจังหวัดทุกเสาร์อาทิตย์เสี่ยงอันตราย แต่อยากทำหน้าที่แม่ให้สมบูรณ์และพยายามย้ายกลับไปบ้านเกิดเพื่อลูก งานที่นี้มีปัญหาเรื่องคนและตนเป็นคนมาจากที่อื่นเข้ามาใหม่จึงต้องพิสูจน์ตนเองให้เห็นว่าทำได้

พนักงานส่งเสริมการขาย

สิริฉัตร - เป็นเด็กกำพร้า โตมากับปู่ย่าและท่ามกลางญาติๆ ในบ้านหลังใหญ่ แต่เธอต้องเป็นเสาหลักในการหารายได้ เธอโชคดีที่มีหน้าตาดี รูปร่างสวย งานที่เธอทำจะเป็นงานที่หาได้ง่ายเพราะเธอเป็นคนคุยเก่ง หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส เคยผ่านเวทีประกวดและเป็นนักร้องรางวัลตามเวทีประกวดต่าง ๆ ถึงแม้เธอจะมีครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ดังที่เธอวาดฝันไว้ แต่เธอไม่ท้อถอยตั้งใจเลี้ยงลูกและสอนลูกให้รู้จักการเก็บออมและการระวังตัวจากการถูกลวนลามทางเพศ ที่เธอกลัวฝังใจจนถึงทุกวันนี้

พนักงานขาย

รุ่งฉาย - เด็กสาวมีบุคลิกเชื่อมั่นในตัวเอง พุดจาจะฉาน เหมาะกับอาชีพงานขาย มีรูปร่างหน้าตาดี เคยทำงานเป็นพริตตี้ส่งเสริมการขาย และมักพบปัญหาการถูกเอาเปรียบทางเพศหลากหลายรูปแบบ เธอทำงานเลี้ยงดูแม่ พ่อเสียชีวิตไปแล้ว ได้เรียนหนังสือดีและต้องการเรียนต่อ จึงใช้ความพยายามในการหาทางเรียนต่อแต่ชีวิตฝืน ทำให้เธอต้องมาทำงานและพบกับผู้ให้ความหวังที่จะสร้างครอบครัวแต่หลอกใช้งานเธอ จนเป็นเรื่องใหญ่ เธอต้องตกงานขาดรายได้ แต่เธอไม่ท้อถอย ลุกขึ้นสู้เพื่อแม่และตัวเธอเอง

เจ้าพนักงาน ผู้คุมแดนหญิง

เพททย - เด็กเรียนดี เรียบร้อย จบการศึกษาระดับปริญญาโท ต้องการมีประสบการณ์ในการทำงานและสนใจที่จะทำงานในแดนหญิง สอบผ่านด้วยความสามารถของเธอเอง ถึงแม้จะมี

พ่อและปู่มีอาชีพเป็นผู้คุมแดนช้าง เธอต้องปฏิบัติกรความเป็นชายเพื่อแสดงให้เห็นถึงความดุดัน เอาจริงเอาจังในงาน ทั้งที่ตัวตนของเธอที่จริงแล้วมีความเป็นหญิง ขี้อ่อน ติดแม่และอ่อนหวาน เรียบร้อย เป้าหมายของเธอคือการได้เรียนต่อและแต่งงานมีครอบครัว เธออยากดูแลสามีและลูก

ช่างเสริมสวย

มณี - เธอถูกขอมมาทำงานตั้งแต่เป็นเด็ก อดทนต่อสู้ ผิดพลาดเพราะมีประสบการณ์น้อยจึงปล่อยให้ลูกและกลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว พยายามอดทนและหาความรู้จนกระทั่งเป็นเจ้าของกิจการเอง พุ่มเทให้กับการทำงานเพราะถือว่าการทำงานหนักจะช่วยให้เธอและลูกมีความสุขสบาย การสูญเสียน้องชายที่เธอหวังพึ่งพาทำให้เธอรู้สึกขาดความมั่นคงในอนาคตและต้องแบกรับภาระดูแลพ่อแม่แทนน้องชาย

หยก - แม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องฟันฝ่าต่อสู้กับสังคมที่มองเธอเป็นผู้หญิงไม่ดีเพราะเธอหน้าตาดีและทำร้านเสริมสวยที่มีผู้คนเข้ามามากมาย เธอจึงต้องแกร่งและพร้อมที่จะได้ตอบหลังจากที่อดทนไม่พูดมานาน ลูกสาวเรียนดีเป็นความภาคภูมิใจของเธอ และเธอคิดว่าการเป็นช่างเสริมสวยเป็นอาชีพ

พยาบาล

แก้ว - ผู้หญิงต่างจังหวัดที่ไม่เคยฝันอยากเป็นพยาบาล แต่เนื่องจากเธอสอบไม่ติดแพทย์ตามที่คาดหวังไว้ จึงเลือกเส้นทางนี้เพราะเป็นอาชีพที่มีความมั่นคงอีกอาชีพหนึ่ง แก้วเป็นคนตั้งใจทำในสิ่งที่ตนเองทำอยู่ในดีที่สุด หลังจากจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี แก้วก็ได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการและได้เข้ามาจนถึงระดับบริหาร เธอยอมรับว่าอาชีพตนต้องเป็นรองต่อจากแพทย์เสมอ และไม่มีคิดที่จะมีครอบครัวเพราะไม่ต้องการที่จะรับผิดชอบดูแล และไม่ยอมแข่งขัน แก้วตั้งใจว่าเมื่อเกษียณอายุแล้ว เธอจะกลับไปต่างจังหวัดเพื่อดูแลพ่อแม่ต่อไป

พลอย - พยาบาลอาชีพ ที่ต้องเลี้ยงลูกคนเดียวเพราะสามีเสียชีวิต เธอได้ดูแลสามีจนกระทั่งสิ้นชีวิตจากโรคมะเร็ง เพราะเธอเชื่อว่าความรู้ด้านพยาบาลของเธอเท่านั้นที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์กับสามีเธอ ถึงแม้ว่าเขาจะทิ้งเธอและลูกไปในยามที่ยังแข็งแรงอยู่ เธอต้องดูแลทั้งครอบครัวเธอและครอบครัวสามี เธอเป็นอาจารย์สอนพยาบาลและเป็นพยาบาลในบริษัทเอกชน

ทับทิม - เป็นพยาบาล จริงจังกับการทำงานและไม่ชอบระบบอาวุโสที่เอาเปรียบผู้ที่อยู่ระดับด้อยกว่า จึงคิดที่จะไม่ทำงานนี้ อยากมีครอบครัว มีลูก ทำหน้าที่แม่บ้านที่ดี เธอเกิดมาในครอบครัวที่พ่อแม่เป็นพ่อค้าแม่ค้า และถูกส่งสอนมาเสมอว่าเป็นข้าราชการเป็นอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ทุกเดือนจะได้ไม่ลำบาก แต่เธออยากกลับไปทำอาชีพอิสระ ที่ไม่ต้องอยู่ในกรอบและระเบียบที่เคร่งครัด

ดาว – พยาบาลนักวิชาการ ทำงาน รับผิดชอบดูแลครอบครัวหลังจากพ่อหัวใจวาย ลื่นชีวิตไป แม่เป็นมะเร็งและเป็นครูเกษียณอายุแล้ว พี่สาวเป็นโรคซึมเศร้าอยู่แต่ในบ้าน บางวันดี บางวันร้าย เธอต้องเป็นผู้เดียวที่ต้องแบกรับภาระดูแลทั้งสองคน อยากมีคู่ชีวิตแต่คิดว่าไม่มีใคร อยากจะเข้ามารับภาระนี้ร่วมกับเธอได้ เธอจึงต้องอดทนอยู่กับงานที่เธอไม่ชอบเพราะความน่าเบื่อ ของงาน แต่ที่เธอเลือกที่นี่เพราะมันคงและอยู่ใกล้บ้าน

การบันทึกและวิเคราะห์ประสบการณ์

การวิจัยที่ศึกษาถึงวัฒนธรรม เพื่อเข้าใจชีวิตของผู้ให้สัมภาษณ์ ประสบการณ์ของผู้ให้ สัมภาษณ์ถือเป็นข้อมูลสำคัญ โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วม และ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา ข้อเท็จจริงที่ผู้วิจัยได้รับมานั้น ขึ้นอยู่กับการให้ความหมายต่อ ประสบการณ์นั้น ๆ ของผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ให้สัมภาษณ์ที่ถูกคัดเลือกมาตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการสอบถามออกเป็นสามส่วนด้วยกัน โดยเริ่มจากการสร้างแนวคำถาม (Guideline) สำหรับการวิจัย ซึ่งแนวคำถามนี้จะมีลักษณะที่ยืดหยุ่นได้ ตามบริบทของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังคงไม่ละทิ้งคำถามหลักของการวิจัยนี้ไป โดยแนวคำถามจะนี้จะเกี่ยวข้อง กับประเด็นต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูล ตัวอย่างเช่น การถามถึงประวัติส่วนตัว ชีวิตใน ครอบครัว ประสบการณ์ในวัยเด็ก ความใฝ่ฝันในอาชีพ เป็นต้น การถามลักษณะนี้ จะทำให้ผู้วิจัย สามารถเข้าใจถึงบริบทต่าง ๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมถึงประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ของพวกเขา ซึ่งเป็นข้อมูลที่ลึกซึ้งและเข้าถึงประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตของผู้หญิงแต่ละคน ทั้งด้านการ ทำงาน หน้าที่ ลักษณะงานในอาชีพที่ทำหรือเคยทำ รวมถึงความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ หรือความภาคภูมิใจในอาชีพ ไปจนถึงการวางแผนเมื่อพวกเขาเกษียณอายุ หรือ แม้กระทั่ง กิจกรรมที่พวกเขาทำในเวลาว่าง เป็นต้น

โดยผู้วิจัยได้ใช้การรวบรวมข้อมูล ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นสำคัญ ซึ่งคำถามที่ใช้จะ เป็นคำถามแบบปลายเปิด และเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) ทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่รู้สึกว่าตนเองกำลังถูกบังคับให้ตอบคำถามตามแนวทางที่กำหนดไว้ เปิดโอกาส ให้พวกเขาได้เล่าถึงประสบการณ์ที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละคน ผู้วิจัยยังเปิดโอกาส ให้ผู้ให้ข้อมูลสอบถามในประเด็นต่าง ๆ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ให้ข้อมูลและทำให้พวกเขารู้สึกสบายใจในการสัมภาษณ์ นอกจากการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยยังใช้การสังเกตแบบมี ส่วนร่วม (Participant Observation) ในการรวบรวมข้อมูล อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจะทำการ สัมภาษณ์อย่างต่อเนื่องจนกว่าข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว (Thick description) โดยสังเกตจากการที่ข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความซ้ำซ้อน หรือมีความคล้ายคลึงกัน (Geertz, 1973; Thomas, 1993)

เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ งานวิจัยนี้ได้นำเอาการตีความ (Hermeneutic) เข้ามาใช้ในการวิเคราะห์ในเรื่องเล่าเหล่านั้น เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อ ความคิด ความเข้าใจต่อประสบการณ์นั้น ๆ ในชีวิตประจำวันของผู้หญิงแต่ละคน

สนามการวิจัย

สนามการวิจัยนี้เป็นพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ที่ขอบเขตกำหนดจากระบบความสัมพันธ์อันมีอำนาจชายเป็นใหญ่หรืออุดมการณ์ชายเป็นใหญ่สร้างวิถีชีวิตให้ผู้หญิงดำเนินอย่างเป็นปกติ ประจำวันจนเป็นธรรมชาติ หรือยอมรับโดยปริยายว่าเป็นสิ่งที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติหรือทำ นั่นคืองานของผู้หญิงที่เกิดขึ้นในสถานที่และหรือพื้นที่ผู้หญิง อันได้แก่งานแม่บ้านหรืองานในครัวเรือน ผู้หญิงจะได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้ทำงานรับผิดชอบหรือเป็นหน้าที่ที่ควรหรือต้องทำ ผู้หญิงดูแลพ่อ แม่ ทำอาหาร รับผิดชอบงานในครัวเรือน การทำความสะอาดบ้านเรือน ซักผ้า รีดผ้า หากเป็นลูกสาวคนโตก็ต้องดูแลน้อง ๆ แทนพ่อ แม่ ผู้หญิงต้องมีความประพฤติเรียบร้อย หากจะมีความสัมพันธ์กับเพศตรงกันข้าม ต้องไม่ทำให้พ่อ แม่ เสียใจ หรือเสียชื่อเสียง อับอายขายหน้า นั่นคือต้องสมรสให้เป็นไปตามแบบแผนประเพณี ระบบความสัมพันธ์ระหว่างเพศหญิงจะถูกอบรมสั่งสอนให้อยู่ในกรอบบทบาทหญิง ดังกล่าวข้างต้นเป็นประสบการณ์ในพื้นที่การปฏิบัติที่เป็นวัฒนธรรมทางเพศที่เห็นจากการอบรมเลี้ยงดู การศึกษาหรือการเข้าโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ การสมรสหรือมีสามี การดูแลพ่อแม่ ตลอดจนบุคคลอื่นในครอบครัวและการประกอบอาชีพหรือการทำงานเพื่อแสวงหารายได้

พื้นที่ผู้หญิงนอกจากกล่าวข้างต้นแล้วนั้น สังคมสมัยใหม่อาศัยอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่สร้างพื้นที่เฉพาะให้กับผู้หญิงโดยอาศัยลักษณะพิเศษที่อ้างว่าเป็นธรรมชาติของผู้หญิงผนวกรวมกับการแบ่งงานทางเพศ คือการมีบุตรและการเลี้ยงดูบุตร นั่นคือความเป็นแม่ หน้าที่ตั้งครรภ์ ดูแลครรภ์ การอุ้มท้องหรือมีลูกอยู่ในครรภ์ต้องรักษาสุขภาพเพื่อชีวิตตนเองและลูก ท่ามกลางประสบการณ์ชีวิตการมีครรภ์นี้ผู้หญิงยังต้องมีบทบาทการเป็นภรรยาและต้องประกอบอาชีพ ความซับซ้อนของบทบาทหญิง ที่ประกอบสร้างให้เป็นชีวิตประจำวันนี้ เป็นพื้นที่อันสะท้อนประสบการณ์แห่งการถูกกำหนดว่าเป็นสิ่งที่ผู้หญิงต้องทำเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นแม่ที่ดีและภรรยาที่ดี (Liamputtong, Yimyam, Parisunyakul, Baosoung, & Sansiriphun, 2004)

งานแม่บ้านเป็นพื้นที่ที่ติดอยู่กับเพศหญิง อย่างไม่สามารถแกะหรือแยกออกได้ แม้ว่าผู้หญิงนั้นจะมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้นำองค์กรหรืออยู่ในพื้นที่สาธารณะเช่นการเป็นเจ้าของหรือผู้จัดการโรงงานหากมองภาพเพียงผิวเผินแล้วคือ หญิงเหล็กหรือผู้นำที่มีอำนาจ บทบาทหน้าที่สั่งการนำการบริหารจัดการภาพพจน์ที่เป็นสตรีผู้เข้มแข็งมีความสามารถไม่แพ้ผู้ชายหรืออาจ

เหนือกว่า แต่อีกมุมหรืออีกด้านหนึ่งนั้น เมื่อกลับไปพื้นที่ครัวเรือนงานแม่บ้านยังเป็นภาระที่ผู้หญิงต้องรับผิดชอบ ทั้งไม่ได้ ยังทำอย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อย ถึงแม้จะมีผู้ช่วยก็หาได้หมดความรับผิดชอบ การดูแลสามีและลูก ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัว เช่น แม่ พ่อ หรือ หลาน ก็ยังคงหนักแน่นและเข้มแข็ง

อาชีพในสังคมสมัยใหม่อาศัยความเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือวิชาชีพพร้อมมือกับอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ สร้างวัฒนธรรมการทำงานเฉพาะให้กับผู้หญิง เช่น งานพยาบาล กลายเป็นงานที่ต้องเรียนหรือศึกษาให้มีหรือได้ใบประกอบวิชาชีพ (Professional) มีองค์กรที่เป็นสภาวิชาชีพคอยควบคุมหรือกำกับความประพฤติหรือแนวปฏิบัติ (Conduct) หากฝ่าฝืนก็จะมีบทลงโทษ ขณะเดียวกันก็ควบคุมคุณสมบัติโดยต้องมีการประเมินความรู้ความสามารถ ผ่านการต่ออายุใบประกอบวิชาชีพ กล่าวได้ว่ากระบวนการนี้คือการกำกับบทบาทหญิงในพื้นที่อันเป็นวัฒนธรรมการทำงานสมัยใหม่ที่ใช้โรงพยาบาลเป็นสถานที่ (Place) ที่เป็นรูปธรรมหรือทำให้มองเห็นว่างานพยาบาลเป็นงานของผู้หญิงโดยแท้จริง งานพยาบาลเริ่มสร้างให้เป็นของผู้หญิงตั้งแต่การศึกษาที่จัดเป็นพื้นที่หญิงตั้งแต่หอพัก นักเรียนเพื่อชีวิตหญิงที่มีระเบียบกฎเกณฑ์ ความเป็นนักเรียนพยาบาลการแต่งกาย เครื่องแบบ การฝึกงาน การเรียนทฤษฎีและปฏิบัติ เมื่อสำเร็จการศึกษาต้องเข้าสู่อาชีพพยาบาล ที่ได้ชื่อมีเกียรติ อิสระตามหลักการวิชาชีพ ปฏิบัติงานตามความรู้ความชำนาญอันประกอบด้วยรายละเอียด แนวปฏิบัติ ที่สะท้อนให้เห็นว่าเป็นงานของหญิงเพศเดียวเท่านั้น ที่สามารถทำหรือประกอบอาชีพนี้สำเร็จ

สนามวิจัยนี้เป็นบริบท (Context) ที่ซึ่งมีเหตุการณ์ (Event) หรือการกระทำ (Activities) ของการทำงานหรือพฤติกรรมหญิงเป็นเขตแดนหรือแนวกำหนด ดังนั้นผู้หญิงที่ผู้วิจัยศึกษาหรือได้รับการสัมภาษณ์สามารถมาจากหลายแห่งของสังคมไทย ผู้ให้ข้อมูลที่ถูกเลือกมาเป็นไปตามความสัมพันธ์ทางสังคมอันเป็นวัฒนธรรมการทำงานหญิง ผู้วิจัยเลือกศึกษาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องสามประการคือ หนึ่งสามารถให้ข้อมูลอย่างละเอียด (Richness of Data) ประการที่สองคือความไม่คุ้นเคย (Unfamiliarity) และประการสุดท้ายคือความเหมาะสม (Suitability) สนามวิจัยนี้เป็นระบบความสัมพันธ์อันเป็นพื้นที่งานผู้หญิงที่ให้ข้อมูลอย่างละเอียดคือบทบาทหญิงที่แสดงออกมาในรูปความสัมพันธ์ทางสังคม กิจกรรมที่หลากหลาย เหตุการณ์และข้อมูลที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจะเริ่มต้นจากสนามวิจัยที่ไม่คุ้นเคย ทำให้ง่ายต่อการเข้าใจหรือเห็นวัฒนธรรมการทำงานของผู้หญิงนั้น ๆ

การเข้าสู่สนามวิจัย

การเข้าสู่สนามวิจัยเป็นการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยดำเนินการเลือกอันเป็นกระบวนการตัดสินใจโดยอาศัยแนวคิดและคำถามวิจัยเป็นแนวทาง โดยมีการวางแผนและจากนั้นจึงเจรจาหรือพูดคุยเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเต็มใจให้สัมภาษณ์

การวางแผนเป็นการกำหนดขั้นตอนการเข้าถึงตัวผู้ให้ข้อมูล เป็นขั้นตอนเหมือนการปอกเปลือกหัวหอม ซึ่งมีลักษณะเป็นชั้น ๆ กว่าที่จะเข้าถึงแก่นในหัวหอม จึงไม่ได้มีชั้นเดียว จะต้องผ่านหลายชั้นกว่าจะเข้าถึงแก่นในหัวหอมได้ การสัมภาษณ์ก็เช่นกัน ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงผู้ให้สัมภาษณ์ได้เลยโดยตรง เหมือนกับการเปิดประตูแล้วเข้าถึงห้องได้เลย กล่าวคือผู้วิจัยเริ่มจากการหาผู้เบิกทางหรือเปิดประตูให้ ซึ่งเป็นบุคคลที่ผู้วิจัยคุ้นเคย มีความสัมพันธ์เป็นการส่วนตัวที่ผู้วิจัยมั่นใจว่าสามารถนำไปสู่ผู้ให้ข้อมูลได้ เข้าผู้นี้มีอำนาจหรืออิทธิพลพอสมควรเช่นเป็นผู้บริหารองค์กร หรือรุ่นพี่ที่น้อง ๆ ให้ความนับถือ บางคนอาจเป็นเจ้าของกิจการหรือโรงงานที่ผู้ให้ข้อมูลทำงานอยู่ ผู้วิจัยได้พูดคุยต่อรองให้ช่วยเหลือ แน่นอนว่าผู้เบิกทางดังกล่าวอาจไม่ชอบ เพราะบางครั้งเป็นเรื่องของการรักษาระยะห่างหรือการต้องคำนึงถึงจริยธรรม ผู้วิจัยจะไม่บีบบังคับหรือขอร้องจนทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่เต็มใจของผู้เบิกทาง หรือเปิดประตูนี้ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยตระหนักถึงข้อจำกัดนี้มาก จึงพยายามพัฒนาความสัมพันธ์โดยเปิดโอกาสให้มีการเจรจาต่อรองกันอย่างเป็นมิตรภาพ

การเข้าสนามอีกประการหนึ่งที่ต้องดำเนินการคือการต่อรอง (Negotiation) อันเป็นกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างกันในงานวิจัย ที่ผู้วิจัยสร้างหรือพัฒนาความสัมพันธ์จนถึงระดับที่จะได้รับข้อมูลและลดความไม่ร่วมมือลงไป ผู้วิจัยใช้ความพยายามที่จะอธิบายหรือเจรจาหรือพูดคุยว่าจะถามหรือสัมภาษณ์อะไรให้แจ่มแจ้ง

นอกจากอาศัยผู้เบิกทางดังกล่าวแล้ว ผู้ให้ข้อมูลก็เป็นช่องทางหนึ่งที่แนะนำคนอื่นมาให้สัมภาษณ์ ซึ่งเป็นเครือข่ายหรือการมีความสัมพันธ์ส่วนตัวอันเป็นการสร้างความไว้วางใจเชื่อถือ และได้ข้อมูลตรงและละเอียดมากยิ่งขึ้น วิธีการนี้ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนได้เป็นช่องทางการเข้าสู่ผู้ให้ข้อมูลเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยในฐานะเป็นเครื่องมือวิจัยต้องมีความตื่นตัวและไวต่อความรู้สึก (Alert and Sensitive) ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในงานวิจัย งานวิจัยเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมและความรู้สึกของบุคคล นักวิจัยต้องมีความยืดหยุ่นและยอมรับอัตวิสัย (Subjective insights) ของตนว่ามีคุณค่าต่อผู้ศึกษาให้ข้อมูล นั่นคือมองเห็นว่าความไม่เท่าเทียมทางเพศเป็นสิ่งที่ต้องขจัดออกไป ความรู้สึกนี้มีความสำคัญสำหรับการได้ข้อมูลมาก

ผู้วิจัยได้แสดงตนเองอย่างชัดเจนว่าเป็นคนไม่ชอบความด้อยของเพศหญิง ซึ่งเป็นการแสดงออกทั้งการพูดและการกระทำ แสดงให้เห็นอย่างจริงจังและจริงใจ และการเป็นตัวตนเช่นนี้ไม่ใช่เสแสร้งเฉพาะในสนามวิจัยเท่านั้น หากเกิดขึ้นในทุกที่และเวลา นักวิจัยเชื่อว่าการแสดงตัวตน (Presentation of self) ในสนามวิจัยเป็นสิ่งที่สำนึกหรือตระหนักรู้ตนเอง มองตัวเองตลอดเวลาเพราะมีผลกระทบต่องานภาคสนามเสมอ เช่น การแต่งตัว สามารถกำหนดการยอมรับนับถือระหว่างกัน ไม่ทำให้การแต่งตัวเป็นอุปสรรค เป็นต้น

การสร้างความสัมพันธ์ (Building Rapport) เป็นประเด็นที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญเช่นกัน โดยเริ่มคุยกับผู้ให้ข้อมูลอย่างเป็นกันเองและให้ความเคารพสร้างความสัมพันธ์แบบมิตรภาพ ใช้ภาษาร่วมกัน เช่น พูดภาษาท้องถิ่นเชียงใหม่ หรือที่เรียกกันในท้องถิ่นว่าคำเมือง บางครั้งผู้ให้สัมภาษณ์ร้องไห้ ผู้วิจัยก็อดไม่ได้ที่จะร้องให้ตาม นี่คือขั้นตอนของการเข้าใจ ผู้ให้สัมภาษณ์อย่างถึงแก่น มองทะลุและเข้าถึงจิตใจ แม้จะเป็นเรื่องของคนอื่นก็ตาม

ความไว้วางใจ (Trust) เกิดขึ้นหลังจากการสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสร้างมิตรภาพให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง เห็นจากการพูดจาด้วยถ้อยคำไม่ตื่นตระหนกหรือความเครียด มีความพอใจและอยากเล่าเรื่องของตน หลายคนดีใจที่ผู้วิจัยกลายเป็นคนฟังเรื่องราวของเขาเหมือนได้ระบายความรู้สึกนึก ๗ ที่ไม่เคยทำมาก่อน การสื่อสารด้วยดีช่วยให้เข้าใจความรู้สึกระหว่างกัน การสร้างความไว้วางใจนี้เองเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกสบายใจในการเปิดเผยเรื่องราวของพวกเขาให้กับผู้วิจัย (Mandal, 2018)

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัยนี้ จะใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับเรื่องที่ศึกษา คือเป็นกรณีของการเลือกข้อมูลที่เป็นเรื่องของหญิงที่อยู่ในพื้นที่งานหญิงดังกล่าวมาแล้ว อันเป็นเรื่องเฉพาะ เขาเหล่านั้นมีประสบการณ์ ซึ่งเป็นที่ต้องการเพื่อเป็นเนื้อหาใช้สำหรับการวิเคราะห์วัฒนธรรมทำงานของหญิง อันเป็นการเลือกที่เรียกอีกแบบหนึ่งว่าการสุ่มเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) เพราะว่าเป็นการนำนักวิจัยโดยการพัฒนาทฤษฎี (Neuman, 2014; นิศา ชูโต, 2551)

การเลือกผู้ให้ข้อมูลนี้ นักวิจัยพยายามให้ได้บุคคล ซึ่งมีความหลากหลายทั้งเชิงอายุและรายได้ อาชีพ เป็นผู้นำและลูกน้อง และที่สำคัญอันเป็นเกณฑ์ในการเลือกคือผู้หญิงที่ทำงานแม่บ้าน สมรสหรือเคยสมรส ดูแลพ่อแม่และสามี และทำงานในอาชีพที่สังคมยอมรับว่าเป็นงานหญิง เช่น งานพยาบาล งานแม่บ้าน เป็นต้น ผู้ให้ข้อมูลหลักนี้ ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าผู้วิจัยมีความสัมพันธ์อย่างมิตรภาพ เป็นผู้บอกเรื่องราวข้อมูล เป็นผู้ทำให้เกิดหรือได้ข้อมูลที่ดี คือประการแรกเป็นข้อมูลเชิงวัฒนธรรมการทำงานในพื้นที่งานหญิง เป็นตำแหน่งที่สำคัญที่กำหนดเหตุการณ์

หรือเรื่องราวของความไม่เท่าเทียมของเพศหญิง พวกเขาดำรงอยู่ในวัฒนธรรมการทำงานเหล่านั้น เสมือนเป็นเรื่องปกติประจำวันโดยไม่รู้หรือตั้งคำถามกับวัฒนธรรมเหล่านั้น ผู้หญิงเหล่านี้ล้วนมีประสบการณ์ในการทำงานนั้น ๆ เป็นระยะเวลาหลายปี ซึ่งเป็นประสบการณ์ในวัฒนธรรมที่พวกเธอไม่ตระหนักถึงความเหลื่อมล้ำที่แฝงอยู่ในการทำงานเหล่านั้น ผู้หญิงกลุ่มนี้จึงเป็นบุคคลที่สามารถสะท้อนประสบการณ์ให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงความแยบยลของการกดขี่ผ่านวัฒนธรรมการทำงาน จากการสอบถามและสังเกตโดยมีส่วนร่วม ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำประสบการณ์เหล่านั้นมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่กระทำกับผู้หญิงผ่านวัฒนธรรมการทำงาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยการสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์หรือแนวทางแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) การสัมภาษณ์นี้เป็นการถามคำถาม การฟัง การแสดงความสนใจ และบันทึกคำให้สัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียงที่ผู้วิจัยขออนุญาตแล้ว การสัมภาษณ์ในภาคสนามนี้ มีแนวทางการสัมภาษณ์ที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีบทบาทสำคัญเพราะเป็นเจ้าของความเข้าใจ ความรู้สึก และการให้ความร่วมมือที่เป็นสาระสำคัญของกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เข้าใจความหมาย (Neuman, 2014)

ผู้วิจัยในฐานะผู้สัมภาษณ์จะสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเพื่อการพูดคุยลงลึก รายละเอียดของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน ถามให้เห็นข้อมูลลึกๆ รายละเอียดของชีวิตความเป็นแม่บ้านเป็นหญิงทำงานในอาชีพของตน สัมภาษณ์ตามแนวชาติพันธุ์วรรณา เชิงวิพากษ์เพื่อให้เห็นประสบการณ์ชีวิตที่อุดมการณ์โครงสร้างอำนาจ กำหนดสร้าง (Construct) วัฒนธรรม

การสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Open End) เพื่อให้การสนทนาลงลึกหรือได้ข้อมูลที่ดีและเป็นกันเองหรือแบบไม่เป็นทางการ เน้นอนว่าการสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยได้ประสบการณ์ร่วมกันหลายครั้ง เรามีประสบการณ์เหมือนกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่การไว้วางใจ พูดถึงสิ่งที่เขาอยากเล่าให้นักวิจัยฟังอย่างไม่เคยพูดที่ไหนมาก่อน เน้นอนว่าการได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่เชื่อถือได้นี้ ผู้วิจัยจะไม่ใช้คำถามนำ (Leading Question) เพราะจะมุ่งไปสู่การด่วนสรุปหรือข้อมูลที่ผิดพลาดได้

การสัมภาษณ์บางคนให้สัมภาษณ์ครั้งเดียวแต่บางคนหลายครั้ง ผู้วิจัยจะสร้างความคุ้นเคยและนำการสนทนาในหัวข้อที่กำหนดไว้ในแนวคำถามหรือแนวการสัมภาษณ์โดยเริ่มจากข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ง่าย ๆ คุยสบาย ๆ จากนั้นเมื่อเห็นว่าผู้ให้สัมภาษณ์ไม่เครียดแล้วก็เจาะลึกถึงประสบการณ์ในพื้นที่หญิง ลงไปในรายละเอียดของชีวิตประจำวันของงานหญิง การถามลงไปในเรื่องนี้เมื่อพบว่าการพูดคุยเป็นไปด้วยดีไม่เครียดหรือเริ่มสนุกแล้ว ผู้วิจัยจะทำ

การตะล่อม (Probing) เพื่อให้เข้าถึงความรู้สึกลึก อันเป็นข้อมูลที่ทำให้เกิดความเข้าใจ การค้นเคย หรือได้พบกันบ่อย ทำให้สามารถตะล่อมลงลึกในเรื่องที่มีความอ่อนไหวละเอียดอ่อนได้

บริบทของการให้สัมภาษณ์ (Interview context) ผู้วิจัยตระหนักดีว่าการสนทนาบริบทหรือบรรยากาศการสัมภาษณ์ต้องมีความเป็นส่วนตัว ปราศจากการรบกวนไม่เกิดขึ้นอย่างในห้องรับประทานอาหารกลางวันของเด็กนักเรียนแน่นอน ผู้วิจัยเลือกบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์อันเป็นสถานที่ที่พวกเขาจะมีความสบายใจที่จะพูดคุย อย่างไรก็ตามบางกรณีหากที่บ้านไม่สะดวกและไม่เป็นส่วนตัว นักวิจัยก็หาสถานที่อื่น ๆ ที่สามารถคุยกันได้เช่นในห้องพักในที่ทำงาน ที่เงียบๆ ไม่มีคนพลุกพล่าน เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่บันทึกไว้ในเครื่องบันทึกเสียง ผู้วิจัยได้ทำการถอดบันทึกการสนทนา และนำมาประกอบร่วมกันกับบันทึกและการสังเกตของผู้วิจัยระหว่างการสัมภาษณ์และการเข้าสู่สนาม พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ โดยการสร้างกรอบแนวคิด (Conceptual framework) หรือพัฒนาแนวคิดใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเหล่านี้ ผู้วิจัยสร้างแนวคิดจากการอ่านข้อมูลและตั้งคำถามอย่างวิพากษ์ ส่วนคำถามหรือประเด็นมาจากไหนนั้น สามารถตอบได้ว่ามาจากคำที่เป็นนามธรรมจากแนวคิดและกรอบแนวคิดของวัฒนธรรมการทำงานหญิงในพื้นที่หรือสถานที่ของผู้หญิง นั่นคือจากแนวคิดจากการถอดรหัสข้อมูล (Coding Data) อันเป็นข้อมูลดิบให้เป็นประเภทแนวคิดและสร้างหัวข้อ (Themes) หรือแนวคิด (Concepts) นั่นคือการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีคำถามวิจัยเป็นแนวการวิเคราะห์หรือตอบคำถามวิจัยนั่นเอง ทำให้ผู้วิจัยเข้าไปถึงรายละเอียดของข้อมูลและช่วยทำให้คิดในระดับความเป็นนามธรรมสูงขึ้นคือนำไปสู่การสร้างทฤษฎีนั่นเอง (Charmaz, 2014; Neuman, 2014)

โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจะเริ่มจากการเปิดรหัส (Open Coding) โดยการนำข้อมูลมาเรียบเรียงและอ่านข้อมูลอย่างช้า ๆ ระวังตระวัง อ่านไปและคิดไปเพื่อให้เห็นหัวข้อ และกำหนดรหัสในเบื้องต้น (Assigns initial codes) อันเป็นความพยายามกำหนดหรือจัดประเภทข้อมูลโดยมีสี่ขั้นตอนคือ หนึ่งการดูรูปแบบ (Pattern) ของข้อมูล ต่อไปคือคิดออกมาในรูปของระบบ (System) และแนวคิด ขั้นตอนสามคือมีองค์ความรู้หรือแนวคิดเป็นพื้นฐาน และสี่คือกำหนดเนื้อหาสาระ (Information) จึงกล่าวได้ว่าการถอดรหัสมีห้าส่วนคือจากหนึ่งถึงสามที่กล่าวมาคือการกำหนดชื่อหรือกำหนดคำและสี่ถึงห้าคือการนิยามลักษณะสำคัญ (A definition with a main Characteristic) นั่นคือมองหาคำที่สำคัญ เหตุการณ์หลักหรือหัวข้อ โดยการเขียนแนวคิดอันเป็น

การสร้างหัวข้อใหม่ (New theme) ซึ่งมีกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเป็นหลัก (Creswell & Poth, 2016; นิศา ชูโต, 2551)

การทำการเปิดรหัสนั้น เป็นการจัดระเบียบข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมา ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเริ่มจากการจัดประเภทของรหัสเบื้องต้น (Initial Coding) หรือแนวคิดเบื้องต้น ซึ่งสร้างจากข้อมูลที่มีลักษณะซ้ำซ้อนหรือคล้ายคลึงกัน การสร้างรหัสเบื้องต้นจึงมีความสำคัญกับในการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากรหัสเบื้องต้นเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ที่ลุ่มลึกมากขึ้นจากข้อมูลที่ได้มาเก็บรวบรวมมา หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงเริ่มค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเบื้องต้น หรือการทำแกนของรหัส (Axial coding) ในขั้นของการทำแกนของรหัสนี้ ผู้วิจัยจะหาสาเหตุ (Cause) และผลที่ตามมา (Consequence) เงื่อนไข (Condition) และปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ยุทธวิธีและกระบวนการ (Strategy and process) มองหาประเภท (Categories) และแนวคิดที่เป็นกลุ่มหรือพวกเดียวกันการทำแกนของรหัสไม่เพียงแต่เป็นการกระตุ้นความคิดให้เกิดการเชื่อมโยงกันของแนวคิดเท่านั้น แต่ยังทำให้เกิดคำถามใหม่ๆ สามารถบอกให้ทราบว่าหัวข้อใดควรละทิ้งไปและหัวข้อใดควรศึกษาให้ลึกลงไปอีก ขั้นตอนสุดท้ายคือการให้รหัสแบบคัดสรร (Selective Coding) กระทำโดยการระบุ (Identified) หัวข้อสำคัญ โดยการเลือกหัวข้อและเปรียบเทียบระหว่างกันเป็นการเริ่มหลักจากการได้พัฒนาแนวคิดและจัดระเบียบการวิเคราะห์อันนำไปสู่การสร้างคำอธิบายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ในการทำรหัสแบบคัดสรรนี้ ความสัมพันธ์ของหัวข้อรหัสเบื้องต้นต่าง จะเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยสามารถจัดการข้อมูล ด้วยการกำหนดหรือระบุหัวข้อเดิมหรือหัวข้อใหม่ให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น หรืออาจนำไปสู่การสร้างแนวคิดเพิ่มเติมจากเดิมหรือแนวคิดใหม่จากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยก็เป็นได้ (Denzin & Lincoln, 2011; Neuman, 2014)

ประสบการณ์ภาคสนาม

การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมทางเพศผ่านวัฒนธรรม เป็นการมองมิติที่หลากหลายซับซ้อน ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น กระบวนการวิจัยที่เน้นเรื่องประสบการณ์ของผู้หญิง และเป็นการสร้างความร่วมมือกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกนั้น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยจึงเป็นหัวใจหลัก ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในภาคสนามจึงเกิดได้ในหลายกรณี กล่าวคือ

เรื่องของคุณคน ซึ่งแยกได้เป็นผู้แนะนำและผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งผู้วิจัยเลือกบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลไว้ใจซึ่งกันและกันกับผู้แนะนำ และรู้จักกันมาอย่างดี เช่นในกรณีที่ได้ไปสัมภาษณ์ในต่างจังหวัด ผู้วิจัยได้เริ่มจากการอธิบายให้ผู้แนะนำเข้าใจถึงหัวข้อในการวิจัยอย่างดี และฝึกถาม

ตอบกับผู้แนะนำ เพื่อให้ผู้แนะนำรู้แนวทางในการสัมภาษณ์ และสิ่งสำคัญคือบุคคลเป้าหมายที่จะแนะนำให้พูดคุยนั้นควรที่จะเป็นใคร การใช้เวลากับผู้แนะนำจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อที่ผู้วิจัยจะได้ไม่เสียเวลามากในการลองผิดลองถูกผู้ให้ข้อมูล ดังนั้นผู้แนะนำจึงต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์นี้เพื่ออะไรและต้องการผู้ให้สัมภาษณ์แบบไหน ถึงแม้จะมีเอกสารรับรองจากสถานศึกษาก็ตาม แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่แล้วจะสังเกตหน้าตาท่าทางของผู้วิจัยว่าไว้ใจได้หรือไม่ อยากคุยด้วยหรือไม่อยากคุยด้วย ดังนั้นการสร้างความเป็นมิตรจึงเป็นใบเบิกทางที่ดี ผู้วิจัยได้ประสานไปยังผู้แนะนำก่อน ก่อนการวางแผนการเดินทาง และเมื่อเดินทางไปถึงต้องขอพบผู้แนะนำก่อนตัวต่อตัว และจึงจะขอให้ผู้แนะนำพาไปพบกับผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนั้นในการพบปะกันครั้งแรกอาจจะยังไม่ได้สัมภาษณ์ในบางราย เพราะยังไม่เปิดใจ อย่างเช่นช่างเสริมสวยที่ไปพบครั้งแรกจะปิดกั้นตัวเอง การถามตอบในเรื่องทั่ว ๆ ไป ก็เป็นการถามคำตอบคำ ต่อมาผู้วิจัยจึงล่วงรู้ว่าช่างเสริมสวยคนนี้เป็นเรื่องราวของความเจ็บปวดกับเพื่อนสนิท เธอจึงสร้างกำแพงและไม่ค่อยไว้ใจใครเลย แต่ด้วยผู้วิจัยรู้ประวัติที่น่าสนใจของเธอจากผู้แนะนำ ผู้วิจัยจึงไม่ลดละที่จะพยายามเข้าถึง ถึงแม้ว่าจะใช้ภาษาถิ่นในการพูดคุย เพื่อให้เธอรู้สึกสะดวกใจในการพูดคุย แต่ครั้งแรกไม่เป็นผล ครั้งที่สองผู้วิจัยไปเองโดยไม่ให้ผู้แนะนำพาไป และดูท่าทีว่าเธอต้องการที่จะพูดคุยด้วยหรือไม่ เธอให้ผู้วิจัยนั่งรอเพราะเธอบอกว่าจะมีลูกค้ามาทำผม ผู้วิจัยก็เต็มใจรอ เธอบอกว่าให้เดินไปที่ตลาดดูสถานที่ก่อนเพื่อรอ ผู้วิจัยเห็นว่าการได้เดินไปดูบริเวณใกล้เคียงกับร้านของเธอ จึงเป็นโอกาสที่ดีและเป็นข้อมูลประกอบประกอบในการศึกษาเรื่องราวของเธอ และในอีกครั้งช่วงโมงต่อมาผู้วิจัยได้กลับมานั่งรอที่ร้านและบอกกับเธอว่าอยากสระผมทำผมด้วย ในตอนแรกเธอบอกว่าไม่ถนัดผมทรงแบบนี้ ผู้วิจัยก็ไม่ลดละที่จะขอร้องเธอในวันถัดไปเพื่อมาทำผม ในวันที่สองที่พบกันจึงเป็นเพียงการนั่งคุยกันเรื่องทั่ว ๆ ไปเพื่อทำความรู้จักกัน และในวันที่สาม ถึงจะเป็นวันที่ได้สัมภาษณ์และได้เป็นลูกค้าทำผม ซึ่งประสบการณ์สามสัปดาห์ของการเป็นช่างทำผม จึงสามารถรับรองความเป็นมืออาชีพ และเธอได้นำลูกค้าไว้จึงขอให้กลับมาสัมภาษณ์เธออีกในอีกวันหนึ่ง และในวันที่สี่นี้เอง เธอได้เล่าประสบการณ์ที่น่าสนใจขอฟังอย่างเต็มที่ นี่คือการหนึ่งประสบการณ์ของการสัมภาษณ์และสร้างความไว้วางใจ และในบางคนที่พบกันครั้งแรกก็ยินดีที่จะให้ข้อมูลเป็นอย่างดีและในเชิงลึก การเลือกข้อมูลมาใช้ในการงานนี้ถึงแม้จะมีเพียงสิบห้าคน แต่การสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนยี่สิบห้าคน จึงเต็มไปด้วยความรู้และประสบการณ์ที่หลากหลายในการแก้ไขปัญหาและการสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในระยะสั้น แต่กลับกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ดีและสนิทสนมกันในบางกรณี

เรื่องของข้อจำกัดในเรื่องเวลาในการขอสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้นัดหมายผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้าเพื่อขอสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์และบางกรณีนัดหมายผ่านทางผู้แนะนำ ซึ่งในบางครั้งเวลาตามที่นัดหมายไว้ไม่เป็นไปตามนั้น เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์บางรายต้องทำงานทั้งกลางวันและกลางคืน การสัมภาษณ์จึงต้องใช้เวลามากกว่าหนึ่งครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามที่ตั้งไว้ เช่น นัดสัมภาษณ์แม่บ้านคนหนึ่งไว้ แต่เวลาพักกลางวันเธอมีไม่มากนัก ต้องนัดตอนเย็นเวลาเลิกงานแล้วอีกครั้งเพื่อคุยต่อเนื่อง บางรายต้องไปทำงานรับจ้างเวลากลางคืน แต่สะดวกที่จะให้ไปพบ ผู้วิจัยจึงนัดไปในสถานที่ที่ดูแล้วปลอดภัย เช่น ในร้านกาแฟที่โล่งแจ้ง ไม่มีมืด และไม่แออัดจนเกินไป บางรายสะดวกให้สัมภาษณ์แต่เวลากลางคืนหลังสองทุ่มไปแล้ว เพราะต้องเข้าเวร ผู้วิจัยจึงให้เลือกว่าจะให้ไปพบในสถานที่ใดที่สะดวกในการเดินทาง และต้องรู้สึกปลอดภัยทั้งสองฝ่าย บางรายสะดวกให้ไปพบเวลาเช้าตรู่ก่อนเปิดร้าน เช่น เปิดร้านเวลาเจ็ดโมงเช้า ผู้วิจัยจะต้องไปรอเพื่อสัมภาษณ์ให้ เพื่อที่อย่างน้อย 1-2 ชั่วโมงต่อครั้งในการพูดคุยกัน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ให้สัมภาษณ์เต็มใจที่จะพูดคุยด้วย

ข้อจำกัดในเรื่องสถานที่

ส่วนใหญ่แล้วผู้ให้สัมภาษณ์จะเป็นผู้กำหนดสถานที่ที่จะไปพบและให้รอบพบได้ เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีพำนักหรือสถานที่ทำงานในต่างจังหวัด เพื่อประกอบอาชีพในสถานที่ต่าง ๆ ในฐานะลูกจ้าง จึงต้องทำการขออนุญาตก่อนเข้าไปใช้สถานที่ และบางครั้งต้องหาที่หลบมุมเพื่อไม่ให้ผู้อื่นได้รับรู้ ได้ยินในเรื่องที่พูดคุยกัน ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์สัมภาษณ์ในห้องพัก ที่เป็นที่พักผ่อนและอากาศถ่ายเทไม่สะดวก แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ยืนยันว่าเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแล้วในการพูดคุย และในบางรายต้องอาศัยสัมภาษณ์กันในร้านอาหาร เพราะบางรายต้องการที่จะร่วมรับประทานอาหารและพูดคุยนอกเหนือจากการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการพูดคุยที่นอกเหนือจากคำถามที่ตั้งไว้ ทำให้ได้รู้จักตัวตนของคนๆ นั้นได้ดีมากยิ่งขึ้น การสัมภาษณ์จึงเป็นไปด้วยการไม่เป็นทางการ ไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ แต่ได้รับคำตอบครอบคลุมกับคำถามที่ตั้งโครงไว้แล้ว การพูดจาจึงเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตประสบการณ์ของผู้เล่า ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากกับงานวิจัย ส่วนในรายที่เป็นเจ้าของกิจการเอง จะนัดพบปะในสถานที่ทำงานนั้น ๆ โดยไม่ติดเงื่อนไขต้องขออนุญาตหรือสิ่งรบกวน บางรายพาเดินชมกิจการก่อนการให้สัมภาษณ์ บางรายพาชมร้านและที่พักหลังจากการสัมภาษณ์ เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยทั้งสิ้น

ข้อจำกัดในเรื่องการเดินทาง

เนื่องจากการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในเมือง ผู้สัมภาษณ์ต้องเดินทางออกนอกเมืองซึ่งในต่างจังหวัดไม่มีรถประจำทางมากนัก จึงต้องอาศัยรถเมล์ รถตุ๊กตุ๊ก รถรับจ้างพิเศษ รถสองแถว รถสามล้อ ซึ่งเป็นประสบการณ์ใหม่สำหรับผู้วิจัย แต่ทำให้เข้าใจถึงความยากลำบากของ

ผู้หญิงในการเดินทางสัญจรไปมา และมีบางรายที่เจ้าของร้านซึ่งเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ บริการรับส่ง ผู้วิจัยจากที่พักไปยังสถานที่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์อยู่อาศัยหรือร้านค้า โดยรับเป็นค่าโดยสาร เพื่อเกิด รายได้และทำให้เธอเต็มใจพูดคุยด้วย การสัมภาษณ์จึงเป็นไปในขณะที่นั่งรถโดยสารไปจนถึง จุดหมาย ผู้วิจัยจึงได้รับประสบการณ์ของการสัมภาษณ์ในรูปแบบใหม่ คือบนรถยนต์ส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ แต่ได้นำมาไว้รับบริการโดยสารลูกค้า จึงเป็นการสัมภาษณ์สองต่อสองในรถยนต์ที่ มีความส่วนตัว และได้เรียนรู้ประสบการณ์การบริการในรูปแบบใหม่ของร้านค้าที่ต้องไปบริการ ลูกค้าถึงที่พัก เพื่อความสะดวกสบายของลูกค้าซึ่งเป็นคนสำคัญ

บทที่ 4

งานของผู้หญิงในบริบทวัฒนธรรม

การทำงานเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่า คือการที่มนุษย์ใช้ความรู้ความสามารถในการกระทำการบางอย่างเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่สังคมและวัฒนธรรมให้ความหมายว่ามีคุณค่า แนวคิดสมัยใหม่ในโลกทุนนิยม แรงงานของมนุษย์ถูกสร้างให้มีคุณค่าผ่านการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ที่เรียกว่าทุนมนุษย์ (Human Capital) อย่างไรก็ดี การกล่าวเช่นนี้ดูเหมือนว่ามนุษย์จะเหมือนกันหมด แต่โลกแห่งความเป็นเพศมนุษย์ผู้ชายและผู้หญิง (หากเราเชื่อว่ามีเพียงสองเพศ) ถูกแบ่งแยกให้แตกต่างกัน หากพิจารณาคำว่าการทำงาน ภาพสะท้อนในความคิดของสิ่งที่เรียกว่าการทำงานและงานนั้นตั้งอยู่บนโลกทัศน์ของความเป็นชาย และยังอยู่ในวิธีคิดแบบสมัยใหม่ หมายความว่าผู้ชายเป็นผู้ออกไปทำงานหาเงินตามหลักคิดของระบบทุนและเป็นการทำงานที่เป็นทางการ ส่วนผู้หญิงยังถูกมองว่ามีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและยังถูกจัดการให้อยู่ภายใต้การอบคอบเช่นนั้น แม้ว่าในส่วนหนึ่งจะดูเหมือนว่าผู้หญิงก็มีโอกาสมากขึ้นในการทำงานในระบบที่เป็นทางการหรือที่นักวิชาการหลายท่านใช้คำว่าก้าวออกจากพื้นที่ส่วนตัวสู่พื้นที่สาธารณะ (Private to public space) แต่ในปรากฏการณ์ที่ดำรงอยู่นั้น ผู้หญิงก็ยังเล่นบทบาททำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนอยู่ดี น้อยรายที่จะขึ้นเป็นผู้นำองค์กรด้วยตัวของตนเอง ซึ่งต้องทำความเข้าใจหรือคลี่คลายให้เห็นด้วยการดำรงตำแหน่งนำเหล่านั้นมีเงื่อนไขอย่างไร อย่างไรก็ดีสำหรับบทนี้ต้องการจะให้ผู้อ่านหันกลับมาทบทวนความหมายของคำว่า “งาน” (Work) กับผู้หญิง (Women) ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมที่มีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างสิ่งที่เรียกว่างาน รวมทั้งพื้นที่ทำงานของผู้หญิงซึ่งอาจจะไม่ได้มีความหมายเช่นเดียวกับงานในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ข้างต้นที่กล่าวถึง ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการชี้ชวนให้ร่วมกันทบทวนความหมายของการทำงานว่าสำหรับบุคคลที่ถูกสร้างให้เป็นผู้หญิงหรือผู้ที่มีความเป็นหญิง หากใช้คำว่าการทำงานในบริบทชีวิตของพวกเธอ อาจไม่เพียงพอในการสะท้อนสิ่งที่เธอต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งคำว่าการทำงานไม่สามารถให้ความหมายครอบคลุมสิ่งนี้ได้ ผู้วิจัยจึงขอใช้คำว่างานแทนการทำงาน เพราะเพื่อกว้างขวางและครอบคลุมกว่า ซึ่งความรู้จากประสบการณ์ของผู้หญิงที่ช่วยกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในบทนี้จะได้นำสู่ความเข้าใจดังกล่าว

ความหมายของคำว่างานของผู้หญิง (Women Work) นั้น ครอบคลุมกิจกรรมทั้งในพื้นที่ในบ้านและนอกบ้าน ดังนั้นพื้นที่การทำงานของผู้หญิงจึงอยู่ทั้งในพื้นที่ในบ้านและนอกบ้าน และเป็นงานที่ไม่ได้รับค่าจ้างแรงงานเสมอไป โดยเฉพาะงานในบ้านของบุคคลที่เป็นภรรยาหรือลูกสาว

หรือแม้แต่แม่ หากแต่ผู้หญิงเชื่อว่าเป็นงานที่ต้องกระทำ ทำให้ตั้งข้อสงสัยไปได้ว่าสิ่งเหล่านี้ถูก
สร้างมาได้อย่างไร จึงทำให้ผู้หญิงเชื่อว่าจะต้องกระทำบทบาทผู้หญิงดีของสังคม

จะเห็นได้ว่าประสบการณ์ในบริบทวัฒนธรรมของงานที่ผู้หญิงทำนั้น ถูกทำให้เป็นปกติ ธรรมชาติจนมองไม่เห็น บทบาทหน้าที่ของผู้หญิงที่ทำงานหนัก เป็นงานที่ผู้ชายไม่ทำ เพราะ เป็นหน้าที่ของผู้หญิง ทั้งนี้เพราะสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของเจตจำนงของอำนาจของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ นั้น ต้องการให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันขึ้นระหว่างเพศในสังคม การให้ความสำคัญกับผู้หญิง ด้อยกว่าผู้ชาย กำหนดการทำงานที่ให้คุณค่าและความหมายกับงานที่สร้างรายได้ ที่มีค่าจ้างหรือ ค่าตอบแทน ส่วนงานที่ไม่สร้างรายได้ในบ้านถูกให้ความหมายว่าเป็นหน้าที่ที่ผู้หญิงดีทุกคนควร ทำ ผู้ชายจึงถูกวางในตำแหน่งที่สูงกว่าในฐานะเป็นผู้ที่สร้างรายได้เพื่อดูแลครอบครัว (Earning Body) ที่คนในสังคมยอมรับให้ผู้ชายรู้สึกว่าคุณค่าตนมีความชอบธรรมที่จะกระทำการใด ๆ เหนือกว่า ความเป็นหญิง จากประสบการณ์ของผู้หญิงที่เล่าและแบ่งปันประสบการณ์ของความไม่เท่าเทียม ทางเพศที่เกิดขึ้น คือผู้หญิงต้องเป็นบุคคลที่ต้องรับกับความไม่เป็นธรรมที่สังคมสร้างขึ้น การมอง ไม่เห็นถึงผู้ถูกกระทำในสังคมเพื่อการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของงานที่ผู้หญิงต้องทำนั้น นี่คือการ ต้องการที่งานวิจัยนี้ต้องนำมาวิเคราะห์ให้เห็นและสร้างความเข้าใจถึงบริบทนี้ ถึงแม้จะมีการ ยอมรับและยินยอมทำเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ที่เกิดมาแล้วต้องทำด้วยเหตุผลต่าง ๆ ตามแต่ความ เชื่อของแต่ละคน แต่มีคนอีกจำนวนไม่น้อยที่ตั้งคำถามและทบทวนทรมานกับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ การ ทำงานที่เป็นทางการและความเป็นผู้นำได้ถูกวางไว้ให้กับความเป็นชาย ประสบการณ์ของผู้ชายจึง ถูกให้ความหมาย คนในสังคมให้ความสำคัญ เชื่อถือ เสียจึงดัง

ผู้หญิงก่อนการเข้าสู่งานจนถึงการเข้าสู่งานของผู้หญิงนั้น มีปฏิบัติการซึ่งในที่นี้หมายถึงปฏิบัติการของวาทกรรมความเป็นหญิงที่สามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงการผลิตซ้ำความเป็นหญิงในกระบวนการที่แฝงและฝังลึกถึงการครอบงำของอุดมการณ์ความเป็นชายอยู่ในทุกองของชีวิตประจำวันของผู้หญิงให้ทำงานในฐานะผู้มีบทบาทหน้าที่ ทำอย่างปกติอันเป็นพื้นที่ที่สร้างงานให้ผู้หญิงต้องรับผิดชอบในบทบาทภรรยาและแม่ของตนที่ให้ชีวิตและพุ่มเท ชีวิตทั้งชีวิตให้ทำหน้าที่ที่ถูกวางไว้ดีด้อยกว่า ต่ำกว่าและถูกกักขังจ้องจำ ด้วยการถูกทำให้เป็นความเป็นส่วนตัวหรือเป็นเรื่องภายใน (Domestic) ในทุก ๆ พื้นที่งานที่ ๆ ไม่มีใครได้ยินเสียงและไม่เคยให้ความสำคัญที่ทัดเทียมกับความเป็นชาย

การเข้าสู่ความเป็นเพศของผู้หญิง (Engendering Womanhood)

ก่อนการเข้าสู่งานหรือก่อนการก้าวเข้าสู่สังคมภายนอกนั้น ผู้หญิงได้ถูกสร้างให้มีความเป็นเพศ (Engender) ในบ้าน นั่นคือการให้รหัสทางวัฒนธรรม (Encode) เป็นการสร้างความคิด

ทางวัฒนธรรมที่ทำให้เข้าใจความหมายของความเป็นหญิงในสังคมผ่านปฏิบัติการต่าง ๆ รวมถึงสิ่งของ เครื่องใช้ที่เป็นที่เข้าใจกันในสังคม และเป็นการแยกเพศหญิงและชายได้อย่างชัดเจน ดังนั้นการสร้างให้เพศหญิงมีความเป็นหญิง (Feminization) สะท้อนผ่านวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ให้เห็นถึงปฏิบัติการต่าง ๆ ที่ครอบงำให้ผู้หญิงมีความรู้สึกนึกคิดที่ฝังลึกในตัวตนในการยอมรับและยินยอมปฏิบัติตาม จากความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกผู้หญิงพึงมีและพึงปฏิบัติ ด้วยการสร้างความเป็นเพศหญิง

จากการศึกษาบริบทวัฒนธรรมของงานหญิงที่ได้จากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ออกมาตามวิธีวิทยาการวิจัยสตรีนิยมเชิงชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์ ดังที่กล่าวมาในบทที่ผ่านมา ผนวกกับการทบทวนวรรณกรรม ทำให้ผู้วิจัยสามารถแบ่งการอธิบายประสบการณ์ของผู้หญิงที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ที่ประกอบสร้างให้พวกเธอกลายเป็นเพศหญิงผ่านความรู้ อำนาจ และการทำงานของกลไกต่าง ๆ ในสังคม โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้ 1) การสร้างให้ผู้หญิงต้องเป็นคนรักความสะอาด 2) การสร้างให้ผู้หญิงต้องมีความละเอียดถี่ถ้วน 3) การสร้างให้ผู้หญิงเป็นคนที่ใช้อารมณ์ความรู้สึก 4) การสร้างให้เป็นคนเชื่อฟัง 5) การสร้างให้เป็นคนรักบ้านและผูกตัวเองติดอยู่กับบ้าน และสุดท้าย 6) การสร้างให้เป็นคนอดทนกับความลำบาก

การสร้างความเป็นเพศหญิงในเด็กหญิง

โดยสะท้อนผ่านการให้ความหมายทางวัฒนธรรมในหลากหลายวิธี การบ่งบอกถึงเพศของเด็กนั้นเกิดตั้งแต่การเริ่มตั้งครรภ์ของแม่ เมื่อพ่อกับแม่ทราบว่าคุณของตนเองมีเพศใด ความคิด ความเชื่อ และความคาดหวังทางสังคมก็มักจะเกิดขึ้นมาเหมือนเงาตามตัว อย่างในเรื่องของ “สี” โดยสีบ่งบอกความหมายของเด็กหญิง ผ่านเสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ การใช้สีที่ถูกให้ความหมายว่าอ่อนหวานหรืออ่อนโยน ซึ่งโดยทั่วไปจะเชื่อมโยงสีชมพูกับความเป็นหญิง และสีสำหรับเด็กผู้หญิงต้องไม่เข้มเพราะจะถูกให้ความหมายในเชิงความแข็งแกร่ง ซึ่งเป็นที่เข้าใจในสังคมว่าเป็นคู่ตรงข้ามของความอ่อนโยน การให้ความหมายกับสีว่าสีไหนเหมาะกับเพศใด เป็นปฏิบัติการทางสังคมอีกแบบหนึ่ง นอกเหนือจากการใช้สีและการให้ชื่อที่แสดงให้เห็นความเป็นหญิงแล้ว การเลือกชื่อของเล่นรวมไปถึงการจัดห้องเพื่อเตรียมรับลูกที่จะเกิดมา ล้วนเป็นกระบวนการที่สร้างความเป็นเพศในกับเด็กผู้หญิง การสร้างเพศให้กับเด็กจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นก่อนที่เด็กคนนั้นจะลืมตามาดูโลกด้วยซ้ำไป

นอกจากกระบวนการทางสังคมแล้ว ยังมีการสร้างความเป็นหญิงให้ควบคู่ไปกับตัวตน ความอ่อนโยนโดยผ่านความรู้ (Knowledge) จากสถาบันการศึกษา (Disciplinary Institution) จากหนังสือตำรา (Text books) หรือจากวิชาหลักสูตรต่าง ๆ ที่เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็น

หญิง คุณสมบัติของกุลสตรี เป็นต้น โดยการถ่ายทอดความรู้นั้นจากผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) ติดต่อกันมาเป็นเวลานานระยะหนึ่งแล้ว จึงทำให้ผู้หญิงเชื่ออย่างสนิทใจถึงความเป็นปกติและธรรมชาติของความเป็นหญิงที่ต้องอ่อนโยน เรียบร้อย และคำสอนของผู้ใหญ่ในบ้านก็มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมหรือปรับเปลี่ยนกิริยามารยาทของผู้หญิงที่พึงกระทำ การสร้างความเป็นหญิงให้เกิดขึ้นในตัวตนให้ฝังลึกในจิตวิญญาณได้โดยเรื่องดังต่อไปนี้

การสร้างให้ผู้หญิงต้องเป็นคนเรียบร้อย มีระเบียบและรักความสะอาด

ผู้หญิงเป็นคนที่มีความคลิกลักษณะเรียบร้อย มีระเบียบและรักความสะอาด จึงสามารถกล่าวได้ว่าความเรียบร้อยของผู้หญิงนั้น ไม่ได้เป็นเพียงแต่ในเรื่องของกิริยามารยาทเพียงเท่านั้น แต่การจัดการให้เด็กผู้หญิงปฏิบัติตนเป็นคนรักสะอาดในทุกพื้นที่ที่ตนดำรงอยู่ และสร้างให้มีความเรียบร้อยซึ่งเป็นคู่ตรงข้ามของความกระดกกระเดกของความเป็นชาย เมื่อใดก็ตามที่พวกเธอมีพฤติกรรมหรือความคิดที่แปลกแยกออกไปจากบรรทัดฐานทางสังคม เด็กหญิงเหล่านี้ก็ถูกสังคมจัดการให้อยู่ในระเบียบแบบแผนของความเป็นหญิง เช่นเมื่อเด็กหญิงมีกิริยาท่าทางห้าวแบบเด็กผู้ชาย ไม่งดงามสมกับความเป็นกุลสตรี พวกเธอจะถูก ครูที่โรงเรียนว่ากล่าว หรือถูกผู้ใหญ่ตักเตือนให้หลีกเลี่ยงพฤติกรรมเหล่านั้น การสร้างให้ผู้หญิงต้องมีระเบียบที่คู่กับความเรียบร้อย เป็นการตีกรอบให้ผู้หญิงผูกติดกับความเป็นกฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ ในสังคมนั่นเอง และความเรียบร้อยนั้น ยังมีนัยถึงเรื่องเพศด้วย ดังนั้นหากผู้หญิงมีความรู้เรื่องเพศภาวะก็จะถูกมองว่า ก้าวกัน ซึ่งเป็นภาพลบในทางสังคม อันเป็นการปิดกั้นโอกาสในการรู้เท่าทันเรื่องเพศของเด็กหญิง และผู้หญิง จนหลายคนเองก็ต้องประสบปัญหาในชีวิตคู่ การตั้งครกไว้ในวัยที่ไม่เหมาะสม รวมไปถึงความเครียดจากการที่ถูกพ่อแม่ต่อว่าเรื่องชีวิตคู่ จนบางคนถึงกับมีความคิดที่จะจบชีวิตของพวกเขา เพียงเพราะว่าพฤติกรรมที่พวกเขาปฏิบัติอยู่ไม่สอดคล้องกับความเชื่อของชุมชนนั้น ๆ อย่างการตัดสินใจอยู่ก่อนแต่ง หรือการตัดสินใจที่จะไม่มีคู่

การสร้างให้ผู้หญิงต้องมีความละเอียดถี่ถ้วน

เมื่อผู้หญิงถูกสร้างให้เป็นคนที่ต้องมีระเบียบแบบแผนที่ดี สิ่งก็ตามมาก็คือการสร้างมายาคติให้ผู้หญิงเป็นเพศที่มีความสามารถในเรื่องที่ต้องใช้ความละเอียดถี่ถ้วน อย่างเรื่องการจัดโต๊ะประชุม การเตรียมอาหารเพื่อรับแขกผู้ใหญ่ รวมไปถึงเรื่องความสวยงาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ดำรงอยู่ในพื้นที่ของงานแต่กลับมีส่วนในการกำหนด บทบาท หน้าตา ภาระงาน หรือความสามารถของผู้หญิงด้วยเช่นกัน ในขณะที่ผู้หญิงกลุ่มนี้อาจจะไม่ได้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติดังที่สังคมคาดหวังไว้ แต่พวกเธอก็ต้องพยายามจัดระเบียบตนเองให้เป็นตามที่สังคมคาดหวังไว้ ไม่เช่นนั้นพวกเธออาจจะถูกตำหนิจากคนรอบ ๆ ข้างได้ อย่างในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าว่าเธอไม่ได้รับการยอมรับจากเจ้านาย เนื่องจากงานที่ทำซึ่งเป็นงานแม่บ้าน ถูกให้ความหมายว่าเป็น

เรื่องปกติของผู้หญิงและเป็นการที่ไม่มีความสำคัญเมื่อเทียบกับงานอื่น ๆ ซึ่งสิ่งนี้มีความแตกต่างจากผู้ชายที่สังคมอนุโลมให้ว่าสามารถเป็นคนทำงานหายได้และไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญในส่วนย่อย และยังให้ความหมายว่าผู้ชายสามารถมองภาพใหญ่ได้ดีกว่าผู้หญิง ซึ่งเชี่ยวชาญเรื่องที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน สังคมยังให้คุณค่ากับความสามารถของผู้ชายมากกว่าผู้หญิงในบริบทนี้ เนื่องจากการมองภาพที่ใหญ่กว่าของผู้ชายหมายถึงความสามารถในการเป็นผู้นำหรือผู้วางแผน ผู้หญิงจึงทำหน้าที่เป็นเสมือนช่างเท้าหลังที่มีหน้าที่ในการสนับสนุนฝ่ายชายเพื่อผลในภาพใหญ่จะได้ออกมาดี จึงเป็นการตีกรอบและแบ่งแยกชั้น (classification) ของความสามารถที่ให้ความสำคัญของสิ่งหนึ่งมากกว่าสิ่งหนึ่งและจัดให้ผู้หญิงรับผิดชอบในสิ่งที่ไม่สำคัญ ผู้หญิงจึงกลายเป็นเพียงส่วนเล็ก ๆ ของความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ส่วนผู้ชายก็ได้รับความชื่นชมส่วนใหญ่ไปเพียงเพราะว่าผู้ชายได้รับการยอมรับจากสังคมให้ดูแลเรื่อง “ใหญ่” และ “สำคัญ”

การสร้างให้ผู้หญิงเป็นคนที่ใช้อารมณ์ความรู้สึก

ในด้านการแสดงออกทางอารมณ์ ผู้หญิงถูกให้ความหมายว่าเป็นผู้ที่มักจะใช้อารมณ์ในการตัดสินใจหรือมีการแสดงออกที่ใช้อารมณ์มากกว่าฝ่ายชาย และเมื่อฝ่ายหญิงใช้อารมณ์กับผู้ชาย ฝ่ายชายก็มักจะเชื่อมโยงเรื่องการใช้อารมณ์ของพวกเขาเกี่ยวกับเรื่องของการมีประจำเดือน ทั้ง ๆ ที่ในหลายครั้งฝ่ายเองก็สามารถใช้อารมณ์หรือคำพูดที่รุนแรงในสถานที่ทำงานเหมือนกัน แต่สังคมกลับตีความในเรื่องเหล่านี้ว่าเป็นพฤติกรรมที่ “ปกติ” ของเจ้านายที่เป็นผู้ชาย และหลายครั้งก็ให้คุณค่าในแง่บวก ว่าพวกเขามีความเป็นผู้นำที่ต้องการสั่งสอนผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งยังเป็นการสร้างวินัยให้เกิดขึ้นในที่ทำงาน ในอีกด้านหนึ่ง ผู้ชายก็ถูกให้ความหมายว่า เป็นผู้ที่ใช้เหตุผลในการตัดสินใจมากกว่าฝ่ายหญิง สิ่งเหล่านี้มักผูกโยงอยู่กับหลักการของธรรมชาติที่สร้างสรรค์ให้ทั้งสองเพศมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ความเป็นเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมานั้นกลับเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นให้คู่กับความเป็นชาย ดังนั้นผู้ชายจะไม่ร้องไห้ ผู้ชายจะไม่ใช้อารมณ์ตัดสินใจ และผู้ชายต้องไม่ทำตัวเหมือนผู้หญิงให้การแสดงออกทางอารมณ์ เหตุผลจึงเป็นสิ่งที่ถูกให้คุณค่าและมีพลังมากกว่าอารมณ์ความรู้สึกในทุกๆ พื้นที่สร้างให้เป็นคนรักนวลสงวนตัว ลูกผู้หญิงถูกสร้างให้ต้องวางตัวเองให้ดูดี มีเกียรติ ไม่ให้ใครดูถูกเหยียดหยามได้ หากแสดงกิริยาที่ปล่อยตัวเองให้เพศตรงกันข้ามหรือชิงสุกก่อนห่าม นั่นหมายถึงการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การสร้างให้ผู้หญิงรักนวลสงวนตัว จึงเป็นคุณสมบัติอีกข้อหนึ่งของความเป็นหญิงดี ที่คู่ควรกับการถูกเลือกไปเป็นภรรยา

การสร้างให้เป็นคนเชื่อฟัง (Obeying body)

ผู้หญิงทุกคนจะถูกสอนให้ต้องเป็นคนที่ยอมอ่อนน้อมง่าย เชื่อฟังผู้ใหญ่และให้ความเคารพ โดยเฉพาะผู้นำในบ้าน ซึ่งหมายถึงฝ่ายชายทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น พ่อ พี่ชาย และผู้

หลักผู้ใหญ่ที่เป็นเพศชาย ต่อมาเมื่อเริ่มมีครอบครัวย่อม ผู้หญิงต้องเชื่อฟังสามี คอยทำหน้าที่ปรนนิบัติ และเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังคอยส่งเสริมสามี พร้อมทั้งคอยทำตามคำสั่งของฝ่ายชาย เพราะว่าสังคมสร้างให้ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้มีการพึ่งพิงผู้ชายโดยปริยาย แม้ว่าผู้หญิงบางคนจะตัดสินใจแยกทางจากสามีและกลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวและมีอาชีพสามารถดูแลลูกได้โดยไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากฝ่ายชาย พวกเธอก็ยังถูกสังคมตั้งคำถามถึงการไม่มีอยู่ของผู้ชายและถูกมองว่าเป็นความผิดพลาดของฝ่ายหญิงที่ไม่เชื่อฟังผู้ชาย จนนำไปสู่ความล้มเหลวของชีวิตครอบครัว ในบางครั้ง คนรอบ ๆ ข้างก็พยายามผลักดันให้ผู้หญิงเหล่านี้กลับไปหาสามีคนเดิมเพื่อรักษาสถาบันครอบครัวไว้ หรือการอ้างถึงเรื่องปมด้อยของลูกทำให้ผู้หญิงหลายคนต้องติดกับดักทางสังคมนี้ และยอมรับกับบทบาทที่ต้องเป็นผู้ตาม โดยที่พวกเธอไม่สามารถโต้เถียงกับความเชื่อทางสังคมนี้ได้ ดังนั้นการสร้างให้เป็นผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนน้อม ถ่อมตนจึงหมายถึงการเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อความสงบสุขในบ้านและไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้น การไม่มีปากไม่มีเสียงจึงเป็นลักษณะที่ถูกต้องเหมาะสมตามที่อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ปรารถนา

การสร้างให้เป็นคนรักบ้านและผูกตัวเองติดอยู่กับบ้าน

ผู้หญิงกับความเป็นบ้านมักถูกให้ความหมายที่ควบคู่กันเสมอ การแบ่งบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่มอบหมายให้ผู้ชายต้องออกจากบ้านไปทำงาน ทำให้หน้าที่ของการดูแลบ้านตกอยู่ที่ฝ่ายหญิงเป็นหลัก แม้ว่าสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์และผู้หญิงหลายคนก็ออกไปทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกับผู้ชาย แต่ความคาดหวังทางสังคมเรื่องการดูแลบ้านก็ยังตกอยู่ในหน้าที่ของฝ่ายหญิงอยู่ดี สร้างให้กลายเป็นภาระที่หนักทั้งในบริบทที่เป็นส่วนตัวและบริบทที่เป็นสาธารณะ แม่ของบ้านจึงมีความหมายที่ครอบคลุมไปทุกอนุของผู้หญิง ทำให้พวกเธอต้องมีอัตลักษณ์บางอย่างที่สอดคล้องกับความเป็นบ้านหรือเป็นแม่ของบ้าน การสร้างให้ความรู้สึกว่าเป็นใหญ่ในบ้านให้กับผู้หญิง จึงทำให้ผู้หญิงรู้สึกดีและรู้สึกรักบ้าน คำว่าแม่บ้านหรือแม่ของบ้านจึงเป็นการสร้างให้ผู้หญิงผูกติดกับความรับผิดชอบทุกอย่างในบ้าน ทั้งเรื่องคนในบ้าน เรื่องงานบ้านและการจัดการเรื่องในบ้าน ผู้หญิงคนใดที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากความคาดหวังทางสังคมนี้ พวกเธอจะได้รับประณามว่าเป็นผู้หญิงที่ผิดปกติ ไม่มีคุณสมบัติเหมาะสมจะเป็นแม่ของลูก รวมไปถึงการตั้งคำถามกับการสั่งสอนเลี้ยงดูผู้หญิงกลุ่มนี้ เป็นการสร้างความกดดันให้ผู้หญิงต้องผูกตัวตนของพวกเธออยู่กับความเป็นบ้าน หลายครั้งที่ผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองไม่ได้รับความเห็นคุณค่าจากสังคม เพียงเพราะพวกเธอไม่ได้ทำหน้าที่ในส่วนนี้ได้อย่างสมบูรณ์แบบตามที่

สังคมกำหนด จากอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต ทั้งความจำเป็นที่ต้องทำงานสองกะ การที่พวกเขาต้องออกไปทำงานต่างจังหวัดบ่อยครั้ง หรือการที่พวกเขาไม่มีทักษะในการทำงานบ้านบางประการ

การสร้างให้เป็นคนอดทนกับความลำบาก

ผู้หญิงมักจะถูกสอนเสมอว่าต้องเป็นคนอดทน ต้องต่อสู้กับความยากลำบากเพื่อประโยชน์ของคนในครอบครัว เพราะคนในครอบครัวคือคนที่ผู้หญิงรักและปรารถนาจะให้พวกเขามีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือพ่อแม่ของตนเอง และเมื่อมีลูก ลูกก็ย่อมเป็นหัวใจของแม่ การที่ผู้หญิงถูกวางไว้ให้ต้องอดทนและทนลำบากเพราะความรับผิดชอบของผู้หญิงนั้นมีมากมายในทุกพื้นที่ ทั้งในพื้นที่การทำงานที่ผู้หญิงต้องอดทนกับการทำงานหนักที่มีรายได้น้อย การล่วงละเมิดทางเพศจากฝ่ายชายเพียงเพราะบทบาทการเป็นภรรยาของเธอ เมื่อกลับบ้านมาพวกเขายังต้องอดทนกับการทำงานบ้าน การดูแลพ่อแม่ ทั้งของตนเองและฝ่ายผู้ชาย หน้าที่ในบางกรณี พวกเขาต้องอดทนกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของฝ่ายชาย จากการใช้ความรุนแรง การใช้คำพูดที่พยายาคาย หรือการที่ฝ่ายชายออกไปหาผู้หญิงอื่น ในขณะที่เดียวกันตำแหน่งแห่งที่ของพวกเขาก็ยังถูกวางไว้ให้เป็นรองและด้อยกว่าเพศชาย ในขณะที่พวกเขาต้องทำหน้าที่มากกว่าฝ่ายชาย

จากที่กล่าวมาข้างต้น การสร้างสิ่งต่าง ๆ อธิบายให้เห็นถึงตัวตนของผู้หญิงที่ถูกสร้างให้มีบทบาททางเพศจากพื้นที่ภายในบ้าน ก่อนที่ผู้หญิงจะเข้าสู่งานที่มีตำแหน่งแห่งที่ภายนอก ความเป็นเพศภาวะที่เป็นของเพศหญิงดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้หญิงถูกจัดการโดยวาทกรรมซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงด้วยกันเองที่กลายเป็นผู้ผลิตซ้ำอุดมการณ์ เช่น แม่สอนลูก ยายสอนหลาน หรือพี่สาวสอนน้องสาว ซึ่งอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างให้ผู้หญิงเป็นนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับ งานบ้าน งานครัว งานดูแลเอาใจใส่ หรือเลี้ยงดูเด็ก ดูแลน้อง ดูแลผู้สูงอายุ นั้น ผู้หญิงถูกอุดมการณ์จัดกระทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบโดยหน้าที่ว่าตนเองต้องทำนั้นยังไม่เพียงพอ ผู้หญิงยังต้องทำหน้าที่ส่งต่อความคิดความเชื่อนี้ไปยังทายาท ด้วยความเชื่อว่าเป็นการธำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นหญิงและคุณสมบัติของหญิง เช่น คุณสมบัติข้อที่ขาดเสียไม่ได้คืองานทำความสะอาดบ้าน หญิงได้ชื่อว่ารู้การบ้านการเรือนยังปรากฏให้เห็นในชีวิตประจำวัน งานได้ให้ความสำคัญเป็นงานผู้หญิง ซึ่งถูกให้ค่าของงานเป็นเพียงงานยิบงานย่อย ไม่ต้องใช้สมองและไม่ต้องแรงงานมากมายนัก แต่เป็นงานละเอียดอ่อนที่ต้องให้ผู้หญิงทำ และต้องใช้ความอดทนที่ยกให้ว่าเป็นงานที่ผู้หญิงทำได้ดีกว่าผู้ชาย นั่นจึงเป็นงานที่ผู้วิจัยต้องการอธิบายให้เห็นถึงความเป็นผู้หญิงกับ “งาน”

เพศงาน (Gendered Work): การแบ่งงานตามเพศ (Gender Division of Labour)

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การสร้างให้ผู้หญิงมีอัตลักษณ์หรือลักษณะ (Gender Identity) ต่าง ๆ การมอบหมายหน้าที่ภายในบ้านให้ผู้หญิงเข้าใจถึงบทเพศ (Gender Script) ก่อนที่จะออกไปสู่ภายนอกบ้านนั้น เป็นวัฒนธรรมการทำงานโดยการทำให้เข้าใจความหมายของความเป็นหญิง

ในสังคมผ่าน “งาน” ในบ้าน ซึ่งแต่ละงานที่ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ให้เห็นดังต่อไปนี้ นั่นเป็นงานที่ผู้หญิงต้องทำตามบทเทศของตน ซึ่งเป็นงานที่อยู่ในตัวตนของผู้หญิงทุกคน ผู้หญิงจะรับรู้โดยอัตโนมัติได้ว่าเป็นหน้าที่ของตนตามปกติ ซึ่งไม่ใช่หน้าที่ของผู้ชาย เช่น งานในครัว งานดูแลเอาใจใส่ งานทำความสะอาด ดังจะอธิบายต่อไปนี้

งานในครัว: เส้นห่ปลายจვักและพื้นที่ของการแสดงความสามารถ

การเข้าครัว เป็นบทบาทหน้าที่ที่จะต้องทำของผู้หญิง การฝึกเป็นลูกมือ เตรียมอาหาร จนกว่าจะชำนาญ และต้องรับหน้าที่ต่อจากผู้ถ่ายทอดหรือแม่เป็นการผลิตซ้ำ (Reproduce) เพศงาน ผู้หญิงจะทำงานในครัวหรือทำอาหาร เป็นงานที่ผู้คนชอบพูดกันว่าเหมาะกับผู้หญิง งานเริ่มจากการเตรียมอุปกรณ์ เครื่องครัว เครื่องปรุง ส่วนผสม การทำให้งานครัวเป็นงานที่ถูกวางไว้สำหรับเพศหญิง เห็นได้จากการให้ความสำคัญกับการปรุงรสชาติที่คนในสังคมชอบพูดเปรียบเปรยว่า ผู้หญิงต้องมีฝีมือในการทำอาหารหรือคำสอนหญิงที่บอกว่า เส้นห่ปลายจวัก หรือคำว่าเส้นห่ของผู้หญิงนั้นอยู่ที่รสมือ คือการทำอาหารอร่อยนั่นเอง ผู้หญิงจึงมีความเชื่อว่าการที่ตนสร้างตัวตนโดยการเรียนรู้ ฝึกฝนจนชำนาญและความเชื่อว่าจะต้องมีเคล็ดลับในการทำอาหาร อาหารจึงอร่อย นั่นคือศาสตร์ที่สร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้หญิงต้องพยายามสร้างให้ตนเองเก่งและชำนาญ เพราะต้องการเส้นห่ให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง เส้นห่ซึ่งหมายถึงลักษณะของผู้หญิงที่ผู้ชายชอบ ฟังใจ ปวารณา ซึ่งอธิบายได้ว่าเป็นการสร้างให้ผู้หญิงติดกับดักของความเป็นรอง ที่ต้องสยบยอมกับอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่ผู้ชายเป็นผู้กำหนดเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง งานครัวจึงถูกวางไว้ให้เป็นพื้นที่ที่ผูกติดไว้กับความเป็นหญิงดี แม่บ้านที่ดี

งานดูแล เอาใจใส่ (Care Work): งานบริการ

ผู้หญิงถูกอ้างว่าเป็นผู้มีคุณลักษณะเป็นคนมีความโอบอ้อมอารีโดยธรรมชาติ ชอบการดูแลเอาใจใส่ ห่วงใยผู้ที่ต้องการการดูแล เริ่มจากสมาชิกในบ้าน เช่น แม่ดูแลลูก พี่ดูแลน้อง หรือหลานดูแลยาย เป็นต้น คุณลักษณะหญิงนี้ฝังอยู่ภายในตัวตน งานบริการเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ในการเอาใจใส่ การบริการผู้อื่นมาจากการถูกสร้างมาจากผู้ชายในบ้าน ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ และการถูกสร้างมาจากสังคมภายนอกได้เช่นเดียวกัน พลอยเล่าให้ฟังว่า เธอเป็นพยาบาลที่ทำงานหนักเพราะเธอต้องดูแลลูกตัวคนเดียว เมื่อสามีเธอป่วยเป็นมะเร็งระยะสุดท้าย เธอรับเอาสามีมาดูแลหลังจากที่เขาทิ้งเธอและลูกไปมีภรรยาใหม่ เธอรู้ว่าเป็นหน้าที่ของเธอนอกเหนือจากดูแลลูกและสามีที่ป่วยแล้ว เธอยังต้องดูแลแม่สามีที่อายุมากแล้วซึ่งอยู่ในบ้านเดียวกัน ในขณะที่สามีเธอป่วยหนัก พ่อของเธอเองก็ป่วยเหมือนกัน เธอต้องการกลับบ้านไปดูแลพ่อของเธอบ้าง แต่หน้าที่ที่ตรึงเธออยู่ในความเป็นเมียและแม่ จึงทำให้เธอไม่สามารถทำหน้าที่ลูกได้อย่างเต็มที่อย่างที่เธอต้องการ

ในขณะที่เพชรเล่าว่า เธอเป็นลูกสาวคนโต เธอต้องตื่นเช้า ตื่นก่อนคนอื่นเพื่อมาทำกับข้าว เตรียมกับข้าวให้ห้อง เตรียมกับข้าวให้แม่ แล้วออกจากบ้านไปเรียนหนังสือ กลับบ้านมาเธอต้องดูแลทุกคน การบ้านของตนเองจะทำตอนดึกมากหรือก็ไปทำที่โรงเรียน “แม่สอนว่าต้องรีดผ้าเอง ซักผ้าเอง เรื่องรีดผ้า ซักถุงเท้า จะทำเป็นมาตั้งแต่เด็ก ๆ โดยเป็นกิจวัตรประจำวันชีวิตที่เราต้องทำอยู่แล้ว” เธอเล่าถึงชีวิตที่ต้องดูแลเอาใจใส่ทุกคนในบ้าน แม่เธอทำงานพิเศษเป็นคนรับซัก รีด เสื้อผ้า เธอจึงได้รับความรู้จากแม่ และเธอภูมิใจว่าเธอทำได้ดีและนำเอาความรู้นี้ไปประกอบอาชีพได้

งานทำความสะอาด (Cleaning Work): ความละเอียด

งานเก็บกวาด เช็ดถู ในบ้าน ในห้องนอนของตนจึงถูกทำให้เป็นสิ่งที่พื้นฐานของลูกผู้หญิงจะต้องทำเป็นและทำให้สะอาด และในทางตรงกันข้ามหากมีผู้ตำหนิว่าบ้านเรือนสกปรก นั้นหมายถึงตำหนิผู้หญิงในบ้านนั้น ๆ ดังนั้นเด็กหญิงต้องรู้จักจับไม้กวาดให้ถูกต้องเพื่อการกวาดที่มีประสิทธิภาพซึ่งหมายถึงพื้นสะอาด และเมื่อกวาดแล้วต้องรู้จักการเช็ดถูให้สะอาด และจัดเก็บบ้านให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย คือคุณสมบัติของผู้หญิงดี ไพลินเล่าว่าเธอถูกสอนให้เป็นผู้หญิง ผู้หญิงต้องรีดผ้า เก็บบ้าน ให้เหมือนแม่ทำ “แม่เป็นคนละเอียดมาก บ้านนี้ต้องไม่มีฝุ่น กางเกงในพ่อก็ต้องรีด กลับเสื้อผ้าต้องคมกริบ” นั่นคือสิ่งที่เธอรับรู้และยอมรับว่าเธอจะต้องทำให้ได้ดีและละเอียดเหมือนแม่ เพื่อความสบายใจของทุกคนในบ้านที่เธอให้เหตุผล ความเป็นหญิงที่แม่ของเธอต้องการสร้างเธอให้เป็นแบบแม่นั้น เพราะต้องการให้เธอเป็นหลักของครอบครัวในฐานะพี่สาวคนโต ซึ่งเธอมีน้องชายอีกสองคนที่เธอรู้ว่่าน้อง ๆ ไม่ทำแน่นอน “ที่บ้าน ผู้ชายเป็นใหญ่ค่ะ” เธอเล่าให้ฟังด้วยความรู้สึกเป็นธรรมดา เธอรู้สึกว่าเรื่องงานบ้านเป็นความรับผิดชอบของเธอและแม่ เมื่อแม่ไม่สามารถทำได้ เธอต้องทำ ส่วนพ่อและน้องชายเธอนั้นต้องเป็นผู้ได้รับการดูแล ไม่มีการตั้งคำถามว่าทำไมต้องเป็นเพียงแม่และเธอที่ต้องทำแต่ไม่ใช่พ่อหรือน้อง เธอเล่าต่อว่าย่าเลี้ยงพ่อด้วยด้วยตัวเธอคนเดียวเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวที่สามีเสียชีวิตไปตั้งแต่ลูกยังเล็ก ย่าเลี้ยงลูกมาแบบตามใจไม่ต้องทำอะไรเพราะย่าทำให้ทุกอย่าง เพราะฉะนั้นลูกสะใภ้ก็คือแม่ของเธอก็ต้องทำทุกอย่างเพื่อเป็นการดูแลสามี

เพชรต้องการสร้างให้ลูกสาวของเธอให้เป็นแม่บ้านแม่เรือน และส่ำทับด้วยอาชีพแม่บ้านจึงทำให้เธอมีลักษณะนิสัยรักความสะอาดในทุกพื้นที่ จึงเป็นคนเจ้าระเบียบไม่ว่าจะเป็นที่บ้านและที่ทำงาน เธอพูดถึงลูกสาวว่า

“ทำไมห้องไม่เก็บ เลอะเทอะเปรอะเปื้อน อย่างกับกองขยะ คืออยากให้ลูกติดเราได้บ้าง
ว่าเป็นผู้หญิงนะ ถ้ามีครอบครัวไปเขาจะไม่ด่าตามตูดเลยว่า เฮ้ย ทำอะไรไม่เป็นเลย เป็น

ผู้หญิงอะไร หยาบ สกปรก โสโครก มันก็จะไม่ดีใช่ไหม เราก็อยากสอนว่า ตัวต้องสะอาด ที่นอนหมอนมุ้งต้องสะอาด กับข้าวก็ต้องเป็น ไม่ต้องเก่งก็ได้ ทำได้งานบ้านเป็น หุงข้าว เป็น ล้างจานเป็น พัฒนาการก็ไปได้อยู่ใช่ไหมคะ ลูกก็ว่าแม่บ่นอีกละ บ่นก็คืออยากให้ได้ดี คือเหมือนเราได้จากแม่มา แม่สอนตั้งแต่เด็ก ๆ ว่า โน่น นี่นั่น แม่ไม่เคยบังคับให้ทำอะไร แม่ให้แค่ช่วย ล้างจานเป็น รีดผ้าเป็น แม่รับจ้างรีดผ้าเมื่อก่อนนี้ ส่งผ้ากับแม่ตอนเย็น เรา ก็ได้วิชาตรงนั้นมา คือรีดผ้าเป็นรับจ้างได้ตอนนั้น ทำงานกับแฟนคนที่เลิกไปแล้ว เลิกงาน มาเอาผ้ามาซักด้วยนะ ผ้าของแขกเกาหลี รับจ๊อบมาซัก"

ด้วยความที่เป็นแม่ที่เจ้าระเบียบ ที่เธอยอมรับด้วยตัวเองว่าเป็นคนเช่นนั้น เธอจึงอยากสร้างลูกผู้หญิงของตนให้เป็นแบบตนเอง นั่นหมายถึงการสร้างเพชรขึ้นมาอีกคนหนึ่ง ที่เหมือนกัน คนแบบเดียวกับเธอ โดยการครอบงำด้วยความเป็นแม่ที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กำกับทำให้ลูกสาวทำตาม โดยไม่ต้องตบตีบีบบังคับแต่ใช้ความเป็นแม่ที่มีอำนาจเหนือกว่าในการสร้างให้ลูกสาวทำตาม แต่ทั้งนี้ลูกสาวของเธอจะทำตามหรือไม่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่สิ่งที่เธอผู้เป็นแม่ทำนั้นคือการสร้างให้เกิดการยินยอม เพราะนั่นคือหน้าที่และบทบาทของลูกผู้หญิงพึงกระทำ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเข้าสู่งานนอกบ้านของผู้หญิง ที่ได้อธิบายให้เห็นภาพ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการสร้างให้ผู้หญิงไม่เท่าเทียมกับผู้ชายอย่างเห็นได้ชัด การยึดเยียดให้ผู้หญิงยินดีและยอมรับที่จะทำหน้าที่และบทบาทตามกรอบที่ถูกสร้างไว้ในอุดมการณ์เชิงวัฒนธรรมที่มากับความชอบธรรมของผู้มีอำนาจครอบงำให้เป็นไปตามเจตจำนงนั้น ได้มาด้วยความต้องการของตัวผู้หญิงเอง ปราศจากการบังคับขืนใจ และเมื่อผู้หญิงก้าวเข้าสู่พื้นที่นอกบ้าน หรือพื้นที่สาธารณะ คือการออกไปทำงานนอกบ้าน ผู้หญิงก็ถูกสร้างให้เป็นมืออาชีพที่แตกต่างจากความเป็นชาย เพราะความเป็นมืออาชีพของผู้หญิงไม่หลุดพ้นจากความเป็นหญิงที่มีความชำนาญ และความรู้ที่ติดตัวมา หรือความเป็นผู้หญิงที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับงาน ผสมกับการถูกสร้างจากการเรียนรู้จากสถาบันต่าง ๆ ที่สร้างให้เป็นความรู้ ที่มีผู้เชี่ยวชาญได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้หญิงจนได้ชื่อว่าเป็นวิชาชีพ (Profession) ที่เป็นการรับรองให้กับการเข้าสู่กระบวนการเข้าทำงานได้

การเข้าสู่งานอาชีพของผู้หญิง (Engendering Work/Profession)

หลังจากการสร้างความเป็นหญิงให้อยู่ในตัวตนและจิตวิญญาณผู้หญิงในพื้นที่ภายในบ้านก่อนเข้าสู่งานอาชีพดังที่กล่าวมาแล้วนั้น การก้าวเข้าสู่งานมีกระบวนการที่ผู้หญิงต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ที่ตามหลักการทั่วไป เริ่มจากขั้นตอนการสรรหา การคัดเลือกเข้ามาทำงาน หรือการเลือกเข้าทำงานตามความสามารถของคน ต่อจากนั้นก็จะเป็นขั้นตอนการให้ความรู้แก่บุคคลที่เข้ามาทำงานและขั้นตอนต่อมาคือการให้บุคคลนั้นทำงานจนสามารถทำงานอย่างอื่นที่มีความแตกต่างหรือสร้างประโยชน์ได้มากขึ้นจึงเรียกขั้นตอนนั้นว่าการพัฒนาศักยภาพ และเมื่อถูกพัฒนา

คนแล้ว ผู้มีอำนาจหรือผู้บังคับบัญชาต้องทำการประเมินผลเพื่อจะจัดแบ่งลำดับ หรือการให้อยู่ต่อ หรือการไม่ให้ไปต่อในงานนั้นเพื่อการควบคุมให้อยู่ในกรอบหรือการตัดสินคน และหากบุคคลนั้นยังสร้างประโยชน์ให้แก่องค์กรได้ ก็จะได้รับรางวัลให้ทำงานเพิ่มมากขึ้นด้วยกลยุทธ์การให้รางวัล เพื่อให้คนทำงานทุ่มเทมากยิ่งขึ้นไป และในทางตรงกันข้าม เมื่อหาประโยชน์จากบุคคลนั้นไม่ได้แล้ว หรือบุคคลนั้นประพฤติผิดนอกกรอบกฎเกณฑ์กติกา ก็จะถูกจัดการลงโทษและจัดระเบียบ เพื่อให้บุคคลนั้นทำงานให้บรรลุผลตามหลักการวิชาชีพหรืองานอาชีพ หากแต่เมื่อมีเรื่องของความเป็นเพศเข้ามาเกี่ยวข้อง อาจชี้เฉพาะได้ดังนี้

การหางานและการคัดเลือกเข้าทำงานตามเพศภาวะ (Gendered Recruitment or Job Searching)

ผู้หญิงที่ก้าวเข้าสู่งานนั้นมีวิธีการต่าง ๆ ที่เข้าถึงงานแตกต่างกันออกไป โดยมักจะขึ้นกับเงื่อนไขของครอบครัวซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างเด็กหญิงกับคนในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นความต้องการช่วยเหลือครอบครัว การเสียสละ ซึ่งสะท้อนความต้องการในการตอบแทนผู้มีพระคุณซึ่งเด็กหญิงมักจะเป็นฝ่ายที่เชื่อว่าตนเองต้องกระทำแม้กระทั่งต้องเผี่ยงลูกชายของบ้านด้วย โดยขณะเดียวกันก็สะท้อนความไม่เตียงสา ความโอ้อวมอารี ความใส่ใจดูแลครอบครัว ซึ่งเป็นตัวตนของผู้หญิง สามารถแบ่งออกได้โดย 3 ลักษณะด้วยกัน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการออกไปหางานและสมัครงานด้วยความจำเป็นคือการต้องการมีรายได้มาจุนเจือครอบครัว บ้างก็ไปด้วยความเต็มใจ บ้างก็ไปด้วยความไม่เตียงสา และบ้างก็ออกไปทำงานด้วยความจำใจ เด็กหญิงต้องจากบ้านไปทั้งที่อายุน้อย ยังอยากวิ่งเล่น ยังอยากเล่นตุ๊กตาแต่กลับต้องออกไปทำงาน ต้องเป็นผู้ใหญ่เกินกว่าวัยเพราะต้องมีความรับผิดชอบ ซึ่งวิธีการที่เข้าถึงงานของผู้หญิงมีต่าง ๆ กัน ซึ่งครอบคลุมนายจ้างเสาะหาถึงแหล่งการสมัครงานกับผู้จ้าง การแลกเปลี่ยนแรงงานโดยผู้ปกครองอธิบายได้ดังนี้

นายจ้างเสาะหาแรงงานถึงแหล่ง

กระบวนการในการเข้าถึงคนของนายจ้าง คือการค้นหาจากแหล่งซึ่งนอกจากจะได้แรงงานราคาถูกที่ถูกลงกว่าเดิมแล้ว ยังมีนัยของการควบคุมได้เพราะรับเด็กหญิงเหล่านั้นมาจากครอบครัวโดยตรง รู้ที่มาที่ไป วิธีการหนึ่งที่ผู้จ้างงานปฏิบัติเพื่อให้ได้ลูกจ้างจากการเข้าถึงแหล่งงานโดยตรงนั้น จะพิจารณาเริ่มจากการดูถึงพื้นฐานทางครอบครัว เมื่อเลือกได้แล้วจะมีการสร้างความเชื่อมั่นใจให้กับผู้ปกครองว่าจะพาลูกจ้างนั้นไปอยู่ในที่ปลอดภัย และรับรองหากผู้รับจ้างนั้นยังเป็นผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ เพื่อให้เกิดความสบายใจทั้งฝ่ายผู้จ้างและผู้รับจ้าง

นายจ้างไปเสาะหาแรงงานถึงที่บ้านของบุคคลเป้าหมายเองเพื่อดูหน่วยก้านว่าเหมาะสมกับงานที่นายจ้างต้องการให้ลูกจ้างทำเพื่อตอบโจทย์ของงานประเภทนั้นๆ เช่น ในกรณี

ของมณี นายจ้างไปเลือกเธอกับเพื่อนของเธอจากหมู่บ้านใกล้เคียง อายุ 13 ปีเท่ากัน เพื่อไปเป็นคนรับใช้ในบ้าน นายจ้างเห็นว่าเธอยังเป็นเด็ก สอนง่าย แต่เนื่องจากงานที่หนัก เพราะเป็นบ้านหลังใหญ่ และมีโรงงานทอผ้าอยู่ในบริเวณบ้านด้วย นายจ้างจึงต้องจ้างงานทั้งสองคน เพื่อช่วยกันทำงาน และอีกทั้งจะได้มีเพื่อน ไม่คิดถึงบ้าน ตามที่เธอเล่าให้ฟัง การเข้าไปเสาะหาแรงงานถึงแหล่ง เป็นวิธีจ้างงานที่อาศัยความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกัน วุฒิการศึกษา การสัมภาษณ์งาน จึงไม่จำเป็นเท่ากับการที่นายจ้างเข้าไปรู้จักบ้าน รู้จักครอบครัว และในบางครั้งต้องอาศัยตัวกลาง คือบุคคลที่เชื่อมประสานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเป้าหมาย การรับรองจึงเกิดขึ้นระหว่างตัวกลางที่รับรองว่านายจ้างสามารถไว้ใจได้ และรับรองว่าลูกจ้างหรือผู้ปกครองของลูกจ้างจะไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้น เช่น หลบหนี ลักเล็กขโมยน้อย หรือติดยาเสพติด เป็นต้น

อีกกรณีที่นายจ้างไปถึงแหล่งคือการเข้าไปเลือกถึงแหล่งจัดหางาน เป็นงานประเภทแม่บ้าน แดงเล่าว่า “หนูไม่มีประสบการณ์การเป็นแม่บ้าน ทำแต่งงานเผ่าถ่านบ้านพ่อแม่แฟน แต่หนูต้องออกจากบ้านนั้นเพราะแฟนหนูไปมีผู้หญิงใหม่ ทั้งหนูกับลูกไว้ หนูอยู่ที่บ้านนั้นสักพักแต่อยู่ไม่ได้เพราะเขาพาผู้หญิงใหม่เข้าบ้าน หนูไม่ทนแล้ว ต้องออกมา” แดงจำเป็นต้องมีรายได้เพื่อเลี้ยงลูก เธอเล่าว่าการเริ่มงานเป็นแม่บ้านของเธอคือ นายจ้างที่ต้องการแม่บ้านสำหรับทำความสะอาดโรงแรม ได้มาดูตัวเธอที่บ้านพัก สัมภาษณ์ถึงประวัติของเธอและให้เพื่อนของเธอรับรอง เธอจึงได้เริ่มงาน ความจำเป็นที่ต้องมีรายได้และงานที่ง่ายและเหมาะสมสำหรับผู้หญิงคืองานแม่บ้าน เป็นงานที่ผู้หญิงทุกคนเชื่อว่าตนเองมีความสามารถ เพราะถูกปลูกฝังว่าผู้หญิงต้องทำงานบ้านเป็น ซึ่งเป็นคุณลักษณะผู้หญิง ประสบการณ์ในพื้นที่งาน สามารถฝึกฝนได้ และเรียนรู้วิธีการขั้นตอนที่นอกเหนือจากงานพื้นฐาน และผู้หญิงสามารถเรียนรู้ได้เร็วกว่าผู้ชายและมีความละเอียดอ่อนกว่าผู้ชาย

การสมัครงานกับผู้จ้าง

นอกเหนือจากการที่นายจ้างมาหาคนทำงานถึงแหล่งเพื่อดูหน่วยก้านและเด็กที่พอจะมีศักยภาพในการเรียนรู้ ฝึกฝนให้ทำงานตามที่นายจ้างต้องการได้ ดังที่กล่าวมาแล้ว อีกวิธีหนึ่งคือการไปสมัครงานโดยตรงกับผู้จ้างเอง ที่ผู้รับจ้างเป็นผู้เสนอตัวเองที่คิดว่าเหมาะสมกับงานนั้นๆ ในพื้นที่งาน การพิจารณาถึงความเหมาะสม นอกเหนือจากความรู้ความสามารถที่ตนมีเป็นคุณสมบัติเพื่อการเข้าสมัครงานแล้ว ความเหมาะสมทางด้านเพศภาวะก็เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง เพราะในงานแต่ละประเภทมีความเป็นเพศที่ถูกแบ่งอย่างชัดเจน เช่น งานเสริมสวย ที่จะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

คำว่ากรรมกรรมอาจจะเป็นคำที่เข้าใจยากสำหรับหยกในขณะนั้น เนื่องจากเธอมีอายุเพียง 13 ปี และไม่ได้เรียนหนังสือ เธอบอกว่าจบชั้นประถมปีที่ 4 แล้วก็ไม่ได้ไปโรงเรียนอีก เป็นช่วงชีวิตที่พ่อกับแม่ของเธอมีปัญหาแยกทางกัน เธอบอกว่าผู้ใหญ่ไม่มีใครใส่ใจเธอเลย เธอไม่ได้สนใจที่จะเรียนต่อที่ไหนหรืออย่างไร เธอบอกว่าจุดที่สร้างแรงบันดาลใจให้เธอ ให้เป็นช่างเสริมสวยเกิดจาก เธอชอบไปเล่นกับเพื่อนแถวร้านเสริมสวยใกล้ๆ บ้านของเธอบ่อยๆ เธอชอบแอบดูว่าในร้านเขาทำอะไรกัน ทำไมผู้หญิงลูกค้าเข้าไปในร้านแล้วออกมามีทรงผมที่สวยงามและน่ารัก เธอสนใจมาก อยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานในนั้น นั่นคือการอยากเรียนรู้การทำงานนั่นเอง ความเชื่อในตัวตนของเธอว่าเธอเป็นผู้หญิงและรักสวยรักงาม ญาติและเพื่อนๆ บอกว่าเธอเป็นคนสวย ความรู้ที่เธอได้รับรู้มาจากสังคมรอบข้างของเธอคือ หนึ่งเธอเป็นคนสวย คนสวยเหมาะกับการทำงานที่สวยงามๆ ความสวยเป็นเครื่องยืนยันว่าเธอสามารถทำมาให้ผู้อื่นสวยได้ นั่นคือความรู้ความเชื่อของเธอ สองคือเธอชอบงานเสริมสวยมาก ชอบงานฝีมือ ประดิษฐ์ประดิษฐ์ เธอเป็นคนละเอียด เธอฝันที่อยากจะเป็นช่างทำผม เธอมักจะขอให้เพื่อนมานั่งเป็นหุ่นให้เธอถักผมเกล้าผม หรือทำผมทรงต่าง ๆ ที่เธอออกแบบตามประสาเด็กๆ “ตอนเด็กๆ เพื่อนๆ เล่นขายของ เล่นหม้อข้าวหม้อแกง แต่พี่ไม่ชอบ พี่ชอบเล่นหัวคน แปลกเนอะ แล้วก็เคยมีคนทลายดวงพี่นะ ตอนนั้นยังไม่ค่อยประสีประสา ไปกับลุง แล้วคนแก่เขาก็ดูว่าเราเป็นดวงสลาย แต่มันเป็นความชอบของเราที่เป็นแบบนี้ แปลกไหมละ เล่นๆ กับเพื่อน หัวเพื่อนมีแต่เส้นเชือกผูก”

หยกเล่าด้วยสายตาที่เปี่ยมสุขเมื่อได้พูดเล่าถึงความหลังในเรื่องนี้ เธอบอกว่าเธอชอบไปเล่นแถวร้านทำผมใกล้ๆ บ้านบ่อยๆ เธอเห็นว่าในร้านมีช่างทำผมที่สวยงามและทันสมัยมาก เธออยากเป็นคนทำผมเหมือนเขาและเห็นว่าเขาได้เงินเยอะมาก เธอจึงคิดว่าเธอจะต้องมีอนาคตเป็นช่างทำผมแบบนี้ให้ได้ เธอจึงเข้าไปสมัครงานเป็นลูกมือของช่างทำผม เจ้าของร้านเห็นหน่วยก้านและความรักในงานของเธอ จึงรับเธอเข้ามาเป็นลูกจ้างในร้าน

นอกเหนือจากงานเสริมสวยแล้ว งานที่สังคมกำหนดไว้ว่าเหมาะสมสำหรับความเป็นหญิงที่ชัดเจนอีกประเภทหนึ่งคืองานดูแลผู้ป่วย ซึ่งได้แก่งานพยาบาล งานพยาบาลเป็นงานหญิง ในเชิงกายภาพ การสมัครงานของพยาบาลไม่เหมือนกับการสมัครงานกับนายจ้างทั่วไป โดยทั่วๆ สถาบันพยาบาลจะผลิตพยาบาลวิชาชีพเพื่อป้อนสู่โรงพยาบาล ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันทางปฏิบัติ แต่ในบางกรณีหากสถาบันพยาบาลนั้นๆ ไม่บังคับว่าพยาบาลที่จบการศึกษาแล้วจะต้องทำงานขึ้นอยู่กับโรงพยาบาลที่กำหนด พยาบาลที่จบการศึกษาเหล่านั้นก็สามารถที่จะไปสมัครงานในโรงพยาบาลคิดว่าตนเหมาะสม เช่นโรงพยาบาลเด็ก โรงพยาบาลโรคทรวงอก เป็นต้น ดาวเล่าว่า เธอบอกว่าที่เลือกเรียนพยาบาล เพราะแม่เห็นว่าเธอควรที่จะเรียนมาทางด้านนี้ เพราะแม่ของ

เธอป่วยเป็นโรคมะเร็ง และพี่สาวของเธอเป็นโรคซึมเศร้า พ่อของเธอเสียชีวิตเพราะเส้นเลือดในสมองแตก ดาวเล่าถึงการเป็นพยาบาลมีความจำเป็นกับครอบครัวเธอว่า “พ่อสิ้นลมบนตักหนูค่ะ หนูช่วยอะไรพ่อไม่ได้เลย หนูเรียกพ่อ พ่อ อย่าตายนะ พ่อตื่นๆ แต่แม่ขณะนั้นเป็นลมหมดสติ หนูทำอะไรไม่ถูก พี่สาวหนูก็ช็อคตัวแข็งเลย หนูต้องตั้งสติเรียกรถพยาบาลมารับพ่อไปโรงพยาบาลจากเหตุการณ์นั้น แม่จึงอยากให้หนูเรียนพยาบาลค่ะ” เพื่อคนในครอบครัวที่เหลืออยู่ที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่จากเธอ เธอจึงต้องเป็นผู้เสียสละเรียนและทำงานตามที่แม่ของเธอเห็นว่าดีและได้ตอบแทนบุญคุณแม่และเพื่อพี่สาวของเธอ เธอได้สมัครเข้าทำงานในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง ได้ดูแลในส่วนของคนไข้เด็ก เธอชอบงานนั้นมาก แต่ต้องออกจากงานเพราะอยู่ห่างไกลบ้านและครอบครัวที่ต้องดูแล เธอจึงต้องสมัครเข้าทำงานในที่ทำงานใกล้บ้าน ไปมาสะดวกและพร้อมที่จะกลับบ้านได้ง่ายหากมีอะไรเกิดขึ้น จึงกล่าวได้ว่าการสมัครงาน เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความเป็นเพศภาวะและวัฒนธรรมทางเพศ อย่างแยกออกจากกันไม่ได้ การเลือกเข้าทำงานมีเหตุผลทั้งในเชิงความเหมาะสมทางเพศภาวะที่สังคมกำหนดไว้สำหรับคุณลักษณะบทบาทเพศและการทำเพื่อผู้อื่นที่เหนือกว่าตนเองของผู้หญิง

การแลกเปลี่ยนแรงงานโดยผู้ปกครองยินยอม

การสมัครงานกับนายจ้าง หรือการที่นายจ้างไปรับเข้างานมาจากแหล่งแรงงานเองเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนของการสรรหาคัดเลือกคนเข้าทำงาน แต่มีวิธีการอีกแบบหนึ่งคือการแลกเปลี่ยนแรงงานโดยผู้ปกครอง เป็นวิธีการที่อาจจะไม่เห็นกันโดยทั่วไปในสังคมเมือง เพราะในสังคมเมืองสถานที่ทำงานจะมีความเป็นทางการ การสรรหา คัดเลือก หรือการสมัครงานจะมีขั้นตอนและหลักฐานการสมัครที่ยืนยันคุณสมบัติทางด้านการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน เป็นต้น แต่ในกรณีการแลกเปลี่ยนแรงงานโดยผู้ปกครอง อธิบายได้โดยกรณีนี้คือ

สิริฉัตรเล่าว่าตอนเธอเป็นเด็กวัย 8 ขวบ รู้จักการทำงานรับจ้าง โดยติดตามปู่ไปทำงานในไร่อ้อย ด้วยความตั้งใจของเธอที่ต้องการช่วยเหลือปู่และต้องการมีเงินเพื่อมาช่วยเหลือครอบครัว เธอจึงขอให้ปู่บอกนายจ้างให้จ่ายค่าแรงเธอด้วย เธอบอกว่า “หนูสงสัยว่าปู่กับย่าต้องทำงานหนัก หนูได้ค่าจ้างจากการตัดอ้อย แยกอ้อยในไร่ ไปกับปู่” ความยากลำบากสอนให้เด็กหญิงรู้จักคุณค่าของเงิน ปู่เป็นผู้ปกครองอนุญาตให้เธอทำงานได้ โดยบอกให้นายจ้างรับเธอเข้าทำงาน โดยแบ่งงานจากส่วนที่ปู่ของเธอรับผิดชอบ และนายจ้างยินดีที่จะจ้างเธอ การใช้แรงงานเด็ก อาจจะถูกมองว่าผิดและไม่เป็นทางการ ไม่ถูกกฎหมาย แต่ในสังคมชนบท การให้เด็กได้มีโอกาสช่วยงานผู้ปกครองโดยนายจ้างยินยอมและไม่เป็นงานหนัก ความรับผิดชอบงานคืองานผู้ช่วยในงานหลักเท่านั้น ด้วยคุณสมบัติของความเป็นเด็กและเป็นผู้หญิง จึงสามารถเป็น

เพียงส่วนเสริม ไม่ได้เป็นส่วนหลักในข้อจำกัดเรื่องอายุและเพศ การทำงานของเธอเพื่อแลกเป็นเงิน หรือผลผลิตทางการเกษตร เพื่อให้เด็กหญิงได้นำกลับไปขายหรือนำไปทำอาหาร การได้เข้าทำงาน ตั้งแต่อายุน้อยด้วยความจำเป็นในฐานะครอบครัวยากจน การทำงานนั้นจึงเป็นหนึ่งใน ประสบการณ์ของเด็กหญิงในขณะนั้น ถึงแม้จะเป็นเพียงการแลกแรงงานก็ตาม

การแลกเปลี่ยนแรงงานของไพลินก็เช่นเดียวกัน ไพลินในขณะนั้นเธออายุเพียง 11 ปี ผู้ปกครองได้นำเธอไปฝากทำงานที่ร้านอาหารข้างบ้าน เพื่อหารายได้หลังเลิกเรียน เธอบอกว่าได้เงินมาไม่มากนักแต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นอาหารจากที่ร้านอาหารนั้น ที่เจ้าของร้านมอบให้เธอนำกลับมาที่บ้าน บางทีมีที่มากเกินความต้องการ แม่ของเธอก็จะนำไปจำหน่ายต่อให้กับเพื่อนบ้านบ้าง เช่น ผักกาดดอง ผักสดต่าง ๆ หรืออาหารที่ทำสำเร็จแล้วเพื่อไว้ขายในร้าน เธอเล่าว่า “ต้องไปทำงาน แม่บอกว่าถ้าไม่ทำงานก็ไม่ได้เรียนหนังสือ พ่อแม่มีลูกหลายคน หนูต้องไปรับจ้าง หั่นผักกาดดอง หั่นข่าตะไคร้ เพื่อหาเงินมาให้แม่” เธอเล่าว่าการทำงานหนักเอาเสีย ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับเธอ เธอบอกว่าแม่ให้ไปรับจ้างต้มน้ำใส่ถัง แบกไปใส่โถงน้ำใหญ่เพื่อให้นายจ้างอาบน้ำ เธอได้ทำมาแล้วได้ค่าจ้างเป็นเงินมาบ้าง เป็นอาหารมาบ้าง เธอเล่าประสบการณ์ว่าแม่ของเธอเก่งในการหางานให้ลูกๆ ทำและเธอภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือครอบครัว การเอาแรงงานเด็กเพื่อเข้าแลกเปลี่ยน จึงเป็นวิธีการหนึ่งของการเข้าทำงาน ซึ่งอย่างน้อยเด็กหญิงได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้จากงานนั้น ๆ ที่เธอทำไม่มากนัก

การฝึกหัดงานตามเพศภาวะ (Gendered Orientation)

หลังจากการเข้าทำงานในพื้นที่งานแล้ว ขั้นตอนหลักที่สำคัญอีกกระบวนการหนึ่ง คือ การได้รับความรู้พื้นฐานหรือเรียนรู้เกี่ยวกับงานที่ตนเองต้องรับผิดชอบ หลังจากผ่านกระบวนการแรกจนได้เข้าทำงานแล้ว ซึ่งนั่นก็คือการฝึกความต้องการของผู้เป็นเจ้าของทุนลงไปในตัวตน ความรู้สึกนึกคิดของลูกจ้างให้เป็นไปตามที่นายจ้างต้องการ ให้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตน ก่อนที่จะไปลงมือปฏิบัติ ต้องรู้ว่า ต้องทำอะไร ที่ไหน อย่างไหนนั่นเอง ความเป็นหญิงและความเป็นชายจะมักได้รับการถ่ายทอดความรู้และข้อมูลที่แตกต่างกัน เช่น ผู้หญิงมักจะถูกทำให้รู้ถึงรายละเอียดของสถานที่ การจัดเก็บภาชนะ การทำความสะอาด สถานที่อำนวยความสะดวก เพื่อการบริการ รวมถึงห้องที่เป็นสถานที่เตรียมน้ำดื่ม ชา กาแฟ เป็นต้น ในขณะที่ผู้ชายไม่ได้ถูกเน้นในเรื่องนี้เหมือนกับผู้หญิง เพียงแต่รับรู้ว่ามีสถานที่เหล่านี้อยู่บริเวณใด หากมีความจำเป็นต้องไปใช้พื้นที่เหล่านั้น

การถูกแบ่งการให้รับความรู้พื้นฐานในเรื่องดังกล่าวจะมีความแตกต่างระหว่างเพศได้ชัดเจน ดังนั้นการให้ลูกจ้างผู้หญิงทำงานที่นอกเหนือจากงานที่ตนรับผิดชอบแล้ว เช่น งานบริการ

เสิร์ฟน้ำชา กาแฟ น้ำดื่ม ของว่าง จึงเป็นหน้าที่ตามเพศภาวะที่ถูกทำให้เป็นปกติสามัญอีกหน้าที่หนึ่งที่แตกต่างจากผู้ชาย ซึ่งไม่เป็นสถานที่ที่ต้องรู้และรับผิดชอบ รัตน์เล่าวันแรกที่เธอเข้ามาทำงานในหน้าที่เจ้าหน้าที่ แต่ทำหน้าที่เหมือนเลขานุการให้กับเจ้านาย สถานที่แรกที่รุ่นพี่แนะนำให้เธอรู้จักคือห้องครัว แล้วถึงจะเป็นห้องน้ำสำหรับทำความสะอาด ไม่เป็นเรื่องแปลกเลยที่เธอต้องช่วยแม่บ้านสำนักงานเสิร์ฟน้ำเมื่อมีแขกมาเยี่ยมที่ทำงาน และไม่เป็นเรื่องผิดปกติถ้าเธอจะต้องดูแลเจ้านายโดยการเสิร์ฟของว่างและเครื่องดื่มระหว่างวันในเวลางาน รัตน์บอกว่า “เวลาออกไปทานข้าวข้างนอก หนูต้องทำหน้าที่เสิร์ฟน้ำให้เจ้านายและดูว่าอาหารพร้อมไปหรือไม่” ซึ่งเป็นความรู้ที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ในความรู้พื้นฐานของการทำงานที่นี้คือการบริการและการดูแลผู้บังคับบัญชา

ในกรณีของดาว ซึ่งมีอาชีพต้องดูแลเอาใจใส่ผู้ป่วย งานพื้นฐานของการพยาบาลที่ดาวเล่าว่า งานของเธอเริ่มต้นจากการฝึกให้ปูที่นอน “ในการทำงานอย่างแรกเลยเขาสอนให้พับผ้าปูเตียงให้ตึง เขาให้ปูเตียง แล้วก็เอาเหรียญโยนไป ถ้าเหรียญเต็งก็แสดงว่าผ่าน” ดาวรับรู้ว่าการสอนให้เธอมีความละเอียดและรักความสะอาดนั้นเป็นคุณสมบัติหนึ่งที่พยาบาลต้องมี ดังนั้นความต้องการให้เธอมีความสามารถในการปูที่นอนให้เรียบตึงได้นั้นต้องอาศัยเวลาในการฝึกฝน อดทน และเรียนรู้เทคนิควิธีทำให้ที่นอนเรียบตึงได้ นั่นเป็นการฝังความเป็นหญิงเข้าไปในตัวตนของเธอ นั่นเอง ซึ่งสร้างให้เธอเป็นผู้ที่มีความละเอียด รักความสะอาด อดทน ใจเย็น เพื่อการบริการให้มีประสิทธิภาพ เป็นพื้นฐานของการทำงานที่ดีสำหรับผู้หญิง

เพศภาวะในการพัฒนาศักยภาพ (Gendered Human Potential Development)

เมื่อบุคคลเข้าใจแล้วว่าตนต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ถึงความต้องการของผู้เป็นหัวหน้าหรือเจ้านาย ในมิติของเพศภาวะที่มีการแบ่งงานการทำงานระหว่างเพศ การรับรู้โดยไม่ต้องสอน ซึ่งสังคมในการทำงานคาดหวังว่าการทำงานของเพศนั้นแตกต่าง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการเสิร์ฟน้ำ การปูที่นอน เป็นหน้าที่ของผู้หญิง ความรับผิดชอบในงานนั้น ๆ จึงขึ้นอยู่กับเพศหญิง แต่การใช้คนให้เต็มศักยภาพตามหลักการบริหารคนโดยทั่วไปแล้ว มีความเชื่อว่าคนยังสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ขั้นตอนนี้จึงเป็นขั้นตอนที่ต้องการให้คนทำงานทำงานให้มากขึ้นและหลากหลายมากขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อคนที่เป็เจ้าของทุน โดยเรียกว่าค่านั่นว่าพัฒนาศักยภาพหรือพัฒนาความสามารถที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้นกว่าเดิม

การพัฒนาฝีมือแรงงานจากอาหารแบบเดียวเป็นหลายแบบ:

เมื่อมาทำงานผู้หญิงต้องพัฒนาฝีมือและความสามารถของตนเองเพื่อให้เป็นผู้ที่เชี่ยวชาญ งานอาหาร แม่บ้านคนหนึ่งเล่าว่าเธอทำอาหารเป็นตั้งแต่เด็ก เพราะช่วยแม่ทำอาหารที่บ้าน แม่เคยสอนแต่เมื่อเข้าไปทำงานแล้วเธอต้องเรียนรู้ว่าคนได้ (คนภาคกลาง) ทานอาหารไม่

เหมือนที่บ้านเธอ (คนภาคเหนือ) ต้องเรียนรู้ในความรู้ใหม่ เธอเล่าว่า “ก่อนเข้านอนทุกคืนเธอต้องเตรียมเครื่องปรุงอาหารไว้ก่อนเพื่อตอนเช้าเธอจะได้เป็นลูกมือ นายจ้างให้เธอตื่นตีห้าหั่นน้ำพริก น้ำปลา สอนเธอทำอาหารได้” ซึ่งแตกต่างจากอาหารที่เธอทำเป็น การพัฒนาจากความรู้เดิมที่เคยมีขยายกว้างมากขึ้น จากเดิมรู้เพียงวิธีการทำอาหารพื้นบ้านอาหารเหนือ

การยกระดับจากคนใช้เป็นคนงานในโรงงาน :

การพัฒนาลูกจ้างหญิงให้มีความสามารถรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นอาหาร งานฝีมือ หรืองานที่เกี่ยวข้องกับนายจ้าง ทำให้ผู้หญิงสามารถไต่บันไดการงานไปสู่ระดับที่สูงขึ้น การมอบหน้าที่ใหม่ให้ถือเป็นการยกระดับหรือขั้นที่จริงคือการให้รางวัล ซึ่งเป็นการจัดวางตำแหน่งหน้าที่และเส้นทางชีวิตที่ดีรอบให้กับผู้หญิง โดยไม่รู้ตัว ดังเช่นแม่บ้านที่ถูกสอนในเรียนรู้เรื่องอาหารภาคกลาง และต่อมานายจ้างต้องการให้เธอรู้จักการปักผ้า เย็บผ้า ความรู้ที่เธอได้รับเป็นความรู้ที่ใหม่ขึ้นมาและไม่เคยทำ การพัฒนาตนเองเพื่อให้มีความสามารถทำงานนั้นได้เพื่อแลกเปลี่ยนกับค่าแรงและการปรับเปลี่ยนหน้าที่ความรับผิดชอบในพื้นที่งานนั้นเป็นเรื่องที่นายจ้างต้องการจากเธอ เธอเล่าถึงความก้าวหน้าในงานของเธอว่า “ปีแรกก็เป็นแม่บ้านทำงานช่วยเจ้านาย ปีที่สองก็เป็นแม่บ้านเต็มตัว เจ้านายปล่อยให้ทำเอง พอปีที่สามได้ไปอยู่โรงงานทอผ้าของเจ้านาย ได้เงินเดือนเพิ่มทุกปี”

แม้ว่าการยกระดับงานจะเสมือนการให้ความก้าวหน้าในงานแก่ผู้หญิงซึ่งทำให้ภาคภูมิใจ แต่ด้วยการถูกสร้างให้สัมพันธ์กับงานบ้านและความเป็นบ้านซึ่งต้องอยู่ในพื้นที่นั้นทำให้ผู้หญิงไม่มีความกล้าที่จะออกนอกพื้นที่ เธอเล่าว่าเธอสามารถมาทำงานในโรงงานทอผ้าและส่งผ้าไปขายที่ตลาดในเมืองได้ เป็นหน้าที่ที่ใครก็ไม่อยากทำเพราะไม่รู้ทางกลับ และกลัวการออกนอกเขตบ้าน จากงานแม่บ้าน งานคนใช้ที่เธอเรียก ที่ต้องทำงานบ้านและติดตามลูกสาวเจ้านายไปเรียนหนังสือ กลับมาทำงานบ้าน จนเจ้านายไว้วางใจจึงสอนให้เธอทำงานปักผ้าฝ้าย ซึ่งเธอชอบมาก เจ้านายชื่นชมที่เธอสามารถทำได้ พัฒนาความสามารถขึ้นมาได้ดี เธอจึงได้รับเงินเดือนขึ้นเป็นความภาคภูมิใจของเธอ การที่เธอถูกปลูกฝังให้เป็นแม่บ้านแม่เรือนมีความรับผิดชอบและมีความสามารถในการทำงานด้านนี้ หนึ่งความเป็นแม่บ้านที่ดำรงอยู่ในตัวตนของเธอถึงแม้ว่าภายหลังเธอจะเป็นเจ้าของร้านค้าเป็นเจ้านายแล้วก็ตามเธอก็ยังมีจิตวิญญาณนี้อยู่ เช่นเธอตื่นเช้ามาทำอาหารเลี้ยงลูกน้องและเก็บกวาด ทำความสะอาด เตรียมของใช้ด้วยตัวเธอเอง เธอบอกว่าเธอทำจนเป็นนิสัย

สร้างความเชื่อถือจากการเรียนรู้และฝึกฝน :

การเป็นผู้เชี่ยวชาญในงานที่ถูกกำกับด้วยความรู้สร้างความนับถือตนเองและความน่าเชื่อถือให้กับบุคคล ซึ่งเป็นการจัดวางตำแหน่งผู้หญิงบนฐานอาชีพที่เลือก ดังตัวอย่างของ

วินัยความเป็นพยาบาลและศาสตร์ของพยาบาลได้สร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นกับผู้หญิงที่อยู่ในอาชีพดังกล่าว ดาวเล่าว่าการทำงานเป็นพยาบาลต้องพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ เธอต้องอ่านหนังสือหนักอยู่ถึงแม้ว่าจะประกอบวิชาชีพเป็นพยาบาลแล้ว เพราะเธอเชื่อว่าการตอบคำถามคนไข้ด้วยความมั่นใจนั้นทำให้เธอได้รับความไว้วางใจจากคนไข้และญาติ เธอบอกว่า “หนูซึมซับความคิดจากการทำงานว่าต้องคิดเป็นขั้นตอน ลูกเขาไม่ใช่ผักปลา เราต้องทำอะไรให้เป็นวิชาชีพ เป็นมืออาชีพ ไม่งั้นจะ ไม่มั่นใจเราจะสอบใบประกอบวิชาชีพทำไม มันจะไม่น่าเชื่อถือ”

นอกจากนี้ ดาวยังเชื่อว่าการฝึกฝนและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้เธอสามารถทำหน้าที่ของการพยาบาลได้อย่างสมบูรณ์แบบ เป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเองและด้านวิชาชีพอีกด้วย เธอบอกถึงความสำคัญในอาชีพว่า “พยาบาลมีใบประกอบวิชาชีพการฉีดยา แต่เด็กสมัยนี้ไม่อดทน ไม่ค่อยเรียนรู้ สมัยเรียนหนูต้องท่องเลย ฉีดเอว ฉีดกล้ามเนื้อ ฉีดใต้ผิวหนังกึ่งศอก ฉีดกล้ามเนื้อกึ่งศอก ต้องใช้เข็มเบอร์อะไร ต้องท่อก่อนถึงจะฉีดได้ ต้องซ้อมก่อนครั้งแล้วครั้งเล่ากับผิวหนังเทียมจนชำนาญ” งานพยาบาลในความเชื่อความคิดของดาวนั้น คืองานของผู้หญิงที่ต้องการความละเอียดอ่อนและอดทนในการฝึกครั้งแล้วครั้งเล่าจนชำนาญ เพื่อผู้ป่วยและญาติไว้วางใจ และเมื่อเป็นเช่นนั้นจะพบว่าผู้หญิงที่ประกอบอาชีพหนึ่ง ๆ ที่ได้รับการเชื่อยกย่องคนในตระกูลก็มันจะสืบทอดความคิดเรื่องงานในแนวเดียวกัน ซึ่งเท่ากับเป็นการยึดตำแหน่งแห่งที่ผลิตซ้ำความเป็นอาชีพผู้หญิง เช่นลูกผู้หญิงเห็นแม่เป็นพยาบาลมีคนให้ความนับถือก็เชื่อว่างานพยาบาลเป็นงานที่เหมาะสมกับความเป็นผู้หญิงของตน หรือช่างทำผม ช่างเสริมสวย และอื่น ๆ เป็นต้น

เพศภาวะกับการประเมินผล (Gendered Evaluation)

การวัดประเมินผลออกมาเป็นคะแนนตัวเลข การจัดแบ่งลำดับของคนนั้นเพื่อต้องการให้คนทำงานรู้ตัวเองว่าตนเองต้องทำตนให้ถูกตอตรงอยู่กับงาน ต้องทำงานอย่างหนัก ทำงานอยู่เสมอ นั่นถูกทำให้เชื่อว่า เพื่อให้เกิดความเคยชินและชำนาญ ดังนั้นผลการประเมินที่ออกมาจะเข้าเกณฑ์ และหากไม่เป็นดังที่ผู้มีอำนาจกำหนดก็จะเป็นผู้เปี่ยงเบน ไม่เข้าพวก ไม่เข้ากลุ่ม จะถูกเบียดขับให้เป็นบุคคลชายขอบ ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าไม่มีใครต้องการที่จะเป็น ดังนั้นเจตจำนงของการประเมินผลดังที่กล่าวมาแล้วนั้น จึงเปรียบเสมือนการสร้างคนให้เป็นวัตถุ ไม่คำนึงถึงจิตใจ จึงสามารถอนุมานได้ว่าการประเมินผลก็คือการแบ่งคนออกเป็นส่วนๆ เป็นลำดับชั้น เพื่อการควบคุมนั่นเอง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่งานที่มีผู้หญิงอยู่เป็นจำนวนมาก การประเมินแบบตรงไปตรงมาแบบเป็นระบบนั้น จึงเป็นเรื่องยาก การอ้างเหตุผลทางเพศภาวะว่าเพราะผู้หญิงมีข้อจำกัดเรื่องครอบครัว สรีระ และผู้หญิงมีเรื่องของอารมณ์และความรู้สึกเข้ามาเกี่ยวข้องกับงาน จึงไม่เหมือนกับผู้ชายประเมินผล ตัวอย่างการประเมินคนที่ทับทิมสะท้อนความคิดว่า “การ

ประเมินคนจากกรอบที่กำหนดและการให้คะแนนประเมิน บางที่ไม่สามารถตัดสินได้ยุติธรรมนัก เพราะบางที่ขึ้นอยู่กับเป็นเด็กของใคร เจ้านายประเมินจากงานจริงหรือจากความเสน่หา” ซึ่งเธอเห็นว่าบางที่การประเมินตัดสินไม่ได้ว่าคน ๆ นั้นทำงานหนัก หรือทำงานได้ดีกว่าคนอื่น

ทั้งนี้การประเมินผลในสังคมการทำงานที่พนักงานที่ผู้หญิงเป็นใหญ่ ในเชิงทางกายภาพ จะมีการประเมินผลที่ไม่มีความตรงไปตรงมาเพียงชั้นเดียวอย่างที่ทับทิมเล่าให้ฟัง สำหรับในกรณีของพลอย เธอสะท้อนว่า “การเป็นโสด เป็นอิสระก็ดี เจ้านายเรียกใช้ได้ตลอด” เธอเล่าว่าการประเมินในที่ทำงานของเธอ เธอถือว่าเธอโชคดีที่เธอไม่ปฏิเสธเมื่อเจ้านายเรียกให้ไปช่วยงานที่นอกเหนือจากงานประจำ เช่น การไปต้อนรับแขกผู้ใหญ่จากหน่วยงานกลางที่มาเยี่ยมชมศูนย์ที่เธอดูแล การไปร้องเพลงในงานต่าง ๆ รวมไปถึงการร่วมงานสังสรรค์ที่หน่วยงานจัดขึ้น เป็นต้น การดูแลแขกผู้ใหญ่เป็นเรื่องปกติในสายงานของเธอ ซึ่งทำให้เธอมีความสนิทสนมกับแขกผู้ใหญ่หรือผู้บริหารหน่วยงานต่าง ๆ จนทำให้เกิดความสะดวกในการประสานงานหรือการขอความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหา นอกจากนี้ เธอยังให้เหตุผลถึงการได้รับความเมตตาจากผู้บริหารซึ่งเป็นผลดีต่ออย่างมากเมื่อมีการประเมินผลงานหรือการทำงานของเธอ

สำหรับรัตน์ เธอมีข้อจำกัดเรื่องครอบครัวที่เธอเห็นว่าเป็นเรื่องหนักใจกับความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานของเธอ รัตน์เล่าให้ฟังว่าจากประสบการณ์การทำงานของเธอที่ไม่เป็นที่พอใจของเจ้านายคือ เธอไม่สามารถตามใจเจ้านายได้ เวลาที่เจ้านายติดตามตัว หรือต้องการให้เธอติดตามไปไหนในเวลากลางวัน เพราะเธอต้องลาบ่อย ๆ เพราะลูกไม่สบายบ้าง แม่ต้องไปหาหมอบ้าง บางที่การมีคำสั่งให้เดินทางไปต่างจังหวัดเพื่อทำงานหลายวัน เป็นข้อจำกัดของเธอ เพราะสามีเป็นห่วง ดังนั้นเหตุผลและข้อจำกัดเหล่านี้ จึงไม่เอื้อต่อการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บังคับบัญชา “เจ้านายไม่เข้าใจหรอก เพราะเขาเป็นผู้ชาย” สิ่งที่เธอสะท้อนให้ฟังว่าความก้าวหน้าในงานกับการมีครอบครัว เดินสวนทางกัน

เพศภาวะในการให้รางวัล การลงโทษ (Gendered Reward and Punishment)

การให้รางวัล เป็นการให้ผลตอบแทนที่เกิดจากการประเมินการทำงานที่ผ่านมา เป็นการประเมินโดยวิธีการต่าง ๆ นานา แต่คนที่ตัดสินก็คือคนที่มีอำนาจหรือเป็นเจ้าของทุน ดังนั้นการจูงใจคนให้อยู่กับงานและจมลึกอยู่กับงานเพื่อผลประโยชน์ของผู้เป็นเจ้านายนั้น จึงทำให้เชื่อว่าเป็นสิ่งล่อให้มนุษย์ติดกับดัก คำกล่าวที่ว่ามนุษย์ทุกคนชอบการได้รางวัล ไม่มีใครชอบการถูกลงโทษ เมื่อการให้รางวัลสามารถสร้างแรงจูงใจให้คนทำงานหนักและต้องใช้ความอดทนสูง ต้องฝืนทนลำบาก ทำงานที่ซ้ำซากจำเจ ได้ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งล่อใจ จึงนำมาใช้กับการทำงานของผู้หญิงที่เชื่อว่าการพยายามทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งรางวัลแห่งความสุขใจที่ล่อไว้นั้น ทั้งที่รู้ตัวและไม่

รู้ตัว ดังเช่นกรณีของหยก เธอเป็นเจ้าของกิจการ เล่าว่า “สามสี่เดือนจะหยุดร้านครั้งหนึ่ง พา ลูกน้องไปเที่ยว จะได้สนิทสนมกัน พอสิ้นปีต้องมีโบนัสให้ เขาก็จะมีกำลังใจ ซื่อเป็นทองให้ คือมัน ต้องมีเฉลี่ยด้วยนะ อย่างคนนี้ซื้อแหวนให้ คนนี้ช้อน ไม่พูดมาก ไม่เรื่องมาก ไม่อะไร” เธอเล่าถึง วิธีการประเมินของเธอที่เห็นได้ว่า ความขยันจะได้สิ่งที่มีค่ามากกว่าคนที่ไม่ค่อยขยัน ด้วยการ ตัดสินใจของเธอ และการพูดมาก เรื่องมาก จะเป็นข้อด้อยในการประเมินของเธอ ดังนั้นการ ประเมินขึ้นอยู่กับความคิดและการตัดสินใจของหยกเอง ในฐานะผู้มีอำนาจ เพราะเป็นเจ้าของเงิน ค่าจ้าง ผู้ที่เป็นลูกจ้างต้องทำงานเพื่อสร้างความพึงพอใจให้เธอ ดังที่เธอเล่าให้ฟัง

ดังนั้นกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จึงขึ้นอยู่กับเธอเป็นผู้กำหนด ซึ่งเธอตัดสินจากคนที่ทำงานขยัน และไม่พูดมาก ไม่เรื่องมาก ส่วนเรื่องของการลงโทษเธอเล่าว่า “น้องคนก่อนให้ออกไปแล้ว ทะเลาะกับพนักงาน อีกคนก็เป็นพนักงานอายุเยอะแล้ว ปกครองยาก เขาคิดว่าเขาเก่งกว่าใคร” การลงโทษของเธอจึงหมายถึงการให้ออกเพราะมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน สร้างปัญหา และอีก คนหัวแข็งปกครองยากก็ต้องให้ออกไป เป็นต้น แต่เมื่อใดเกิดการต่อต้านหรือคิดต่างก็ต้องถูก ลงโทษ เพื่อให้คนทำงานเกรงกลัวการถูกลงโทษ คนจึงไม่ปฏิบัติไปในทางที่จะต้องถูกทำให้เป็นคน ไม่ดีในสังคม งานบริการจึงเหมาะกับผู้หญิงที่มีจิตใจที่อ่อนโยนและไม่ชอบทะเลาะกับใคร เป็นคน หัวอ่อนที่สอนง่าย ซึ่งเหล่านี้มันจึงสามารถกล่าวได้ว่างานหญิง มีวิธีการให้ทั้งรางวัลและการ ลงโทษเพื่อความสำเร็จในงาน

ดังนั้นกระบวนการเข้างานตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนการให้รางวัลหรือลงโทษนั้น มีความหลากหลายแตกต่างกัน แต่สิ่งที่ทุกคนต้องมีคือความอดทน และทนลำบากเพื่อคนที่ตนเอง รักและเรื่องรองต่อมาคือเพื่อตนเอง ซึ่งมาที่หลังเสมอ วัฒนธรรมเรื่องเพศเข้ามามีส่วนกำกับ ความคิดสังคมและตัวผู้หญิงให้วนเวียนผลิตสร้างผลิตซ้ำความเป็นเพศในงาน ขณะเดียวกัน กฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมของผู้ชายก็มีส่วนเข้ามาแทรกซึมกำกับการประกอบสร้างงานหญิง ดี ครอบงำอะไรทำได้ทำไม่ได้

และในชีวิตผู้หญิงคนหนึ่งๆ นั้นจะถูกวางไว้บนเส้นทางที่คนในสังคมเห็นว่าเป็นเรื่อง ปกติของผู้หญิงคือการมีคู่ เพื่อสร้างผลผลิตให้แก่สังคม นั่นคือการแต่งงานมีลูก แต่การเข้าสู่การมี คู่ชีวิตนั้นไม่ได้เป็นเพียงเส้นตรงเส้นเดียวที่จะบอกได้ว่าเป็นปกติของสังคม เพราะมนุษย์ทุกคนมีวิถี การครองตนที่แตกต่างกัน มีความชอบและไม่ชอบที่ต่างกัน การเลือกใช้ชีวิตตนหรือการไม่มี ทางเลือกของผู้หญิงในสังคมเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงไม่สามารถสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของเส้นทาง เดินของผู้หญิงได้ เมื่อถึงวัยมีคู่ สังคมคาดหวังที่จะเป็นความคู่ที่สมบูรณ์เหมือนในนิยายตอน จบ แต่ในความเป็นจริงของชีวิตมันคือจุดเริ่มต้นของผู้หญิงมากกว่า

การเข้าสู่การมีคู่ชีวิต (Life with a Partner)

การดำเนินชีวิตของผู้หญิง เริ่มต้นจากการถูกสร้างให้มีความเป็นหญิงและการเข้าสู่การทำงานที่มีวัฒนธรรมทางเพศเป็นกรอบในการสร้างตัวตนที่ให้เป็นดังสังคมต้องการแล้วนั้น ชีวิตอีกขั้นหนึ่งของผู้หญิงคือการมีคู่ชีวิตที่ถึงแม้สังคมจะวางรากฐานไว้ว่า ชีวิตที่สำเร็จของผู้หญิงคือการมีครอบครัวที่สมบูรณ์แบบ แต่เป็นไปไม่ได้ว่าชีวิตของคนจะมีความสมบูรณ์แบบเพียงหนึ่งเดียว การให้ความหมายทางวัฒนธรรมของการมีคู่ที่จำกัดเพียงการอยู่ร่วมกัน พ่อ แม่ ลูก คือความสมบูรณ์ และเป็นปกติ จึงเป็นกรอบที่บีบคั้นให้การดำรงชีวิตที่เป็นแบบอื่น ๆ เป็นชีวิตคู่ที่ล้มเหลว หรือแม้แต่ชีวิตที่ต้องการอยู่กับตัวเอง หรือสัตว์เลี้ยง หรือการอยู่กับญาติ จึงกลายเป็นการผิดธรรมชาติในกรอบของสังคมที่ตั้งไว้ การล่อให้ผู้หญิงวิ่งเข้าสู่กับดักของความสมบูรณ์ จึงเป็นการควบคุมให้ผู้หญิงเป็นผู้ที่ยอมจำนนต่อความสมบูรณ์ที่เป็นเพียงมายาคติ ดังที่จะอธิบายดังต่อไปนี้ถึง ประเภทของชีวิตที่เรียกว่าคู่สมบูรณ์ ชีวิตคู่ที่ล้มเหลว และชีวิตที่ไร้คู่หรืออยู่ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นชีวิตที่มีความหมายและมีคุณค่าให้ตัวเอง

ชีวิตคู่สมบูรณ์

ชีวิตคู่สมบูรณ์นั้น หมายถึงการที่เพศชายและเพศหญิงที่เป็นความปกติของสังคม (Heteronormative) ตกหลุมรักชีวิตคู่ร่วมกัน โดยส่วนใหญ่จะแต่งงานกัน โดยฝ่ายหญิงยินยอมใช้นามสกุลของฝ่ายชาย เมื่อจดทะเบียนสมรสกัน และมีลูกเพื่อสืบสกุลโดยมุ่งหวังที่อยากให้ลูกเป็นเพศชาย คนในสังคมจึงมองว่าเป็นชีวิตคู่ที่สมบูรณ์ พ่อ แม่ ลูก และสามี ภรรยาอยู่ด้วยกันจนแก่จนเฒ่าเลี้ยงลูกให้มือนาคด เป็นเด็กเรียนเก่ง ไม่เกเร เป็นที่พึงของพ่อแม่ได้ เหล่านี้เป็นกรอบความสมบูรณ์ที่คนในสังคมมองเห็นและตัดสินว่าเป็นความปกติ ธรรมชาติของการมีชีวิตคู่

ความสมบูรณ์ด้วยสองบทบาท แม่และงานอาชีพ :

ผู้หญิงไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งงานในระดับใด เธอต้องยึดบ้านและหน้าที่ผู้หญิงของบ้านไม่ว่าจะเป็น แม่ ลูกสาว ภรรยา งานในบ้านจึงตามติดมากับชีวิตเธอทุกอย่างที่ก้าวไป และเธอมักเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เธอต้องกระทำหากพลาดเธอก็จะทั้งประณามตนเองและถูกคนในครอบครัวและสังคมกระหน่ำซ้ำเติมทำให้เห็นถึงภาระที่ผู้หญิงของสังคมนี้ต้องแบกเอาไว้ วาทกรรมแม่ดี ลูกสาวหรือภรรยาที่ดี ทำให้ผู้หญิงต้องกดขี่ตนเองและมองไม่เห็น โดยเชื่อว่าสิ่งนั้นคือความสุขของเธอที่ได้กระทำ ดังนั้นเมื่อมีชีวิตคู่ผู้หญิงก็เชื่อว่าต้องกระทำบทบาทแม่บ้านแม่เรือนที่ดีและทำงานอาชีพให้ได้ในเวลาเดียวกัน ชีวิตแต่งงานจึงจะสมบูรณ์ ซึ่งรวมถึงการมีลูกและดูแลลูกอย่างดีด้วย อย่างไรก็ตามหากเธอต้องเลือกเธอก็เลือกงานของบ้านก่อนงานอาชีพ ดังเช่นที่นิล เจ้าของธุรกิจเล่าให้ฟังว่านิลเลือกที่ออกจากบ้านที่เธอเคยเป็นเสาหลักในการทำธุรกิจของครอบครัวหลังจากที่พ่อ

เธอเสียชีวิตไป เธอคิดว่าการแต่งงานกับชายที่เธอรักและการสร้างครอบครัวด้วยกัน มีลูกเป็นโซ่คล้องใจระหว่างสามีภรรยาคือชีวิตที่สมบูรณ์

“พี่แต่งเข้าบ้านเขานะคะ (เข้าบ้านสามี) คือครอบครัวทางแฟนพี่เขาเป็นครอบครัวคนจีน ครอบครัวใหญ่ เขาก็จะอยู่รวมกันหลายพี่น้องเป็นกงสี พี่ก็แต่งไป พี่ไม่ได้ทำงานคือดูแลลูกอย่างเดียวมาแปดปี เลี้ยงลูกด้วยกัน แฟนพี่ก็ทำงานกับกงสี พี่ก็ช่วยดูทางโน้น ดูดูแลพ่อแม่เขา มือเท้านี้เกลียวกันหมดเลยเวลาเลี้ยงลูก ชักผ้าเองหมด แฟนช่วยสลบ เวลากลางค้ำกลางคืน เวลาทานข้าว ก็สลบกันทาน”

เธอทำหน้าที่แม่บ้านได้แปดปีแล้ว จึงตัดสินใจออกมาทำธุรกิจเครื่องประดับที่เธอถนัด เธอออกแบบและดูแลร้านด้วยตัวของเธอเอง ส่วนสามีดูแลบัญชีและการเงินทุกอย่างเพราะเธอบอกว่าไม่ถนัดเรื่องนี้ เธอมีลูกชายสองคน ซึ่งเธอให้ความสำคัญกับครอบครัวเธอมาก เธอภูมิใจในครอบครัวที่สามีดูแลอยู่เคียงข้างเสมอและลูกเป็นเด็กดีทั้งสองคน

เธอคือหนึ่งเดียวที่ทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่ได้ดีที่สุด

การได้รับการยกย่องในการทำหน้าที่ตามการกำกับโดยวัฒนธรรม ทำให้ผู้หญิงถูกตรึงไว้ในวาทกรรมงานหญิงอย่างไม่อาจฉีกหลุด ซึ่งแทนที่ฝ่ายชายจะช่วยเหลือผู้หญิงกลับทำให้ผู้หญิงมีภาระอย่างยิบย่อยโดยไม่รู้ตัวตนตกอยู่ภายใต้อำนาจอุดมการณ์ที่มากับวัฒนธรรม ผู้หญิงจึงต้องกดดันตนเองเพื่อสนองประโยชน์ของคู่สัมพันธ์ของเธอ อำพรรณก็เป็นเช่นนั้น “แฟนพี่นะ จะคอยให้กลับไปทำกับข้าวให้กิน ไม่ว่าเราจะทำงานมาเมื่อดค่าอะไรแค่ไหนก็แล้วแต่ เขาจะไม่ยอมกินกับข้าวซื้อ แกงถุงไม่ทานเลย” สามีของเธอให้กลับบ้านไปทำกับข้าวให้ทานเสมอ เป็นความภูมิใจที่ครอบครัวยังดำรงอยู่แบบนั้น เธอบอกว่าเธอต้องทำสามอย่างในชีวิตให้สมบูรณ์คือ หนึ่งดูแลครอบครัว สองดูแลกิจการ สามงานสังคม นั่นคือชีวิตของผู้หญิงที่ขึ้นชื่อว่าสมบูรณ์แบบ จนได้รับรางวัลมากมายจากสังคม การดำรงตนเป็นสหายอดหญิงหรือซูเปอร์วีแมน ทำให้ผู้หญิงเชื่อว่าเธอสามารถเหนือคนอื่นโดยเฉพาะผู้ชาย อาจจะมีทั้งความเท่าเทียมและเหนือกว่า แต่เธอกลับมองไม่เห็นว่ามีมนุษย์คนหนึ่งต้องมีเวลาทั้งทำงานและพักผ่อนให้พอเพียง ซึ่งในทางหนึ่งการถูกทำให้เชื่อว่าเป็นซูเปอร์วีแมน ก็เหมือนกับดักของสังคมที่มีเจตจำนงครอบงำของชายอยู่เบื้องหลังทำให้ผู้หญิงทั้งหนักและเหนื่อย ซึ่งบ่อยครั้งเราจะพบว่าผู้หญิงได้รับผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจ และพัฒนาความเป็นโรคจากการดำรงตนเช่นนี้ และหากเน้นงานอาชีพแม้ว่างานการดูแลบ้านและครอบครัวจะไม่เสียหาย หลายครั้งยังถูกใช้เป็นข้ออ้างของผู้ชายในการมองหาความสัมพันธ์นอกสมรสโดยใช้ข้ออ้างของงานยุ่งและการไม่มีเวลาให้เพียงพอของผู้หญิงเป็นประเด็นโจมตีว่า

บกพร่อง ซึ่งอันที่จริงแล้วหากอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีเจตนาแอบแฝงหรือถูกกำกับความคิดด้วยอำนาจชายเป็นใหญ่คงลุกมาช่วยแบ่งเบาภาระผู้หญิงไม่ติดอยู่กับความคิดการแบ่งงานทางเพศภาวะช่วยเหลือกันก็จะทำให้ครอบครัวสมบูรณ์ได้เช่นกัน

ดังนั้นจึงอธิบายได้ว่า ความเป็นชีวิตคู่ที่สมบูรณ์ที่เกิดขึ้ตนเองเพื่อความสมบูรณ์ในทั้งสองพื้นที่ เป็นการยอมจำนนต่อการกดขี่ที่ตัวเองของผู้หญิงที่มองไม่เห็น เพราะความภาคภูมิใจในการกระทำหน้าที่ของแม่และภรรยาคือมันที่บังตาทางวัฒนธรรมที่เธอต้องสละให้เธอจึงมองไม่เห็นว่าการดูแลเอาใจใส่ แบบผู้รับใช้ในทุกพื้นที่ ทุกเวลานั้น เป็นการเอาเปรียบกัน

ชีวิตคู่ล้มเหลว

ความหมายของความสำเร็จหรือความล้มเหลว เป็นความหมายที่สังคมกำหนด และทำให้คนในสังคมคิดและเชื่อความสมบูรณ์ที่วางไว้ว่าเป็นชีวิตคู่ชายหญิงที่ใช้ชีวิตร่วมกัน แต่หากไม่สามารถรักษาความเป็นคู่ผัวตัวเมียไว้ได้ สังคมจึงให้ชื่อว่าเป็นชีวิตคู่ไม่สมบูรณ์ เป็นชีวิตคู่ที่ล้มเหลว ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าการกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลว เปรียบดังกรอบที่ขีดเส้นให้ผู้หญิงต้องใช้ความอดทน เพื่อรักษาความเป็นปกติของชีวิตครอบครัวไว้ให้ได้ การถูกเปรียบเทียบ ถากถาง จากคนในสังคมเป็นเหมือนการลงโทษจากสังคมที่คอยจับจ้องให้ผู้หญิงต้องรักษาความเป็นปกตินั้นไว้ให้ได้ แม้กระทั่งตัวตนของผู้หญิงเอง มักกล่าวโทษชีวิตครอบครัวที่ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นเพราะตัวเองไม่ใช่เป็นเพราะผู้ชาย การให้อภิสิทธิ์และความชอบธรรมของความเหนือกว่าในการใช้ชีวิต จึงอนุโลมให้ผู้ชายสามารถใช้อำนาจของความเป็นชายครอบงำให้ผู้หญิงรู้สึกผิดและจับจ้องตัวเองให้ประพฤตินอยู่ในกรอบของครอบครัวสมบูรณ์ตามปกติของสังคม ดังเช่นชีวิตของพลอยที่เธอเล่าให้ฟังว่าเป็นชีวิตสมรสที่ล้มเหลว

การจดทะเบียนสมรส : ความหมายทางนิตินัย ไม่ได้จำกัดทางพฤติกรรม

ชีวิตครอบครัวที่ถูกต้องของสังคมคือการสมรสตามกฎหมาย การแสดงสิทธิของการเป็นเจ้าของผู้เป็นภรรยาโดยการมีหลักฐานเรียกว่าทะเบียนสมรส ซึ่งคนในสังคมใช้ในการแสดงและยืนยันการเป็นเจ้าของและสามารถฟ้องร้องหรือร้องเรียนได้หากผิดกติกาในความประพฤติ แต่มักจะให้อภิสิทธิ์ในความเป็นชายมากกว่าหญิง และเป็นแสดงความเป็นเจ้าของที่ฝ่ายชายต้องการครอบครองฝ่ายหญิงให้เป็นสมบัติหรือทรัพย์สินของตน

พลอยเล่าให้ฟังว่าชีวิต 7 ปีที่อยู่บ้านเดียวกันกับสามีแต่แยกห้อง ลูกชายไม่เคยเห็นหน้าพ่อทั้งที่อยู่บ้านเดียวกันแต่คนละฝั่ง “ตอนที่เล็กกันลูกเพิ่งสามขวบ เชื้อใหม่ทุกวันนี้ลูกโตทุกวันนี้นี่จนจะจบแพทย์แล้ว เคยถามลูกนะว่าจำเหตุการณ์อะไรตอนที่อยู่กับป๊ะป๊าได้บ้าง เขาบอกว่าเขาจำได้ว่านั่งบนตักป๊าแล้วเล่นเกมส์ เมื่อก่อนจะมีเกมส์มาริโอ เขายังจำภาพนั้นได้ว่าป๊าสอนเขาเล่นเกมส์”

เธอเล่าอย่างน้ำตาคลอเบ้า เธอบอกว่าเคยทะเลาะกับสามีจนต้องแยกบ้าน แต่เธอต้องใจอ่อนยอมกลับมาเพราะสงสารลูก แต่สามีเธอก็ยังไม่ทิ้งนิสัยเจ้าชู้ จนปางเส้นสุดท้ายเมื่อเขาเสียหน้าเมื่อถูกจับได้เรื่องไปมีผู้หญิงอื่น เขานอกใจเธอ เมื่อเธอรู้ความจริง จึงมีปากเสียงกัน และเขาลงมือทำร้ายเธอต่อหน้าแม่สามี จนต้องแฉความและแยกทางกันเดิน ไม่ได้หย่ากันเพราะห่วงลูกจะมีปมด้อย พลอยเธอเล่าต่ออีกว่าเรื่องราวชีวิตของเธอได้พบกับตอนจบแล้ว เมื่อสามีของเธอเป็นโรคเรื้อรังระยะสุดท้ายไม่มีใครดูแล เธอที่ยังเป็นภรรยาทางนิตินัยต้องรับเขามาดูแล ทั้งที่เธอไม่ได้ดูแลเธอและลูก แต่เธอก็ต้องปรนนิบัติสามีจนสิ้นชีวิตในหน้าที่ภรรยา การปฏิบัติหน้าที่ภรรยาที่ยึดโยงกับทะเบียนสมรส จึงทำให้เธอไม่มีอิสระในการดำเนินชีวิตแบบคนไม่ได้แต่งงาน พลอยจึงต้องอดทนปฏิบัติหน้าที่ภรรยาและแม่ของลูกให้ดี ตราบใดที่เธอยังอยู่ภายใต้การสมรสที่มีทะเบียน บางครั้งเธอลำบากใจถึงกับไม่อยากมีชีวิตอยู่ แต่เพื่อลูกเธอต้องอดทนและทำให้ดีที่สุด ตามที่เธอเล่ามา

ความชอบธรรมและการไม่รับผิดชอบของสามี :

เมื่อฝ่ายชาย ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาของการมีชีวิตคู่ ถึงแม้ทางนิตินัยจะกำหนดให้เป็นเพียง “ผัวเดียว เมียเดียว” ตามการรับรู้ของสังคม แต่ฝ่ายชายได้รับความชอบธรรมที่สังคมอนุโลมว่าเป็นลักษณะนิสัยของผู้ชายอยู่แล้วที่สามารถนอกใจภรรยาได้ และฝ่ายชายไม่เสียหาย เมื่อฝ่ายชายมีความชอบธรรม การมีความสัมพันธ์กับฝ่ายหญิงจึงไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนสมรสได้ หากฝ่ายหญิงเต็มใจใช้ชีวิตร่วมกัน ดังนั้นชีวิตคู่จึงไม่ราบรื่นอย่างที่สังคมต้องการให้เป็น การละเมิดสิทธิและการทำร้ายทั้งจิตใจและร่างกาย จึงเป็นปัญหาใหญ่ของสังคม ดังตัวอย่างชีวิตคู่ของเพชร ที่เธอบอกว่าเป็นชีวิตคู่ที่ล้มเหลว เธอโทษดวงชะตา โชคทางเนื้อคู่ไม่มี เธอเล่าว่าเธอออกจากงานแม่บ้านมาทำงานที่ร้านเกมส์ ชีวิตไม่เคยมีอิสระทำให้เธอใจแตก ได้พบกับแฟนที่ทำงานที่ร้านข้างๆ เป็นร้านโต๊ะสนุกเกอร์ เธอคบหาอยู่กินกับเขา ด้วยความเดียวสา ไม่รู้จักการป้องกัน เธอจึงตั้งท้อง เธอคิดไปทำแท้งเพราะความไม่พร้อมของเด็กหนุ่มสาวทั้งคู่ แต่เงินที่ได้จากการขายทองที่มีไม่พอกับการที่จะตัดปัญหาออกไป เพชรจึงรักษาลูกไว้และทำงานจนกระทั่งคลอด โดยที่ฝ่ายชายไม่เคยสนใจใยดี และในที่สุดก็ต้องเลิกรากันเพราะเข้าไปมีผู้หญิงอื่นและอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาและไม่เคยส่งเสียค่าเลี้ยงดู เพชรสะท้อนความคิดเรื่องคู่ว่า

“เมื่อก่อนเคยคิดนะ เรื่องผู้ชาย ก็อยากหาคนช่วยเหลือ สมัยนั้น แต่อยู่ไปเรื่อย ๆ ถ้ามันจะมีเนื้อคู่ก็จะมาของมันเอง ไม่มีก็ไม่เป็นไร เลขสีมาแล้ว รู้สึกไม่ชอบ โลกส่วนตัวสูง อย่างสมมติว่ามีผัวปุ๊บจะต้องตื่นมาตีสีทำผมได้ไหม ก็ไม่ได้ อย่างทุกวันนี้ต้องปิดร้านสีทุ้มอย่างเนี้ย สมมติว่ามีแฟน เราต้องทำกับข้าว ทำอะไรต่าง ๆ เพื่อเขา จะทำให้เรา

ยุ่งยากมากเกินไป มันไม่ใช่เลย เราไม่ชอบ นั่งชักผ้ารีดผ้า ไม่ใช่ละ อยู่คนเดียวมันดีแล้ว คือถ้าเรามีเขาเราต้องดูแลเขา เรามีความรู้สึกแบบนั้น”

ดังนั้นจึงจะเห็นได้จากทั้งสองกรณีที่ยกตัวอย่าง ผู้หญิงต้องอดทนอยู่กับการตีตราว่า ล้มเหลว ที่เป็นคำที่เปียดขับให้ผู้หญิงต้องถูกแปะป้ายว่า เป็นผู้หญิงไม่ดีพอ ที่ผู้ชายไม่เลือกและไปมีผู้หญิงอื่น ความเข้าใจแบบผิดๆ ทางสังคม สร้างให้ความเป็นหญิงต้องมีลทิน จึงเป็นการเอาเปรียบทางเพศและเป็นความรุนแรงทางวัฒนธรรมที่ต้องการการแก้ปัญหา

ชีวิตไร้คู่หรืออยู่กับตัวเอง

การที่ผู้หญิงคนหนึ่งเลือกที่จะอยู่ตัวคนเดียวหรือไม่แต่งงาน หรืออาจจะหาคู่แล้วไม่เจอคนที่ถูกใจหรือไม่สนใจเรื่องเพศ (Asexual) สังคมให้ชื่อว่าเป็นชีวิตที่ไร้คู่ เป็นความไม่ปกติในสังคม เพราะคนในสังคมเชื่อว่าผู้หญิงทุกคนเมื่อถึงวัยแต่งงาน ควรที่จะมีคู่ มีสามีและมีลูก แต่ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงผู้ชาย หากชีวิตสามารถอยู่กับตัวเองได้ ดังเช่น ดาวบอกว่า “จะมีใครเข้าใจหนูและครอบครัว หนูเลยไม่อยากคิดที่จะมีคู่ ตอนนี้อยู่ใจทำงานและหาทางเรียนต่อเพื่ออนาคตของตัวเอง” หลังจากพ่อเสียชีวิตบนटकเธอเพราะเส้นเลือดในสมองแตก ภาพจำที่คนที่เธอรักที่สุดในชีวิตจากไปในอ้อมแขนของเธอ ยังอยู่ในความทรงจำถึงแม้จะผ่านไปแล้วสิบกว่าปี การสูญเสียเป็นสิ่งที่ทำให้เธอท้อแท้กับชีวิตมากในขณะนั้น แม้กระทั่งแม่ของเธอเองเคยจนปากเปียกต้องเข้าโรงพยาบาลเพื่อรักษา แต่เธอสู้สู้ลุกขึ้นมาจนเรียนจบและกลับมาดูแลแม่ที่ป่วยเป็นโรคมะเร็งและพี่สาวที่เป็นโรคซึมเศร้า เธอเชื่อว่าถ้าเธอมีผู้ชายเข้ามาในชีวิตของเธอ เธอต้องทำหน้าที่ดูแลเขา ฉะนั้นการที่ชีวิตของเธอที่ต้องดูแลทั้งแม่ทั้งพี่สาวของเธอเป็นหน้าที่หลัก เธอบอกว่า “ทำให้เขาให้ได้ที่สุด เซฟเขาไว้ให้นานที่สุด ไม่อยากเสียเขาไป” เธอเล่าทั้งน้ำตา และเธอเชื่อว่าเวลาของเธอไม่มีให้กับชีวิตคู่ ไม่ทั้งแม่และพี่สาวที่ต้องการคนดูแล ดาวจึงเลือกที่จะไม่มีคู่และให้ความสำคัญกับคนที่เธอรักในครอบครัวในแบบของเธอเอง

การแต่งงาน

ทับทิมให้ความสำคัญกับงานพยาบาล ถึงแม้เธอจะบ่นว่างานหนักและไม่ชอบระบบที่ไม่ยุติธรรมในที่ทำงาน แต่เธอรักในงานเธอ เธอชอบสอน เธอคิดว่าอีกไม่นานเธอจะกลับไปบ้านไปอยู่กับพ่อแม่ เพราะที่ที่เธออยู่ปัจจุบันนี้ไม่ใช่บ้านเธอ เธอเข้ามาเพื่อทำงานเท่านั้น เธอเล่าว่างานของเธอเป็นงานหนักเป็นปัญหากระทบกระเทือนถึงครอบครัว เป็นปัญหาครอบครัวด้วยเช่นกัน “บางคนก็คือทำงานหนักมากไม่มีเวลาดูแลแฟน ไม่ได้อะไร ก็เลิกกันก็มี บางทีไม่มีเวลาเลี้ยงลูก ก็ต้องเอาลูกมาเลี้ยงที่เวิร์ด” ตัวเธอเองยังครองความเป็นโสดถึงแม้อายุสามสิบกว่าแล้ว เช่นเดียวกับแก้วที่เข้ามาทำงานเป็นพยาบาลในเมืองหลวงแต่เมื่อเธอหยุดทำงานเธอก็จะกลับไป

บ้าน ไปอยู่กับพ่อแม่เพื่อไปดูแลยามแก่เฒ่า ที่แก้วไม่ต้องการมีคู่เพราะเธอไม่ต้องการที่จะต้องดูแลสามีและกลัวจะเจอคนไม่ดี ส่วนลูกนั้นเป็นเรื่องที่เธอกังวลว่าเธอจะเลี้ยงลูกได้ไม่ดีและจะต้องมีค่าใช้จ่ายสูงมาก เธอจึงตัดสินใจที่จะอยู่แบบคนเดียว รู้สึกเคยชินกับชีวิตแบบนี้และมีอาชีพที่มั่นคงไม่ต้องพึ่งพาใคร “เคยมีคนมาชอบนะ แต่เราไม่ชอบเขา เราก็ไม่คิดจะมีอยู่แล้วและขนาดญาติบอกให้ลองคบกันดู คบไปก่อน ไม่ค่ะ ไม่อยากเสียเวลา ไม่อยากอะไร ก็ตัดบทหมด บอกว่าอยากเรียนหนังสือ ยังไม่คิดเรื่องนี้ เขาก็เลยไม่มายุ่ง ก็ไม่เคยคิดจะมีอยู่แล้ว เพราะตั้งใจเป้าหมายคือไม่มี”

การตัดสินใจที่จะอยู่คนเดียวหรืออยู่กับญาติ ถือได้ว่าเป็นการครองเรือนของผู้หญิงในสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง แต่การถูกตีตราว่าผิดปกติและต้องการการเยียวยา โดยธุรกิจรูปแบบใหม่ เช่นการจัดหาคู่หรือการจับคู่ทางไซเบอร์มีเดียที่เป็นที่นิยมกันในปัจจุบัน จึงถือโอกาสเข้ามาหาผลประโยชน์จากการตัดสินใจของสังคมถึงความผิดปกติ ครอบครัวยุคใหม่จึงเป็นเป้าหมายสูงสุดที่อำนาจการครอบงำของความเป็นชายต้องการกำหนดกฎเกณฑ์กติกาให้แก่ผู้หญิงในสังคมให้วิ่งไปสู่จุดหมายเพื่อการควบคุม การติดกับดักของการอยู่คนเดียวโดยไม่มีคู่จะถูกสังคมตั้งคำถามถึงความเป็นปกติ เชกเช่นเดียวกับการแต่งงานที่ไม่มีลูก ฝ่ายหญิงจะถูกกดดันจากญาติและสังคมว่าต้องเดินตามเส้นที่ถูกขีดเขียนให้เดิน ไม่มีลูกหมายถึงการทำหน้าที่ผู้หญิงไม่สมบูรณ์ การวางตำแหน่งหน้าที่ให้ผู้หญิงเป็นผู้ผลิตประชากรให้แก่สังคมเป็นหน้าที่สำคัญ ไม่เพียงแต่สำคัญต่อครอบครัวที่ถูกอ้างเท่านั้น แต่เป็นความสำคัญของชาติที่หมายถึงความเป็นชายที่ต้องการควบคุมและเพิ่มจำนวนเพื่อสืบสายพันธุ์ขึ้นในสังคม

ดังนั้นประเภทของการมีคู่ชีวิตทั้งสามแบบที่กล่าวมาแล้วนั้น ชีวิตคู่สมบูรณ์ที่ถูกสังคมกำหนดให้มีผู้ชายและผู้หญิงแต่งงานกันและมีผู้สืบสายเลือด ส่วนอีกแบบคือชีวิตคู่ที่เคยมีแต่ล้มเหลว ไม่ว่าคนคู่นั้นจะจากกันด้วยดีหรือไม่ก็ตาม สังคมก็จะตัดสินว่านั่นคือความล้มเหลวในชีวิตคู่เพราะทั้งคู่ไม่รักษาความเป็นคู่กันไว้ได้เพื่อสืบสายพันธุ์ หรืออีกแบบหนึ่งชีวิตที่ไร้คู่หรือการเลือกที่จะอยู่คนเดียว ก็จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้หญิงสามารถเลือกและมีอิสระที่จะเลือกที่จะไม่มีคู่ แต่กลับถูกมองว่าเป็นชีวิตที่ผิดปกติสามัญของสังคมที่เมื่อถึงวัยหนึ่งแล้วควรจะมีคู่แต่ไม่สามารถมีได้ ทั้งที่เธอเหล่านั้นไม่ได้ไม่มีความสามารถที่จะมีคู่แต่กลับถูกสังคมจับจ้องถึงความสามารถให้การหาคู่ ตีตราคุณสมบัติของผู้หญิงที่ไม่ถูกเลือกไปเป็นภรรยา ดังนั้นเส้นทางหรือบันไดอีกขั้นของชีวิตผู้หญิงที่นอกเหนือจากการดูแลในบ้านและการทำงานเพื่อหารายได้แล้ว สิ่งหนึ่งที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกันก็คือการมีคู่ หรือครอบครัว พ่อ แม่ ลูก แต่ชีวิตหรือการมีชีวิตนั้นในโลกความเป็นจริงแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีชีวิตที่สมบูรณ์โดยสังคมกำหนดให้มีแบบเดียวแบบนั้น ผู้หญิงใน

สังคมที่เราเห็นกันอยู่ทั่วไปเลือกที่จะมีชีวิตได้ทั้งแบบเดี่ยวและแบบคู่ หรืออาจจะไม่สามารถเลือกได้ว่าจะมีชีวิตรักหรือเดี่ยว แต่ชะตากรรมหรือฟ้าลิขิตตามความเชื่อของหญิงเหล่านั้น จึงกำหนดให้เธอต้องมีชีวิตอยู่แบบนั้น

โดยสรุปในบทนี้ ผู้วิจัยต้องการอธิบายให้เห็นว่า งานของผู้หญิงในบริบทวัฒนธรรมนั้น ผู้หญิงถูกอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมสร้างให้เธอกลายเป็นผู้หญิงตามที่สังคมปรารถนา เพื่อตอบสนองความอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในสังคมไทย แต่สิ่งที่แบบยลไม่กว่านั้นคือการสร้างให้เธอเป็นผู้ที่ยินดีกับการที่ต้องเป็นผู้ให้ เป็นผู้บริการ เป็นผู้เสียสละและให้ความสำคัญกับคนที่เธอรักมากกว่าตนเอง การถูกทำให้เป็นผู้หญิง ที่ประกอบไปด้วยความเป็นหญิงตามบรรทัดฐานทางสังคม จึงมิได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติดังที่คนทั่วไปเข้าใจ แต่กลับเป็นว่า ผู้หญิงถูกทำให้เป็นผู้หญิง โดยการถูกมอบหมาย “งาน” ที่อุดมการณ์ความเป็นชายครอบงำให้ความหมายว่าเหมาะสมกับพวกเธอ และผู้หญิงก็เชื่ออย่างสนิทใจว่างานเหล่านี้เหมาะสมกับพวกเธอ และยังถ่ายทอด ส่งต่อความเชื่อและพฤติกรรมเหล่านี้ไปยังผู้ที่พวกเธอสามารถครอบงำความคิดความเชื่อต่อไป เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเป็นแม่บ้าน หรือแม่ของบ้านที่อยู่ในตัวตนของผู้หญิงนั้น จึงแฝงอยู่ในทุกพื้นที่และตัวตนของผู้หญิงทั้งในและนอกบ้าน เมื่อวัฒนธรรมกลายเป็นเครื่องของอุดมการณ์ในการกำกับและประกอบสร้างความเป็นหญิง ดังนั้นการทำงานของหญิงในพื้นที่ทำงาน จึงถูกให้ความหมายที่แตกต่างจากผู้ชาย ตามปรากฏการณ์ที่ได้พบจากการศึกษาครั้งนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ การวิจัยครั้งนี้ จึงให้ความหมายของพื้นที่การทำงานของหญิงว่าเป็นพื้นที่ซึ่งมีการทำงานเกิดขึ้น โดยไม่จำกัดว่างานที่ทำนั้นจะสร้างรายได้หรือไม่อย่างไร แต่เป็นงานที่ผู้หญิงเชื่อว่ามีคุณค่า ซึ่งอาจจะไม่สามารถวัดได้เป็นคุณค่าทางการเงินได้ พื้นที่ดังกล่าวคือพื้นที่ในบ้านที่เราเรียกกันว่าเป็นงานบ้าน และพื้นที่นอกบ้านที่เราเรียกกันว่าการไปทำงานเพื่อสร้างรายได้ การทำงานในทั้งสองพื้นที่นี้มีเบื้องหลังจากอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ที่มีเจตจำนงสร้างให้ผู้หญิงเป็นไปตามครรลองที่อุดมการณ์ปรารถนา บทบาทหน้าที่เหล่านี้ถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางสังคมผนวกกับความเป็นชายครอบงำที่อยู่ในตัวตนของผู้หญิงนั่นเอง

บทที่ 5

ความหมายความเท่าเทียมทางเพศภายใต้ปฏิบัติการวัฒนธรรมงานหญิง

ความหมายพื้นที่งานในบริบทที่แตกต่างของผู้หญิงหลากหลายอาชีพดังที่นำเสนอว่าเป็นงานที่เป็นที่เข้าใจกันว่าเป็นงานของเพศหญิง ผู้หญิงส่วนใหญ่ต้องการเลือกทำงานนั้น ๆ เพราะเชื่อว่าเป็นงานที่เหมาะสมกับเพศของตน สังเกตได้จากมีผู้หญิงทำงานในอาชีพนั้น ๆ ในจำนวนที่มากกว่าผู้ชาย และงานนั้นมีความเหมาะสมกับเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ดังที่กล่าวมาแล้วในบทข้างต้นนั้นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงบริบทของผู้หญิงที่ดำรงชีวิตประจำวัน (Everyday Life) อยู่ในสังคมที่ถูกประกอบสร้างให้เป็นตัวตน (Subjectivity) ที่สังคมสร้างความไม่เท่าเทียมด้วยกรอบในความเป็นเส้นทางแห่งความสำเร็จของความเป็นหญิง (Linearity of female gender accomplishment) วัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการให้ผู้หญิงส่วนใหญ่ในสังคมมีเส้นทางที่กำหนดให้เป็นเส้นทางตรงตั้งแต่เริ่มต้นจนประสบความสำเร็จ ด้วยกรอบที่คนในสังคมรวมถึงตัวตนของผู้หญิงเองจับจ้องให้เดินทางตามเส้นทางที่เชื่อว่าเป็นปกติและธรรมชาตินั้น ในขณะเดียวกันผู้คนที่อยู่นอกกรอบนี้จะกลายเป็นอื่นและเบี่ยงเบนไม่ปกติ ต้องได้รับการรักษาเยียวยา หรือไม่ก็ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มของคนผิดปกติ วัฒนธรรมงานหญิงขีดเส้นให้ผู้หญิงเดินไปบนวิถียังชีพของผู้หญิงบนระเบียบทางเพศภาวะ (Gendered Professionalization) เริ่มจากการศึกษาไปจนถึงการประกอบอาชีพซึ่งมีความเป็นเพศเป็นโครงกรอบให้ผู้หญิงเชื่อว่าต้องเรียนอะไรเพื่อทำงานอะไร หรือเพราะคุณลักษณะที่เป็นผู้หญิงที่ถูกกำกับจากสถาบันครอบครัว ซึ่งทำให้เชื่อว่าความเหมาะสมกับอาชีพงานนั้น ๆ ตามวัฒนธรรมงานหญิง และในขณะเดียวกัน ในทุก ๆ อย่างก้าวที่ก้าวเดินของผู้หญิง เป็นความเชื่อของสังคมและของตัวผู้หญิงเอง ทำให้เธอเหล่านั้นตระหนักอยู่เสมอว่าตนเองต้องมีหน้าที่ที่ต้องดูแลครอบครัวตามการปฏิบัติที่เป็นขนบธรรมเนียมภายใต้สังคมวัฒนธรรมที่ให้คุณค่าความเป็นชายที่เหนือกว่าความเป็นหญิง ด้วยอำนาจ อภิสัทธา และความชอบธรรมของการเป็นผู้นำ จึงเป็นการสร้างให้ผู้หญิงเป็นกลายเป็นรอง (Subordination) และยอมทำตาม (Complicity) ลดทอนคุณค่าของความเป็นเพศหญิง ทำให้เธอไม่มีความสำคัญในตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม (Marginalize) ตามการปฏิบัติที่เป็นขนบธรรมเนียม (Rodríguez-Galán, 2011) ทั้งนี้ในการศึกษาเรื่องความไม่เท่าเทียมกันทางเพศในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งจะนำเสนอเพื่อวิเคราะห์ ถกเถียงในหัวข้อประกอบด้วย ความเป็นเส้นตรงแห่งความสำเร็จของความเป็นหญิง วิถียังชีพของผู้หญิงบนระเบียบทางเพศภาวะ และความมกตัญญูของลูกผู้หญิง ดังนี้

ความเป็นเส้นตรงแห่งความสำเร็จของความเป็นหญิง (Linearity of female gender accomplishment)

สังคมวัฒนธรรมสร้างให้ความเป็นหญิงมีเส้นทางเดินดิ่งเดียวเพียงเส้นเดียวที่ผู้หญิงทุกคนต้องเดินไปสู่ความสำเร็จของชีวิต การถูกสร้างให้เป็นไปตามขั้นบันไดแห่งความสำเร็จที่ทั้งตนเองและสังคมคอยจับจ้อง (Gazing) และควบคุมตนเองให้ไปตามขั้นเป็นปกติ (Normalization) นำมาซึ่งความปิติและเต็มใจของการถูกสร้างความเป็นหญิงให้เกิดแก่นตน (Feminization) เป้าหมายปลายทางที่คนเกิดมาเป็นเพศหญิงส่วนใหญ่ต้องเดินทางไปให้ถึงคือการมีครอบครัว (Danaher et al., 2000; Robbins, 1990; Tong, 1989) การแต่งงานมีสามีที่ทำให้ครอบครัวมีความมั่นคง มีความสุข และมีลูกมีหลานไว้สืบสกุล ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำ (Reproduction) ตามวิถีคิดแบบโครงสร้างหน้าที่นิยม ครอบครัวเป็นสถาบันอันเป็นกลไกอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ โดยการมีโครงสร้างหรือระบบความสัมพันธ์ที่รองรับและส่งเสริมบทบาทให้ผู้หญิงทำหน้าที่ที่ได้ชื่อว่าเป็นภรรยา แม่ ลูกสะใภ้ หรือฐานะอื่น ๆ ของระบบครอบครัวว่าเป็นหญิงดี มีคุณค่า ดังนั้นผู้หญิงเมื่อเกิดมาได้ชื่อว่าเป็นลูกสาวหรือลูกหญิงแล้ว ต้องถูกเลี้ยงดู ปลูกฝังความคิดเชิงวัฒนธรรมให้มีความเป็นหญิงด้วยการถูกสอนการพูดจาแบบผู้หญิง คืออ่อนหวาน พูดจาเรียบร้อย ไม่พูดหยาบคายหรือเสียงดัง ไม่ไพเราะ และถูกสอนให้มีความแตกต่างจากชาย ผู้ชายพูดเสียงดัง โวยวายได้ การเล่น การแต่งกายและการรับประทานอาหาร หรืออื่น ๆ ล้วนเป็นการปูพื้นฐานของครอบครัว อันที่จะทำให้เด็กผู้หญิง เมื่อเติบโตขึ้นต้องเป็นเด็กสาวที่สามารถมีครอบครัวได้ มีความเพียบพร้อมที่จะเป็นศรีภรรยาได้ เป็นต้น ซึ่งนั่นหมายถึงการผลิตซ้ำความเป็นหญิงทางวัฒนธรรม (Cultural reproduction of female gender) ผ่านสถาบันทางสังคม ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำกับให้ผู้หญิงปฏิบัติในชีวิตประจำวันเปรียบเสมือนงานที่ต้องทำแม้เป็นงานที่ไม่มีค่าตอบแทนเป็นตัวเงิน แต่เป็นงานที่ตอบแทนด้วยคุณค่าของความเป็นหญิงที่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางเพศ ซึ่งแม้ว่าผู้หญิงซึ่งมีความเป็นอาวุโสในบ้าน มักจะเป็นผู้สร้างวินัย ความเป็นหญิงให้แก่พวกเธอ ผู้ชายในครอบครัวก็มีส่วนประกอบสร้างความเป็นหญิงด้วยเช่นกัน ซึ่งมักจะเป็นในรูปของการกำกับด้วย กฎเกณฑ์กติกาของบ้านตามเกณฑ์ของผู้ชาย โดยการสร้างวินัยความเป็นหญิงมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

บันไดขั้นแรก เด็กหญิงกับความเป็นหญิง

ความเป็นหญิงในแนวทางชีวิต (Way of life) มีความหมายมากไปกว่าแนวทางการดำเนินชีวิตทั่ว ๆ ไป กล่าวคือ “งานแห่งชีวิต” (Work of Life) เพราะผู้หญิงไม่สามารถอยู่ได้ หรือไม่สามารถเป็นหญิงได้ หากไม่ตระหนักรู้และปฏิบัติตามแบบแผนของความเป็นหญิง ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าผู้หญิงนั้นต้องกระทำหรือมีพฤติกรรมตามวิถีชีวิตหญิงตามที่สถาบันครอบครัว

สร้างขึ้น หากเทียบงานแห่งชีวิตหญิงกับงานทางเศรษฐกิจคือการมีรายได้ อันเป็นค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินไม่ว่าจะเป็นรายชั่วโมง รายวัน รายเดือน มีค่าเป็นตัวเงินมาเลี้ยงชีพ แต่งานแห่งชีวิตหญิงที่กระทำหรือปฏิบัติแล้วได้มาซึ่งความเป็นหญิงเพื่อเป็นหลักประกันของควมมีคุณสมบัติที่จะมีครอบครัว กล่าวคือการได้แต่งงานมีลูกหลานสืบทอดวงศ์ตระกูลตามที่สังคมคาดหวัง ซึ่งมีคุณค่าที่ไม่สามารถตีราคาเป็นตัวเงินได้

การปูพื้นฐานตั้งแต่เป็นเด็กหญิง ลูกสาวของแม่ได้รับการเลี้ยงดูตั้งแต่แรกเกิดให้เติบโตมีชีวิตแบบเด็กหญิง แม่มีอิทธิพลต่อการสร้างความเป็นหญิงของลูกวัยน้อย เพราะความใกล้ชิดเรียกว่าดูแลตั้งแต่แบเบาะ ดังนั้นเด็กหญิงจึงถูกสร้างให้มีความเป็นหญิงและให้ดำเนินตามรอยเท้าของแม่โดยไม่รู้ตัวและหลายครั้งอย่างชื่นชม ซึ่งดูเหมือนเป็นปกติมากที่ลูกสาวมีหน้าที่ต้องทำตามแม่ ซึ่งภายใต้ระบบความสัมพันธ์เช่นนี้เป็นการสร้างจิตวิญญาณความเป็นหญิงและกลายเป็นผู้ตาม ขณะเดียวกันในระบบความสัมพันธ์ แม่มักจะมิบทบาทเป็นผู้ตามและได้รับการดูแลจากพ่อ ส่วนความเป็นผู้นำนั้นเป็นบทบาทของผู้ชาย เช่น พ่อเป็นเสาหลักสร้างความมั่นคงปลอดภัย และความอบอุ่น ความเจริญก้าวหน้าแก่สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะลูกสาว ต้องได้รับการปกป้องคุ้มชู ดูแลเพราะได้ชื่อว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ คติชีวิตสังคมวัฒนธรรมของครอบครัวอันเป็นกลไกอุดมการณ์ของชายเป็นใหญ่ดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้หญิงผู้เป็นลูกสาวของพ่อ อันเป็นบุคคลผู้มีบทบาทหน้าที่หลักในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางรายได้หรือทางเศรษฐกิจ การปกป้องความปลอดภัย และที่สำคัญคือชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ต้องรักษาและเสริมสร้างจากลูกสาว ถึงแม้ พ่อพี่ชาย น้องชาย ญาติผู้ชาย กำกับผู้หญิงตามความคิดที่ดีกรอบผู้หญิง จึงทำให้หญิงในฐานะดังกล่าวต้องมีชีวิตตามแนวทางที่กำหนดให้เป็นเหมือนงานต้องทำในงานแห่งชีวิตที่มีสถานที่ (Place) คือลูกสาวของพ่อต้องทำตนไม่ให้เสียหายเพราะว่าสังคมกำหนดกรอบเคร่งครัด ถูกมองหรือจับจ้องอย่างเข้มข้น ผู้หญิงจะดำรงตนด้วยความยากลำบาก สังคมมองว่าเพศหญิงนอกจากทำตนเองให้มีวิถีชีวิตแบบหญิงตามสถานที่ พื้นที่บ่งบอกคุณค่าของลูกสาวของพ่อต้องประกอบด้วยอย่างระมัดระวังไม่เหมือนลูกชายทำอะไรก็ไม่ค่อยเสียหาย ตามความคิดความเชื่อที่กำกับโดยสังคมที่ให้อิสระทางเพศกับผู้ชายมากกว่า ทั้งนี้กระบวนการสร้างความเป็นหญิง เพื่อรองรับการทำงานสามารถคลี่คลายให้เห็นได้จาก

การจัดตำแหน่งผู้หญิงด้วยงานบ้าน

หญิงในครัวเรือนที่มีฐานะเป็นน้องสาวของพี่ชายต้องให้ความเคารพนับถือและเป็นน้องสาวที่ดี โดยการยอมรับการเหน็ดเหนื่อยและหญิงที่เป็นพี่สาวต้องให้ความรักและความช่วยเหลือแก่อน้อง ให้แก่ผู้ชายในครอบครัวทุกคน ผู้หญิงต้องเป็นผู้เสียสละให้คือเป็นทำงานบ้าน

เพราะถูกทำให้เชื่อว่าเป็นงานของผู้หญิง ตามความคิดการแบ่งงานกันทำตามเพศ พี่ชายและน้องชายไม่ต้องทำ เพราะไม่ใช่หน้าที่และความรับผิดชอบ และมากไปกว่านั้นผู้หญิงเป็นผู้เสียสละให้ผู้ชายและเป็นรองในเรื่องสำคัญ เช่น การแบ่งสมบัติ ทางครอบครัวมักให้ลูกชายมากกว่า และที่ชัดเจน เช่น การศึกษา ทางครอบครัวมักให้โอกาสลูกชายมากกว่าลูกสาวหรือลูกหญิง เพราะผู้ชายต้องมีหน้าที่สืบสกุลและวงศ์ตระกูลตามความเชื่อ ดังนั้นข้ออ้างว่าผู้หญิงไม่ต้องเรียนสูง เรียนแล้วทำอะไรไม่ได้มาก ต่อไปก็แต่งงาน มีลูก เลี้ยงลูกและมีสามีเลี้ยงดู จึงยอมรับได้ในสังคมโดยไม่ถูกตั้งคำถาม แม้ว่าผู้หญิงเองจะรู้สึกบ้าง แต่ในที่สุดก็สยบยอมต่อความคิดเชิงวัฒนธรรม

“ผู้หญิงทำงานบ้าน ไม่ใช่พี่ชาย” คำพูดนี้สะท้อนความคิดทางวัฒนธรรมการทำงานที่สำคัญในสังคมไทย สำหรับเด็กผู้หญิงหลายคน งานแรกในชีวิตของพวกเขาคือการทำงานบ้าน (Domestic Work) ลูกผู้หญิงต้องทำงานบ้าน เป็นวัฒนธรรมในสังคมที่เป็นขนบธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา จึงไม่มีใครตั้งคำถามว่าทำไมต้องทำ เพราะเรื่องของงานบ้านเป็นหน้าที่เป็นบทบาทของสตรี (Gender Role) งานในบ้านซึ่งเป็นเรื่องของผู้หญิง พ่อเป็นผู้นำของบ้าน แม่เป็นผู้ดูแลงาน ความเรียบร้อยในบ้าน ซึ่งเป็นการกำกับให้เป็นไปตามวิถีปฏิบัติเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นลักษณะของการควบคุมตามลำดับชั้น (Hierarchical Control) ทั้งนี้การควบคุมกำกับดังกล่าว อาจกระทำโดยผู้หญิงในบ้านคนอื่น ๆ ได้ที่มีความอาวุโสกว่า เช่น ยาย ย่า ป้า น้า พี่สาว เป็นต้น แม้กระทั่ง พี่ น้อง ด้วยกันเอง (Acker, 1990; Alvesson, 2002)

มณีเล่าให้ฟังว่าตอนที่เธอเป็นเด็กเล็กนั้น เธอเริ่มทำงานหญิงในวิถีชีวิตเพราะแม่สอนให้ช่วยงานบ้าน เธอทำเป็นตั้งแต่วัยเด็ก เพราะที่บ้านมีพี่ชายเธออีกคนหนึ่งที่ไม่ให้เข้ามาเกะกะ ดังนั้นเมื่อผู้หญิงจะทำงานบ้าน พี่ชายของเธอจะถูกไล่ให้ไปเล่นข้างนอกบ้าน แม่ของเธอมักจะสอนเสมอว่างานบ้านต้องทำเป็นเพราะเธอเป็นผู้หญิง เธอต้องสะอาดสะอ้านและมีระเบียบ ซึ่งเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของความเป็นหญิง การถูกฝังความคิดให้รู้ว่าตำแหน่งแห่งที่ (Positioning) ของผู้หญิงนั้นต่างจากของผู้ชาย เป็นการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมโดยอาศัยพื้นที่บ้าน พื้นที่ในครัวคือพื้นที่งานในบ้านของผู้หญิง งานที่มณีชอบมากคือการเป็นลูกมือในครัวให้แม่ เธอชอบทำครัว แม่เธอปลูกฝังว่าผู้หญิงกับการทำอาหารเป็นของคู่กัน เป็นคุณสมบัติของผู้หญิง เธออยากเก่งเหมือนแม่ แม่ทำอาหารอร่อยมีแต่คนชมฝีมือของแม่ ดูแม่ทำครัวแล้วเธออยากยืนในที่ที่แม่ของเธอยืน แต่ในบางครั้งเธอบอกว่าอยากออกไปเล่นนอกบ้านอย่างพี่ชายเธอบ้าง เธออดใจไว้ว่าทำไมแม่ต้องห้ามไม่ให้ไปเล่นข้างนอก เธอถามแม่และต่อรองเพื่อขออนุญาตออกไปเล่นด้วยการเป็นเด็กดีและต่อรองแลกเปลี่ยนกับการให้อิสระได้ออกไปวิ่งเล่นกับพี่ชายของเธอบ้าง แต่แม่ของเธอให้เหตุผลว่า เด็กผู้หญิงควรอยู่ในบ้าน ข้างนอกมีแต่อันตราย ออกไปเล่นทโมนแบบ

ผู้ชายจะดูไม่งามสำหรับเด็กผู้หญิง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตนเองมีความขัดแย้งในตัวเองระหว่างสิ่งที่สังคมคาดหวังกับความเป็นหญิงกับตัวตน ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นภาวะขัดแย้งของอัตลักษณ์ (Identity dilemma) ซึ่งในกระบวนการสร้างความเป็นหญิงให้ผู้หญิงในวัยเด็ก ยังอาจเกิดภาวะเช่นนี้ได้ คือการตั้งคำถามกับวิถีทางวัฒนธรรมที่สร้างความเป็นหญิง (Samuels & Ross-Sheriff, 2008; Woodward & Woodward, 2015)

“งานทำความสะอาดบ้าน” มณีต้องกวาดบ้าน เช็ดถูทุกวันและต้องให้สะอาดหน้าที่ของเธอที่ต้องทำให้เรียบร้อยก่อน แม่ถึงจะให้เธอไปเล่นได้แต่ไม่ให้ออกบ้านเพราะอันตราย เป็นการให้ความหมายว่าพื้นที่ในบ้านเป็นพื้นที่สำหรับผู้หญิง (Women Space) โดยอาศัย “ความปลอดภัย” เป็นตัวกำกับความคิด การที่แม่ให้รู้จักทำงานสวนครัว ที่ไม่หนักมากเหมือนผู้ชาย เธอเริ่มจากการไปเก็บผัก เก็บพริกจากสวนและหัดปลูก หักรดน้ำพรุนดิน ให้ผักสวนครัวงอกงาม และใส่ใจกับงานสวนครัว การทำงานฝีมือ เย็บปักถักร้อย มณีเย็บกระดุมเสื้อของพี่ชายที่หลุดหาย ซุนปะเสื้อของพ่อที่ขาด เย็บผ้าถุงแม่ และปักผ้า ปักชื่อหน้าอกเสื้อนักเรียนเป็นเพราะแม่ของเธอสอน เธอรู้สึกชอบงานฝีมือมากงานเล็กน้อย บ้อนข้าว มณีมีหน้าที่ที่จะต้องเลี้ยงน้อง เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของแม่ เพราะแม่มีงานหนักในการดูแลบ้านและอาหารการกินให้กับทุกคน เธอต้องบ้อนข้าว บ้อนน้ำ อาบน้ำให้น้องและกล่อมน้องนอน เล่นกับน้อง และสอนน้องให้รู้จักงานของผู้หญิงที่ต้องทำ การพูดจาไพเราะและกิริยาเรียบร้อย ซึ่งเธอถ่ายทอดจากสิ่งที่เธอได้รับมาจากแม่ของเธอ ดังนั้นการแบ่งงานที่หนักให้ผู้ชายกับงานที่เบาและไม่ใช้แรงแต่ใช้ฝีมือความชำนาญจึงถูกสร้างให้เป็นงานหญิง (Women Works) มณีต้องทำในหน้าที่ที่แม่ทำนั้นหมายถึงการสร้างให้เป็นแม่บ้านรุ่นต่อไป (Reproduce) จะเห็นได้ว่าการส่งทอดความเป็นแม่บ้านหรือผู้รับใช้ในบ้านจะไม่มีวันหมดไป และตัวตนของเธอเองได้เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ทำให้น้องสาวของเธอเชื่อและปฏิบัติตามที่เธอถ่ายทอดเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชายในบ้าน (Weedon, 1999)

แม่จะสอนถึงวิธีการและตอกย้ำอยู่เสมอว่าเป็นลูกผู้หญิงจะต้องเป็นอย่างไร การพร่ำสอนพร้อมกับคติต่าง ๆ คำสอน ความเชื่อแต่โบราณยังย่ำเตือนและผลิตซ้ำความเป็นหญิงที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นให้มณีได้รับรู้ว่าแม่ของเธอต้องการให้เธอเป็นเหมือนแม่ “ดูนางให้ดูแม่” แม่จึงเข้มงวดกับเธอในเรื่องงานบ้านอย่างมาก ดังนั้นกฎเกณฑ์ของความเป็นหญิงต่าง ๆ ที่กล่าวมาสัมพันธ์กับความรู้ ที่ผู้หญิงได้เรียนรู้เช่นการทำครัว การไม่เล่นนอกบ้าน ต้องเรียบร้อย ต้องชอบทำครัว โดยมีแม่เป็นผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) ความรู้เหล่านี้จึงทำให้ผู้หญิงไม่ตั้งคำถาม (Docile Body) ว่าทำไมต้องทำ แต่กลับชอบและเชื่อว่าศาสตร์ของผู้หญิงหรือความรู้เรื่องงานในบ้าน ซึ่งเปรียบเสมือนความรู้จากประสบการณ์ที่ทำให้เธอเห็นนั้น ตนเองต้องทำให้เหมือนและทำให้ดีเท่า

เทียบกับแม่ เป็นการสมาทานในความรู้ นั้น และปฏิบัติการด้วยความภาคภูมิใจและถ่ายทอดให้กับ
 ผู้หญิงในรุ่นต่อไป (Robbins, 1990; Robinson & Davies, 2008)

แม่ของมณีนีให้เธอเริ่มงานครัวจากเป็นคนช่วยเตรียมเครื่องปรุง หั่นผัก ตำน้าพริก และไปช่วยแม่จ่ายตลาดเพื่อซื้ออาหารมาเตรียมทำกับข้าว เธอเรียนรู้ในการเลือกซื้อของและต่อราคาจากแม่ ในทุก ๆ กิจกรรม เมื่อทำอาหารเสร็จแล้ว ถึงเวลายกอาหาร เสิร์ฟน้ำ เสิร์ฟข้าว แม่จะช่วยให้มณีนียกอาหารไปตั้งสำหรับกับข้าว จนกลายเป็นหน้าที่ของเธอต้องทำ ซึ่งเป็นการตอกย้ำการแบ่งแยกงานระหว่างหญิงชาย (Gender Division of Labor) แม่สอนให้เธอต้องมีความเป็นลูกผู้หญิงอย่างกระตือรือร้น ระวัง ระวัง อย่าให้จานซด แก้วน้ำตกแตก การเตรียมทุกอย่างเพื่อให้พ่อและพี่ชายมีหน้าที่มารับประทาน (Maria & Amber, 2017) เมื่อพร้อมแล้วเธอก็ไปตามมาทานข้าวพร้อมหน้ากัน เธอต้องเสิร์ฟข้าวและน้ำให้กับทุกคน และเป็นหน้าที่ของเธอเสมอ เมื่อแขกมาบ้านเธอต้องยกน้ำมาเสิร์ฟ ซึ่งการเสิร์ฟอาหารและน้ำนั้น เป็นการสร้างความเป็นผู้บริการให้ผูกติดกับความเป็นหญิง (Engendering Female trait in service Job) การสืบสานความเป็นหญิงจากแม่สู่ลูกสาว มีให้พบได้ในทุก ๆ ปฏิบัติการของการทำงานบ้าน (Butler, 2007; West & Zimmerman, 1987) และแม่จะเป็นผู้ตัดสินว่าเมื่อใดควรจะสอนมณีนีในเรื่องใด เมื่อมณีนีเริ่มเตรียมอาหารได้แล้ว แม่ก็จะสอนให้เธอปรุงอาหารเองและให้จอร์จชาติอาหารฝีมือแม่ ในแต่ละบ้านจะรสชาติหรือรสไม่เหมือนกัน ไม่มีสูตรสำเร็จแต่เป็นความรู้ที่ถูกสอนต่อ ๆ กันมา สิ่งที่ต้องรู้คือเธอต้องทำให้เหมือนที่แม่สอน ไม่เช่นนั้นพ่อของเธอจะไม่พอใจ และจะไม่รับประทานข้าว เท่ากับว่าผู้ชายในบ้านจะเป็นผู้ตัดสินหรือกำกับมาตรฐานความเป็นแม่บ้านหรือแม่ครัวที่มีฝีมือของผู้หญิง เธอจึงต้องระวังและเรียนรู้การทำอาหารและการปรุงรสจากแบบอย่างของแม่เธออย่างตั้งใจ กล่าวคือผู้ชายในบ้านเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ซึ่งหากไม่เป็นไปตามเส้นทางที่ตั้งไว้ (Rules) จะถูกการลงโทษ (Punish) ในความผิดนั้น ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรงในการลงโทษ แต่การแสดงความไม่พอใจของผู้มีอำนาจในบ้านก็สามารถที่จะทำให้ผู้ที่อยู่ในเพศสถานะที่ด้อยกว่ายำเกรงและไม่กล้าขัดใจ

นอกจากผู้หญิงจะสบายใจกับการทำอาหารแล้ว พื้นที่ครัวก็ถือเป็น “สถานที่ปลอดภัยสำหรับเด็กผู้หญิงคือในห้องครัว” สิริวัตรสะท้อนให้เห็นภาพโดยเธอเป็นเด็กกำพร้าแม่พื่อนำมาให้อยู่กับย่าเลี้ยง ส่วนพ่อไปมีครอบครัวใหม่ เธอเล่าว่าเธอต้องเรียนรู้การทำอาหาร การทำความสะอาด เพื่อเธอจะได้ดูแลตัวเองและคนอื่น ๆ ในครอบครัวได้ ถึงแม้จะได้รับการกลั่นแกล้งจากญาติๆ ที่เป็นผู้ชาย เธอต้องเรียนรู้ที่จะป้องกันตัวเอง ย่าบอกว่าเข้ามาอยู่ในครัวกับย่าจะได้ไม่ทะเลาะกับญาติผู้ชายของเธอ เพราะเขาเป็นผู้ชายมีแรงเยอะกว่า ดังนั้นห้องครัวจึงเป็นที่ปลอดภัย

สำหรับเธอ เธอจึงชอบอยู่ในครัว อาซึ่งเป็นน้องของพ่อแต่อายุห่างจากเธอไม่กี่ปีแต่เป็นคนชอบรังแกเธอแรงๆ และชอบด่าว่าเธอเป็นลูกไม่มีพ่อแม่ เมื่อเธอยึดเอาห้องครัวเป็นที่ทางของผู้หญิงคือยากับเธอเท่านั้น เป็นที่ทำงานเฉพาะสำหรับผู้หญิง (Women Workplace) ย่าสอนเธอทำกับข้าวทำให้เธอดูเป็นตัวอย่าง เธอเริ่มจากเป็นผู้ช่วยของย่าก่อน ย่าบอกกับเธอว่าเธอต้องเป็นหลักในการดูแลเรื่องในบ้านต่อไปตามที่เธอถูกย่าสอนมา เธอเล่าว่า ถ้าอยากกินไก่ต้องรู้วิธีการจับไก่และเรียนรู้ที่จะฆ่าไก่เพื่อประกอบอาหาร “หนูต้องตื่นตีสี่ตีห้าไปหาบน้ำคลองขึ้นมาใช้หุงข้าว ต้องก่อฟืน” ย่าบอกว่าอยากกินเนื้อไก่ก็ไปฆ่าไก่ เธอก็ไปวิ่งไล่จับแล้วเชือดคอเหมือนที่ย่าทำให้ดูมาก่อนอยากกินปลา ก็ไปซื้อปลามาทุบหัวให้ตายก่อนตามย่าสอน เธอบอกอย่างภูมิใจว่า “เจ็ดแปดขวบจนถึงสิบขวบหนูเริ่มทำเป็นทุกอย่าง เพราะหนูต้องดูแลปู่ย่า เขาแก่แล้ว”

“แม่” ในฐานะผู้กำกับการผลิตซ้ำความคิดเชิงวัฒนธรรม

ความเป็นหญิงในวัฒนธรรมงานหญิงที่เด็กหญิงในบ้านได้รับการเรียนรู้จากแม่ผู้เป็นครูผู้สอนงานหรือผู้เชี่ยวชาญในบ้าน ด้วยความรู้ที่นับได้ว่าเป็นศาสตร์ เช่น คหกรรมศาสตร์ ทำให้เธอภาคภูมิใจว่างานเหล่านั้นคืองานที่ต้องรับผิดชอบ ตัวตนที่สยบยอมและถูกสร้างทางความคิดให้ตนนั้นต้องเป็นเด็กหญิงดี ลูกสาวที่ดี ทำตามและเชื่อฟังคำสั่งสอน เมื่อเป็นเช่นนี้จะเห็นได้ว่าผู้เป็นแม่จะมีหน้าที่ผลิตซ้ำหรือขีดเส้น ตีกรอบให้ลูกผู้หญิงว่ามีเส้นทางเดินอย่างไร ตามความคิดความเชื่อที่ถูกหล่อหลอมผ่านวัฒนธรรม ตั้งแต่การแบ่งงานกันทำระหว่างผู้หญิง ผู้ชาย การกำหนดตำแหน่งแห่งที่เด็กผู้หญิงให้เป็นผู้มีหน้าที่บริการและจัดลำดับความสำคัญของผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิงในกิจกรรมในบ้าน รวมทั้งให้อิสระเด็กผู้ชายให้มีโอกาสเห็นโลกภายนอก ขณะเดียวกันเก็บกักผู้หญิงไว้ให้ติดกับพื้นที่บ้าน (Gendered Space) ในบ้านและการจัดการบ้าน ซึ่งเป็นการให้อำนาจผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิง ดังนั้นจึงไม่แปลกที่เด็กผู้หญิงที่เติบโตมาในครอบครัวที่มีลักษณะเช่นนี้จะกังวลที่จะออกไปทำงานห่างไกลบ้าน ทำงานที่ไม่สัมพันธ์กับความเป็นบ้านและชีวิตในบ้าน ไม่ว่าจะเป็นงานบริการ งานอาหาร งานฝีมือ งานความสวยงาม งานการดูแล เป็นต้น ซึ่งบันไดขั้นแรกนี้ได้วางรากฐานความสัมพันธ์ผู้หญิงผู้ชายไว้ในแบบที่ผู้หญิงตกอยู่ในภาวะที่ชายครอบงำตั้งแต่ปฐมบทของชีวิตที่สัมพันธ์กับงานแล้ว (Raewyn W. Connell, 2014; Cranny-Francis, 2003)

การสร้าง “เด็กผู้หญิงต้องเรียบร้อย” ตามบทเพศ (Gender Script) ถูกขยายความให้เห็นโดย รุ่งฉายเล่าว่าเธอเป็นเด็กแก่นแก้ว เธอบอกว่าไม่รู้จะทำไฉน เธอเล่าว่าเธอถูกแม่ของเธอทิ้งไป ทำให้เธอมีแม่ที่นับถือสองคน คนหนึ่งคือภรรยาหลวง อีกคนหนึ่งคือน้องสาวของพ่อ ซึ่งเป็นคนเลี้ยงเธอมา ถึงแม้เธอจะไม่รู้จักแม่ที่แท้จริงของเธอคือใคร พ่อของเธอไม่ได้บอกเล่าถึงแม่

ของเธอเลยถึงแม้ว่าวันนี้พ่อของเธอจะไม่มีชีวิตอยู่แล้ว การได้รับการเลี้ยงดูสั่งสอน (Woodward & Woodward, 2015) เธอบอกว่าเธอได้รับจากแม่ที่เลี้ยงเธอมา ถึงแม้ว่าแม่จะค้าขายไม่ค่อยมีเวลา เธอจำได้ว่าบ้านของเธออยู่ใกล้วัดและอยู่ริมน้ำ เธอชอบใส่กางเกงตัวเดียววิ่งไปวัดไปเล่นไปกินขนมที่วัดและลงเล่นน้ำ เธอเป็นเด็กที่เล่นจนเป็นเหมือนผู้ชาย เธอถามผู้สัมภาษณ์ว่า “หนูไม่รู้ว่ อันนี้คือการลวนลามทางเพศหรือเปล่าคะ คือมีลุงคนหนึ่ง เขาชอบเอาขนมมาให้แต่เขาชอบจับอวัยวะเพศของหนู หนูไม่รู้ว่มันคืออะไร แต่ไม่ได้เจ็บอะไร เป็นเด็กอยู่ก็ได้ขนมมากิน หนูอยู่ประมาณมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง” คำถามของเธอไม่ต้องการคำตอบ แต่เป็นการบอกให้รู้ว่ นั่นคือการที่เธอไม่ได้รับการสอนให้ระวังอันตรายกับเพศตรงกันข้าม เมื่อเธอโตมาเธอถึงรู้ว่ นั่นคือเหตุการณ์ บทเรียนและโชครึ่ที่ไม่เกิดเหตุรุนแรงขึ้น จึงสามารถกล่าวได้ว่ การถูกสร้างให้เป็น “ผู้หญิงเรียบร้อย” ส่งผลให้เกิดการไม่รู้เท่าทันเรื่องเพศ ซึ่งถูกมองข้าม เพราะสังคมเชื่อว่าเด็กหญิงไม่ควรรู้เรื่องเพศ การถูกปิดกั้นความรู้เรื่องเพศจึงส่งผลทำให้เด็กหญิงไม่รู้ความหมายของการลวนลามทางเพศ ไม่รู้ถึงการป้องกันตัวเองหรือนำพาตัวเองออกจากสภาวะนั้น ได้อย่างไร

การที่เลี้ยงดูแบบปล่อยให่วิ่งเล่นรอบ ๆ บ้าน โดยผู้ปกครองยุ่งกับการทำงานค้าขาย ทำให้เธอต้องถูกส่งไปอยู่กับญาติที่เป็นตระกูลดีมีการศึกษาดี เพื่อที่เธอจะได้มีความประพฤติไม่เกเร เป็นเด็กผู้หญิงต้องเรียบร้อย เชื่อฟังคำสั่งสอน ซึ่งต่อมาที่บ้านญาติก็ไม่สามารถรับเธอมาอยู่ได้เช่นกัน อ้างว่เธอทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของครอบครัว ซึ่งเธอไม่เข้าใจว่ การใส่กางเกงขาสั้น ปีนรั้วหนีเที่ยวกับเพื่อนหญิงที่อยู่โรงเรียนเดียวกัน จะทำให้เสื่อมเสียได้อย่างไร ซึ่งนั่นก็คือการควบคุมให้อยู่ในกรอบของความเรียบร้อยแบบผู้หญิงตามความคิดของวัฒนธรรม ต่อมาเธอจึงถูกผู้ปกครองส่งไปอยู่โรงเรียนประจำหญิงล้วน ผู้ปกครองเห็นว่ การส่งเข้าโรงเรียนประจำจะเป็นการจัดการให้เธอเป็นเด็กที่เชื่อฟังและประพฤติตนเรียบร้อย นั่นคือการสร้างวินัยให้เกิดขึ้นกับเธอ (Disciplinary) และเธอถูกเปรียบเทียบกับพี่ชายของเธอเสมอว่ พี่ชายเป็นคนเรียนเก่งตั้งใจเรียนและเชื่อฟังผู้ใหญ่ เป็นการตอกย้ำความด้อยกว่าในความเป็นเพศให้เธอยอมรับกับสถานะนั้น

การสร้างเป้าหมายการฟังฟังของผู้หญิง

“ผู้หญิงต้องการการดูแลปกป้อง” สิริฉัตรเล่าว่ ที่นอนในมุ้งของปูเป็นที่ปลอดภัยสำหรับเธอในตอนนั้นคือเพราะจะไม่มีใครเข้ามายุ่งกับเธอ หลังจากว่ เธอถูกญาติผู้ชายและเพื่อนลวนลามและหวังจะข่มขืน ซึ่งตอนนั้นเธอไม่รู้เรื่องว่ อะไรเกิดขึ้นเพราะยังเด็กมากนั้ แต่จำได้ว่ามันน่ากลัวมาก และยังกลัวจนถึงทุกวันนี้ ต่อมาปูเล่าให้ฟังและเตือนให้เธอต้องอยู่กับปูจะได้ไม่มีใครมาทำร้ายเธอ เธอบอกว่า “หนูจำได้ เหมือนหนูฝัน มันผิดปกติ ที่นอนเลอะ ห้องเลอะ เหมือน

คนทำอะไรสักอย่าง หนูเป็นคนชอบจำ ชอบสังเกต” พื้นที่ในห้องของเธอเลอะเปรอะไปด้วยเลือดที่ไม่ใช่ประจำเดือน แต่การกระทำความรุนแรงยังมาในรูปแบบอื่น “พอต่อมาเขายังดี เตะ ถีบหนู หนูไม่ยอม อึดสู้ โดยใช้สากครกตีหัว หนูฟ้องอาผู้หญิงตอนที่เขากลับมาเยี่ยมปู่ย่า แต่อาไม่เชื่อหนู บอกแล้วหลายครั้ง” ความเชื่อที่ผู้ชายมองว่าผู้หญิงเป็นเสมือนทรัพย์สิน (Property) ของตนและมีอำนาจในการครอบครอง จึงเกิดการกดขี่โดยคิดว่ามีความชอบธรรมและอภิสิทธิ์เหนือกว่าผู้หญิง การลวนลามและทำร้ายร่างกายเกิดขึ้นหลายครั้ง ทั้งเวลาผู้หญิงเผลอและเวลาผู้หญิงไม่อยู่ ถึงแม้จะมีผู้ใหญ่อยู่เธอจะโดนญาติผู้ชายตำ ถากถางเสมอถึงการมาเป็นกาฝาก กีดกันไม่ให้เธอทานอาหารดีๆ ไม่ส่งเสริมให้เธอได้มีโอกาสเรียนหนังสือ (กาญจนา แก้วเทพ, 2551) เธอจึงมีประสบการณ์ที่ไม่ดีส่งผลทำให้เธอกลัว หวาดระแวงกับเพศตรงกันข้ามและรู้จักป้องกันตัวเอง ภาวะความรุนแรงทางวัฒนธรรมที่ตอกย้ำให้เธอรับรู้ว่าเป็นบ้านเป็นของผู้ชาย และเธอเป็นผู้หญิงที่ไม่มีอำนาจต่อรองเสียงของเธอจึงไม่ดัง ไม่มีความหมาย การเป็นกาฝากจึงทำให้เธอตั้งปณิธานว่าวันหนึ่งเธอต้องมีบ้านของเธอให้ได้ ถึงแม้จะถูกสอนว่าเธอเป็นเด็กผู้หญิง ต้องการผู้ชายปกป้องดูแล พื้นที่ปลอดภัยสำหรับเธอคือพื้นที่ที่มีผู้ชาย เธอเห็นว่าไม่ยุติธรรมสำหรับเธอเลยที่เธอเป็นเพียงผู้ถูกกระทำจากความเป็นชายที่ถูกวางตำแหน่งแห่งที่ให้เหนือกว่าและกดทับความเป็นหญิงของเธอที่มีความหมายเพียงแค่เป็นกาฝาก แต่เธอไม่อาจอยู่ได้ด้วยตัวคนเดียว เธอต้องพึ่งพำบ้านเพื่ออยู่อาศัย อาหารที่จะทำให้เธอมีชีวิตอยู่ได้

การมีครอบครัวในความรู้ของสิริฉัตรนั้น เธอเชื่อในการที่ผู้หญิงต้องมีคนดูแลและคุ้มครองเธอ ปู่กับย่าของเธอสอนถึงการมีครอบครัวว่า “อย่าไปมีแฟนนะลูก อย่าไปรักคนที่มีครอบครัว น้ำตาจะเซ็ดหัวเข้า อย่าใจง่าย” การสอนให้รู้จักการมีคู่สมรสคนเดียว (Monogamy) เป็นการสร้างให้ผู้หญิงดำรงตนอยู่ในความเป็นผู้หญิงดี ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี เป็นวิถีชีวิตที่ถูกผู้หญิงถูกสอนจากผู้ปกครองให้ไม่ยุ่งเกี่ยวกับชายที่มีครอบครัวแล้ว ซึ่งนอกเหนือจะทำให้ชีวิตต้องพบกับกับเสียใจแล้วยังเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรม บางคนเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตล้มเหลวและเป็นบาปกรรม ตกนรกในความเชื่อทางศาสนาเป็นกรอบกำหนดควบคุมผู้หญิงดีให้ไม่ประพฤติไม่ปฏิบัติตนเช่นนั้น ตลอดจนการสอนหญิงอย่าใจง่าย หมายถึงการห้ามไม่ให้ผู้หญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนการสมรส การมีเพศสัมพันธ์ที่ถูกต้องคือการต้องสมรสก่อนและต้องมีเพศสัมพันธ์กับชายคู่สมรสเท่านั้น (Abstinence only until marriage) ซึ่งเป็นแนวคิดการสอนเรื่องเพศในสังคมไทย (นภาพร หะวานนท์ และคนอื่น ๆ, 2555)

สิริฉัตรเชื่อว่าเธอต้องการมีคนปกป้องคุ้มครอง เธอจึงตัดสินใจมีแฟนคนแรก เพราะไม่ต้องการให้ญาติของเพื่อนที่พยายามจะข่มขืนเธอเข้ามายุ่งเกี่ยวกับเธออีก และเชื่อว่าการ

มีสามีเป็นตำรวจเพื่อให้สังคมรอบข้างรู้ สร้างความปลอดภัยให้กับเธอและครอบครัว เธอเล่าว่า สามีเคยปกป้องเธอให้พ้นจากการขู่ทำร้าย เธอหนีจากเหตุการณ์นั้นไปพึ่งพาเขา เธอจึงรู้สึกมีคนคุ้มครอง ไม่ได้อยู่โดดเดี่ยว จากประสบการณ์ตั้งแต่วัยรุ่น เธอเคยถูกผู้ชายเอาเปรียบและถูกลวนลามทางเพศ เธอรู้สึกไม่ปลอดภัย หวาดระแวงดังนั้นการปกป้องตัวเองคือการที่เธอต้องมีแผน ทำให้เธอรู้สึกว่าไม่มีใครมาทำร้ายเธอ ประสบการณ์ที่เลวร้ายจากการถูกกระทำในวัยเด็ก ทำให้เธอต้องการคนปกป้องคุ้มครอง

บันไดขั้นที่สอง หญิงสาวกับงานวิชาชีพ : งานหญิงตอกย้ำความเป็นหญิง

วิถีคิดทางวัฒนธรรมที่ยังดำรงอยู่คือคุณลักษณะความเป็นหญิงที่ต้องเป็นผู้ดูแล (Care) ผู้ให้บริการ (Service) ที่ได้รับการหล่อหลอมมาจากบ้าน ดังนั้นหญิงสาวนอกเหนือจากการเรียนรู้จากการทำงานบ้านแล้ว การเรียนรู้ความเป็นหญิงจากการเรียนการสอนจากสถาบันการศึกษา (Gendered Education) ที่สอนให้ผู้หญิงต้องมีความเป็นหญิง (Feminization) เป็นผู้มีความเรียบร้อย มีมารยาท เรียบร้อย มีระเบียบ สัมกับความเป็นหญิง และวิชาความรู้ (Knowledge) ที่ต้องศึกษาจะเกี่ยวข้องกับงานบริการเช่น การเรือน คหกรรมศาสตร์ งานฝีมือหรือแม้กระทั่งกิจกรรมที่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม เป็นต้น (Weedon, 1999) จึงเป็นบันไดขั้นต่อมาของลูกผู้หญิงที่จะต้องเรียนรู้ ความรู้ที่สั่งสอนจากผู้เชี่ยวชาญหรือครูที่สอนให้เด็กผู้หญิงต้องรู้จักการเรียนรู้ในวิชาที่เป็นทักษะที่เป็นตัวเสริม (Soft skill) ที่ไม่เป็นทักษะหลัก (Hard Skill) เช่น การเรียนด้านความสวยความงาม หรืองานด้านการเย็บปักถักร้อย งานฝีมือ เป็นต้น จึงเป็นความรู้ที่สร้างให้เกิดความเชื่อและศรัทธาให้คนทำตามได้อย่างไม่มีข้อสงสัย การแบ่งศาสตร์ความรู้ที่ผู้หญิงต้องเรียนและผู้ชายต้องเรียน ยังแบ่งอยู่อย่างชัดเจน ถึงแม้จะมีการเรียนการสอนแบบสหศึกษาแต่เมื่อมีการเลือกวิชาเรียนหรือสายวิชาชีพ การเลือกของผู้หญิงและผู้ชายก็แตกต่างกันไป ตามความคิดความเชื่อว่าจะอะไรที่ตนเองเหมาะสมและการหางานได้ง่าย ถึงแม้ว่าอาชีพบางอาชีพได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงสามารถเข้าเรียนได้ เช่น วิศวกร แพทย์ หรืองานด้านคณิตศาสตร์ คำนวณ เป็นต้น การเลือกเรียนในวิชาชีพจึงเห็นได้ชัดว่าแตกต่าง ด้วยความรู้ที่แบ่งความสามารถของหญิงและชายด้วยสรีระและคุณลักษณะทางเพศ การให้เพศชายเป็นหลักและการวางให้เพศหญิงเป็นรอง และมักจะเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกันเสมอ เช่น ผู้ชายเป็นแพทย์ ผู้หญิงเรียนพยาบาล ผู้ชายเรียนวิศวกร ผู้หญิงเรียนการบัญชีหรือเลขานุการ เป็นต้น

เมื่อก้าวถึงวัยทำงาน งานของผู้หญิงส่วนใหญ่จะเลือกงานที่ผู้ปกครองและตนเองเชื่อว่าเหมาะสมกับคุณลักษณะของผู้หญิง เช่นงานบริหารจัดการที่เป็นงานเกี่ยวกับบริการ ให้ความใส่ใจ งานที่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น อาชีพที่ผู้หญิงนิยมทำคือ ช่างเสริมสวย แม่บ้าน งานบริการ ซึ่งไม่ต้อง

อาศัยความรู้ที่สูงมากนักและดูว่าเป็นงานที่ไม่ต้องประจำและไม่ถาวรมั่นคง เพราะโดยนัยแล้วงานบ้านยังเป็นงานหลักของผู้หญิง และการดูแลครอบครัวเป็นหน้าที่หลักของลูกผู้หญิง ดังนั้นความก้าวหน้าในหน้าที่การจึงถูกสร้างให้เป็นที่ยอมรับกันว่าไม่ได้เป็นจุดดึงดูดใจสำหรับผู้หญิงเพราะถูกทำให้เชื่อเช่นนั้น โดยที่ผู้หญิงจะมุ่งไปสู่การมีครอบครัวมากกว่า การที่ไม่ได้เป็นหมอ ไม่ได้เป็นวิศวกร ก็เพราะงานเหล่านั้นถูกทำให้เชื่อว่าต้องผ่านการเรียนหนักและการสอบที่ยากมาก เหมาะกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ดังนั้นงานที่ทำลำบากด้อยค่า ซ้ำซากจำเจ น่าเบื่อ รายได้น้อย จึงตกเป็นงานของผู้หญิงที่สร้างรายได้น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับงานผู้ชาย ผู้หญิงต้องเก็บหอมรอมริบเพื่อจะมีเงินก้อนในการลงทุน การทุ่มเทในการทำงานจึงต้องใช้ความมานะอดทนอย่างมากมายเพื่อให้เกิดรายได้ เพราะงานของผู้หญิงถูกกำหนดให้เป็นงานที่มีรายได้น้อย งานในบ้านที่ไม่ถูกตีราคา เช่น งานเลี้ยงลูก งานดูแลผู้สูงอายุ งานดูแลปรนนิบัติสามีและครอบครัวสามี ที่นอกเหนือจากงานแม่บ้านทั่วไปแล้ว ซึ่งงานเหล่านี้ไม่ได้มีเวลาพักที่ถูกกำหนด ไม่ได้มีวันหยุดเหมือนงานนอกบ้าน และไม่มีสวัสดิการใด ๆ เหมือนกับงานนอกบ้าน

ความเป็นชายเข้าหาลอมและกำกับความเป็นหญิง

สังคมสร้างความเชื่อว่าผู้ชายคือเพศผู้นำ ผู้หญิงคือเพศผู้ตาม ดังนั้นความรู้ที่มาจากประสบการณ์ของผู้ชายจึงมีคุณค่ามากกว่า ในครัวเรือนก็เช่นกัน บทบาทของผู้ชายคือการควบคุมและตั้งกฎเกณฑ์กติกาภายในบ้านให้ผู้ตามได้ปฏิบัติ ซึ่งความเป็นปกติธรรมชาติของแต่ละครอบครัวไม่ได้มองเห็นว่าอำนาจการควบคุมนี้คือความรุนแรง ความเป็นชายที่ครอบงำภายในครัวเรือนจึงเป็นความชอบธรรมและการยินยอมปฏิบัติตาม

ดังเช่นโอกาสทางการศึกษาของรุ่งฉาย ตั้งแต่พ่อเสียชีวิตตอนเธอยังเด็ก พี่ชายทำหน้าที่เป็นตัวแทนของพ่อ เธอเล่าว่าพี่ชายเป็นคนเข้มงวดกับเธอในเรื่องการเรียนหนังสือ พี่ชายเธอเรียนเก่งและเรียนมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ ทั้งยังเป็นครูสอนพิเศษ เธอจึงอาศัยโอกาสที่พี่ชายหยิบนั่งให้นั่งเรียนในห้องเรียนพิเศษได้ ทำให้เธอสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยที่ดี และได้เรียนชั้นมัธยมโรงเรียนที่มีชื่อเสียง เธอไม่ได้เป็นเด็กที่เรียนไม่ดีแต่เธอถูกเปรียบเทียบกับพี่ชายของเธอเสมอว่าเธอด้อยกว่า “พี่เรียนเก่งหัวดี สอนหนังสือให้หนู ทำให้หนูสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้” เธอเป็นเด็กรักการเรียน เธอเชื่อว่าการเรียนจะทำให้เธอมีงานที่ดีตามที่พี่ชายเธอบอก รุ่งฉายถูกทำให้เชื่อว่าการศึกษาจะเป็นหนทางที่จะนำพาเธอให้มีสถานะดี เท่าเทียมกับพี่ชาย นั่นคือพี่ชายของเธอเอง โดยตัวตนของพี่ชายเธอสร้างให้เธอยอมรับความเหนือกว่าและทำให้เธอเชื่อว่าการทำตามพี่ชายเธอบอกแล้ว เธอทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

ความเชื่อที่ว่างานที่ดีควรเป็นงานที่มั่นคงและมีรายได้ถาวร เป็นเหตุผลที่ทั้งแก้ว ทับทิม เพทายและรัตนีที่ทำงานอยู่ในงานราชการ ได้รับความรู้ที่มาจากผู้เป็นพ่อและการรับการปลูกฝังให้เชื่อและตอกย้ำว่าเป็นจริงจากบุคคลในครอบครัวและสังคมรอบข้างว่าเป็นงานที่ดีและทำให้ครอบครัวพึงพาได้ ความพยายามเข้าทำงานในราชการเหมือนพ่อ จึงเป็นเหตุผลที่ตอบโจทย์ในการดำเนินชีวิตที่ถูกกำกับโดยความเป็นชาย ถึงแม้จะเกิดจากการรับรู้ด้วยตนเอง ไม่มีใครบังคับ แต่เธอเหล่านั้นเห็นด้วยกับสิ่งที่เธอเห็นจากประสบการณ์ของพวกเขาเองว่างานนั้นมั่นคงและเป็นที่ยิ่งของครอบครัวได้จริงผ่านการพิสูจน์แล้ว

งานชั่วคราวสอรับความเป็นหญิง

งานของผู้ชายในสังคมคืองานที่เป็นหลัก ส่วนงานของผู้หญิงนั้นเป็นส่วนเสริมงานของผู้ชายเป็นงานถาวร ส่วนงานของผู้หญิงนั้นเป็นงานชั่วคราว การกล่าวเช่นนั้นนั้นเบื้องหลังจากการแบ่งงานกันทำทางเพศ ซึ่งผลึกความเป็นรองและด้อยกว่าให้กับความเป็นหญิง ความคิดของความเป็นหญิงกับความเป็นบ้านถูกสร้างให้ผูกติดเข้าไว้ด้วยกันอย่างเหนียวแน่น ดังนั้นจึงมีการกล่าวอ้างถึงความจำเป็นของผู้หญิงว่างานหลักคือการอยู่บ้าน ดูแลสามีและลูก ตลอดจนผู้สูงอายุ เด็กและคนพิการ ส่วนเสาหลักของครอบครัวคือผู้ที่ทำงานมีรายได้ประจำ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าความเป็นหญิงจึงเป็นการทำงานชั่วคราวพร้อมที่จะเลิก ละจากงาน หรือทิ้งจากงานนั้นเพื่อครอบครัว

ดาวเล่าว่า แม่ของเธอเป็นโรคมะเร็ง พี่สาวของเธอเป็นโรคซึมเศร้าเพราะเสียบิดาที่เธอรักประกอบกับผิดหวังกับความรักที่เธอวางแผนที่จะมีครอบครัวกัน ดาวเป็นเพียงคนเดียวที่ต้องดูแลทั้งสองคนที่เธอบอกว่าเป็นผู้ที่ต้องการเธอและเธอต้องเป็นหลักให้กับพวกเขา สิ่งสำคัญของชีวิตเธอคือครอบครัว เธอบอกว่า “งานก็เป็นสิ่งจำเป็น แต่แม่กับพี่สาวขาดหนูไม่ได้ โรคของแม่ต้องการกำลังใจ หนูต้องอยู่เพื่อแม่ ส่วนพี่สาวมีแม่เป็นกำลังใจ ถ้าเสียแม่ไป พี่สาวหนูก็อยู่ไม่ได้ เธอพยายามฆ่าตัวตายหลายครั้งแล้วเพราะโรคซึมเศร้าแต่เพราะแม่ พี่สาวจึงสู้ต่อ แต่ถ้าไม่มีแม่ หนูก็จะไม่เหลือใครเลย” ความสำคัญระหว่างงานกับการดูแลครอบครัว เธอไม่ต้องลังเลในการตอบ เพราะงานไม่ใช่ทางเลือกที่หนึ่งแต่งานสำหรับเธอกับเป็นเรื่องเพียงชั่วคราว ครอบครัวต่างหากที่เป็นความถาวรในชีวิตเธอ

บันไดขั้นสุดท้ายของมายาคติความสำเร็จ: หลุมพรางของชีวิตผู้หญิง

ความสำเร็จของผู้หญิงถูกทำให้เชื่อว่าการมีครอบครัว การได้แต่งงานกับชายที่พ่อแม่เลือกไว้ให้ หรือหากมีโอกาสได้แต่งงานที่ตนเองเลือก เพื่อสร้างครอบครัว พ่อ แม่ ลูก คือความสมบูรณ์ของชีวิตผู้หญิง ผู้หญิงจึงมีเส้นทางเดินที่ต้องพยายามอย่างหนักที่ได้ต้องอยู่บนเส้นตรงเส้นนี้และไปให้ถึง การถูกจับจ้องจากครอบครัวและสังคมจึงเป็นแรงกดดันให้กับชีวิต การคิดนอก

กรอบของผู้หญิงที่พยายามเดินนอกเส้นจึงไม่ได้เป็นพฤติกรรมที่สังคมเข้าใจ เพราะถือว่าไม่ปกติ (Deviant) ต้องการการรักษา เยียวยา (Change) และการช่วยเหลือ (Normalization) เพื่อให้กลับมาเป็นปกติ (Normal) แต่ความเปราะบางที่มีอยู่ในสังคมเช่นการท้องก่อนแต่ง ท้องไม่พร้อม และการหย่าร้าง จึงเป็นเรื่องที่สังคมถือว่าผิดปกติ วัฒนธรรมได้สร้างให้ผู้ที่ปกติเบียดขับให้บุคคลที่คิดต่าง (Different) ในเรื่องการมีครอบครัวเป็นเรื่องที่มีความรุนแรง (Danaher et al., 2000; Foucault, 1978) ดังนั้นจึงส่งเสริมให้ผู้หญิงควรมีคู่เพราะการสืบสกุล เพื่อให้มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น เพื่อมีแรงงานรุ่นใหม่มาทดแทน (Labor) เป็นเรื่องปกติทั้งด้าน สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ดังนั้นความคิดต่างของมนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงจึงเป็นแรงต้านหรือเสียงที่ไม่มีใครรับรู้หรือได้ยิน ความสำเร็จ สมบูรณ์ของความเป็นหญิงที่สังคมตีกรอบจึงเบียดขับคนอีกกลุ่มที่ต้องทนทุกข์ทรมานและทนลำบากเพื่อเลี้ยงดูลูกและครอบครัว โดยในแต่ละประเด็นจะกล่าวถึงในรายละเอียด ดังนี้

การให้ความหมายของความสำเร็จ

ดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่ากระบวนการสร้างความคิดเชิงวัฒนธรรม ได้ทำงานโดยผ่านจากผู้ที่อยู่เหนือกว่าไปยังผู้ที่ด้อยกว่า ผู้ที่อาวุโสกว่าไปยังผู้ที่อ่อนกว่า ผู้ที่มีความเป็นชายไปยังผู้ที่มีความเป็นหญิง เพราะเนื่องจากอำนาจที่มีการครอบงำนี้มีลำดับชั้น (Hierarchical Relationship) เช่น พ่อซึ่งเป็นผู้ชายในบ้าน เป็นผู้นำ กำหนด กฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ ในบ้าน แม่ซึ่งเป็นผู้หญิงเป็นผู้ตามมีอำนาจด้อยกว่า ต้องดำเนินตามสิ่งที่วางไว้ เพื่อความสงบสุขของครอบครัว ซึ่งในบ้านมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน (Power Relationship) จึงทำให้คนในสังคมที่อยู่ในฐานะที่ด้อยกว่า เกิดการยินยอม (Consent) โดยไม่ตั้งคำถามกับสิ่งนั้น ๆ และกดดันตัวเองให้ไปสู่เส้นทางที่กำหนดเพื่อให้สำเร็จสมบูรณ์ดังที่สังคมต้องการ (Gramsci, 1971) ถึงแม้ว่าการยินยอมหรือยอมรับไม่ได้เกิดจากการที่ใครเดินเข้ามาแล้วบอกให้ทำจึงทำตาม แต่เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นผู้ถูกกระทำจากความรู้ของความเป็นหญิง (Object of Knowledge) ให้ผู้หญิงยอมรับว่าผู้หญิงต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างนั้นอย่างนี้ (Doing Gender) ซึ่งมีอำนาจของการครอบงำ (Hegemonic Masculinity) ของชายอยู่เบื้องหลัง หมายถึงการมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่มากกว่า การมีรายได้ที่มากกว่า การมีอภิสิทธิ์ในทรัพย์สินและความเป็นเจ้าของสมาชิกในครัวเรือน เข้ามาจัดระเบียบตำแหน่งแห่งที่ของตัวตนของความเป็นหญิง (Womanhood Subjectivity) ใน สังคม (Raewyn W. Connell, 2014; Markula & Pringle, 2006; West & Zimmerman, 1987)

สถาบันครอบครัวสร้างให้ผู้หญิงมีบทบาทหน้าที่ที่สังคมให้คุณค่า ซึ่งเป็นบรรทัดฐานทางสังคม แต่แท้ที่จริงแล้วคือการทำให้ผู้หญิงถูกดันไปอยู่ในพื้นที่ครัวเรือน (Domestication) ด้วยอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่คนในสังคมเชื่อว่าเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับเพศหญิง อันมีธรรมชาติที่ละเอียดรอบคอบ พิถีพิถัน ระมัดระวัง เป็นห่วงเป็นใย อดทนต่อการทำงาน ซ้ำซาก จำเจได้โดยไม่ต่อต้าน ความเชื่อเช่นนี้จึงทำให้ครอบครัวเป็นพื้นที่ทำงานของผู้หญิงที่ได้ชื่อว่าเป็นภรรยาที่ดี คือรองรับบทบาททางเพศโดยเพศสัมพันธ์ ฉันทาสามีภรรยา และการมีลูกเพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูล ความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและหญิงที่เรียกว่าสามีภรณยานั้นจะเห็นได้ว่า หญิงที่ดีมักเสียเปรียบชายเพราะผู้หญิงที่ดีนั้นจะถูกมาเป็นภรรยา การเลือกมักจะเป็นบทบาทฝ่ายชาย หรือไม่ก็ผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่จัดหาให้ โดยเฉพาะการสมรสแบบวิวาห์หมงคล ซึ่งฝ่ายชายมีอำนาจในการตัดสินใจเหนือกว่า ฝ่ายหญิงจึงตกเป็นผู้ที่ต้องทำตาม (Complicity) (Rodriguez-Galán, 2011)

การอยู่กินร่วมกันหรือเป็นสามีภรณยานั้นบ่อยครั้งพบว่า ฝ่ายชายไปมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นโดยฝ่ายหญิงไม่สามารถทำได้และยอมให้ฝ่ายชายเอาเปรียบทางเพศ และแม้สุดท้ายจะหย่าร้างกัน ฝ่ายหญิงมักเสียเปรียบ เพราะต้องเลี้ยงดูลูก การดูแลย่อมดีกว่าผู้ชาย ซึ่งนี่คือหนทางหนึ่งของการเกิด “แม่เลี้ยงเดี่ยว” ที่เห็นอยู่บ่อย ๆ ในสังคม กรณีของ แดง เพชร ไพลิน หยก มณี พลอย สิริฉัตร เล่าให้ฟังเป็นเสียงเดียวกันว่าการเลิกรหาหรือหย่าร้างกับสามีเพราะสามีไปมีหญิงอื่น ทั้งเจ็ดคนที่กล่าวมาแล้วล้วนแต่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องรับภาระดูแลลูก การทำงานทั้งสองพื้นที่ทั้งหน้าที่แม่ในบ้านและการทำงานนอกบ้าน จึงเป็นภาระอันหนักอึ้งของผู้เป็นแม่ แต่ทุกคนคิดเหมือนกันว่า “แม่เป็นผู้หญิงต้องเลี้ยงดูลูกได้ดีกว่าผู้ชาย” แม่ทำเพื่อลูกด้วยความรัก จึงทำให้ผู้หญิงมองไม่เห็นว่าเป็นการเสียเปรียบ ดังนั้นจึงเป็นข้ออ้างของผู้ชายได้ว่าเพศแม่ มีน้ำนมเหมาะสมกับการเป็นแม่และเลี้ยงดูลูกและทำได้ดีกว่าผู้ชาย จึงเป็นเหตุผลของการไม่จำเป็นต้องดูแลเพราะไม่ใช่หน้าที่

ในครอบครัวผู้เป็นแม่ต้องเลี้ยงดูลูกตั้งแต่ตั้งท้องหรืออยู่ในครรภ์ เริ่มจากการเรียนรู้ความเป็นแม่ที่ดี ซึ่งการเป็นแม่ที่ดีต้องมีสุขภาพของตนเองและลูกที่จะคลอดออกมาอย่างปลอดภัยและอนามัยดี แม่ดูแลเลี้ยงดูให้เติบโตและให้การศึกษาดูแลการเรียนหนังสือของลูก หากลูกมีความประพฤติไม่ดีก็จะโทษแม่ไม่ดูแลลูกดีพอ ลูกป่วยแม่ต้องนำส่งโรงพยาบาลและดูแล ลูกไปโรงเรียนแม่ต้องไปส่งและรับ ผู้หญิงของครอบครัว นอกเหนือที่กล่าวมาแล้ว ผู้หญิงยังทำหน้าที่เป็นลูกสะใภ้ พี่สะใภ้ น้องสะใภ้ ที่ถูกกำหนดให้สะใภ้ที่ดีคือการให้ความเคารพ ความนับถือและการยอมความเหนือกว่าของญาติฝ่ายสามี

ชีวิตครอบครัวจึงเป็นภาพตัวแทนความสำเร็จของผู้หญิง นั่นคือการมีตัวตนของแม่บ้าน ทำงานครัวเรือน ส่งเสริมสามี สนับสนุนลูก ได้รับการยอมรับจากญาติ สามีที่หารายได้สร้างความมั่งคั่งให้ครอบครัว ลูกหลานได้รับการศึกษาดีมีงานทำ แต่งงาน ขยายครอบครัว สืบสานวงศ์ตระกูล

ความสมบูรณ์ของหญิงสองบทบาท (Double Roles)

ความสำเร็จของผู้หญิงที่ถูกตั้งไว้ว่าต้องมีครอบครัวดี มีลูกดี เรียนเก่งนั้น ซึ่งผู้หญิงส่วนใหญ่เห็นด้วยว่านั่นคือสิ่งที่ปรารถนาคือการมีครอบครัวสมบูรณ์ ความพยายามของผู้หญิงที่มีความเชื่อแบบนั้นก็จะมีหลากหลายวิธีเพื่อให้ไปสู่เป้าหมาย แต่ในขณะเดียวกันสังคมสมัยใหม่ที่ส่งเสริมให้ผู้หญิงก้าวสู่การทำงานนอกบ้านและทำงานหนัก เพื่อความก้าวหน้าในทางไปสู่ความเป็นหญิงแกร่ง หญิงเก่งของสังคม

ความสมบูรณ์ของงานหญิง ทั้งในบ้านและนอกบ้าน จึงเป็นธงชัยของผู้หญิงที่ต้องทำให้ดีทั้งสองพื้นที่ การจับจ้องตัวเอง (Self- Gaze) ที่ต้องพยายามทำให้ทั้งสองบทบาทผู้หญิงต้องกดขี่ตัวเองให้สมบูรณ์ในบทบาทที่มีทั้งความเป็นหญิงและความเป็นชายในตัวตนเพียงหนึ่งร่าง ความแกร่งที่สังคมต้องการคือการทำงานที่มีความเด็ดเดี่ยว กล้าหาญ กล้าตัดสินใจแบบมาตรฐานชาย และให้ขณะเดียวกันงานบ้านที่ต้องดูแลสามีและลูกต้องสมบูรณ์ และในอีกหลายครอบครัวผู้หญิงต้องรับภาระการดูแลผู้สูงอายุ เด็กเล็กและคนพิการในบ้าน ด้วยการอ้างถึงคุณสมบัติของความเป็นหญิงที่เหมาะสมกับงานเป็นการผลักรับภาระให้กับผู้หญิงของบ้าน

ความย้อนแย้งในตัวตนที่ต้องมีทั้งสองบทบาทที่ถูกสร้างให้เป็นคู่ตรงกันข้ามนั้น กลับถูกจัดการให้ผู้หญิงต้องทำหน้าที่อย่างหนักและต้องทำหน้าที่ให้ดีในทั้งสองพื้นที่ (Double Burden) เพื่อความสมบูรณ์แบบของครอบครัว ที่ให้ผู้หญิงของบ้านต้องแบกรับความหนักและทรมาน (Väänänen et al., 2005) ท่ามกลางการจับจ้องทางสังคม (Social Gazing) ผู้หญิงบางคนทำให้สัมภาษณ์บอกว่าหนักต้องอดทนแต่ไม่เคยตั้งคำถามเพราะคิดอย่างเดียวว่า เกิดมาเป็นผู้หญิงก็ต้องทำหน้าที่ บางคนตั้งคำถามและไม่ยอมเดินตามเส้นทางที่ถูกขีดเขียนนั้นแต่กลับถูกสังคมมองว่าผิดปกติ สะท้อนให้เห็นว่าความสมบูรณ์ของครอบครัว หรือครอบครัวที่ปรารถนาของสังคม เป็นความสำเร็จของชีวิตหรือหลุมพรางที่ล่อหลอกให้ผู้หญิงตกลงไปอย่างดั้นไม่หลุด เพื่อทำหน้าที่รับใช้ภายใต้การครอบงำของความเป็นชายในทุกพื้นที่

ลูกเป็นหลัก เพื่อชดเชยสิ่งที่ขาดหาย

ผู้หญิงถูกทำให้เชื่อว่าตนเป็นเพศที่อ่อนแอและเคียงสาต่อโลกภายนอก เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ชายที่ร่างกายถูกสร้างให้แข็งแกร่งกว่าผู้หญิง และเป็นผู้ใช้ชีวิตอยู่ภายนอกบ้านมากกว่า จึงเจนจัดและรู้เท่าทันมากกว่า ผู้หญิงจึงต้องการการปกป้องดูแลจากผู้ชาย ความเป็น

ชายจึงถูกวางไว้ในตำแหน่งแห่งที่เป็นเสาหลัก ดูแล ปกครอง เพศที่อ่อนแอกว่า ด้อยกว่า ทั้งสถานะทางสังคมและทางเศรษฐกิจ ดังนั้นเป็นเรื่องปกติที่ผู้หญิงจึงต้องการการมีครอบครัว การมีสามีเป็นที่พึ่งพิงและมีลูกเพื่อสืบสายสกุล เป็นหนทางสู่ความสมบูรณ์ของครอบครัว

“พ่อหนูไม่ยอมให้หนูกอด แต่หนูอยากกอด เพราะหนูไม่เคยได้รับความรักจากพ่อแม่ หนูโหยหา ความรักที่ดีที่สุดคือการกอด ทุกวันนี้หนูจะกอดลูกเสมอไม่ว่าเขาจะทำผิดทำถูก หรือเรียนหนังสือจะได้น้อยมาก หนูจะชมเสมอ ลูกเก่งที่สุด ลูกดีที่สุด หนูจะเฝ้ายอมให้เขารู้สึกมีพลังในความกล้าในความมั่นใจ เพราะหนูไม่ได้พลังการเติมเต็มตรงนั้น เหมือนหนูไปฟรีเซนต์หน้าห้องชั้นเรียน หนูก็สิ้นไปหมดเลย กลัว”

สิริฉัตร เล่าว่าเธอมีปมด้อยเพราะไม่มีพ่ออยู่ใกล้ชิด อยากกอดพ่อแต่ไม่เคยได้รับความอบอุ่นแบบนี้จากพ่อ อิจฉาคนอื่นที่ได้กอดพ่อ เธอจึงให้ความอบอุ่นแก่ลูกด้วยการกอด เธอบอกว่าการกอดคือการแสดงความรักสำหรับเธอ การที่ไม่มีพ่อแม่คอยสอนให้มีความมั่นใจ ไม่มีใครเสริมสร้างให้กล้า กล้าพูด กล้าแสดงออก เธอจึงปลุกฝังลูกของเธอเองให้มีความกล้าและมีความเชื่อมั่นในตัวเอง ความอยากกล้าปากของชีวิตเธอตั้งแต่เด็ก เธอรู้ว่าเงินทองหายากจากประสบการณ์ที่เธอได้รับมา เธอจึงสอนให้ลูกรู้จักการประหยัดโดยให้ใช้จ่ายในจำนวนเงินที่กำหนดเท่านั้น ถึงแม้ไม่ได้ครอบครัวดังฝันอยากได้คือการแต่งงานมีทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมาย แต่เธอมีลูกที่เป็นครอบครัวเธอจึงตั้งใจทำงานหาเงินเลี้ยงลูก ความเชื่อเรื่องการมีครอบครัวสมบูรณ์จึงดีกรอบให้เธอรู้สึกว่าเป็นคนที่ขาดความสมบูรณ์อย่างที่สังคมต้องการ เธอจึงพยายามทดแทนสิ่งที่เธอขาดนั้นโดยการส่งเสริมให้ลูกมีในสิ่งที่เธอขาดเพื่อเป็นการทดแทน เธอกระตุ้นตัวเองให้มีความพยายามอยากให้ครอบครัวสมบูรณ์ ทั้งที่ครอบครัวสมบูรณ์นั้นเป็นเพียงภาพมายาที่เธอคิดว่าเธอก้าวข้ามแต่ในความเป็นจริงเธอยังตกอยู่ในหลุมพรางโดยดั้นไม่หลุด แต่สิริฉัตรไม่ได้มีครอบครัวสมบูรณ์แบบอย่างที่เราตั้งใจ เธอบอกว่าเธอต้องการเลี้ยงลูกให้ดีที่สุด เธอสอนให้ลูกรู้จักการใช้เงิน รู้เรื่องเพศ การป้องกันเรื่องเพศ ถึงแม้จะเป็นเด็กผู้ชายทั้งสองคนก็ตาม “เดี๋ยวนี้เด็กผู้ชายก็ถูกกลั่นแกล้ง” เธอบอกว่าเธอสอนลูกให้รู้ ถึงแม้คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ตาม และการขาดโอกาสในการเรียนรู้และความรัก เธอจึงพยายามทุ่มเทให้กับลูกๆ ถึงแม้จะต้องเหนื่อยและหนัก เธอฝังใจถึงความรู้สึกต้องการความรักจากพ่อ ซึ่งเธอเชื่อว่าเธอต้องการเพื่อความอบอุ่นใจและความรู้สึกปลอดภัย แต่เธอไม่เคยได้มา เธอจึงโหยหาความรักจากพ่อที่เธอคิดว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเธอ

เพชรสะท้อนให้เห็นว่า ชีวิตของเธอเดินผิดพลาด ท้องก่อนวัยอันควร ที่สังคมตราหน้าว่าชิงสุกก่อนห่าม เธอหมดโอกาสที่จะไปเรียนต่อ เพราะเธออายุเพื่อนๆ ที่เธอท้องกับเพื่อนรุ่นพี่โรงเรียนเดียวกัน เธอบอกว่าหนูไม่รู้การป้องกัน หนูยังเด็ก ไม่มีใครบอก แต่พ่อกับแม่ของเธอให้เธอเก็บลูกไว้ และเป็นความต้องการของเธอด้วย ถึงแม้เธอต้องทำงานเลี้ยงลูกด้วยตัวเธอเองตั้งแต่อายุเพียง 15 ปี แฟนของเธอและญาติของเขาปฏิเสธที่จะรับผิดชอบ ปัจจุบันเพชรอายุ 37 ปี เธอยังทำงานรับจ้าง มีรายได้เพื่อให้ลูกได้เรียนหนังสือ “หนูทำงานทั้งกลางวันกลางคืน ยืนโบกไฟให้รถก่อสร้างทางตอนกลางคืน กลางวันรับตัดกิ่งไม้ ทำความสะอาด หนูทำได้หมด เพื่อลูก” ความทุ่มเทที่เธอภาคภูมิใจ เธอบอกว่าเธอขาดโอกาสในการเรียนหนังสือแต่เธอให้ลูกชาย วันนี้เธอรับจ้างเป็นแม่บ้านประจำในโรงแรม กลางคืนรับงานพิเศษตามแต่ใครจะจ้างไปไหน รับจ้างเสิร์ฟอาหาร รับจ้างทำความสะอาดตามบ้าน เพื่อเงินที่ให้ลูกเรียน “ลูกหนูเรียนวิศวะนะ จะจบแล้ว ลูกเรียนดี เขาเห็นว่าเราลำบาก เขาเป็นเด็กดี เขาบอกว่าอยากให้หนูเลิกทำงานแม่บ้าน เพราะสุขภาพหนูไม่แข็งแรง ทำงานหนัก ปวดหลัง เขาจะเปิดร้านให้หนูขายขนมถ้าเขาทำงานมีเงินเดือน” เพชรเล่าด้วยแววตาแห่งความรักและภูมิใจในตัวลูกชาย

ในกรณีของหยก เธอเลิกลาภกับสามีตั้งแต่ลูกอายุได้เพียง 3 ขวบเท่านั้น เธอเลี้ยงลูกด้วยอาชีพเป็นช่างเสริมสวย เธอทำงานรับจ้างทำงานตั้งแต่เด็ก เรียนจบเพียงประถมศึกษาที่ 4 ซึ่งเป็นปมด้อยของเธอ เธอเล่าทั้งน้ำตาว่า “แฟนพี่ถูกพี่บอย ๆ ว่า ผู้หญิงไม่มีการศึกษา ทำให้ครอบครัวล้มเหลว” เธอบอกว่าเรื่องนี้อยู่ในใจเธอเสมอมา เธอกับสามีหย่าร้างกัน สามีของเธอไม่ได้รับผิดชอบลูกสาวตามที่สัญญาไว้ แต่เธออาศัยความรู้ความสามารถในการทำงานร้านทำผม ตั้งแต่เป็นเพียงลูกจ้างในร้านจนกระทั่งมีร้านของเธอเอง เธอเล่าด้วยน้ำเสียงของผู้ชนะว่า “ลูกสาวพี่เรียนจบปริญญาตรีและโท ตอนนี้ทำงานอยู่ต่างประเทศ ส่งเงินมาให้พี่ใช้ได้แล้ว” เธอยอมทำงานหนักและกั๊ยืมเงินมาเพื่อลูกเรียน เธอบอกลูกเสมอว่าให้ตั้งใจเรียนไม่ต้องห่วงเรื่องค่าเล่าเรียน แม่หามาให้ลูกได้ ลูกมีหน้าที่อย่างเดียวคือเรียนให้สำเร็จ มีขอเพียงเท่านี้

การขดเชยของผู้หญิงทั้งสามคนที่ม่ประสบการณ์ที่แตกต่างกันแต่สิ่งที่ผู้หญิงทั้งสามคนนี้มีคือความปรารถนาที่จะให้ลูกได้เรียนหนังสือ และเป็นสิ่งที่พวกเขารู้ว่าจะเป็นสิ่งเดียวที่จะยกสถานะทางสังคมให้กับลูกซึ่งเป็นแก้วตาดวงใจได้ ความเป็นแม่ที่ให้ลูกเป็นหลักและพยายามทำงานเพื่อลูก การให้ลูกได้เรียนเพื่อชดเชยการไม่ได้เรียน การให้สอนลูกได้มีความกล้าแสดงออก เพราะตนเองขาดความมั่นใจเพราะไม่มีใครสอน การสอนให้ลูกได้รู้จักค่าของเงินเพราะตนเองเคยยากไร้มาก่อน การให้ลูกได้มีเพื่อชดเชยในสิ่งที่ขาด จึงเป็นอีกส่วนหนึ่งที่เรียกได้ว่าความสำเร็จในชีวิตครอบครัวที่ผู้หญิงเชื่อว่าเธอได้ชดเชยเพื่อความสมบูรณ์

วິถิยัณชีพหองผู้หญิงบนระเบียบทางเพศภาวะ (Gendered Professionalization)

ความเชื่อของคนในสังคม และการให้คุณค่าของการทำงานของผู้หญิง ได้สร้างขึ้นตาม บทเพศซึ่งสร้างคุณลักษณะของผู้หญิงโดยถูกความหมายว่าเป็นบุคคลที่เหมาะสมกับการทำงานที่ ต้องใส่ใจ ดูแล เพราะเป็นเพศแม่ ที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี ดังนั้นการสร้างตัวตน (subjectivity) ของ ผู้หญิงผ่านงานที่แสดงออกมาในรูปของการเลือกอาชีพงาน หรือการสร้างโอกาสในการเข้าทำงาน นั้น จึงขึ้นอยู่กับความเป็นธรรมชาติหรือบริบทของงานเป็นตัวตั้ง ผู้หญิงถูกสร้างให้เป็นผู้ดูแล อนุบาลผู้อื่น ดังนั้นอาชีพที่เหมาะสมกับผู้หญิงที่เป็นที่รับรู้และเข้าใจในสังคมคืออาชีพที่มีความเป็น เพศภาวะที่ชัดเจน เช่น พยาบาล ช่างเสริมสวย แม่บ้าน เป็นต้น งานที่สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่ม เพื่อการวิเคราะห์หรือออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้ เจ็ดกลุ่มงานดังนี้ คือ หนึ่ง งานในกลุ่มบริการ ด้านสุขภาพ สถานพยาบาล คนเจ็บป่วย ผู้สูงอายุ และเด็ก สองคืองานในกลุ่มบริการ สถานบันเทิง สถานที่ ท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านค้า ร้านดื่มสุรา สามคืองานในกลุ่มบริการ ด้านความสวยความงาม สี่ คืองานในกลุ่มบริการ ด้านงานการทำความสะอาด ดูแลสถานที่ ห้าคืองานในกลุ่มธุรกิจการค้า เสื้อผ้า เครื่องประดับ หกคืองานในกลุ่มด้านงานขาย ส่งเสริมการขาย และสุดท้ายคือ งานในกลุ่ม ในสำนักงาน เสมียน เลขานุการ สามารถอธิบายได้ดังนี้

งานในกลุ่มบริการ ด้านสุขภาพ สถานพยาบาล บุคคลเจ็บป่วย ผู้สูงอายุ และ เด็ก: จิตวิญญาณของผู้เสียสละเพื่อดูแลชีวิต

งานที่เกี่ยวข้องกับด้านพยาบาล ถูกสร้างให้เป็นงานของผู้หญิงที่เชื่อว่ามีลักษณะเป็นผู้ ที่โอบอ้อมอารี ดูแล เอาใจใส่ สะอาดสะอาดที่ต่างจากอาชีพบริการอื่น ๆ ปกติทั่วไป เพราะมี ความรู้ความชำนาญในเรื่องการดูแลพยาบาลดีกว่า กล่าวคือสังคมสมัยใหม่อาศัยการแบ่งงานกัน ทำ (Division of Labor) อันเป็นหลักการที่ว่าการทำงานเฉพาะด้านที่ตนถนัดทำให้งานเกิด ประสิทธิภาพ เป็นการสร้างความแยกย่อยของการผลักดันให้หญิงทำงานหนักนี้เป็นกระบวนการ ต้อนผู้หญิงให้สู่งานที่ไม่ใช่พื้นที่ชาย ด้วยการผนวกเพศ ทักษะ ความรู้ ความชำนาญ ความ เชี่ยวชาญ ให้เข้าด้วยกัน โดยการใช้ระบบงานแบบแบ่งงานกันทำ ซึ่งเป็นหลักการที่มุ่งตอกย้ำไปที่ หนึ่งคือเพศหญิงซึ่งเป็นเพศที่อดทน ละเอียด รอบคอบ มีความเมตตา ปราณี ชอบช่วยเหลือผู้อื่น สองคือทักษะความรู้ที่ต้องสูงระดับเป็นวิชาชีพ อันเป็นกระบวนการสร้างคุณค่าให้กับงานพยาบาล หรือผู้ดูแลผู้ป่วย คนแก่หรือเด็ก ให้มีความเป็นวิชาชีพพระดับสูง หมายความว่าอาชีพนี้ หากไม่ได้ ศึกษาจากหลักสูตรระดับสูงแล้วจะทำงานนี้ไม่ได้ (Maria & Amber, 2017) เริ่มต้นตั้งแต่การรับเข้า สู่หลักสูตรการศึกษา จะมีกระบวนการคัดเลือกผู้ที่มีความเป็นหญิง ด้วยคุณลักษณะทางจิตใจและ ร่างกาย การเรียนการสอนมีความเข้มข้นทั้งปฏิบัติและวิชาการ ฝึกให้รู้ตัวให้มั่นใจก่อนทำงานเชิง อาชีพนี้ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วต้องมีใบประกอบวิชาชีพ และที่สำคัญคือมีองค์กรกำกับ ควบคุม

ความประพฤติ จรรยาบรรณ ในนามของสภาวิชาชีพ และการต่ออายุใบประกอบวิชาชีพ มีระยะเวลากำหนดให้เป็นหน้าที่ของสภาวิชาชีพนี้ด้วย (Parker, 2000; West & Zimmerman, 1987)

งานพยาบาลนอกจากจะใช้ความเป็นวิชาชีพสำหรับผู้ปฏิบัติงานในระดับความรู้และทักษะระดับสูง ซึ่งจะเป็นการศึกษาตามหลักสูตร ระดับปริญญาและยังแบ่งระดับความเชี่ยวชาญจากระดับศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาตรี อันได้แก่ระดับผู้ช่วยพยาบาล จะผ่านหลักสูตรระดับประกาศนียบัตร เพราะต้องการบุคคลากรที่เน้นปฏิบัติตามกิจกรรมการดูแลรักษา อันเป็นงานประจำที่ไม่ต้องใช้ทักษะระดับสูง การทำงานระดับนี้จะเหมาะกับหญิงอีกระดับหนึ่งที่มีเศรษฐกิจและฐานะทางสังคมยังไม่พร้อมจะเรียนในระดับปริญญา ซึ่งในลำดับขั้นที่อยู่รองลงไปอีกก็มีงานบริหารและงานดูแล ซึ่งต้องการความรู้และทักษะอีกประเภทหนึ่ง

งานพยาบาลเป็นงานที่ถูกออกแบบให้เป็นงานหญิงโดยเฉพาะ แม้จะมีเพศชายเข้ามาสู่อาชีพนี้อยู่จริง แต่ยังเป็นการตอกย้ำให้ชัดเจนลงไปอีกว่างานพยาบาลต้องเป็นงานหญิงเท่านั้น เพราะหลายหน้าที่ไม่เหมาะสมกับพยาบาลชาย เช่น การเช็ดตัว การดูแลคนไข้สาว เป็นงานที่พยาบาลชายทำไม่สะดวกเท่าพยาบาลหญิง สู้ดทำพยาบาลชายถนัดทำงานในห้องผ่าตัดหรือการดมยา หรือบางรายถึงกับเปลี่ยนอาชีพ งานด้านการพยาบาลจึงเป็นงานที่สร้างหญิงให้เป็นผู้ทำงานหนักมากยิ่งขึ้นไปอีกคือระบบการปฏิบัติงานจะมีการแบ่งงาน การอบรมเฉพาะด้าน การประเมินผลปฏิบัติงาน การสอบต่อใบประกอบวิชาชีพ ระบบการปฏิบัติงานนี้คือการสร้างพยาบาลให้สุดท้ายเป็นผู้เชี่ยวชาญ ชำนาญงาน หัวหน้างานผู้ควบคุม กำกับดูแลงานทั้งหมด ซึ่งงานเหล่านี้คืองานหญิง ในอาชีพพยาบาล ซึ่งเป็นพื้นที่ของการทำงานในวัฒนธรรมสังคมสมัยใหม่ มีการแบ่งงานหรืออาชีพตามเพศ ซึ่งเห็นภาพชัดเจนว่างานหนักๆ อดทน จำเจ เป็นงานของหญิงที่ไม่เปิดพื้นที่ให้ชายเข้ามา อาชีพนี้จึงเหมาะกับเพศหญิง และงานยังสร้างตัวตนให้แก่บุคคลด้วย ดาวิดว่า

“ที่เรียนพยาบาลมาได้เรียนเรื่องการวางตัว มีกฎหมาย จรรยาบรรณ มีการบริการ พยาบาลต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ศาสตร์หนึ่งก็คือเรื่องวิชาการใช้ไหมคะ ศิลปนี้ก็คือเวลาเราติดน้ำเกลือ เวลาเราแทง พอแทงไปแล้วใช้ไหมคะ ถ้าติดสะเปะสะปะมันก็ดูไม่สวย เราก็ต้องทำให้มันดูสะอาด เรียบร้อย แล้วมันก็เลยถ้าเราทำอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ หลายๆ ปีมันทำให้เราเจอคนอื่น พอคนไหนที่ไม่เรียบร้อย เราก็จะไม่คอยชอบละ การเลือกคบคนการดูคนอะไรอย่างเนี่ยคะ อย่างใ้ทำงานเราเนี่ย เราถูกสอนว่าอะไรก็ตามทำให้มันเรียบร้อย แขนงน้ำเกลือเสร็จแล้วมันก็มีขยะอะไรอย่างนี้ใช้ไหมคะ เก็บให้มัน

เป็นที่ เป็นทางมีขยะไว้อันนี้ ขยะนี้ใส่เข็มทะ แยกกัน คือมันทำให้เรา คือมันติดมา มันติด มาเป็นนิสัยส่วนตัว แต่ด้วยความที่แบบนี้ ก็เข้าใจโลกนะคะ คนเราร้อยพ่อพันแม่ มันไม่ เหมือนกัน ฉะนั้นมันอยู่ที่การฝึกนิสัยส่วนตัวด้วย ถ้าเราได้รับการเรียนรู้หรือได้รับการ ปลูกฝังมาอย่างนี้เหมือนเราเรียนคะ อย่างนี้มันทำให้เราใช้นิสัยในการดูคนด้วย ถ้าเขา ทำบ่อย ๆ มันจะติดเอง แต่ถ้าเขาไม่ยอมรับมันยังงี้ก็ไม่ยอมรับ เราก็จะได้เรียนรู้คน ด้วย"

ความเป็นหญิงของดาว สร้างให้เธอเป็นคนที่ต้องมีความมีระเบียบและติดตัวเธอมาจน เป็นนิสัย เธอเชื่อและสมาทานความรู้ว่าการเป็นพยาบาลวิชาชีพนั้นต้องเป็นคนที่มีระเบียบ สะอาด เรียบร้อย และศาสตร์นั้นหมายถึงวิชาการหรือความเป็นชายที่มีสถาบันรองรับในความรู้ นั้น ตอกย้ำให้ดาวเชื่อว่าเป็นองค์ความรู้ที่สร้างเธอในทางวิชาชีพ ส่วนศิลป์นั้นเป็นองค์ประกอบที่ ควรจะมีในปฏิบัติการนั้นให้แสดงภาพออกมาดีซึ่งเปรียบกับความเป็นหญิง และเมื่อความเป็นชาย ที่ให้กับความเป็นศาสตร์ และความเป็นหญิงที่ต้องอยู่กับศิลป์ จึงมีความเป็นหลักและเป็นรองให้ เห็นในงานที่เรียนกว่าศักยภาพของเธอเอง การสมาทานความรู้ดังกล่าวจึงทำให้เธอทำเช่นนั้นอยู่ บ่อย ๆ จนเธอเรียกว่าเป็นนิสัยส่วนตัวที่ครอบเธอไว้ทั้งในที่ทำงานทางวิชาชีพและในชีวิตประจำวัน ของเธอ ดาวเล่าว่าปัญหาอุปสรรคของการเปิดพื้นที่ให้ผู้ชายเข้ามาทำงานในอาชีพพยาบาลนี้ คือ ข้อจำกัดของความเป็นเพศที่สังคมเชื่อว่าการถูกเนื้อต้องตัว และการเปิดเผยร่างกายที่อยู่ใต้ร่มผ้า นั้น ควรจะพึงกระทำได้ในระหว่างเพศเดียวกันเท่านั้น จึงจะเห็นได้ว่างานในอาชีพพยาบาลได้ถูก วางไว้ให้เหมาะสมกับความเป็นหญิง และเป็นพื้นที่ของผู้หญิงเท่านั้น การเข้ามาของเพศที่แตกต่าง จึงเป็นเพียงตัวเสริม แต่ไม่ใช่ตัวหลัก เป็นการตอกย้ำให้ผู้หญิงและสังคมให้เชื่อว่างานพยาบาลนั้น เหมาะสมกับผู้หญิงเท่านั้น

งานในกลุ่มบริการ สถานบันเทิง สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านผับบาร์ ร้าน ดื่มสุรา: เสน่ห์ในเรือนร่างของผู้หญิง

งานด้านบริการ บันเทิงและการท่องเที่ยว ร้านผับบาร์ เหล่านี้ล้วน เป็นพื้นที่งานใน วัฒนธรรมสังคมนิยมใหม่ที่มีอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เพราะมองว่าเพศหญิงเป็นเพียงวัตถุและ เป็นวัตถุทางเพศที่สามารถซื้อขายกันได้ ผ่านธุรกิจแบบทุนนิยมมีตลาดการซื้อขายผ่านการจัดการ ในรูปแบบการบริการ (Service) โดยผู้ให้บริการเป็นเพศหญิง โดยเฉพาะวัยรุ่นสาว รูปแบบการบริการนั้น เป็นไปตามความต้องการของเพศชาย ซึ่งมีอำนาจซื้อผ่านกระบวนการจัดการเชิงธุรกิจ เช่น การ ท่องเที่ยวจะมีหญิงนำเที่ยว หรือเป็นเพื่อนท่องเที่ยว หรือธุรกิจร้านอาหาร บันเทิง รูปแบบต่าง ๆ ล้วนต้องการผู้หญิงเพื่อทำหน้าที่ให้การดูแล การบริการ ซึ่งนี่คือสถานที่งานของหญิง (Women work place) ที่เปิดทางให้หญิงเรียนไม่สูงหรือหลุดลอดด้วยวัฒนธรรมบริโภคนิยม ไม่มีโอกาสรับ

การศึกษา ในระดับสูงตามตลาดแรงงานต้องการและให้เงินเดือนสูงๆ แต่หญิงเหล่านี้ทำงานนี้เพื่อรายได้มาเลี้ยงครอบครัวและตนเองจนติดกับดัก หากไม่ทำชีวิตอยู่ไม่ได้ ผู้หญิงที่ทำงานแบบนี้ถูกเอาเปรียบทางเพศ ถูกผู้ชายลวนลามก็ต้องอดทน นี่คือการยากลำบากที่สะท้อนความไม่เท่าเทียมกันทางเพศผ่านธุรกิจดังกล่าว จึงเป็นเรื่องของผู้หญิงที่ต้องมีคุณลักษณะความเป็นหญิง นอกจากเรื่องเพศภาวะแล้ว คุณลักษณะเรื่อง วัย รูปร่างหน้าตา และบุคลิกของความเป็นหญิง ได้กลายเป็นสินค้า เป็นวัตถุดิบทางเพศที่ระบบธุรกิจเป็นกลไกสร้างประโยชน์แก่เพศชายในสังคม

อาชีพนี้ในบางครั้งยังเป็นพื้นที่ผลักดันให้หญิงตกอยู่ภายใต้การเอาเปรียบหรือความไม่เท่าเทียมทางเพศจากชายที่ไม่ใช่ผู้ซื้อบริการหรือที่เรียกว่าเป็นลูกค้า แต่เป็นเพื่อนร่วมงานที่เป็นชาย ทำงานด้วยกัน เกิดรักใคร่ชอบพอบ้าง มีลูกด้วยกันเพราะหญิงมองว่าชายในที่ทำงานให้การปกป้องจากการถูกลวนลามได้ งานมีความมั่นคงเพราะมีคนช่วยเหลือ ชีวิตที่ผ่านมาขาดบุคคลใกล้ชิดไว้ใจ จึงเป็นที่มาของความสัมพันธ์ทางเพศ แต่ระบบความสัมพันธ์ระหว่างเพศในพื้นที่ทำงานแบบนี้ มักไม่ยั่งยืน ผู้ชายมีโอกาสพบหญิงอื่น เล่นการพนัน ตลอดจนสัมพันธ์กับยาเสพติด สุดท้าย เลิกงาน หย่าร้างกัน และฝ่ายหญิงต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูลูกแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งอำนาจความชอบธรรมที่เหนือกว่าในที่ทำงาน ระหว่างชายและหญิงนั้น ฝ่ายชายอาศัยความเหนือกว่านี้ กดขี่เพศหญิงในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการปกป้อง เพื่อความปลอดภัย ที่สร้างให้ผู้หญิงเชื่อว่า เธอควรมีผู้ชายคุ้มครอง เพื่อความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน ที่มีความเสี่ยง

การทำงานกลางคืนของมณี ที่เธอเล่าว่าเธอต้องทำงานทั้งกลางวันและกลางคืนเพื่อเลี้ยงลูกและส่งเงินให้แม่ กลางตอนกลางคืนเป็นงานในร้านผับ บาร์คาราโอเกะ เธอบอกว่าถึงจะเป็นงานหนักและต้องอดทนแต่ต้องทำเพื่อรายได้ที่ได้มา เมื่อเปรียบเทียบกับการทำงานที่ต้องทำงานหนักและต้องทำงานที่นอกเหนือจากงานในหน้าที่ ก็คืองานที่ต้องทำด้วยน้ำใจ เพื่อรักษางานไว้ให้นานเพื่อให้นายจ้างถูกใจและให้เธอทำงานนี้ไปนาน ๆ ไม่เลิกจ้าง เธอจึงถูกเอาเปรียบเมื่อแลกกับค่าแรงงานที่เธอได้รับ มณีเล่าว่านอกเหนือจากงานเสิร์ฟแล้ว ในช่วงกลางดึก เธอต้องทำงานเข้าไปทำงานดูแลลูกค้าให้บาร์ด้วยเช่นกัน ซึ่งการบริการลักษณะนี้จะได้อาหาร “ดริงค์” หรือเงินพิเศษจากจำนวนเครื่องดื่มที่ลูกค้าสั่ง อย่างไรก็ตามการทำงานในบาร์ไม่มีสวัสดิการและระบบประกันสังคมเข้ามาช่วยเหลือ หากเธอต้องเจ็บไข้ได้ป่วยจากสถานที่ทำงานนั้น เธอต้องออกเงินรักษาเอง นอกจากนี้สถานที่ทำงานของเธอก็เป็นพื้นที่ของความเสี่ยงโรคภัยไข้เจ็บและอันตรายจากการพบปะคนที่หลากหลาย คนที่ติดเหล้าเมายา แม้กระทั่งผู้หญิงที่ทำงานด้วยกันเองที่มีภาวะเสี่ยงจากหลาย ๆ โรค เช่น โรคติดต่อ โรคผิวหนัง และโรคหัดต่าง ๆ รวมทั้งสภาวะแวดล้อมของ

การทำงานในช่วงเวลากลางคืนที่มีเสียงดัง คับแคบ และมีแสงไฟสลัว เธอต้องอดทนฟังเสียงที่ดัง และการทำงานที่ยาวนานกว่าจะถึงเวลากลับบ้าน งานลักษณะนี้จึงต้องใช้ความอดทนสูงมาก

ในกรณีพนักงานเสิร์ฟหญิง ซึ่งให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยว่า ในช่วงแรกของการทำงาน เธอทำหน้าที่เป็นพนักงานเสิร์ฟอาหารและเสิร์ฟเครื่องดื่มในร้านอาหาร ซึ่งมีรายได้น้อยไม่เพียงพอกับการส่งเงินกลับไปทางบ้าน ทำให้เธอตัดสินใจทำงานสองกะและมีเวลาพักผ่อนน้อยมากในแต่ละวัน เนื่องจากกว่าร้านจะปิดก็หลังเที่ยงคืนและกว่าจะได้กลับบ้านเพราะต้องช่วยทำความสะอาดร้านเพื่อให้นายจ้างเห็นใจจะได้จ้างเธอไว้ให้นาน ๆ กลับบ้านไปก็เหนื่อยมาก หัวถึงหมอนเธอก็หลับสนิท ไม่มีเวลาดูแลตัวเองและแม้กระทั่งทำความสะอาดห้องพักที่เธออาศัยอยู่ ทำอย่างนี้ทุกวันเพราะเธอต้องส่งเงินกลับบ้านให้แม่ที่อยู่บ้านได้อยู่ได้กิน และที่สำคัญคือแม่เลี้ยงลูกสาวให้เธอ เพราะเธอต้องเป็นผู้ที่หารายได้เลี้ยงดูครอบครัว จึงตั้งใจทิ้งลูกไว้ให้แม่ ที่เธอเห็นว่าไว้ใจได้มากที่สุดในชีวิตเธอ ให้ดูแลแก้วตาดวงใจของเธอ เธอเล่าด้วยความรู้สึกเศร้าใจว่า

“คิดถึงลูกใจจะขาดแต่เพื่ออนาคตของเขา เราถึงต้องทำ แม่ก็แก่เฒ่าแล้วต้องมาเลี้ยงลูกให้หนู แต่ชีวิตเลือกไปไม่ได้ ดีกว่าทิ้งให้พ่อเด็กที่ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่ทำการงานใดๆ ต้องมีดูแลลูก และผู้ชายไม่มีความรับผิดชอบไม่เหมือนเราผู้เป็นแม่ เขาปฏิเสธไม่เอาลูกตั้งแต่วันที่เรารักกัน หลายปีแล้ว”

งานของผู้หญิงในกลุ่มนี้ สร้างให้ผู้หญิงรู้สึกถึงความปลอดภัยที่เธอต้องเสี่ยงกับอันตราย ที่ความรู้สึกสร้างให้เธอรับรู้ว่าจะคมกลางคืนเต็มไปด้วยอันตราย แต่เพราะความยากไร้ต้องการมีรายได้เพื่อดูแลตนเองและครอบครัว จึงทำให้พวกเธอต้องอดทน อดกลั้น และยอมเสี่ยง

งานในกลุ่มบริการ ด้านความสวยความงาม: หญิงผู้สร้างความงาม

งานด้านความสวยความงามเป็นพื้นที่ทำงานของหญิง เกิดจากความสวยงามของผู้หญิงเป็นลักษณะทางเพศที่โลกทุนนิยม ถูกอุดมการณ์ขายเป็นใหญ่ทำให้กลายเป็นกลไกโดยจัดการให้เป็นกิจกรรมธุรกิจบริการเสริมสวย ให้หญิงสวยตามแบบหรือตามความต้องการของผู้ชาย งานเสริมสวยสร้างภาพความจำเป็นว่าผู้หญิงเหมาะที่จะทำงานนี้ เพราะมีจินตนาการทักษะความรู้ ความสามารถจัดการให้หญิงด้วยตนเอง สวยตามแบบฉบับหรือในลักษณะในแบบที่ขายนิยมได้

อาชีพนี้ไม่ใช่หญิงคนใดก็ทำได้ ซึ่งงานยังมีความหลากหลาย ละเอียดถ้อยในงาน มีความยากและง่ายที่แตกต่างกันในงานด้านการเสริมสวย ซึ่งต้องอาศัยทักษะที่บางคนต้องฝึกฝนโดยการเป็นผู้ช่วยช่างเสริมสวยก่อนเป็นเวลานานหลายปีแล้วถึงจะได้ไปเรียนต่อในสถาบันในด้าน

นี้ เพื่อให้ได้ใบอนุญาตในการประกอบอาชีพ หัวใจสำคัญในงานคือการบริการลูกค้า ซึ่งเป็นคนสำคัญเพราะต้องทำตัวต่อตัว เหมือนแพทย์รักษาคนไข้แต่แพทย์กับคนไข้ไม่มีทางเลือกหรืออำนาจต่อรอง ส่วนงานเสริมสายนั้นหากบริการลูกค้าไม่ดี ลูกค้าก็จะไม่มารับบริการ ด้วยลักษณะงานดังกล่าว งานที่เป็นพื้นที่หญิงนี้ และถูกวางตำแหน่งแห่งที่ไว้ให้กับความเป็นหญิงมากกว่าความเป็นชาย ผู้ที่จะทำอาชีพนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีความเป็นหญิง เพราะต้องอดทน มีความละเอียด และที่สำคัญเป็นงานปลอดภัย ไม่ต้องลงทุนสูง สถานที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตเมือง เป็นธุรกิจที่มีรายได้พอสมควรและมีอิสระ

การเริ่มเข้าสู่อาชีพนี้ เด็กหญิงหรือหญิงวัยรุ่นมักเชื่อว่าตนรักสวยรักงาม ตามคุณสมบัติที่ถูกสร้างของผู้หญิง จึงเกิดความต้องการโดยเข้าไปเรียนรู้เป็นลูกมือ การเรียนเสริมสวยต้องเรียนผ่านการปฏิบัติ ผีกัดจากเจ้าของธุรกิจหรือหากมีทุนก็เข้าไปเรียนโรงเรียนเสริมสวย ซึ่งมีชื่อเสียงที่เปิดสอน ผู้ผ่านการฝึกหรือหลักสูตรของโรงเรียนก็สามารถเข้าทำงานในร้านเสริมสวยได้ ความเป็นหญิงของอาชีพนี้ ซึ่งเป็นอาชีพของเพศหญิงนั้น ต้องเป็นหญิงที่เป็นช่างเสริมสวยที่มีฝีมือ มีความทันสมัยตามแฟชั่น ร้านต้องสะอาดสะอ้าน เป็นสถานที่รับผู้มารับบริการอย่างอบอุ่น สะดวกสบาย มีการจัดการลำดับลูกค้าอย่างชัดเจนเป็นระบบ

ความก้าวหน้าของธุรกิจเสริมสวย นอกจากความสามารถในการบริหารงานด้านต่าง ๆ ไม่ว่าลูกค้า เพื่อนร่วมงาน อุปกรณ์ความรู้เรื่องแฟชั่นทันสมัยตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ความสะอาดปลอดภัยและเป็นที่ยอมรับของลูกค้าแล้ว หญิงช่างเสริมสวย มีความอดทนต่อความเหนื่อยล้าเป็นอย่างดี เพราะต้องยืนทำงานหลายวันละหลายชั่วโมง ต้องทนกับความผิดพลาด และลูกค้าตำหนิ ต้องอดทนต่อกลิ่นน้ำยา กลิ่นสารเคมี และอันตรายกับร่างกาย เพราะสิ่งจำเป็นสำหรับการเสริมสวย ปรับ เปลี่ยน บำรุง เส้นผม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าตัวตนของช่างเสริมสวยนั้น เป็นหญิงที่ภาพภายนอกเก่ง ชำนาญแต่แท้ที่จริงแล้ว ต้องอดทนกับความยากลำบาก

ผู้หญิงถูกทำให้เชื่อว่าต้องคู่กับความสวยความงาม ดังนั้นจะเห็นได้ว่างานที่เป็นโอกาสสำหรับผู้หญิงและหางานได้ง่ายคืองานด้านบริการความสวยความงาม “ผู้หญิงอย่าหยุดสวย” จึงเป็นคำเชื้อเชิญให้เกิดการใช้บริการที่เห็นได้ชัด มณีเล่าว่าเธอต้องใช้จ่ายเงินไปเช่าร้านจำนวน 200,000 บาท เพราะเธอต้องการเป็นเจ้าของร้านเอง แต่รายได้ของเธอทำผมของเธอจะเฉลี่ยอยู่ที่ 50 -100 บาท ต่อลูกค้าหนึ่งคน ประกอบกับรายจ่ายหลักในบ้านของเธอคือ เงินที่ต้องส่งให้แม่กับพ่อที่บ้านเกิด ในแต่ละเดือน เธอต้องส่งเงินค่าเลี้ยงดูเพื่อตอบแทนบุญคุณของแม่กับพ่อ ถึงแม้ว่าตนเองต้องจะไม่มีเงิน แต่เธอก็ยอมลำบากเพื่อให้พ่อแม่ได้มีกินมีอยู่ และเธอต้องดูแลแม่ไม่สบาย ทำให้เธอต้องอดทนเก็บเงินเป็นเวลาสิบปี ถึงได้เงินจำนวนนั้นมา รายได้มาจากสถานที่ทำงาน การ

ทำงานที่ผู้หญิงต้องก้าวข้ามเข้ามายังพื้นที่ที่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นพื้นที่ของผู้ชาย ซึ่งหมายถึงพื้นที่ทำงานนอกบ้าน สังคมมองภาพพื้นที่สาธารณะว่าเป็นของผู้ชาย ซึ่งสังคมยังอนุญาตให้ผู้หญิงได้มีโอกาสได้ก้าวข้ามเข้ามามีโอกาสได้ทำงานเนื่องจากความลำบากทางเศรษฐกิจที่จำต้องพึ่งพาทั้งผู้ชายและผู้หญิงให้ออกจากบ้านไปทำงาน ถึงแม้งานของผู้หญิงจะถูกกำหนดความเหมาะสมกับความเป็นผู้หญิงนั้น มีเพียงบางประเภทและรายได้ไม่มากเมื่อเปรียบเทียบกับค่าตอบแทนของผู้ชายที่ทำงานในที่ทำงานสำนักงาน โดยอ้างถึงงานว่าเป็นงานที่ใช้สมองดังที่กล่าวมาแล้วนั้น มีหน้างานของผู้หญิงยังอยู่ในสภาพที่แยะและถูกเอาเปรียบ งานขายบริการที่ถูกมองด้อยค่า เป็นงานที่ทำได้ในวุฒิการศึกษาที่มดึมี เธอบอกว่าต้องเป็นงานประเภทร้านอาหาร บาร์ งานคาราโอเกะในตอนกลางคืน ส่วนกลางวันก็ไปเป็นลูกมือในร้านเสริมสวยหรือแม่บ้านรับทำความสะอาด ซึ่งหางานได้ง่ายเพราะว่าเธอหน้าตาที่ไม่ซีริขั้เหร่ หน้าตาเธอจึงเป็นใบประกาศนียบัตรในการผ่านการคัดเลือกเข้าทำงาน ทั้ง ๆ ที่เธอรู้ว่างานบริการผู้อื่นนั้นจำต้องอาศัยความอดทนสูง ทั้งที่บางครั้งเธอต้องฝืนต้องจำยอม เธอได้แต่นั่งร้องไห้ เธออธิบายชีวิตคนอื่นที่พร้อมกว่าเธอ เธอต้องทนทำเพราะลูกต้องมีเงินไปจ่ายค่าเทอม น้องชายก็ต้องเรียนหนังสือ เพราะเธอหวังพึ่งพาให้มาดูแลพ่อแม่ต่อจากเธอ เมื่อน้องชายเรียนจบแล้ว แต่น้องชายได้ขับมอเตอร์ไซด์ที่เธอซื้อให้เพื่อไปเรียนหนังสือประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตตอนกลับบ้านหลังจากเลิกเรียน เธอเสียใจมากและทุกวันนี้ยังร้องไห้เมื่อนึกถึงเธอเล่าพร้อมน้ำตา เธอต้องทนทำงานเพื่อเงิน เธอตั้งคำถาม “พี่จะทนไหวมั๊ยถ้าต้องโดยลงนามทั้งคำพูดและการกระทำของผู้ชายที่มาเที่ยว หนูมาทำงานและต้องยอม ต้องทนอยู่กับคนที่น่ารังเกียจ เพราะหนูต้องเลี้ยงลูก เลี้ยงแม่นะพี่” มณีพลัดพลั้งเพราะอ่อนประสบการณ์เธอจึงเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ฐานะทางบ้านยากจนจึงทำให้เธอได้มีโอกาสเรียนน้อย

งานในกลุ่มบริการ ด้านงานทำความสะอาด ดูแลสถานที่: งานหญิงคือแม่บ้าน

ในโลกทุนนิยมสมัยใหม่สร้างพลังการบริโภคให้มีการซื้อสินค้าและบริการอย่างมาก ดังนั้นการหารายได้เพื่อซื้อสินค้าและบริการดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่ต้องมีตามมาของระบบทุนนิยม รายได้ทางหนึ่งของบุคคลเพศหญิงที่มีโอกาสทางสังคมน้อย คือการมีงานที่ใช้แรงงานแบบที่แรงงานชายไม่ทำเพราะรายได้ไม่มากนัก โดยอ้างว่างานแบบนี้คืองานแม่บ้าน เป็นงานที่มีเพศคืองานเพศหญิง ซึ่งหญิงส่วนใหญ่ก็ทำอยู่แล้วในครัวเรือน มีความถนัด ความเชี่ยวชาญหรือรู้งานดีอยู่แล้ว ความแยบยลที่ทำให้งานนี้เป็นงานหญิงแม้ไม่อยู่ในครัวเรือนคือระบบการจัดการสมัยใหม่ที่มีการคัดเลือก มีเงินเดือนประจำ ผลประโยชน์ตอบแทน และความก้าวหน้าในหน้าที่ ระบบการจัดการนี้ออกแบบหน้าที่ของบุคลากร โดยยึดผลงานของการทำงานหญิงแบบงานในครัวเรือน จากการประเมินผลงานและการให้ผลตอบแทนทั้งตัวเงินและขวัญกำลังใจ อย่างไรก็ตามความไม่เท่า

เทียมระหว่างเพศไม่เพียงแต่ทำให้งานแม่บ้านเป็นงานที่เป็นพื้นที่ของหญิงเท่านั้น แต่ยังปรากฏให้เห็นความไม่เท่าเทียมจากงานดังกล่าวโดยลักษณะงานบางประเภทในพื้นที่หญิง ต้องการเพศชายให้ทำงานที่เพศหญิงทำไม่ได้ เพราะหนักต้องใช้แรงมาก เช่น การขนสัมภาระที่ต้องใช้แรงงาน หุดลากถังขยะไปพื้นที่ทำลายหรือจัดเก็บ หรืองานดูแลเครื่องจักร เครื่องยนต์ อันเป็นอุปกรณ์เครื่องมือทำความสะอาด เป็นต้น ซึ่งต้องใช้แรงงานชายและมีค่าตอบแทนที่สูงกว่าหญิง จากสถิติการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ.2563 ในไตรมาสแรกแสดงให้เห็นจำนวนตัวเลขที่เพศชายมีค่าจ้างเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิง เช่น อุตสาหกรรมเกี่ยวกับที่พักแรมและบริการด้านอาหาร กิจกรรมการบริหารและการบริการสนับสนุน และกิจกรรมบริการด้านอื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแล้วพบว่าเพศชายได้ค่าจ้าง 11,452.67 แต่เพศหญิงนั้นเพียง 10,910 เป็นต้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563)

จากความเชื่อที่ว่าชายมีแรงหรือกำลังมากกว่า นับเป็นการกำหนดจากอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ที่อิงกับธรรมชาติหรือสรีระ รูปร่างของชาย ผนอกรวมกับเพศหญิงที่มีคุณลักษณะอ่อนแอ อ่อนหวาน มีความเป็นระเบียบ รักสวยรักงาม ชอบความสะดวกเป็นจุดอ้างอิงให้งานแม่บ้าน งานทำความสะอาด คนดูแลสถานที่ที่เป็นงานหญิงหรือสร้างพื้นที่งานหญิง อันเป็นรูปแบบการทำงานของเพศ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการทำงาน เพราะถูกกำหนดรูปแบบของงานว่าหญิงที่ไม่มีทางเลือกไปทำงานอย่างอื่นต้องหันมาทำงานแม่บ้าน ทำความสะอาดและดูแลสถานที่

งานทำความสะอาดของแม่บ้าน งานดูแลสวน และงานอำนวยความสะดวกในสถานที่ต่าง ๆ นั้น เป็นงานที่ผู้หญิงเข้าถึงได้ง่ายกว่างานประเภทอื่น ๆ เนื่องจากผู้หญิงส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำงานประเภทนี้ จะเป็นกลุ่มที่ต่อยการศึกษา ฐานะไม่สูงมากนัก จึงถูกจัดวางตำแหน่งหน้าที่ให้เป็นผู้เสริม หรือสนับสนุนและเป็นการชั่วคราวมากกว่าความจริงจังมั่นคงเหมือนงานในสำนักงานที่มีสวัสดิการมั่นคง ที่เป็นกำหนดให้เป็นตำแหน่งแห่งที่ของผู้ชาย รายได้ของผู้ทำงานเสริม จึงเป็นรายได้ที่ไม่เป็นกอบเป็นกำ ได้มาทีละเล็กละน้อย แต่ต้องรับหน้าที่หลักของครอบครัว โพลินเล่าว่าเธอลำบากและต้องทำงานตั้งแต่เด็ก “เมื่อก่อนตอนเด็กต้องทำงาน ไม่งั้นไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะแม่มีลูกหลายคน ตอนหัวค่ำต้องไปรับจ้างตักน้ำให้คนอาบ หลังจากนั้นก็ไปเป็นลูกมือให้แม่ค้า หั่นผักเพื่อเขาจะได้นำไปขายตลาด เสาร์อาทิตย์ไม่ได้ไปเล่นเหมือนกับเพื่อนๆ เลย ต้องไปรับจ้างล้างผักทุกวัน ผักมาส่งเป็นรถบรรทุก ล้างเสร็จก็เอามาสะเด็ดน้ำ แล้วเอายัดใส่โถง ตอนนั้นอยู่ ป.5 ป.6 อยู่เลย” ดังนั้นจึงทำให้การทำงานด้านบริการจึงเป็นอาชีพที่เข้าถึงง่ายสำหรับเธอ และเธอทำงานแม่บ้านประมาณ 40 ปีแล้วแต่ในขณะเดียวกันเธอก็มีอาชีพเสริม เช่น ทำอาหารขายตามงานมหรสพต่าง ๆ ขายของเล็กน้อย เพื่อหาเงินเก็บเพื่อเลี้ยงลูก การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวทำให้เธอต้อง

มูมานะทำงานและต่อสู้ชีวิต ส่งผลเสียลูกให้มีการศึกษาและเธอสอนลูกเสมอว่าแม่ไม่มีโอกาสได้เรียน โดยเธอย้ำกับลูกว่า “แม่ทำเพื่อลูกได้ขอให้ลูกตั้งใจเรียน”

งานในกลุ่มธุรกิจการค้า เสื้อผ้า เครื่องประดับ: ธุรกิจของหญิงเพื่อหญิง

ความสวยงามจากเครื่องประดับและเสื้อผ้าเป็นสินค้าบริโภคที่ขายเป็นเพศกำหนดหรือเลือกบริโภค ตามลัทธิบริโภคนิยม ความสวยงามเป็นวัฒนธรรมที่ปรากฏในหญิง เพราะงานเกี่ยวกับความสวยงามนี้ สอดคล้องกับความเป็นเพศหญิงและเชื่อว่าเป็นเรื่องธรรมชาติที่เข้าใจแพชั่น เป็นเพศที่ถูกกำหนดให้เป็นผู้รักสวยรักงามก็ว่าได้ ดังนั้น ผู้หญิงจึงวิ่งเข้าสู่ช่องทางที่สอดคล้องกับงานประเภทนี้ด้วยความเชื่อและวัฒนธรรมของธุรกิจการค้าความสวยงามและตกแต่งให้สวยหรือเครื่องประดับนั่นเอง

คุณลักษณะของหญิงที่มีความอ่อนหวานบุคลิกภาพเป็นกันเอง เข้าถึงง่าย เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่หญิงเข้าสู่งานหรือทำงานด้านนี้ เช่น การต้องรับลูกค้าหรือบริการลูกค้า จะเป็นคนที่อดทนกับการเลือกชุดที่เหมาะสม การลองสวมใส่ การพิจารณาสินค้า การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไม่ทำลายความสัมพันธ์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เชื่อกันว่าผู้หญิงทำได้ดีกว่าผู้ชาย

งานค้าขาย งานธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสตรีนั้น เป็นงานที่ถูกจัดว่าเป็นงานที่เหมาะสมกับผู้หญิง ด้วยคุณลักษณะและความเข้าอกเข้าใจกันในเพศเดียวกัน นิลเป็นนักการค้า เธอบอกว่างานเครื่องประดับเป็นงานที่เธอถนัด เพราะเธอเป็นคนชอบแต่งตัว และเธอได้เรียนรู้มาจากธุรกิจของครอบครัวเธอเอง ประกอบกับเป็นความชอบและเธอเรียนรู้ที่จะออกแบบเอง และดูแลลูกค้าเอง เธอบอกด้วยความภูมิใจว่า ลูกค้าของเธอส่วนใหญ่เป็นลูกค้าที่ซื้อขายกันมานานหลายสิบปี และรู้จักกันดี เธอสร้างความสัมพันธ์ฉันญาติสนิทมิตรสหาย เพื่อรักษาความสัมพันธ์นั้นไว้ คุณลักษณะของความเป็นหญิงกับการทำธุรกิจ จึงเป็นความแตกต่างที่ความเป็นชายไม่มี แต่สิ่งที่เธอหลอมรวมความเป็นงานและความเป็นบ้านเข้าด้วยกันอย่างแยบยลคือการสร้างให้ที่ทำงานเป็นสถานที่ที่คนเข้ามาแล้วรู้สึกสบายใจ สะดวกใจ และใช้เวลาอยู่ได้โดยไม่กังวลใจ เช่นเดียวกับนักธุรกิจหญิง ที่ทำงานตัดเย็บเสื้อผ้า เธอเล่าว่าคนที่ทำงานกับเธอแต่ละคนอยู่กันมาอย่างยาวนานตั้งแต่เธอเปิดกิจการก็มี เพราะเธอดูแลแต่ละคนเหมือนญาติและทำงานอยู่ในบ้านเธอเอง ทำอาหารกินร่วมกัน ปรับทุกข์กัน ช่วยเหลือกันมา จึงทำงานบ้านและที่ทำงานเปรียบเสมือนที่เดียวกัน ถึงแม้เธอจะมีอำนาจที่เหนือกว่าเพราะเป็นนายจ้างสามารถสั่งการได้ จ้างงานได้ แต่สิ่งที่นายจ้างหรือหัวหน้างานหญิงมีคือความเป็นหญิงที่ถูกปลูกฝังให้รู้จักเข้าใจผู้อื่น เอาใจใส่ดูแล ที่นอกเหนือจากการทำให้ที่ทำงานเป็นบ้านแล้ว เธอยังทำให้สถานะนายจ้างลูกจ้างเป็นเสมือนญาติที่น้อยคนนักที่นายจ้างชายจะมีคุณลักษณะแบบนี้ ลักษณะแบบนี้ นายจ้างหญิงสามารถทำงานใน

แบบฉบับของเธอเองได้ ที่การควบคุมไม่จำเป็นต้องอ้างอิงกับเกณฑ์มาตรฐานของความเป็นชาย เช่นความเข้มงวด เด็ดขาด และไม่นำเรื่องส่วนตัวเข้ามาในที่ทำงาน ดังนั้นการทำงานในพื้นที่งานหญิง จึงสามารถกล่าวได้ว่า ความเป็นหญิงสามารถบริหารจัดการองค์กรในแบบคุณลักษณะหญิง ที่มีอยู่ ให้มีความสุขในการทำงาน (Happy workplace)

งานในกลุ่มด้านงานชาย ส่งเสริมการชาย: เรือนร่างหญิงสวຍกับสินค้า

หญิงนอกจากเป็นเพศของการทำงานชายหรือทำธุรกิจเกี่ยวกับความสวยงามและเครื่องประดับ อันเป็นสินค้าที่ได้ชื่อว่าหญิงมีความสามารถหรือคุณสมบัติที่สอดคล้องกับสินค้าหรือธุรกิจดังกล่าวแล้ว ซึ่งเป็นการใช้ให้หญิงสร้างหรือสนับสนุนความเป็นวัตถุทางเพศที่ผู้ชายบริโภค ความสวยงามผ่านสภาพทางกายภาพ หรือร่างกายของหญิงที่ประดับประดาด้วยเครื่องประดับแล้ว งานที่เป็นการตลาดที่เรียกว่างานส่งเสริมการขาย ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่อ้างว่าเป็นงานที่เหมาะสมกับหญิงเพราะสามารถพูดคุย ติดตลก ทำตามคำขอร้องของชายได้ดี สินค้าที่นำมาขายส่วนใหญ่ เป็นสินค้าที่สัมพันธ์กับความเป็นชาย เช่น รถยนต์ มอเตอร์ไซค์ นาฬิกา เป็นต้น

ประเภทของสินค้า นอกจากจะเป็นสินค้าที่ชายมีอำนาจในการตัดสินใจหรือเลือกซื้อหรือมีบทบาทสำคัญในการซื้อแล้ว ลักษณะสินค้าที่บ่งบอกความหรูหรา หรือรสนิยมอันสะท้อนความเป็นชนชั้นสูงหรือที่เหนือกว่า นั้นหมายความว่าลูกค้ามักเป็นกลุ่มคนที่มีเงินหรือมีกำลังซื้อสูง ทำให้ระบบการขายหรือธุรกิจต้องยอมตามและให้บริการเป็นพิเศษ พื้นที่งานเช่นนี้ มักนำไปสู่การเอาเปรียบทางเพศได้ง่าย และหลายกรณีฝ่ายหญิงยอมปิดบังการกระทำของฝ่ายชายที่เอาเปรียบนั้น เพราะหากเปิดเผยอาจมีผลกระทบต่องาน นั้นหมายถึงรายได้ที่มีความจำเป็นต่อเธอและครอบครัว

งานส่งเสริมการขาย เป็นพื้นที่งานที่กดทับเพศหญิงให้สยบยอมต่อการเอาเปรียบทางเพศ ทั้งในรูปแบบของการลวนลามทางเพศและการทำงานหนักอย่างไม่มีทางเลือกของหญิง อันเนื่องจากการอ้างถึงผลงานของการส่งเสริมการขายที่เป็นจำนวนหรือปริมาณสินค้าที่ขายหรือจำหน่ายออกไป ในพื้นที่ของงานนี้มีความเชื่อว่าเมื่อหญิงถูกลวนลามทางเพศแล้วหากร้องเรียนหรือเปิดเผยเรื่องขึ้นมา นอกจากจะกระทบกับธุรกิจแล้ว หญิงอาจได้รับความอาย เสียชื่อเสียงหลายรายถึงกับเก็บเรื่องเงียบไป ปลอ่ยให้เหตุการณ์เกิดขึ้นแบบซ้ำซาก งานหญิงที่ส่งเสริมการขายนี้ ในหลายกรณีเป็นงานที่มีสถานที่เฉพาะหรือเป็นส่วนตัว ระหว่างชายและหญิง หรือเป็นการให้บริการชายแบบตัวต่อตัว สองต่อสองและอยู่ในบริเวณหรือสถานที่เปลี่ยว เป็นช่องทางที่เอื้อต่อการลวนลามทางเพศ ซึ่งการเอาเปรียบจึงเกิดขึ้นได้เสมอ

พื้นที่งานแบบนี้ สะท้อนวัฒนธรรมการทำงานแบบทุนนิยมที่นำเอาร่างกายเพศหญิงมาเป็นสินค้าคือการแต่งตัวของพนักงานต้องมาในรูปแบบของการดึงดูดทางเพศ (Sex Appeal) เพื่อเป็นเสน่ห์ให้เพศชายได้สนใจการขายสินค้า ภาพนี้ชัดเจนมากของอาชีพนี้ เช่นงานแสดงสินค้ามอเตอร์โชว์ จะมีหญิงสวยงาม แต่งกายเป็นที่ดึงดูดทางเพศ ประจำสถานที่แสดงรถยนต์แต่ละยี่ห้อ รุ่งฉายเล่าว่าเธอเริ่มหางานทำเมื่อเงินที่เคยได้รับการสนับสนุนจากแฟนไม่ได้มีอย่างเดิม สิ่งที่เธอคิดได้คืองานที่หาได้ง่ายคือการอาศัยรูปลักษณ์ความสวยที่เธอมีในขณะที่เธอยังเรียนไม่จบระดับปริญญา เธอจึงต้องอาศัยคุณสมบัติด้านรูปลักษณ์หน้าตาดี การทำงานบริการเพื่อการส่งเสริมการขาย หรือที่เรียกว่าพริตตี้ ซึ่งลักษณะที่เธอทำเน้นการแต่งตัว โชว์สรีระตามงานอีเว้นท์ต่าง ๆ เมื่อเธอมีประสบการณ์มากขึ้น เธอได้ขยับขึ้นมาเป็นเซลส์หรือคนขายรถยนต์ที่มีราคาสูงในตลาดลูกค้าสังคมชั้นสูง เพราะรถราคาแพง ในประสบการณ์ของเธอคำว่า “มืออาชีพ” ในความหมายของนายจ้างชายเป็นสิ่งที่เธอไม่เห็นด้วยและไม่ยอมรับถึงการถูกเอาเปรียบจากเพศตรงกันข้าม แต่เจ้านายกลับใช้วาทกรรมหรือภาษาที่บิดความหมายจากมุมมองของเธอไปโดยบอกว่านี่คือหน้าที่ที่เธอต้องยอมรับ โดยอาศัยตรรกะของระบบทุนอธิบายว่าสังคมทุนนิยมต้องการผลกำไรในธุรกิจ เป้าหมายคือยอดขาย เจ้าของกิจการจึงต้องอาศัยคนขายที่มีลักษณะหน้าตาดี บริการลูกค้าให้ถูกใจ เพื่อการตัดสินใจซื้อสินค้า การถูกลวนลามหรือการกระทำความรุนแรงทางเพศ ทั้งวาจา ทั้งการกระทำ จึงเป็นสิ่งที่มืออาชีพที่เป็นคนขายหรือคนส่งเสริมการขายต้องยอมทำตามความต้องการของลูกค้า หากขัดขึ้นเจ้านายถือว่าเธอไม่เป็นมืออาชีพ

รุ่งฉายเล่าว่า เธอไม่พอใจลูกค้าที่พยายามจะลวนลามเธอในขณะที่ลองขับรถ เธอจึงต่อว่าลูกค้า เธอเล่าว่า “พี่จะยังงี้ พี่จะมาทำอย่างนี้กับหนูไม่ได้ หนูบอกไม่ชอบๆ ก็มาจับมาล้วงอยู่นั่นแหละ เขาก็ว่าเธอนี่มารยาทธรรมมาก เขาก็คือเหมือนใช้คำพูดผู้ดีใส่หนู เธออยู่กับครอบครัวแบบไหนเนี่ย” ทำให้เธอทั้งเจ็บทั้งอายในคำพูดนั้น เธอกลับไปทำงานฟ้องเจ้านาย แต่สิ่งที่เธอสรุปได้คือเจ้านายไม่สนใจว่าลูกค้าจะทำอะไรกับเธอแต่ต้องการเพียงยอดขาย “ผู้ชายเขาก็ไม่ได้สนใจเซลส์หรอก เขาก็จะเอาแต่ยอดขาย หนูบอกว่าพี่อย่างนี้นั่นไม่ไหว” นอกจากนี้ยังโยนความผิดให้กับพนักงานโดยใช้คำพูดว่า “แล้วไปกับเขาสองคนได้ยังไง” และมีอีกหลายกรณีที่เธอถูกระทำ แต่เธอบอกว่าในที่สุดผู้ชายก็เข้าข้างกัน ทั้งเจ้านายและลูกค้า เธอกล่าวอย่างเสียใจว่า “ทำอย่างนี้ไม่ได้ เพราะหนูไม่ยินยอม เรื่องเซ็กส์ไม่ใช่เรื่องสำคัญแต่สำคัญคือคุณห้ามทำอะไรที่มันเป็นศักดิ์ศรีของการทำงาน”

ประสบการณ์ในงานพริตตี้ของรุ่งฉาย สะท้อนถึงการถูกเอาเปรียบทางเพศของหญิงสาวเหล่านี้ ตั้งแต่ไปสมัครเป็นพริตตี้ ผู้ชายที่สั่งให้เธอถอดเสื้อผ้า เพื่อสัมผัสอวัยวะได้ร่วมผ้าของ

เธอ ทำกิริยาเหมือนหญิงประเภทสอง เพื่อให้เธอรู้สึกสะดวกใจ เธอรู้สึกว่าเธอถูกล่วงละเมิด แต่ด้วยความอยากได้งานจึงจำยอมและไม่ไว้วางใจ เธอถูกนำเข้าไปห้องแคบและมีด เธอไม่รู้ว่าเธอถูกถ่ายวิดีโอไว้หรือไม่ แต่เป็นประสบการณ์ที่เธอจำไม่ลืม เวลาทำงานต่อหน้าผู้ชายเธอมักจะได้ยินคำที่ถือว่าการกระทำรุนแรงทางเพศที่เธอไม่ชอบและถือว่าการดูถูกเธอ เช่น “สะเพิกสวกลมกลิ้ง” “อยากกอด” บางรายถึงกับต้อนเธอเข้ามาแล้วกอด หอมแก้มเธอ แต่เมื่อเธอบอกเจ้านาย เจ้านายบอกว่า “ลูกค้าทำนให้ความเอ็นดูเรา ดีแล้ว” ซึ่งเป็นการเบี่ยงเบนประเด็นทำให้กลายเป็นเรื่องเล็กน้อยและไม่สำคัญ เธอบอกว่า “งานเซลล์ต้องสวย เซลล์ต้องคอยรับ รองรับ ตัณหาใ้พวกโรคจิต เขาถึงเอาผู้หญิงหน้าตาดี ๆ มาอยู่ ยอมลงทุนจ้างเงินเดือนสูง ซึ่งเจ้านายถือว่าเรื่องพวกนี้เป็นเรื่องปกติคุณต้องรับให้ได้ เป็นประมาณนี้ เขาคดชื้ออยู่แล้ว จ้างเรามาเพื่อรองรับอยู่แล้ว”

งานเซลล์หรืองานขายอีกงานหนึ่งที่ทำให้รุ่งฉายได้บทเรียนราคาแพงคืองานเป็นเซลล์ของบริษัทน้ำมัน ซึ่งเป็นบริษัทใหญ่และมีชื่อเสียง เธอทำงานอย่างหนักและเป็นคนขยัน ทำทุกอย่างที่เจ้านายสั่งการและทำงานได้ไม่มีข้อบกพร่องจนเจ้านายไว้วางใจ เธอจึงได้เป็นคนสนิทของเจ้านาย ทำงานให้เจ้านายทั้งงานในหน้าที่และงานส่วนตัว เธอเล่าว่า “หนูเป็นคนละเอียดและชอบดูแลผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่มักจะเมตตา หนูมีดวงผู้ใหญ่อุปถัมภ์” แต่ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์และวางใจคนนอก ทำให้เธอตัดสินใจทำงานที่สร้างความเสียหายให้แก่องค์กร “หนูไม่รู้หรอก เพราะเขามีตำแหน่งใหญ่โต อยู่ในบริษัทใหญ่ เขามาจีบหนูเป็นแฟน คบกันระยะหนึ่ง จนหนูไว้วางใจ แม่หนูพี่ชายหนูก็รู้จักเขาดี เขาสัญญาว่าเราจะสร้างครอบครัวกัน จะแต่งงานมีลูกด้วยกัน” รุ่งฉายบอกว่าสิ่งที่ได้ใจเธอและทำให้เธอเชื่อใจผู้ชายคนนั้นคือคำว่าครอบครัว เขาอ้างถึงเห็นผลว่าการสร้างครอบครัว ต้องมีฐานะที่มั่นคง เธอจึงตกลงใจทำธุรกิจกับเขา โดยอาศัยการเอื้อประโยชน์จากบริษัทที่เธอทำงานอยู่ เธอมารู้ภายหลังว่าเขาวางแผนคิดไม่ซื่อ มีการหักหลังกันทางธุรกิจ เธอจับได้ว่าเขาหลอกเธอทำงาน และไม่ได้ตั้งใจที่จะสร้างครอบครัวกับเธอ ในที่สุดทำให้เธอต้องสูญเสียเจ้านายที่เธอรักและเคารพ และเสียงานที่เป็นงานที่สร้างรายได้ให้เธออย่างดีและเธอรักในงานนั้นทุกอย่างล้มเหลวและต้องต่อสู้พิสูจน์ความผิดกันขึ้นศาล ประสบการณ์นี้จึงเป็นบทเรียนให้ผู้หญิงที่ซื่อและเชื่อคนง่ายอย่างเธอ เธอรู้สึกเสียใจมาก งานอาชีพที่หาได้ง่ายด้วยคุณลักษณะของความเป็นหญิงไม่ได้ง่ายในทางปฏิบัติ ด้วยความเป็นชายเป็นใหญ่ที่มีอำนาจเหนือ สามารถลดทอนความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงคนหนึ่งได้ด้วยวิธีคิดในเรื่องของความเป็นมืออาชีพที่ต้องยอมรับถึงความต่ำต้อยด้อยค่าของความเป็นหญิงที่สวยและต้องการมีรายได้ การใช้คำอ้าง

เกี่ยวกับการสร้างครอบครัว สามารถสร้างฝัน สร้างความหวังให้แก่ผู้หญิงได้ เพราะผู้หญิงส่วนใหญ่พึงปรารถนาที่จะมีครอบครัวสมบูรณ์

สิริฉัตรเป็นผู้หญิงรูปร่างหน้าตาดีระดับนางงามติดอันดับ รู้จักการหาเลี้ยงชีพตั้งแต่ยังเด็ก เพราะความจำเป็นโดยเริ่มจากปู่ของเธอเป็นคนรับจ้างทำไร่นา ปู่ของเธอพาเธอไปทำงานด้วยและสอนให้เธอรู้จักการรับจ้างทำงานตั้งแต่อายุ 8 ปี เธอบอกว่ารายได้ของเธอเมื่อเป็นเด็กน้อยขณะนั้นต้องนำมาจุนเจือครอบครัว เธอจึงเหมือนเสาหลักในบ้านในขณะนั้น เธอถูกพ่อพามาให้ปู่กับย่าเลี้ยง ซึ่งมีอายุมากแล้ว เธอต้องทำงานหนักจนมือแตกด้านจนเธอประกาศว่าโตมาฉันจะไม่ทำไร่นาอีกต่อไป แต่จากประสบการณ์ทำงานที่สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวถึงทำให้เธอเป็นคนไม่หยุดนิ่ง ขวนขวายหางานทำเสมอเพื่อเลี้ยงปู่ย่าและส่งเสียตัวเอง

การสู้ชีวิตของเธอเพื่อหารายได้ยังชีพ เธอต้องทำทุกอย่างที่เธอทำได้ตั้งแต่ออกจากบ้านของปู่และย่า แม้จะต้องอาศัยเรือนร่าง หน้าตาที่เธอมั่นใจว่าสวย ถึงแม้ว่าเธอจะขาดความมั่นใจในการพูดจาจะฉานที่เธอบอกว่าเป็นเพราะเธอไม่มีพ่อแม่คอยสั่งสอน เธอจึงขาดความเชื่อมั่นซึ่งเป็นข้อด้อยของเธอในการทำงาน เธอเล่าว่าในเวทีประกวดนางงาม “หนูอยากได้ทีหนึ่งเพราะรางวัลหลายแสนแต่หนูพูดไม่เก่ง หนูประหม่าและไม่กล้าแสดงออก เลยไม่ได้ทีหนึ่ง” ถึงแม้ในระหว่างการทำงานต่าง ๆ ตั้งแต่เป็นพนักงานขาย เป็นผู้ช่วยในครัว เป็นนางงาม เป็นพริตตี้ หรือแม้กระทั่งเปิดร้านขายเสื้อผ้าสำหรับคนเที่ยวกลางคืนเพื่อรายได้ไปเป็นค่าเล่าเรียน จะเห็นได้ว่าการหางานที่เธอทำได้และหาได้ง่ายคืองานที่ใช้คุณลักษณะที่ผู้หญิงมีเพื่อตอบสนองผู้ที่อยู่เหนือกว่า มีอำนาจมากกว่านั่นก็คือผู้ชาย ในสถานะนายจ้างหรือลูกค้านั่นเอง เธอเล่าด้วยเสียงสั่นเครือว่า “หนูไม่รู้เพราะอะไร หรืออาจจะหน้าตาดี หนูถึงถูกลวนลามจากผู้ชายที่ทำงานตลอด” วิธีการเข้ามาของคนเหล่านั้นจะเหมือนๆ กัน เธอบอกว่า “เขาก็จะเข้ามาถามกินข้าวยัง ตอนแรกก็เหมือนแบบคุยยิ้ม คุยริยาเราก่อน ดูเหมือนเขามาจีบเรา ชวนไปกินข้าว ชวนไปดูหนัง ชวนออกไปข้างนอกที่ทำงาน ช้างในมีกล้องจับอยู่ เขาจะจับมือเรา เวลาเดินผ่านก็จะโอบๆ จะมาปัดๆ กระโปรงให้บ้างบอกว่ากระโปรงเปื้อน อะไรอย่างนี้” คำพูดที่เธอบอกว่าเปรียบเสมือนการถูกลักลั่นคือความเป็นมนุษย์ของเธอเป็นอย่างมากคือคำว่า “อยากกิน” หรือ “อยากเอาไปดูแล” ซึ่งความพยายามของผู้หญิงคนหนึ่งที่ต้องการมีรายได้ แต่ต้องแลกการยัดเยียดสถานะที่ด้อยต่ำของเธอให้มีคุณค่าเพียงวัตถุที่จะตอบสนองความพอใจของเพศตรงกันข้าม ทำให้มองเห็นว่าพื้นที่ทำงานถึงแม้ว่าจะเป็นพื้นที่ทำงานของผู้หญิงก็ตาม แต่ความเป็นชายยังคงมีอำนาจในการครอบงำ บทบาทของผู้หญิงจำต้องเดินตามทางความเป็นชายที่มีอำนาจเหนือกว่าทั้งสถานะและทางเศรษฐกิจกำหนด

สำหรับนักธุรกิจก็ไม่ต่างกัน ความเป็นมืออาชีพเป็นวาทกรรมของผู้ชายที่ทำให้ผู้หญิงในธุรกิจการค้า ถูกทำให้เชื่อว่าการมีปฏิบัติการความเป็นมืออาชีพแบบผู้ชาย ตามมาตรฐานชายแล้วจะประสบความสำเร็จ ซึ่งนั่นหมายถึงการยอมรับถึงความเป็นมนุษย์ที่ดีกว่าของผู้หญิง การรับเอาปฏิบัติการความเป็นชายเข้ามาฝังอยู่ในความคิดและความเชื่อ ทำให้ผู้หญิงต้องยอมกดขี่ตัวเองเพื่อความสมบูรณ์แบบในทั้งสองพื้นที่ ทั้งในครัวเรือนและนอกครัวเรือน ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระให้ผู้หญิงและยังมองไม่เห็นเพียงแต่ต้องอดทนทำ อำพรางสะท้อนความคิดว่า

“ผู้หญิงเราต้องอยู่กับความอดทนนะ ผู้หญิงนะ เราก็รู้ว่าเราเหนื่อย เราหนัก แต่ด้วยความที่มันเป็นเพศแม่ เราก็ห่วงไปหมดทุกอย่าง ถ้าเราท้อ เรายังแยะ ผู้ชายไม่สนใจเรื่องสังคมอะไรแบบนี้ เขาไม่สนว่าที่บ้านเป็นยังไง แต่ผู้หญิงเนี่ย ข้างนอกไป ข้างในก็ต้องดี ทุกวันนี้กับข้าวยังต้องไปทำ ธุรกิจก็ต้องดูแล ถ้าไม่อยู่ก็ไม่ได้เรื่อง สังคมก็ต้องไป ฉะนั้นบอกอย่างเดียวว่าต้องอดทน”

ความเป็นชายครอบงำ ทำให้ผู้หญิงเชื่อว่าการทำงานต้องเป็นมืออาชีพตามมาตรฐานชาย ไม่คิดเล็กคิดน้อยและต้องทำงานได้ดีในทั้งพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ ถึงแม้จะเป็นพื้นที่งานที่ดูจากภายนอกแล้วเป็นงานที่ผู้หญิงทำก็ตาม แต่ความต้องการของผู้ชายที่ต้องการให้ผู้หญิงเป็นคือการยอมรับและปฏิบัติตามความต้องการของผู้ชาย ซึ่งหมายถึงการถูกผลิตซ้ำความเป็นหญิง ไม่ว่าเธอผู้นั้นจะมีตำแหน่งใด เป็นเจ้าของหรือลูกจ้างก็ตาม การถูกทำให้เป็นรองของความ เป็นชายจึงไม่มีสิ้นสุดหากผู้หญิงยังยอมรับว่าการมีจิตใจเด็ดเดี่ยวกล้าหาญ กล้าได้กล้าเสีย กล้าตัดสินใจ ยอมให้เกิดการเอาเปรียบทางเพศ ซึ่งเป็นการกดขี่ตัวเอง (Self - Exploitation) ความเป็นหญิงที่ถูกสร้างขึ้นโดยวัฒนธรรมนั้น ต้องทำให้ผู้หญิงเป็นหญิงของบ้านในทุกพื้นที่นั่นเอง

งานในกลุ่มงานสำนักงาน งานเสมียน งานเลขานุการ: หญิงรับใช้ที่มีตำแหน่ง

งานของผู้หญิงในกลุ่มนี้ จัดได้ว่าเป็นกลุ่มของผู้ให้การให้บริการ การดูแลและการเอาใจใส่ ดูความเรียบร้อย อยู่ตำแหน่งระหว่างเจ้านายกับลูกน้องของเจ้านาย เช่นเดียวกับงานประเภทอื่น เมื่อผู้หญิงรับตำแหน่งนี้ ทุกคนจะต้องรู้ด้วยตัวเองว่าสิ่งที่พวกเธอต้องทำคือเอาใจเจ้านายและปรนนิบัติ ไม่เพียงแต่งานในหน้าที่เท่านั้น เธอจะต้องใส่ใจในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเจ้านาย แม้กระทั่งความเป็นส่วนตัวของเจ้านาย จึงจะให้นายไวใจและสามารถร่วมงานกันได้เป็นระยะเวลานาน เมื่อการเข้าถึงเจ้านายหรือผู้บริหารจำเป็นต้องมีการติดต่อประสานงานผ่าน “หน้าห้อง” หรือบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ ผู้ช่วยหรือผู้ดูแลงานธุรการด้านต่าง ๆ ทำให้บุคคลเหล่านี้มีความสำคัญต่อเจ้านายหรือผู้บริหาร รวมไปถึงบุคคลที่จะมาติดต่อกับหน่วยงาน

นั้น ๆ เพราะ “หน้าห้อง” เป็นผู้ที่ส่งสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการถึงผู้บังคับบัญชาหรือเจ้านาย พร้อมทั้งยังคอยทำหน้าที่คัดกรองเอกสารและบุคคลที่จะเข้ามาติดต่อ รวมไปถึงการตัดสินใจว่าสิ่งใดสำคัญเร่งด่วน หรือจำเป็นสำหรับเจ้านายของตนเอง การเข้าใจในหน้าที่ บุคลิกของเจ้านาย ความรอบคอบเรื่องเอกสาร รวมไปถึงความชื่นชอบส่วนตัวของเจ้านาย จึงทำให้ “หน้าห้อง” ได้รับประโยชน์ทั้งจากผู้ที่มาติดต่อและเจ้านายในเวลาเดียวกัน เนื่องจาก “หน้าห้อง” สามารถเข้าถึงชั้นในสุดของม่านประตูปิด นอกจากนี้ การมี “หน้าห้อง” ที่มีความสามารถ มีบุคลิกที่ดี และมีหน้าตาที่สวยงามตามบรรทัดฐานทางสังคม จึงเป็นเสมือนเครื่องประดับที่ส่งเสริมภาพลักษณ์ของเจ้านายอีกด้วย

เลขาอนุการหญิงคนหนึ่งเธอให้สัมภาษณ์ว่า งานที่เธอถนัดคืองานเอกสาร และได้อยู่ใกล้เจ้านายซึ่งเป็นผู้ชาย ทำตามสั่งและดูแลเจ้านาย เธอพยายามทำได้ดีที่สุดเพราะเป้าหมายจะได้ขอย้ายกลับภูมิลำเนาตามเจ้านายที่รับปากเธอไว้ การทำงานจึงมีสองจุดประสงค์ หนึ่งคือพยายามตั้งทำงานทุกอย่างที่ร้องขอและไม่ได้ร้องขอแต่เพื่อประโยชน์ของเจ้านายเอง ทำงานนอกเวลาโดยไม่มีค่าล่วงเวลา พบปะหลังเลิกงาน วันหยุดสุดสัปดาห์เพื่อกิจกรรมพิเศษนอกเหนือจากงานที่มีค่าตอบแทน เธอยกน้ำและอาหารว่างเสิร์ฟในเวลาประชุม ถึงแม้ไม่ใช่หน้าที่โดยตรงแต่เธอเห็นว่าเธอควรจะทำ เธอต้องทำเอกสารสำหรับนำเสนอรายงานให้เจ้านายทั้งที่งานในหน้าที่ของเธอยังไม่เสร็จสิ้น เธอไม่ได้บ่นหรือตั้งคำถามแต่ประการใดเพียงแค่เล่าให้ฟังถึงงานเหล่านี้เสมือนเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่คนอื่น ๆ ก็ต้องทำ เพื่อเจ้านายรักและเมตตา เพราะการกระทำของเธอนั้นจะมีส่วนสำคัญอย่างมากเกี่ยวกับการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง เธอถึงต้องอดทนถึงแม้งานจะหนักเพื่อเธอจะได้ขอย้ายไปอยู่ภูมิลำเนาได้อยู่ดูแลลูกที่ยังเล็กที่ฝากให้แม่เลี้ยงในต่างจังหวัด อำนาจของผู้ชายซึ่งเป็นเจ้านายจึงเหมือนการจับจ้องให้เธอต้องทำงานในหน้าที่และนอกหน้าที่เพื่อแลกเปลี่ยนกับความหวังที่จะได้กลับไปอยู่กับครอบครัวโดยไม่มีข้อสงสัยใด เธอเล่าว่า “คิดถึงลูกใจจะขาด ต้องขับรถกลับบ้านต่างจังหวัด 3 ชั่วโมงในวันศุกร์ ลูกกับสามีรอทางข้าว แต่เจ้านายใช้งานไม่เลิก หนูอยากจะร้องไห้ พุดก็พุดไม่ออก หนูขับรถกลับบ้านตอนมืด ๆ ดึก ๆ อันตราย ทางขึ้นเขาคดเคี้ยว”

รัตน์ สะท้อนความคิดเรื่องงานของเธอว่า “งานเลขานุการคือการเป็นผู้รับใช้ ที่ต้องอาศัยลักษณะเป็นคนเก็บความลับของเจ้านาย และประสานงานได้ ไม่ปฏิเสธคำสั่ง ไม่ว่าจะเป็นเวลาใด ไม่ว่าจะวันหยุดหรือตอนเย็นหลังเลิกงาน เลขาฯ ต้องทำงานตามคำสั่งได้ ไม่เพียงแต่เรื่องของเจ้านายเท่านั้น แต่เรื่องครอบครัว หรือคนสนิทของเจ้านาย เราก็ต้องรู้ รู้แม้กระทั่งว่าเขาชอบอะไร วันเกิดวันไหน บ้านอยู่ที่ไหน” เหมือนกับรุ่นฉายที่เล่าให้ฟังว่า “เจ้านายชอบให้หนูเอ็นเตอร์เท

นลูกค้าคะ สิ่งให้หนูทำอะไรหนูทำให้ทั้งนั้น หิวกระป๋องเดินตาม อยู่ด้วยจนถึงสว่างในงานปาร์ตี้ สิ่งให้หนูเดิน หนูก็เดิน โดยเฉพาะเจ้านายชอบอะไร มีหนูเท่านั้นที่รู้ความลับ เจ้านายถึงไว้วางใจมาก”

งานเสมือน งานเลขานุการ เปรียบเสมือนงานบริการที่ไม่มีวันหยุดหรือเวลาพัก ตามปกติ เพราะถูกคาดหวังว่าทำงานเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของนายจ้าง การเรียกใช้ได้ทุกที่ ทุกเวลา จึงเป็นการกดขี่ด้วยอำนาจของผู้ที่อยู่ในลำดับขั้นที่สูงกว่า ซึ่งนายจ้างถือว่าเป็นโดยชอบธรรม การอ้างถึงอภิสิทธิ์ว่าเลขานุการคือคนที่ใกล้ชิดเจ้านายมากที่สุดและไว้วางใจได้มากที่สุด จึงเป็นการยกย่องให้คุณค่ากับตำแหน่งหน้าที่งานนั้น ๆ ซึ่งเบื้องหลังคือการเอาเปรียบและอาศัยความเป็นหญิงที่มีคุณลักษณะที่ถูกสร้างมาใช้ประโยชน์กับตำแหน่งงาน โดยไม่เป็นธรรม

ความกตัญญูของลูกผู้หญิง (Filial Daughter)

การตอบแทนบุญคุณบุพการี เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ของลูกทุกคน ตามกรอบของวัฒนธรรม สังคมสร้างให้ผู้หญิงเป็นลูกควรมีจิตสำนึกถึงการตอบแทนผู้ให้กำเนิด หรือผู้เลี้ยงดูมา วิธีการหลากหลายที่จะแสดงถึงการตอบแทน ตลอดจนพิธีต่าง ๆ ตามวันสำคัญ โดยเฉพาะลูกผู้หญิงจะถูกคาดหวังให้ดูแลผู้อาวุโสมากกว่าลูกผู้ชาย การถูกสร้างความคิดความเชื่อที่ลูกผู้หญิงเหมาะกับการดูแล เอาใจใส่ ตามคุณลักษณะทางเพศภาวะและการแบ่งงานกันทำทางเพศ สังคมวัฒนธรรม สร้างกรอบหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นของความเป็นหญิงมากกว่าความเป็นชายและถูกขับเคลื่อนโดยกลไกของการจับจ้องตนเองและกำกับตนเองด้วยความรู้สึกรับรู้ถึงการจับจ้องของสังคมความพยายามอยู่ในกรอบของสิ่งที่ตั้งงามที่ตนเองคิดและเชื่อ จึงส่งผลไปถึงการประพฤติปฏิบัติตนไปตามทางที่สังคมกำหนด หากไม่ทำแล้วตนเองจะรู้สึกว่าการทำหน้าที่ไม่ดีพอ และหากละเลยหรือไม่ปฏิบัติแล้ว การถูกประณามจากคนในครอบครัวและสังคมจะเป็นสิ่งที่มนุษย์ผู้หญิงถือว่าเป็นเรื่องร้ายแรงและน่าละอาย จึงกล่าวได้ว่าความกตัญญูในจิตวิญญาณของผู้หญิง เป็นเรื่องยิ่งใหญ่และสำคัญที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับและดำเนินตามกรอบความเชื่อของตนเองและสังคม การตอบแทนบุญคุณของลูกผู้หญิงมีหลากหลายแนวทาง ดังอธิบายได้ดังนี้

การตอบแทนด้วยการหารายได้จุนเจือครอบครัว

ความกตัญญูของบุตรหลานต่อพ่อแม่ปู่ย่าตายาย อันเป็นคนในครอบครัวนั้น เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบที่ลูกหลานทุกเพศทุกวัยต้องปฏิบัติตนต่อบุคคลดังกล่าว ตามแบบแผนของผู้มีพระคุณ ความกตัญญูเป็นระบบความเชื่อในสังคมไทยที่มีรากลึก กำกับแนวทางการปฏิบัติ ซึ่งเป็นฐานะหนึ่งของความเชื่อนี้ก็คือ แนวทางตามประเพณีอันเป็นกลไกที่อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่สามารถเป็นเครื่องมือที่กำหนดให้หญิงต้องปฏิบัติหรือทำตามเพราะหญิงมีความเป็นตัวตนที่ถูกวางไว้ให้ต้องมีครอบครัวเป็นเป้าหมายชีวิตดังที่กล่าวมาแล้วนั้น นั่นหมายความว่าครอบครัวเป็นทั้งพื้นที่และเครื่องมือของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ใช้พื้นที่นี้ให้เป็นการตอบแทนบุญคุณ เป็นแนว

ปฏิบัติของหญิงให้ทำหรือดำเนินชีวิตของตนเองในฐานะผู้ตอบแทนแตกต่างจากชาย นั่นคือการเลี้ยงดูพ่อ แม่ ดังนั้นหญิงต้องทำหน้าที่ปรนนิบัติ ยามพ่อแม่ แก่ชราภาพ หรือเจ็บไข้ได้ป่วย ส่วนลูกชายกลับไม่ได้รับการเรียกร้องจากส่วนนี้เท่ากับหญิง

งานหญิงที่สะท้อนความเชื่อ ประเพณี ของการตอบแทนบุญคุณ เริ่มตั้งแต่แรกเกิด ดังที่กล่าวแล้วนั้น ความเป็นหญิงเป็นลูกสาว หลานสาวของครอบครัว เป็นคุณสมบัติที่ครอบครัวต้องการ เพราะเป็นหมุดหมายรับประกันการมีครอบครัว เป็นฝั่งเป็นฝา และเป็นที่พึ่งของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ต่อไป การทำตัวไม่ให้เกิดความเสียหาย เป็นการตอบแทนบุญคุณครอบครัวประการหนึ่ง อันเป็นงานที่ต้องปลูกฝังเข้าไปในชีวิตจิตวิญญาณของหญิงสาวแห่งบ้านที่ทรงเกียรติ ได้รับการยกย่องจากชุมชนหรือคนทั่วไป การอ้างถึงการตอบแทนบุญคุณด้วยการปฏิบัติตนให้เป็นหญิงที่เพียบพร้อมคือการกดทับของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ผ่านสถาบันครอบครัว โดยมีความเชื่อเป็นแนวปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน ให้ผู้หญิงกำกับตัวเองให้เป็นผู้ดำเนิน “การเลี้ยงดู”

นอกจากนี้ ตามความคิดเชิงวัฒนธรรมจะผูกมัดด้วยความเชื่อเรื่องผลกระทบด้านลบของการไม่ตอบแทนบุญคุณหรือความอกตัญญูผูกโยงกับความเป็นสถาบันครอบครัวคือได้ชื่อว่าไม่รักพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ชื่อเสียงไม่ดีไม่เป็นที่นับถือและไม่มีเกียรติ อันนำไปสู่การขาดคู่ครอง ไร้คู่ครอง ไม่เป็นที่หมายปองของชายใด ซึ่งนั่นหมายถึงการสร้างสถาบันครอบครัวต่อ ๆ ไปไม่ได้ เป็นชีวิตที่ล้มเหลว และทางศาสนา ตามความเชื่อกฎแห่งกรรม หากไม่ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ จะได้รับกรรมไม่ดี ไม่มีความเจริญ ความสุขในชีวิต ในทางตรงกันข้ามผลตอบแทนทางบวกดังกล่าวทำให้ได้ชื่อว่ากตัญญูจะนำความเจริญความสุขมาให้ตามผลบุญของการทำความดี สืบสายสกุล โดยมีชายมาสู่ขอ สมรส เป็นภรรยา มีลูกหลายสืบทอดทรัพย์สมบัติสืบต่อไป

การตอบแทนบุญคุณ พ่อ แม่ เป็นเรื่องสำคัญตามหลักความเชื่อของความกตัญญู รุ่งฉาย เล่าว่า “ไม่ว่าหนูจะอยู่ที่ไหน ทำงานอะไร หนูต้องให้แม่หนูเดือนละหนึ่งหมื่นบาทเป็นค่าเลี้ยงดู ในช่วงที่หนูไม่มีมาก เงินที่หนูได้ต้องถูกแบ่งครึ่งๆ กับแม่หนูเสมอ” ถึงแม้ชีวิตของเธอผ่านมรสุมต่าง ๆ แต่เธอไม่หือถอย เธอบอกว่าอย่างน้อยเธอต้องมีบ้านให้แม่เธออยู่ แม้ในช่วงไม่มีงานประจำเพราะต้องถูกออกจากงาน เธอยังขายกาแฟ ขายขนม เพื่ออย่างน้อยเงินที่เธอได้มาเธอจะได้พาแม่ไปทำบุญ เพื่อให้แม่สบายใจ แม้กระทั่งแม่เลี้ยง เธอก็ไปดูแลสม่ำเสมอ เพราะเธอถือว่าเป็นครอบครัวเดียวกัน

การตอบแทนบุญคุณของสิริฉัตร เธอเล่าทั้งน้ำตาว่า “ตั้งแต่หนูมาอยู่กับปู่ ย่า หนูต้องรับจ้างทำไร่ ขุดหญ้า เก็บพริก ตัดอ้อย แบกกระสอบข้าวโพด ได้เงินเพื่อไปซื้อกับข้าว ปูกับยาไม่

“ค่อยมีเงิน แรกแรกมาแล้ว” เธอพยายามรับจ้างทำงานในไร่ในสวน ตั้งแต่อายุ 8 ขวบในขณะนั้น เพราะปู่กับย่าอายุมากแล้ว ทำงานหนักไม่ไหว เธอต้องจุนเจือครอบครัวและส่วนหนึ่งเก็บออมไว้เพื่อเรียนหนังสือ นิสัยของเธอจะเป็นคนขยันทำงานหารายได้ ไม่อวยว้างงานนั้นจะเป็นงานอย่างไร พยายามหารายได้ ไม่ว่าเธอจะไปทำงานอยู่ที่ใด เธอจะพยายามหาเงิน ขายเสื้อผ้า รับงานพิเศษ ออกงานเป็นพรตดี แม้กระทั่งรับจ้างขึ้นเวทีประกวดความงาม เงินส่วนหนึ่งเธอต้องนำมาให้ครอบครัวเพื่อเป็นค่าเลี้ยงดู เธอบอกว่าด้วยความกตัญญู จึงทำให้เธอตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ มีชีวิตได้จนถึงทุกวันนี้ ความดีส่งผลให้เธอสามารถทำงานมีเงินมาดูแลครอบครัวของเธอที่มีปู่ ย่า และพ่อของเธอที่บวชเป็นพระให้ไม่ลำบาก เธอบอกว่า “หนูรักปู่กับย่าหนูมาก ปู่กับย่าเลี้ยงหนูมา หนูต้องตอบแทนบุญคุณ” ความคิดความเชื่อของสิริฉัตร ที่เชื่อว่าคุณสมบัติของเธอส่งเสริมให้เธอประสบความสำเร็จในชีวิตหน้าที่การงาน

ครอบครัวจึงเป็นพื้นที่ของการแสดงออกถึงความกตัญญูของลูกผู้หญิง ที่ผู้หญิงเชื่อ และเข้าใจว่าคุณสมบัติคือสิ่งที่ดีและส่งผลบวกให้แก่ตัวผู้หญิงและครอบครัว และหากไม่ประพฤติผลดีนั้นจะกลั่นกลายเป็นเรื่องลบ ตามความเชื่อของคนในสังคมส่วนใหญ่ ผู้หญิงถูกสร้างให้มีสำนึกของความกตัญญูตลอดเวลาและเป็นสิ่งที่ครอบครัว สังคม วัฒนธรรม เรียกร้องจากผู้หญิงเป็นหลัก ซึ่งความกตัญญูถูกแปรเป็นรูปธรรมคือการดูแลคนในครอบครัว โดยเฉพาะบุพการี ผู้ปกครอง ขยายต่อไปถึงบุคคลที่เป็นที่รักของบุพการี ผู้ปกครอง เช่น พี่ชาย น้องชาย ทำให้ผู้หญิงกำกับตัวเองและมักถูกขึ้นมามีบทบาทนำในครอบครัว (active role) มากกว่าผู้ชายที่มักจะไม่ค่อยสนใจมากนัก (passive role) ในเรื่องดังกล่าว นอกจากบางคนที่ถูกสร้างมาในลักษณะที่ต่างจากชายในสังคมไทยกระแสหลัก

การตอบแทนด้วยการให้เงินค่ายาและค่ารักษาพยาบาลในยามแก่เฒ่า

เชื่อมโยงกับข้างต้นงานที่ผู้หญิงเลือกทำเพื่อส่งไปให้พ่อแม่ของหญิงเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเพื่อมีรายได้มาก ๆ ทำให้ต้องถลำสู่วงานบันเทิง ธุรกิจบริการ ตอกลางคืน (entertainment business) การส่งเสริมการขายและงานแม่บ้าน หญิงหลายคนแบกรับภาระทางบ้าน อันมีการใช้จ่ายตั้งแต่การดำเนินชีวิตประจำวันและเหตุจำเป็น เช่นการรักษาพยาบาล การเจ็บป่วย การเป็นหนี้เป็นสิน และบางรายเป็นทุนการศึกษาของลูกตนเอง แต่ที่สำคัญคือ เมื่อ พ่อ แม่ ถึงวัยชรา ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้หรือเจ็บไข้ได้ป่วย สภาวะเช่นนี้ เป็นที่ชัดเจนว่าลูกผู้หญิงจะถูกคาดหวังให้เป็นหลัก เป็นหน้าที่ของลูกผู้หญิงมาเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะลูกสาวคนโตหรือลูกสาวที่อยู่กับพ่อ แม่ ที่จะต้องดูแล พ่อแม่ อย่างใกล้ชิด หากไม่ทำจะถูกตำหนิติเตียนให้เสียหาย จนแทบไม่มีที่ยืนของพื้นที่ความเป็นลูกสาว หรือ หญิงของบ้าน

ความกตัญญูที่เรามองเป็นว่าเป็นเรื่องธรรมชาติของลูกสาวนั้น มีปฏิบัติการอันซับซ้อนแบบยลที่อยู่ในรูปของวัฒนธรรมของครอบครัว ลูกผู้หญิงได้รับการปลูกฝังให้ต้องมีความกตัญญูตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ตั้งแต่วัยเด็กไปจนถึงวัยแก่เฒ่า ฉะนั้นการทำหน้าที่เพื่อ “ตอบแทนบุญคุณ” จึงถือว่าเป็นหน้าที่หลักของลูกผู้หญิงที่มีอยู่สายเลือดของผู้หญิงแทบทุกคน การพยายามปฏิบัติหน้าที่ของลูกสาวที่ดี นอกจากการจับจ้องตัวเองให้อยู่ในกรอบของความเป็นลูกสาวกตัญญูแล้วการถูกจับจ้องจากสังคมที่ตัวตนของผู้หญิงต้องเกรงกลัวคือการไม่ต้องการให้สังคมตราหน้าว่าเป็น “คนเนรคุณ” ความกตัญญูของลูกสาวในบ้านนั้นได้ถูกฝังอยู่ในจิตวิญญาณและในสายเลือดของลูกผู้หญิงทุกคน จนถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติ ธรรมดาของลูกสาวที่มีหน้าที่ต้องตอบแทนบุญคุณ ความกตัญญูจึงสามารถจัดได้ว่าเป็นเครื่องมือของอุดมการณ์ในการจัดตำแหน่งผู้หญิงในวัฒนธรรมชายครอบงำ

สิริฉัตรระลึกอยู่เสมอว่า เมื่อเกิดมาแล้วต้องรู้จักตอบแทนบุญคุณผู้เลี้ยงดูเธอมา ปู่และย่าดูแลตั้งแต่เธอถูกนำมาให้เลี้ยงตั้งแต่เล็ก เธอเล่าว่าเธอได้ดูแลปู่ย่าดีที่สุดตลอดเวลาที่คนทั้งสองยังมีชีวิตอยู่อย่างไร ส่วนพ่อของเธอที่เธอเรียกว่าหลวงพ่อก็เพราะได้ตัดทางโลกไปอยู่ใต้ร่มผ้าเหลือง เธอก็ได้ไปทำบุญเท่าที่เธอจะทำได้ ถึงแม้จะไม่ได้เลี้ยงดูเธอ แต่เพราะเป็นสายเลือดที่เธอรู้สึกถึงความอบอุ่นที่เธอไม่ได้รู้สึกถึงคำว่าเด็กไม่มีพ่อแม่ อย่างที่ญาติของเธอเหยียดหยามอยู่เป็นประจำ ครอบครัวของพ่อเธอ ที่เธอเรียกว่าแม่อีกคนหนึ่ง และแม่กระทั่งแม่ที่แท้จริงของเธอ พ่อของเพื่อนชายที่เธอได้ไปดูแลยามเจ็บไข้ บุคคลเหล่านี้ในชีวิตของเธอ เธอระลึกถึงและตอบแทนบุญคุณ เท่าที่เธอทำได้

นักธุรกิจ เจ้าของกิจการเล่าว่า ถึงแม้ตนเองจะออกบ้านมาแต่งงานอยู่กับครอบครัวของฝ่ายชายแล้ว ซึ่งหน้าที่การดูแลพ่อแม่ของสามีเป็นหน้าที่ของสะใภ้ เป็นเรื่องปกติอยู่แล้ว แต่สิ่งที่เธอไม่เคยละทิ้งคือการดูแลพ่อแม่ของเธอเอง เธอบอกว่าท่านเปรียบเสมือนพระในบ้านที่เราในฐานะลูกผู้หญิงต้องดูแล สิ่งเหล่านี้เองก็สะท้อนคำพูดของเธอที่ว่า

“ที่บ้าน พ่อ แม่ มีลูกหลายคน แต่พี่ชาย น้องชาย เขาก็ต้องดูแลครอบครัวของเขาเอง เขาให้เงินพ่อ แม่ ก็พอแล้ว แต่เราเป็นผู้หญิงหน้าที่ของเราที่จะต้องดูแล พาพ่อ แม่ไป หามอบ เฝ้าที่โรงพยาบาล พาไปทานของอร่อย ไปเที่ยวที่ต่าง ๆ ผู้ชายเขาไม่ถนัดหรอกเรื่องพวกนี้ เป็นเรื่องของผู้หญิง พระในบ้านเราต้องเคารพ กราบไหว้ ขอพร เราจะได้เจริญขึ้นไป”

ความคิดความเชื่อของเธอเกี่ยวกับการดูแล ที่เธอเห็นว่าความสามารถและการเข้าถึงแตกต่างกันทางเพศ ถึงแม้งานของเธอหนักในความรับผิดชอบของผู้บริหารและดูแลกิจการ แต่เธอไม่ได้มองเห็นว่าการดูแลพ่อแม่จะเป็นภาระที่จะทำให้เธอต้องแบก แต่กลับเป็นความภาคภูมิใจในการทำหน้าที่ ส่วนผู้ชายในบ้าน เธอกลับมองว่าเขาต้องดูแลครอบครัวของเขา เขาให้เงินมาก็เป็นการตอบแทนในวิธีของเขา แต่การตอบแทนของผู้หญิงจะไม่เหมือนกัน ความเข้าใจและความเชื่อนี้ ผู้หญิงส่วนใหญ่ยอมรับและการคิดบวก จึงทำให้ผู้หญิงเกิดการทำความดีด้วยความภาคภูมิใจและเต็มใจที่จะทำ ความเหน็ดเหนื่อย ความอ่อนเพลียของตนจึงเป็นเรื่องที่ถูกมองข้ามเพราะเป็นเรื่องไม่สำคัญเท่ากับ ความกตัญญูกับผู้มีพระคุณ

การผลิตซ้ำความเหนือกว่าของชายผ่านความกตัญญู

การจัดลำดับผู้หญิง ผู้ชายในครอบครัว ภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่และวิธีคิดการสืบเผ่าพันธุ์ โดยผู้ชายกำกับให้ครอบครัวและลูกสาวเชื่อว่าลูกผู้ชายต้องได้รับการเรียนสูง ๆ เป็นผู้นำครอบครัวและสืบสานวงศ์ตระกูล ดังนั้นลูกผู้ชายจึงถูกจัดให้อยู่ในลำดับความสำคัญที่สูงกว่าผู้หญิงผู้หญิงเสมอ เมื่อผู้หญิงตระหนักว่าต้องตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ตามแบบอย่างของลูกสาวที่ดี ดังนั้นการที่ลูกผู้หญิงส่งเสริม สนับสนุน ลูกชายจึงเป็นเรื่องที่สะท้อนถึงการแสดงออกในความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ด้วยเช่นกัน แม้ว่าจะยากลำบาก ความกตัญญูจึงไม่เพียงแต่บุพการีแต่ขยายไปถึงบุคคลที่บุพการีให้ความสำคัญในบ้าน นั่นคือ ลูกชาย ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งเล่าว่า

เธอมีอาชีพค้าขาย โดยต้องออกทำงานเพื่อรายได้เมื่อเธออายุเพียง 13 ปี เธอต้องตัดว้ยเรียนทิ้งไป รวมทั้งการเล่นกับเพื่อนๆ การไปเที่ยวงานวัด ดูมหรสพกับพ่อแม่ เธอก้าวข้ามว้ยเหล่านั้นเข้ามาในเมืองเพราะฐานะทางบ้านบังคับให้ต้องรับผิดชอบเพื่อตอบแทนบุญคุณ การเอาเปรียบของผู้ปกครองต่อเด็กหญิง โดยการขายแรงงานลูกสาวออกไปหรือที่เรียกกันว่าการตกเขียว ซึ่งเป็นที่นิยมทำกันมากเพราะนายจ้างสามารถที่จะเข้าไปถึงแหล่งและเลือกซื้อขีปึงแรงงาน เลือกซื้อเลือกหา และต่อรองราคา เหมือนสินค้าที่ไร้ความรู้สึกและจิตวิญญาณ เธอเล่าว่าเมื่อเธอจำความได้ นายจ้างได้มารับเธอไปอยู่ด้วย เธอไม่เคยรู้มาก่อนว่าเงินเดือนที่เธอได้รับนั้นเท่าไร เพราะเธอไม่เคยได้รับเลย โดยผู้ปกครองบอกว่าเธอยังเด็กและยังไม่รู้คุณค่าของเงิน เธอมีที่อยู่อาศัยและอาหารจากบ้านนายจ้าง เธอไม่จำเป็นต้องใช้เงิน ห้ามออกนอกบ้านเพราะสังคมนอกบ้านล้วนแล้วแต่มีอันตราย เธอได้รับบทเรียนจากเพื่อนรักของเธอที่อายุเท่ากันมาทำงานด้วยกันซึ่งย้าให้เธอเชื่อเช่นนี้ โดยที่นายจ้างไปซื้อเด็กหญิงคนนั้นมาจากบ้านนอกเหมือนกัน แต่เธอโชคร้ายเพราะเพื่อนออกไปนอกบ้านและถูกผู้ชายฆ่าข่มขืน เธอรู้สึกหวาดกลัว จึงต้องเก็บตัวอยู่ในที่ปลอดภัยนั่นคืออยู่ในบ้าน เงินจึงไม่จำเป็นสำหรับเธอ หากเธออยากซื้ออยากทานอะไรก็ต้อง

อดทน เพราะเงินที่ได้มาต้องให้แม่ทั้งหมด เพื่อพี่ชายจะได้เรียนหนังสือ แม่ของเธอบอกว่าพี่จะได้เป็นช่างทำงานในโรงงาน และเธอก็ได้ซื้อว่าเป็นเด็กดีมีโอกาสดอบแทนบุญคุณ กตัญญู ช่วยแม่หาเงิน เธอจึงไม่รู้สึกว่านั่นคือการใช้แรงงานของเธอเพื่อแลกกับการส่งเสียและการให้โอกาสแก่พี่ชาย ผู้ชายรุ่นต่อไปของบ้านเพื่อให้เรียนหนังสือ เธอยังภาคภูมิใจที่เป็นตัวจักรสำคัญของครอบครัว และพ่อของเธอก็ยกย่องเสมอ การยอมรับสภาพ (Consent) ของเธอ เพราะเธอเชื่อว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ควรกระทำและดีที่สุดสำหรับครอบครัว (Gramsci, 1971)

ดังนั้น จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่าความไม่เท่าเทียมถูกสร้างขึ้นผ่านความกตัญญู ความเชื่อที่เด็กผู้หญิงได้สืบทอดและยินยอม อำนาจการครอบงำจึงไม่ได้เกิดจากการบีบบังคับหรือทบตีให้ต้องปฏิบัติตาม แต่เป็นอำนาจละมุนที่ทำให้ลูกผู้หญิงต้องสยบยอม หากไม่ปฏิบัติตามความรู้สึกลดต่อตนเอง ต่อครอบครัวจะกดดันหัวใจ ทำให้เธอไม่สามารถยืนได้ในสังคม ดังนั้น ความยินยอมที่ลูกสาวต้องเห็นด้วย ไม่ว่าจะให้เธอเรียนอะไร หรือไม่ให้เธอเรียน เพราะความเป็นผู้ปกครอง แม้เธอจะมีความต้องการอย่างไรก็ไม่เท่ากับคำบัญชาของพ่อแม่ การจัดการในเรื่องคู่ครอง เพราะการอ้างถึงพ่อแม่รู้ดีว่าอะไรเหมาะสมสำหรับลูก การเลือกคู่โดยพ่อแม่จึงอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ปกครอง และหากคู่ที่เลือกให้อยู่ด้วยกันไม่รอดตลอดฝั่ง ผู้ปกครองก็ต้องเข้ามาจัดการ ตัดสินให้หย่าร้างหรือให้แยกทางโดยลูกสาวก็ต้องกลับบ้านไปอยู่กับพ่อแม่อย่างเดิม ตายายรับเลี้ยงหลานหรือไม่ก็ถูกจัดการใส่ตะกร้าล้างน้ำที่เห็นได้ในครอบครัวสมัยใหม่ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการจัดการด้วยอำนาจเหนือของพ่อแม่ ได้เข้ามาจัดการในชีวิตของลูกสาว ตั้งแต่การเรียน การทำงาน การมีคู่ครอง การเลี้ยงลูก ที่เชื่อมโยง และโยงใยกันอย่างเห็นได้ชัด ในได้ร่มาของความเป็นลูกกตัญญู

การผลิตซ้ำ การตอกย้ำให้เห็นถึงความดั่งามในปฏิบัติการต่าง ๆ ด้วยความเคารพเชื่อฟัง จึงกลายเป็นการเชื่อฟัง และเป็นความชอบธรรมจึงไม่เห็นถึงความเอาเปรียบหรือเสียเปรียบของคนในครอบครัว กล่าวโดยสรุปคือความกตัญญูของลูกสาวที่ต้องทำงานเพื่อตอบแทนบุญคุณ ถือว่าเป็นวัฒนธรรม เป็นแบบแผน เป็นความเชื่อ ไม่ว่าจะเป็นใคร ถ้าเกิดมาเป็นลูกผู้หญิงแล้วต้องมีหน้าที่ตอบแทนบุญคุณ วัฒนธรรมแฝงอยู่ในอุดมการณ์ชุดต่าง ๆ ดังกล่าวที่ได้อธิบายเพื่อคลี่ให้เห็นอำนาจนิยมที่ผู้ปกครอง นายจ้าง มีความความอาวุโส ที่มีอำนาจเหนือกว่าครอบงำตัวตนผู้หญิง ให้ประพฤติ ปฏิบัติ และการสร้างความรู้สึกละยอมและยอมรับในสิ่งที่ตนทำนั้นว่าเป็นสิ่งที่ต้องทำ กลายเป็นสิ่งที่ทำให้คนไม่เท่าเทียมกันในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเพศหญิงที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ จึงเห็นได้ว่าวัฒนธรรมความกตัญญูของเด็กผู้หญิงจึงเป็นอุดมการณ์ที่ครอบงำในชีวิตประจำวัน เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ชายแล้วผู้ชายต้องออกไปทำงานนอกบ้าน หารายได้มาเลี้ยงดู

ครอบครัว คุณค่าของการหาเงินเข้าบ้านจึงมีค่าที่สูงส่งเพราะทำให้คนในบ้านทุกคนมีอยู่มีกิน ลูกได้เรียนหนังสือ ทุกคนมีเสื้อผ้าของใช้ในบ้านไม่ขาดข้าวบ้าน แต่การทำหน้าที่ของผู้หญิง เป็นหน้าที่ตามอุดมการณ์ที่ครอบครัวให้ผู้หญิงต้องทำ ดังนั้นความกตัญญู ทำงานบ้านให้พ่อแม่ งานในครัว งานในเรือน และดูแลพ่อแม่ยามแก่เฒ่า การไม่มีทางเลือกหรือสามารถพูดได้ว่าไม่เคยคิดถึงว่ามีทางเลือก ซึ่งหมายความว่าไม่ดูแลไม่ได้ ดังนั้นการทำให้พ่อแม่สุขสบายจึงเป็นความภาคภูมิใจของผู้หญิงหรือลูกสาว คำถามที่ไม่มีคนถามคือทำไมผู้ชายจึงไม่กระทำการสิ่งเหล่านี้ ตรงกันข้ามภาพการอยู่สบาย พักผ่อนอยู่บ้าน นอนดูทีวี หรืออ่านหนังสือพิมพ์ จึงเป็นสิ่งที่สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปในสังคมไทย โดยที่ฝ่ายชายก็มักจะไม่ต้องกังวลค่าน้ำหรือถูกกล่าวหาว่าเป็นลูก “อกตัญญู”

ในบริบทที่เป็นปรากฏการณ์ในสังคมผ่านวัฒนธรรมที่บุคคลคิดและเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ควรยึดถือปฏิบัติ เพื่อตนเองและครอบครัวซึ่งเป็นบุคคลอันเป็นที่รัก การที่ผู้หญิงจะต้องเป็นผู้แบกรับภาระอันหนักอึ้งนี้ ถูกสร้างอย่างแยบยล เราจะเห็นได้ว่าการตอกย้ำและผลักดันให้เกิดความไม่เท่าเทียมและความไม่เป็นธรรมในสังคมนั้นคือการสร้างให้ผู้หญิงมีความรู้สึกถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่ละเว้นไม่ได้ จำเป็นที่จะต้องทำเพื่อคนที่ตนเองรักและปรารถนาให้เขามีความสุข มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นนั้นเป็นอุดมการณ์ของอำนาจละมุน มีกระบวนการอันซับซ้อนมาในรูปประเพณี ดังนั้นการคลี่ให้เห็นถึงอุดมการณ์ในรูปของวัฒนธรรมของความเป็นหญิงซึ่งซ่อนอยู่และดำรงอยู่อย่างลึกซึ้งถึงระดับจิตวิญญาณของผู้หญิง การศึกษาที่นักวิจัยยื่นอยู่เคียงข้างผู้ให้ข้อมูล การเข้าใจความเป็นเพศเดียวกัน และพยายามเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกให้มากที่สุด จึงสร้างการมองเห็นถึงการวางใจคนไม่เท่าเทียมกันในสังคม มีการซ่อนเร้นถึงอำนาจและการกดทับระหว่างกันอยู่ การเผยให้เห็นถึงวัฒนธรรมสังคมสมัยใหม่ที่สร้างให้ผู้หญิงต้องแกร่ง ต้องอดทนนั้น เป็นเจตจำนงของอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังที่ต้องการให้เกิดการยอมรับโดยความสมัครใจและรู้สึกถึงการเป็นคนดีที่ได้กระทำ บทนี้จึงต้องการวิเคราะห์ให้เห็นถึงปฏิบัติการที่แยบยลและซับซ้อนนั้น

กล่าวโดยสรุปคือความหมายของความเท่าเทียมทางเพศ ภายใต้ปฏิบัติการวัฒนธรรมงานหญิงนั้น เผยให้เห็นถึงอำนาจของเพศหนึ่งที่เหนือกว่าอีกเพศหนึ่งโดยวัฒนธรรม ซึ่งเป็นความคิดความเชื่อของคนในสังคม การวิเคราะห์ให้เห็นถึงบริบทของผู้หญิงที่ดำรงชีวิตประจำวันอยู่ในสังคมที่ตัวตนถูกประกอบสร้างขึ้นมา และผู้หญิงเชื่อว่าตนนั้นมีอิสระที่จะคิดและทำในสิ่งที่ตนปรารถนาอย่างมนุษย์ที่มีอิสรภาพ ที่มีความรู้และประสบการณ์จากการสร้างของสังคมภายใต้อุดมการณ์ชายครอบงำ ในงานหญิงที่มีอำนาจของวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ดำรงอยู่ในทุกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ในบ้านหรือพื้นที่นอกบ้าน ซึ่งสะท้อนว่าสภาพการณ์ของวัฒนธรรมทางเพศที่ดำรง

อยู่ในสังคมการทำงาน ก็ยังมีอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ครอบครองพื้นที่อยู่ เห็นได้จากประสบการณ์ในพื้นที่งานหญิง ที่ยังมีภาวะความไม่เท่าเทียมที่ถูกสร้างมาจากรากฐานทางวัฒนธรรมทางเพศ แม้ว่าผู้หญิงนั้นมีปฏิบัติการที่พยายามต่อสู้กับการจับจ้างของสังคม แต่ก็ยังมีการกดขี่ตนเองเพื่อให้เป็นลูกสาวที่ดี แม่ที่ดี ภรรยาที่ดี ซึ่งความสำเร็จในวงจรชีวิตของผู้หญิงที่เป็นปกติมีลักษณะเป็นเส้นตรง วิถียังชีพของผู้หญิงตั้งอยู่ในระเบียบทางเพศภาวะกำกับความกตัญญูต่อบุพการีของลูกผู้หญิงเป็นการประกอบสร้างจากวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ที่ปลูกฝังให้ผู้หญิงที่ดีที่ต้องทำหน้าที่หลักในการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ทำให้ผู้หญิงกำกับตนเองในการทำงานบนฐานของเพศภาวะและในขณะเดียวกันสังคมคาดหวังถึงบทบาทของผู้หญิงในการรับผิดชอบทั้งสองพื้นที่ทั้งในบ้านและการทำงานนอกบ้านให้สมบูรณ์ภายใต้อุดมการณ์ความเป็นชายครอบงำ ซึ่งผลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงมายาคติของความเท่าเทียมระหว่างเพศในสังคมการทำงานและการให้คุณค่าของผู้หญิงที่ยังดำรงอยู่ภายใต้บรรทัดฐานรักต่างเพศที่ถูกสร้างขึ้นและผลิตซ้ำในพื้นที่งาน เมื่อเป็นเช่นนี้คำถามที่จะเกิดขึ้นต่อมาก็คือ แล้วเราจะทำอย่างไรเพื่อสร้างความเท่าเทียมที่เป็นธรรมในสังคมไทย

ปรับวิธีคิดสู่การเปลี่ยนแปลง

บุคคลทั่วไปอาจมองเห็นปรากฏการณ์ของชีวิตประจำวันของผู้หญิงที่ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาที่ยาวนานในสังคมนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดาสามัญ จนไม่เกิดการตั้งคำถาม หรือแม้แต่การไม่กล้าตั้งคำถามกับความเป็นธรรมชาตินั้น แต่งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยรู้สึกถึงความไม่เป็นปกตินั้นว่าไม่เป็นปกติ ความเป็นธรรมชาตินั้นไม่น่าจะเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ จากความรู้และประสบการณ์ของตนเองที่ประสบและจากการเสียดสีมองรอบข้างทั้งคนที่สนิทสนมและคนที่พบปะพูดคุยกันในสังคม ล้วนแล้วแต่เป็นผู้หญิงที่ต้องแบกทุกข์ แบกความรับผิดชอบ ยอมอุทิศตนเพื่อผู้อื่นมากกว่าตนเอง ความต้องการอยากจะศึกษาให้ลึกซึ้งในเรื่องนี้ ด้วยวิธีคิดแบบความเป็นหลังสมัยใหม่ ที่เชื่อในความหลากหลายและเชื่อว่าความจริงในโลกนี้ไม่เป็นสากล และไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว ขึ้นอยู่กับสถานที่และเวลา ดังนั้นการตัดสินคนด้วยหลักคิดทางวิทยาศาสตร์ ไม่เพียงพอต่อการสร้างความสุขให้กับบุคคลในสังคม โดยเฉพาะกับผู้หญิง และเพื่อหาคำตอบว่าในสังคมการทำงานนั้น ผู้หญิงได้ถูกจัดการให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศได้อย่างไรและเพราะเหตุใดนั้น ข้อค้นพบที่สำคัญของงานนี้คือ การสร้างความไม่ความสำคัญในงานหญิงที่เป็นชนวนนำพาให้เห็นถึงความแตกต่างที่มองเห็นถึงความเป็นชายที่เต็มไปด้วยความชอบธรรม ความเหนือกว่า ความมีอภิสิทธิ์ และดำรงความเป็นสองมาตรฐานในสังคม ดังนั้นความปรารถนาที่จะก้าวข้ามความด้อยค่า และการต้องไขว่คว้าให้ได้มาถึงความสำคัญนั้น จึงเป็นสิ่งที่ต้องตรงกับเจตจำนงของอำนาจที่ต้องการ ควบคุมกำหนดชะตาชีวิตของผู้หญิง

การศึกษาสังคมที่มีอำนาจครอบงำของระบบชายเป็นใหญ่ดังกล่าวด้วยการมองด้วยกรอบความคิดทางสตรีนิยมศึกษา ในการศึกษาถึงวัฒนธรรมของผู้หญิงในการทำงานมาเป็นวิธีวิทยาที่ใช้ศึกษาร่วมกัน เพื่อถอดรหัสภาคปฏิบัติการเผยให้เห็นประเด็นได้ลึกซึ้งลงไปในการจับจองตัวเองของผู้หญิงและการจับจองทางสังคม ผู้หญิงจึงพยายามจัดการตัวเองให้อยู่ในกรอบของความเป็นลูกสาวที่ดี ภรรยาที่ดี แม่ที่ดี หรือแม้กระทั่งเป็นพนักงานที่ดี เจ้านายที่ดีในสังคม ภายใต้ร่มเงาของวัฒนธรรม ที่มีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อของคนในสังคมนั้น มีอุดมการณ์แฝงอยู่จึงทำให้สังคมดำรงความเหลื่อมล้ำในทุกพื้นที่ แม้แต่พื้นที่ที่ถูกมองว่าเป็นพื้นที่ของผู้หญิง และผู้หญิงเป็นใหญ่ จากการเรียนรู้จากประสบการณ์ ทฤษฎีไม่สามารถตอบคำถามที่ครอบคลุมได้ทั้งหมด เพราะชีวิตของผู้หญิงคนหนึ่งๆ นั้น มีมิติทางด้านกว้างและด้านลึก และมีความหลากหลายในแต่ละคน ความรู้ในตำราจึงเป็นพื้นฐานของความคิด งานวิจัยที่ศึกษาถึงความคิด ความเชื่อ จากประสบการณ์ของผู้หญิงจึงทำให้เกิดความเข้าใจและหาคำตอบว่าเราควรที่จะทำอย่างไรในการแก้ปัญหา มากกว่าการหาเพียงคำตอบและการเรียกร้องแต่สิทธิ ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจึงปรารถนาเป็นเสียงให้กับผู้หญิงที่ไม่มีเสียง กระตุกความคิดของคนที่ไม่เคยคิด สร้างการมองเห็น และได้ยินให้กับคนที่ปิดตา ปิดหูในสังคม จากการร่วมกันสร้างความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ความไวเนื้อเชื้อใจ น้ำตาแห่งความสุข น้ำตาแห่งความทุกข์ การจับมือให้ความอบอุ่น การสวมกอดให้กำลังใจ การพบปะกันหลายครั้งๆ จนเกิดความสนิทสนมผูกพัน เหมือนเพื่อน เหมือนญาติสนิท ปรารถนาที่จะให้เธอเหล่านั้นพ้นทุกข์ การรวบรวมจากความรู้และประสบการณ์จากตัวตนผู้วิจัยเองที่อยู่ในวัฒนธรรมการทำงานทั้งในบ้านและนอกบ้าน เพื่อการสร้าง ความเข้าใจในชีวิตประจำวันของผู้หญิงมากขึ้น และอย่างน้อยตัวตนของผู้วิจัยเองได้อนิสงค์จากการศึกษาวิจัย ทำให้เข้าใจชีวิตและสร้างวิถีคิดและเปลี่ยนแปลงวิถีคิดของตน เพื่อที่จะไม่กดทับหรือเบียดขับผู้ใดออกจากพื้นที่ครอบครองที่ตนเองเคยคิดว่าชอบธรรมแล้ว เหมาะสมแล้ว การสร้างมาตรฐานให้ผู้อื่นโดยตนเองเป็นที่ตั้ง จึงไม่ใช่การสร้างคุณค่าและความหมาย การเคารพในความแตกต่างและการเห็นอกเห็นใจ จึงเป็นสิ่งค้นพบที่มากกว่าความรู้เชิงทฤษฎีในงานวิจัย

ความปกติและปกติวิสัย

การกล่าวอ้างถึงความเป็นปกติและปกติวิสัย เป็นสิ่งที่คนในสังคมควรพึงกระทำ เป็นกฎของสังคมที่มุ่งสร้างให้มนุษย์เป็นประเภทเดียวกัน และจัดการให้บุคคลที่สังคมเห็นว่าไม่ปกติ และมีพฤติกรรมที่ไม่เป็นปกติวิสัย ต้องได้รับการเยียวยารักษา หรืออาจได้รับการลงโทษทางสังคมหนัก เบา แตกต่างกันไป การจัดระเบียบสังคมเพื่อการควบคุมคนจึงอาศัยความเป็นปกติ และการ

สร้างความเป็นมาตรฐานที่มีเพียงสองเพศของหญิงและชาย จึงส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำเกิดแก่มนุษย์ที่อยู่ในที่นอกเหนือจากสิ่งที่กำหนด

ความเป็นปกติและกระทำตามปกติวิสัยของมนุษย์ จึงเป็นสิ่งที่คนในสังคมจะต้องกระทำ โดยไม่ต้องคำถาม การสร้างให้เป็นปกติจึงเป็นกรอบและกล่องสำคัญสำหรับชีวิตประจำวันของคน โดยเฉพาะผู้หญิง ความเป็นปกติของคนที่มีเพียงสองเพศ จึงถูกกำหนดให้เพศหนึ่งเหนือกว่าอีกเพศหนึ่งเพื่อการควบคุม การประพฤติ ปฏิบัติตนต้องเป็นไปตามปกติวิสัยจึงถือว่าเป็นความเหมาะสม การสร้างความเป็นปกติให้เกิดขึ้นกับสังคมที่มนุษย์คิดกันว่าจะไม่มีความเปลี่ยนแปลงได้นั้น ไม่ใช่ความจริงดังที่เชื่อ หากเราเชื่อว่าความเป็นปกติคือความจริงที่ถูกสร้างขึ้นมา ดังนั้นความเป็นปกติและปกติวิสัยจึงเปลี่ยนแปลงได้ การสร้างให้เกิดความเป็นปกติใหม่ (New Normal) เป็นสิ่งที่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ในทุกที่และทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าเวลาใด หากแต่ต้องอาศัยความคิด ความเชื่อของคนในสังคมนั้นว่ามีวิธีคิดแบบใดและต้องการที่จะให้สังคมเปลี่ยนไปในทิศทางใด จึงจะเป็นการทำให้เกิดความเท่าเทียมกันได้ในสังคมที่ไม่เพียงสร้างให้เชื่อว่ามนุษย์มีเสรีภาพ มีอิสระ แต่ที่จริงแล้วยังติดกับดักอยู่ในความเป็นปกติที่เป็นแบบเดียว ที่ควบคุมสังคมอยู่ เขกเช่นเดียวกับความไม่ปกติที่ถูกสร้างขึ้น และถูกเบียดขับออกจากสังคม เพราะติดกับดักของความปกติที่เป็นมายา

แบบแผนชีวิต วิธีชีวิตหญิง

การกำหนดให้สรรพสิ่งในสังคมเป็นแบบแผนชีวิต และให้ดำเนินชีวิตตามวิถี ไปตามเส้นที่ขีด การกำหนดหน้าที่ ให้กับผู้หญิงผูกติดกับความเป็นแม่บ้าน เดินตามเส้นทางเพื่อความสำเร็จไปกับแบบแผนที่กำหนดด้วยความเชื่อว่าถูกต้องแล้วดีแล้ว เพื่อความเป็นผู้หญิงดี แม่ดี ภรรยาดี และลูกสาวที่ดี การทำงานของผู้หญิงในบ้าน จึงเป็นเรื่องของผู้หญิงที่เป็นแบบแผนชีวิต และการทำงานนอกบ้านของผู้หญิงนั้นไม่ได้เป็นแบบแผนของชีวิตที่ถูกกำหนดโดยสังคม แต่เป็นเพียงการเสริมและสนับสนุนในส่วนหลักเท่านั้น

ดังนั้นแบบแผนของชีวิตและการดำเนินตามวิถีชีวิตของผู้หญิง จึงเป็นเพียงเส้นตรงเส้นเดียว หน้าที่หลักและหัวใจของแบบแผนชีวิตของหญิงดี คือการตอบแทนบุญคุณผู้ที่มีบุญคุณต่อตัวเอง เช่นการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ การตอบแทนผู้นำครอบครัว การตอบแทนผู้มีพระคุณ ผู้หญิงจึงถูกสร้างให้เดินตามขั้นบันไดที่เป็นทางชันและเป็นเส้นตรงให้ชีวิตเดินขึ้นไปในทุกๆ ย่างก้าว นั้น ถึงแม้บางคนไม่ถูกฝังความคิดความเชื่อให้ตระหนักในเรื่องนี้ตั้งแต่เยาว์วัย หรือบางคนอาจจะไม่ได้เติบโตมากับผู้ใหญ่ในบ้านที่สร้างให้ผู้หญิงได้รู้ถึงปฏิบัติการเหล่านี้ แต่สังคมรอบข้างได้กรอบความคิดนี้ให้เกิดขึ้นกับทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชาย แต่ส่วนใหญ่แล้วการแบ่งหน้าที่ระหว่าง

เพศจะมุ่งเน้นให้ผู้หญิงที่มีคุณลักษณะความเป็นหญิงและเหมาะสมมากกว่าผู้ชาย การบวชของผู้ชายนับได้ว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณ แต่ผู้หญิงไม่สามารถบวชนุ่งผ้าเหลืองได้ การตอบแทนบุญคุณจึงถูกวางไว้ในลักษณะที่แตกต่างดังที่กล่าวมาแล้วในบทต้นๆ อนึ่ง ผู้วิจัยพบว่าเรื่องราวเหล่านั้นล้วนแล้วแต่เป็นมายาคติที่ทำให้คนในสังคมและตัวตนของผู้หญิงติดกับดักแบบด้นไม่หลุด ทั้งที่บางคนรู้ตัวและบางคนไม่รู้ตัว แต่ทำให้ผู้หญิงจำนวนไม่น้อยที่ผจญอยู่กับความทุกข์ระทม เก็บกดกับชีวิตที่เผชิญอยู่ในทุก ๆ วัน

การสร้างให้เป็นขนบธรรมเนียม จึงเป็นสิ่งที่ผู้หญิงต้องยินยอมอย่างด้นไม่หลุด การสร้างให้บ้านเป็นพื้นที่ของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงรู้สึกปลอดภัย จึงทำให้ผู้หญิงสร้างให้ทุกพื้นที่เป็นเหมือนบ้าน ด้วยความรู้สึกและดูแลเอาใจใส่คนรอบข้างเหมือนคนในครอบครัว มากกว่าการบังคับบัญชาหรือสั่งการหรือการลงโทษแบบทารุณ การควบคุมของความเป็นหญิงจึงเกิดจากความเป็นชายครอบงำที่อยู่ในตัวตนของผู้หญิง และผลิตซ้ำความเป็นหญิงที่สยบยอมต่อความเป็นชายอย่างด้นไม่หลุดพ้น และการสร้างแบบพิมพ์คือการผลิตซ้ำ การสร้างแบบพิมพ์หมายถึงการที่ผู้หญิงด้วยกันเอง ควบคุม ครอบงำ ให้อยู่ในกรอบของความเป็นรอง เพื่อให้ตกหลุมพรางของผู้รับใช้ที่ลึกลงไปและตอกย้ำให้เป็นความชอบธรรม

การสร้างภาพงานหญิงให้มีความหมาย

การทำงานของหญิงไม่ว่าในพื้นที่ใด จะถูกสร้างภาพให้เป็นงานที่ต้องการความละเอียด การดูแล เอาใจใส่ แต่การถูกจัดวางให้เป็นงานที่น่าเบื่อ ซ้ำซาก จำเจ นั้นไม่อาจมองเห็นจากภายนอกได้ แต่เป็นงานที่หนักและค่าตอบแทนที่น้อยนิด หรือแม้แต่ไม่มีค่าตอบแทนแต่ประการใด ผู้หญิงมักอ้างถึงการทำงานนั้น ๆ เพราะหน้าที่ เพราะความจำเป็น และที่สุดคือเพราะความรัก แต่งานในบ้านที่ไม่ก่อเกิดรายได้นั้นกลับเป็นการให้คุณค่ากับการทำงานนั้นว่า ไม่มีราคา ค่าแรงใด ๆ เท่ากับงานที่สร้างรายได้ แต่เป็นงานที่ทำเพราะความรักและทำเพื่อคนที่ตนรัก เพื่อสนับสนุนงานที่เป็นของผู้นำของบ้าน ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้สมองมากกว่าการใช้แรงงาน ผู้หญิงบางคนจึงต้องยอมจำทน อดทน ต่อความทุกข์ทรมาน ตั้งแต่การเกิดมาเป็นลูกผู้หญิง ความรับผิดชอบจะติดตัวมา และสิ่งที่ติดตัวมานอกเหนือจากหน้าที่การทำงานทั้งในบ้าน นอกบ้านที่เป็นเรื่องไม่น่าสนใจแล้ว คือการสร้างให้เกิดการยินยอม ด้วยความเต็มใจ และไม่ขัดขืน

กฎ เกณฑ์ กติกา การผลิตซ้ำระบบชายเป็นใหญ่ โดยการแบ่งแยกงานตามเพศ การแบ่งงานกันภายในครอบครัว เป็นการตรึงคนให้อยู่ภายใต้ระบบความเป็นชายครอบงำ การตอกย้ำและผลักดันให้เกิดความไม่เท่าเทียมและความไม่เป็นธรรมในสังคมนั้น คือการสร้างให้ผู้หญิงมีความรู้สึกถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่ละเว้นไม่ได้ และจำเป็นที่จะต้องทำเพื่อคนที่ตนเองรักและ

สร้างให้ผู้หญิงรู้สึกถึงความปรารถนาที่จะให้คนที่ตนรักนั้นมีความสุข มีความเป็นอยู่ที่ดีนั้นเป็นอุดมการณ์ของชายเป็นใหญ่ที่ครอบงำจิตวิญญาณของหญิง ซึ่งงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นกระบวนการอันซับซ้อนมาในรูปของงานที่มีวัฒนธรรมตีกรอบของความเป็นหญิงที่ซ่อนอยู่ในตัวตนและดำรงอยู่อย่างลึกซึ้ง การศึกษาที่ผู้วิจัยได้ยื่นอยู่เคียงข้างผู้ให้ข้อมูลและ เข้าใจความเป็นเพศเดียวกันพยายามเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกให้มากที่สุด จึงทำให้มองเห็นการจัดวางให้คนไม่เท่าเทียมกันในสังคม มีการซ่อนเร้นถึงอำนาจ และการกดทับระหว่างกันอยู่ การเผยให้เห็นถึงวัฒนธรรมสังคมสมัยใหม่ที่สร้างให้ผู้หญิงต้องแกร่ง ต้องอดทนนั้น เป็นเจตจำนงของอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลัง ที่ต้องการให้เกิดการยอมรับโดยความสมัครใจและรู้สึกถึงการเป็นคนดีที่ได้ทำ ตั้งแต่วัยเด็กไปจนแก่เฒ่า การทำหน้าที่ เพื่อการเป็นคนดี ลูกที่ดี เมียที่ดี แม่ที่ดี จึงถือได้ว่าเป็นหน้าที่หลัก เพื่อไม่ให้สังคมตราหน้าว่าเป็น “คนเลว” นั่นเอง ถึงแม้ว่างานนั้นจะซ้ำซากจำเจ น่าเบื่อและไม่มีวันหยุด ไม่มีเวลากำหนดแน่นอน และไม่มีสวัสดิการใด ๆ เหมือนงานนอกบ้านหรือพื้นที่สาธารณะ

คุณลักษณะ บทเพศ และขนบธรรมเนียมผู้หญิง

นิสัย รสนิยม ความชอบส่วนตัว พฤติกรรมส่วนตัว จารีตประเพณี ของผู้หญิงที่ถูกกำหนดในสังคม เกิดจากการจัดระเบียบความแตกต่างระหว่างเพศ การแบ่งงานกันทำระหว่างเพศ ซึ่งกลายเป็นความจริงทางสังคมที่ผ่านปฏิบัติการของระบบชายเป็นใหญ่ จึงสร้างความเหลื่อมล้ำโดยอาศัยการให้เหตุผลจากการจัดระเบียบเพื่อการพึงพิงทางเศรษฐกิจของผู้หญิงที่ต้องร้องขอและยินยอมจากผู้ชาย ผู้ชายเป็นผู้ที่ต้องจุนเจือทางเศรษฐกิจของครอบครัว จึงเป็นผู้มีอำนาจในการควบคุม การยินยอมในการจัดตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมให้ยึดติดอยู่กับความเป็นบ้าน ความเชื่อที่มีผลต่อพฤติกรรม (Mind set) ของผู้หญิงคือความเป็นบ้านและตนเองคือแม่บ้านในทุกพื้นที่ และทุกอณูของจิตวิญญาณ

การถูกทำให้เป็นเรื่องส่วนตัว ซึ่งผู้หญิงตามคุณลักษณะและบทเพศ ตามขนบธรรมเนียมเรื่องของผู้หญิงทุกเรื่องส่วนตัว การต้องการความคุ้มครอง ความปลอดภัย และต้องเป็นผู้อาศัยจากเพศตรงกันข้ามจึงเป็นการตรึงให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมในเชิงลึก นอกเหนือจากนั้นการให้คุณค่าและความหมายของงานหญิง โดยการเปรียบเทียบในกรอบของมาตรฐานของผู้ชาย และกำหนดโดยผู้ชายนั้น คือการควบคุมผู้หญิงในการทำงาน เพื่อให้อยู่ใต้อาณัติระบบชายเป็นใหญ่ เมื่อความคิด ความเชื่อของคนในสังคมเห็นว่าเหมาะสมดีงาม ว่างานนอกบ้านสอดคล้องคุณลักษณะของความเป็นชาย และงานในบ้านสอดคล้องคุณลักษณะของความเป็นหญิง การถูกปิดกั้นในการก้าวเข้าสู่พื้นที่การถูกปิดกั้นในความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน จึงเป็นความชอบธรรมในพื้นที่งานนอกบ้าน

อำนาจละมุนกับความชอบธรรม

การสยบยอมต่ออำนาจของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เกิดขึ้นจากความรู้สึกของผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจนั้นไม่ได้รู้สึกถึงความรุนแรง ไม่มีการบังคับหรือลงโทษแบบทารุณ แต่อำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจแบบละมุน ที่สามารถทำให้ผู้ที่ต้องทำงานสามารถคล้อยตามด้วยความยินยอม และผู้ใช้อำนาจนั้นมีความชอบธรรมในการควบคุมและกำหนดชะตาชีวิตของผู้หญิง การสยบยอมต่ออำนาจและลุกขึ้นมาจัดการให้ผู้อื่นที่ตนเองสามารถจัดการควบคุมได้ของผู้หญิง จึงเป็นการผลิตซ้ำความเป็นรองที่ด้อยค่า ตกอยู่ใต้อาณัติของความเป็นชายครอบงำ โดยบุคคลนั้นคิดว่าตนเองนั้นรู้เท่าทัน จึงเป็นการตรึงให้ความเท่าเทียมนั้นยังคงดำรงอยู่ด้วยความยินยอม และเกิดการกดขี่ในเพศเดียวกัน จากผู้หญิงกับผู้หญิง ด้วยหลากหลายที่มา อาจเป็นเพราะอาวูโสกว่า อาจจะเป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า หรืออาจจะเป็นเพราะความสัมพันธ์ทางสายเลือด ซึ่งเป็นการกดขี่ที่ไม่เพียงเฉพาะการกดขี่ทางเพศที่เราเข้าใจกันว่าเป็นการกดขี่ของผู้ชายที่สร้างความทุกข์ ทรมานให้กับผู้หญิง

ดังนั้นการกดขี่ที่มากกว่าการกดขี่จากเพศชาย เป็นการกดขี่ที่ไม่มีภาษาเรียก เป็นการกดขี่ที่ไม่ได้มีการสร้างความรู้ว่าเป็นการกดขี่ ถึงแม้จะเป็นการที่ผู้หญิงถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์จนกระดิกตัวไม่ได้ แต่การกดขี่นั้นสร้างให้คนที่ถูกกดขี่ยินดีที่จะทำตามและไม่ได้รู้สึกถึงการกดขี่ มันคือความแยบยลของอำนาจที่จะกระทำการกับเพศหญิงและความเป็นหญิง เพื่อตรึงให้ความไม่เท่าเทียมทางเพศยังคงอยู่ในสังคม

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การที่ผู้หญิงคนหนึ่งถูกสังคมกำหนดให้เป็นเพศที่อ่อนไหว และมีคุณลักษณะเป็นผู้อนุบาลผู้อื่นนั้น เป็นกรอบกับดักให้ผู้หญิงติดอยู่ในความเป็นรองอย่างหลุดไม่พ้น ชีวิตและจิตวิญญาณของผู้หญิงถูกผูกติดกับความรับผิดชอบเรื่องในบ้านที่ไม่อาจถอดถอนได้ และความเป็นผู้หญิงที่ดีคือความจริงที่ถูกสร้างด้วยอำนาจละมุนในการควบคุมพฤติกรรมของผู้หญิงให้อยู่ใต้อาณัติของความเป็นชายที่ครอบงำ ถึงแม้ว่าพวกเขาจะสวมบทบาทความเป็นชายในพื้นที่ทำงาน แต่นั่นหมายถึงการยอมรับถึงความเป็นรองและผลิตซ้ำความเป็นหญิงอีกชั้นหนึ่ง ผู้เขียนจึงมีความประสงค์ที่จะเสนอว่า สังคมควรเปิดโอกาสให้ผู้หญิงแสดงความสามารถในการทำงานได้ในแบบของพวกเขา โดยไม่ควรนำเอามาตรฐานของผู้ชายมาเป็นตัวตั้ง เพราะเท่ากับเป็นการสร้างการกดขี่ให้กับตัวผู้หญิงเอง ดังนั้นการเปรียบเทียบหรือการแข่งขันที่มีมาตรฐานซึ่งสร้างโดยผู้ชายนั่น จึงหมายถึงความเหลื่อมล้ำที่ไม่มีวันเท่าเทียม ผู้หญิงควรได้รับโอกาสให้ออกแบบชีวิตในแบบของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นในบ้านหรือนอกบ้าน และหากมนุษย์เชื่อในความหลากหลายในสังคมนวมถึงการให้เกียรติกัน ไม่ว่าผู้หนึ่งจะมีเพศสรีระอย่างไร มนุษย์ไม่ควร

นำเอาเรื่องชนชั้น เชื้อชาติหรือความแตกต่างมาเป็นตัวตัดสินชีวิตของมนุษย์ด้วยกันเอง การกระทำเช่นนี้จะสามารถนำผู้คนในสังคมไปพบกับสันติสุขและความเท่าเทียมที่เป็นธรรมชาติทางเพศภาวะ (Gender Equity) การยอมรับในความแตกต่างทางเพศภาวะ ทางชนชั้น ทางการศึกษา ทางเศรษฐกิจ ทางชาติพันธุ์ ภูมิลำเนา และเชื้อชาติ

ชีวิตประจำวันของผู้หญิง ดำรงอยู่ด้วยความคุ้นเคย และการยอมรับ และการถูกละเลย มองเห็นอย่างไม่สำคัญนั้นเป็นเรื่องธรรมดา งานวิจัยนี้วิเคราะห์ให้เห็นถึงชีวิตประจำวันของผู้หญิงที่รายล้อมไปด้วยอำนาจและการครอบงำของความเป็นชาย จากการศึกษาจากประสบการณ์หญิง การมองเห็นว่าการกดขี่คือการไม่กดขี่ การรับรู้เรื่องความไม่เท่าเทียมทางเพศคือความเท่าเทียมทางเพศ เพราะฉะนั้นสังคมจึงไม่มีวันเปลี่ยนแปลง ตรงกันข้ามที่มนุษย์ยังมองสังคมแบบผิวเผิน ไม่ได้มองแบบวิพากษ์และตั้งคำถามในสิ่งนั้น ๆ การมองให้ลึกซึ้ง จึงเป็นการมองแบบพินิจพิจารณาอย่างรอบคอบในสิ่งที่เกิดขึ้น วิธีวิทยาการวิจัยที่นำมาใช้นี้ ช่วยทำให้มนุษย์ถูกคิดมากกว่าการที่จะรับรู้เพียงว่าเกิดอะไรขึ้น การแสวงหาความรู้เพื่อการแก้ปัญหาสังคมจึงเป็นเพียงการพิสูจน์และทำการทดสอบจากสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ไม่ได้เป็นการสร้างความรู้ร่วมกันระหว่างผู้ศึกษาวิจัยกับผู้ให้ข้อมูล งานวิจัยที่ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญและการบูรณาการจากศาสตร์ที่เป็นสหวิทยาการ ผสมกับประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ดำรงอยู่ในแวดวงวัฒนธรรมเดียวกัน มีการเข้าใจความหมายร่วมกันได้ในสังคม ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น “หัวอกเดียวกัน” จึงนำพาให้เข้าใจผู้ให้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง แต่ทั้งนี้เป็นเพราะมนุษย์มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์และศาสตร์กระแสหลักทั้งหลายเป็นพื้นฐาน จึงสามารถมองเห็นถึงสิ่งที่ขาดหายไป ในสังคม นั่นคือการศึกษาริธีการรู้ลึกนึกคิด และความปรารถนาที่จะพ้นทุกข์ของมนุษย์ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงรวบรวมความรู้จากการศึกษาผนวกกับประสบการณ์ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะ ให้กับงานวิจัยที่จะมีต่อไปในวันข้างหน้าเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศที่เป็นธรรม

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ซึ่งได้ใช้เป็นทิศทางการพัฒนาที่ประเทศสมาชิกของสหประชาชาติลงนามร่วมกัน โดยเริ่มต้นในปี พ.ศ.2558-2573 ได้มีเป้าหมายที่เกี่ยวกับบรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศและให้อำนาจของผู้หญิงและเด็กหญิงไว้ว่า ยุติการเลือกปฏิบัติ ขจัดความรุนแรงรวมถึงการค้ามนุษย์ การกระทำทางเพศ และการแสวงประโยชน์ ขจัดแนวปฏิบัติที่เป็นภัยทุกรูปแบบ ยอมรับและให้คุณค่าต่อการดูแลและการทำงานบ้านแบบไม่ได้รับค่าจ้างและสร้างหลักประกันว่าผู้หญิงจะมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ มีโอกาสที่เท่าเทียมในการเป็นผู้นำในทุกระดับการตัดสินใจในทางการเมือง

เศรษฐกิจและภาคสาธารณะ เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals (SDGs)) (United Nation, 2015) ตามที่นำเสนอดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่ในทางปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงในเชิงลึกและเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบควรเริ่มให้ความรู้เกี่ยวกับเพศภาวะที่คนในสังคมยังมองข้ามถึงความสำคัญ เพศภาวะเป็นเพศทางวัฒนธรรม ที่เป็นการเชื่อว่าเป็นหญิงและความเป็นชายนั้นแตกต่างกัน ดังนั้นควรนำความรู้เรื่องนี้ให้คนทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเพศ ชนชั้น เชื้อชาติ การศึกษา ใด ๆ ก็ตามในสังคม ได้ตระหนักถึงเรื่องนี้อย่างยิ่ง ผู้วิจัยเชื่อเป็นอย่างยิ่งว่า หากคนในสังคมมีความตระหนักและเข้าใจ ยอมรับถึงความแตกต่างของมนุษย์ที่ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของการถูกสร้างให้เป็นปกติเพียงสองเพศ และไม่ได้ถูกสร้างว่าบทบาทของหญิงและชายที่ต้องเป็นคู่ตรงกันข้าม เส้นทางแห่งความสำเร็จของชีวิตการทำงานและครอบครัวนั้นมีหลายรูปแบบ การถูกสร้างให้เป็นปกติในสังคมของผู้หญิงต้องถูกคลี่คลายและมีการศึกษา นำมาเผยแพร่การสร้างให้ความรู้ของผู้หญิงเป็นที่ยอมรับและเปิดกว้าง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในสังคม

การสร้างระบบความรู้ในเรื่องความเท่าเทียมทางเพศเกี่ยวข้องกับมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม นอกเหนือจากมิติดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงอยากชี้ชวนให้คนในสังคมพิจารณาให้ลึกซึ้งถึงอีกมิติที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือ มิติทางวัฒนธรรม ในที่นี้จากงานวิจัยนี้ได้ศึกษาถึงวัฒนธรรมตามความหมายของความคิด ความเชื่อในสังคม และมิติทางวัฒนธรรมเรื่องเพศ

1. ควรมีการให้ความรู้และการรู้เท่าทันเรื่องเพศภาวะ
2. ส่งเสริมงานวิจัยที่เกี่ยวกับผู้หญิง ที่ศึกษาเชิงลึก วิพากษ์วัฒนธรรมเรื่องเพศ
3. ศึกษาการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันในพื้นที่งาน
4. การให้ความรู้เกี่ยวกับความเท่าเทียมกันทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ
5. การจัดสัมมนาและสื่อ เรื่องวัฒนธรรมทางเพศและบทบาททางเพศ

เพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยการให้ความรู้และการเผยแพร่ในช่องทางต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานั้น ภาครัฐและภาคเอกชนควรนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในสถานศึกษาและสถาบันครอบครัว พร้อมทั้งหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับการนำความรู้และประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยฉบับนี้ไปประกอบใช้ในกระบวนการเรียนรู้ โดยการเปิดพื้นที่ในวงการต่าง ๆ มากขึ้น ปรับฐานคิด เจตคติของการมองผู้หญิงเป็นเพียงส่วนประกอบหรือส่วนเสริมให้เป็นส่วนสำคัญ เช่นเดียวกันกับเพศชาย ดังจะเห็นได้จากแผนแม่บทการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย พ.ศ. 2561 – 2564 สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน ได้ให้ความหมายในเรื่องของความเสมอภาค

หญิงชายไว้ว่า “ความเสมอภาคหญิงชาย ไม่ใช่ ความเหมือนกันหรือเท่ากัน แต่หมายถึงการคำนึงถึงความแตกต่างในปัญหา ความต้องการ โอกาส ศักยภาพ ของเพศหญิงและเพศชาย เพื่อให้ทั้งสองเพศอยู่ด้วยกันอย่างปรองดองและได้รับประโยชน์อย่างสมดุล” ซึ่งมีวิสัยทัศน์การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย “เป็นองค์การเสริมสร้างความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย” ด้วยยุทธศาสตร์และโครงการต่าง ๆ จากข้อสังเกตของผู้วิจัยได้มองเห็นว่าจำนวนโครงการ 1 โครงการต่อปีมีจำนวนน้อยเกินไป จำนวนช่องทางในการเผยแพร่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและเสริมสร้างทัศนคติ มีจำนวนเพียง 3 ช่องทางต่อปี องค์คณะที่มีส่วนเสริมพลัง เพื่อบทบาทการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตแก่สตรีทุกกลุ่มและทุกระดับ มีเพียง 1 องค์คณะ จึงเป็นข้อจำกัดของการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และการกำหนดให้มีสตรีเป็นองค์ประกอบในสัดส่วนที่เหมาะสมนั้น เป็นเรื่องยากที่จะตอบได้ว่าสัดส่วนที่เหมาะสมนั้นเป็นเช่นไร การกำหนดมาตรการเฝ้าระวัง ขจัดปัจจัยเสี่ยง ป้องกัน คุ่มครอง ช่วยเหลือและเยียวยา มีสถานที่บริการเพียง 5 แห่งต่อปี

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความพยายามของทางภาครัฐและเอกชนที่พยายามแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศในเชิงนโยบายนั้น ให้ความสำคัญทางเชิงงบประมาณและบุคลากรผู้ขับเคลื่อนโครงการต่าง ๆ ไม่เพียงพอต่อการช่วยเหลือให้เกิดผลทางรูปธรรมต่อสังคม จึงเป็นการยากที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้นได้ การให้ความสำคัญกับความรู้ของผู้หญิงจากประสบการณ์ของผู้หญิงยังถูกมองข้าม เพราะผู้บริหารและผู้ตัดสินใจในโครงการและนโยบายต่าง ๆ นั้น ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ไม่เพียงมิติทางเพศสรีระที่มีเพียงเพศชายกับเพศหญิงเท่านั้น การเหมารวมว่าเพศชายเป็นเพศที่กดขี่ และได้เปรียบ การกำหนดจำนวนผู้หญิงเท่ากับผู้ชายในเชิงสถิติและปริมาณ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาในสังคมได้อย่างแท้จริงได้ ความเป็นเพศภาวะที่มากกว่าเพศหญิงและเพศชาย ควรให้ความสนใจและให้ความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งในมิติอื่นที่ควรจะนำมาพิจารณาถึงการนำมาแก้ไขปัญหาก็สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเรื่องของเพศนั้น คือ มิติในด้านวัย ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา และการศึกษา ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ต้องได้รับการนำมาศึกษาและจัดทำเป็นโครงการเป็นรูปธรรม สร้างความเข้าใจให้คนในสังคมตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ แบบองค์รวมมากกว่าการแบ่งแยกส่วนเพื่อการแก้ปัญหาแบบเชิงลึก เพื่อเป้าหมายของความเท่าเทียมกันทางเพศ (Gender Equity) อย่างเป็นธรรม มุ่งสร้างความสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบยั่งยืน

บรรณานุกรม

- Acker, J. (1990). Hierarchies, Jobs, Bodies: A Theory of Gendered Organizations. *Gender and Society*, 4(2), 139-158.
- Acker, J. (2006). Inequality Regimes: Gender, Class, and Race in Organizations. *Gender & Society*, 20(4), 441-464. doi:10.1177/0891243206289499
- Althusser, L. (2014). *On the reproduction of capitalism: Ideology and ideological state apparatuses*. London: Verso Trade.
- Alvesson, M. (2002). *Understanding Organizational Culture*. London: SAGE.
- Bao, J. (2008). Denaturalizing Polygyny in Bangkok, Thailand. *Ethnology*, 47(2/3), 145-161.
- Barker, C. (2000). *Cultural studies: Theory and practice*: Sage.
- Barker, C. (2012). *Cultural studies : theory and practice* (4th). Los Angeles; London: SAGE.
- Barne, S. (2002). *Woman, man, Bangkok: love, sex, and popular culture in Thailand*. Oxford: Rowman & Littlefield.
- Beasley, C. (2005). *Gender and Sexuality: Critical Theories, Critical Thinkers*. London: SAGE.
- Bruni, A., & Gherardi, S. (2003). *Gender, identity, and the culture of organizations*. NY: Routledge.
- Butler, J. (2007). *Gender trouble : feminism and the subversion of identity*. NY: Routledge.
- Cahoon, A. R., & Rowney, J. (1993). Valuing Differences: Organization and Gender. *Handbook of Organizational Behavior*, 339-354.
- Chakraborty, A. S. (2008). Emergence of women from 'private' to 'public': A narrative of power politics from Mizoram. *International Women's Studies*, 9(3), 27-45.
- Charmaz, K. (2014). *Constructing grounded theory* Introducing qualitative methods (2nd). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Clark, H., Chandler, J., & Barry, J. (1994). *Organisation and Identities: Text and Readings in Organisational Behaviour*. London: Thomson.

Connell, R. W. (1987). *Gender and power: Society, the person and sexual politics*.

Cambridge: Polity Press.

Connell, R. W. (2001). Understanding Men: Gender Sociology and the New International

Research on Masculinities. *Social Thought & Research*, 24(1/2), 13-31.

Connell, R. W. (2014). The sociology of gender in Southern perspective. *Current*

Sociology, 62(4), 550-567. doi:10.1177/0011392114524510

Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the

Concept. *Gender & Society*, 19(6), 829-859. doi:10.1177/0891243205278639

Cook, K. S., & Hegtvedt, K. A. (1983). Distributive justice, equity, and equality. *Annual*

review of sociology, 9(1), 217-241.

Cranny-Francis, A. (2003). *Gender studies : terms and debates*. NY: Palgrave Macmillan.

Cranny-Francis, A., Waring, W., Stavropoulos, P., & Kirkby, J. (2003). Ways of Talking In A.

Cranny-Francis, W. Waring, P. Stavropoulos, & J. Kirkby (Eds.), *Gender Studies:*

Terms and Debates (pp. 1-41). London: Macmillan Education. from

https://doi.org/10.1007/978-0-230-62916-5_1

Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing*

among five approaches (4th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.

Danaher, G., Schirato, T., & Webb, J. (2000). *Understanding Foucault*. London ; Thousand

Oaks, Calif.: Sage.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2011). *The SAGE handbook of Qualitative research* (4th

ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2017). *The SAGE Handbook of Qualitative Research* (5th

ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Duncanson, C. (2015). Hegemonic Masculinity and the Possibility of Change in Gender

Relations. *Men and Masculinities*, 18(2), 231-248. doi:10.1177/1097184X15584912

Elliott, A. (2014). *Introduction to contemporary social theory*. London: Routledge.

Facio, A., & Morgan, M. (2009). Equity or Equality for Women? Understanding CEDAW's

Equality Principles. *IWRAW Occasional Paper No. 14*. doi:10.2139/ssrn.1469999

Fitzgerald, L. F., Swan, S., & Magley, V. J. (1997). But was it really sexual harassment?:

- Legal, behavioral, and psychological definitions of the workplace victimization of women In *Sexual harassment: Theory, research, and treatment*. (pp. 5-28). MA: Allyn & Bacon.
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality, Volume 1: An Introduction* (R. Hurley). New York: Pantheon Books.
- Freud, S. (1976). *Three Essays On The Theory Of Sexuality*. New York, NY: Basic Books.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: selected essays*. New York, NY: Basic Books.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci* (Q. Hoare & G. Nowell-Smith): International Publishers.
- Hall, S. (1997). *Representation : cultural representations and signifying practices* Culture, media, and identities. London ; Thousand Oaks, Calif.: Sage in association with the Open University.
- Hesse-Biber, S. N. (2012). *Handbook of feminist research: Theory and praxis*. CA: SAGE publications.
- Hesse-Biber, S. N. (2013). *Feminist Research Practice: A Primer* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Humberstone, B., & Clayton, B. (2007). Culture of masculinity and modern outdoor life In *Critical Cultural and modernisation views towards Erlebnispädagogik*. Germany: Burdrich Verlag.
- Jewkes, R., Morrell, R., Hearn, J., Lundqvist, E., Blackbeard, D., Lindegger, G., . . . Gottzen, L. (2015). Hegemonic masculinity: combining theory and practice in gender interventions. *Culture, Health & Sexuality*, 17(sup2), 112-127.
doi:10.1080/13691058.2015.1085094
- Juntti-Henriksson, A.-K. (2008). Women narratives from Tornedalen, northernmost Sweden: gender and culture in perspective. In. Luleå: Luleå tekniska universitet.
- Liamputtong, P., Yimyam, S., Parisunyakul, S., Baosoung, C., & Sansiriphun, N. (2004). When I become a mother!: Discourses of motherhood among Thai women in Northern Thailand. *Women's Studies International Forum*, 27(5), 589-601.

doi:<https://doi.org/10.1016/j.wsif.2004.09.017>

- Lincoln, Y. S., Lynham, S. A., & Guba, E. G. (2011). Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences, revisited In *The Sage handbook of qualitative research* (pp. 97-128). Thousand Oaks, CA: SAGE Publication.
- Mandal, P. C. (2018). Trustworthiness in Qualitative Content Analysis. *International Journal of Advanced Research and Development*, 3(2), 479-485.
- Maria, C., & Amber, L. (2017). Division of Labor, Gender In *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social Theory* (pp. 1-5). from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781118430873.est0445>
- Markula, P., & Pringle, R. (2006). *Foucault, sport and exercise : power, knowledge and transforming the self*. London: Routledge.
- Martin, P., & Barnard, A. (2013). The experience of women in male-dominated occupations: A constructivist grounded theory inquiry. *SA Journal of Industrial Psychology*, 39(2), 01-12.
- May, S. (1997). Critical ethnography In N. Hornberger & P. Corson (Eds.), *Encyclopedia of Language and Education: Research Methods in Language and Education* (1st ed., Vol. 8, pp. 197-206). Dordrecht: Kluwer. from <https://books.google.co.th/books?id=d4P0HvZZ24oC>
- Mayo, E. (1934). The Human Problems of an Industrial Civilization. *Nature*, 134(3380), 201-201. doi:10.1038/134201b0
- McGregor, D. M. (1967). *The professional manager*: McGraw-Hill.
- Messner, M. (1998). The Limits of "The Male Sex Role"An Analysis of the Men's Liberation and Men's Rights Movements' Discourse. *Gender & Society - GENDER SOC*, 12, 255-276. doi:10.1177/0891243298012003002
- Nagel, J. (1998). Masculinity and nationalism: gender and sexuality in the making of nations. *Ethnic and Racial Studies*, 21(2), 242-269. doi:10.1080/014198798330007
- Neuman, W. L. (2014). *Social Research Methods : Qualitative and Quantitative Approaches* (7th). Essex, England: Pearson.
- O'Donohue, W. T. (1997). *Sexual Harassment: Theory, Research, and Treatment*. MA:

Allyn and Bacon.

- Parker, M. (2000). *Organizational culture and identity : unity and division at work*. London: SAGE.
- Reeser, T. W. (2010). *Masculinities in theory : an introduction*. MA: Wiley-Blackwell.
- Ritzer, G. (2010). *Sociological theory* (9th). NY: The McGraw-Hill Companies.
- Robbins, S. P. (1990). *Organization theory : structure, design, and applications* (3rd). Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Robinson, K., & Davies, C. (2008). Docile Bodies and Heteronormative Moral Subjects: Constructing the Child and Sexual Knowledge in Schooling. *Sexuality & Culture*, 12(4), 221-239. doi:10.1007/s12119-008-9037-7
- Rodríguez-Galán, M. B. (2011). Hegemonic masculinity and counter-hegemonic feminist discourses for peace. *Prisma Social*(7).
- Samuels, G. M., & Ross-Sheriff, F. (2008). Identity, oppression, and power: Feminisms and intersectionality theory. *Affilia: Journal of Women & Social Work*, 23(1), 5-9. doi:10.1177/0886109907310475
- Saugeres, L. (2002). She's not really a woman, she's half a man: Gendered discourses of embodiment in a French farming community. *Women's Studies International Forum*, 25(6), 641-650. doi:10.1016/S0277-5395(02)00342-4
- Schmid, A. T. (2017). *Inequalities for Women in Male-dominated Workplace in Western Countries*. Furtwangen: Hochschule.
- Seeck, H., & Kantola, A. (2009). Organizational control: Restrictive or productive? *Journal of Management & Organization*, 15(2), 241-257. doi:10.1017/S1833367200002819
- Skinner, D. (2012). Foucault, subjectivity and ethics: towards a self-forming subject. *Organization*, 20(6), 904-923. doi:10.1177/1350508412460419
- Thomas, J. (1983). Toward a Critical Ethnography: A Reexamination of the Chicago Legacy. *Urban Life*, 11(4), 477-490. doi:10.1177/0098303983011004007
- Thomas, J. (1993). *Doing Critical Ethnography*. Newbury Park, CA: SAGE Publications.
- Tong, R. (1989). *Feminist thought : a more comprehensive introduction*. Boulder: Westview Press.

United Nation. (2015). About the Sustainable Development Goals.

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

United Nation Development Program. (2017). Human development report 2016: Human development for everyone. In. NY: United Nations Development Programme.

Väänänen, A., Kevin, M. V., Ala-Mursula, L., Pentti, J., Kivimäki, M., & Vahtera, J. (2005). The Double Burden of and Negative Spillover Between Paid and Domestic Work: Associations with Health Among Men and Women. *Women & Health*, 40(3), 1-18. doi:10.1300/J013v40n03_01

Weber, L. (1998). A Conceptual Framework for Understanding Race, Class, Gender, and Sexuality. *Psychology of Women Quarterly*, 22(1), 13-32. doi:10.1111/j.1471-6402.1998.tb00139.x

Weedon, C. (1999). *Feminism, Theory and the Politics of Difference*. Oxford: Wiley.

Weis, C. (2019). Situational ethics in a feminist ethnography on commercial surrogacy in Russia: Negotiating access and authority when recruiting participants through institutional gatekeepers. *Methodological Innovations*, 12(1), 63-96. doi:10.1177/2059799119831853

West, C., & Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. *Gender & Society*, 1(2), 125-151.

Williams, R. (1983). *Culture and Society, 1780-1950*. New York, NY: Columbia University Press.

Williams, R. L. (1994). *Essentials of Total Quality Management*. New York, NY: Amacom.

Woodward, K. (2004). *Questioning Identity: Gender, Class, Ethnicity*. NY: Routledge.

Woodward, K., & Woodward, S. (2015). Gender studies and interdisciplinarity. *Palgrave Communications*, 1, 15018. doi:10.1057/palcomms.2015.18

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2541). พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541. กรุงเทพฯ: กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน.

กฤตยา อาชวนิจกุล. (2558). ช่มชู้: มายาคติและความรุนแรงซ้ำซ้อน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างเสริมเข้าใจเรื่องสุขภาพทางเพศ (สคส).

กาญจนา แก้วเทพ. (2551). สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา: กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.

- กิตติกร สันคติประภา. (2549). มองแต่ไม่เคยเห็น พุดแต่ไม่มีเสียง ได้ยินแต่ไม่รับรู้ ว่าด้วยความรู้เรื่อง
การเอาเปรียบกะเทยทางเพศ. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง, ปีที่ 2(3), 37-72.
- กิตติกร สันคติประภา. (2550). การลวนลามทางเพศกะเทย : นัยสำคัญภายใต้วาทกรรมรักต่างเพศ.
(กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์)). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2517). อุดมการณ์ทางการเมือง. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- นภาพร หะวานนท์, กิตติกร สันคติประภา, อุษณีย์ ธโนศวรรย์, & ธิรวัลย์ วรรณอินทร์. (2555). การ
สร้างความฉลาดรู้เรื่องเพศในวัฒนธรรมบริโภค เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและ
สังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ; 401 (พิมพ์ครั้งที่ 1.). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่อง
สุขภาพผู้หญิง (สคส.).
- นิศา ชูโต. (2551). การวิจัยเชิงคุณภาพ = *Qualitative research* (พิมพ์ครั้งที่ 4.). กรุงเทพฯ.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2549). เพศสภาพในสุวรรณภูมิ (อุษาคเนย์) = *Gender in southeast Asia*
ศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มติชน.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2559). ปรัชญาสังคมศาสตร์ การอธิบายทางสังคมรากฐานสำหรับการ
วิจัยทางสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บางกอกบลิ๊ก.
- ไพสิฐ พาณิชย์กุล และคนอื่น ๆ. (2560). ชุดโครงการ “การลดความเหลื่อมล้ำ ผ่านกระบวนการ
ยุติธรรม” กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์.
- วัชรพล พุทธรักษา. (2557). บทสำรวจความคิดทางการเมืองของ อันโตนิโอ กรัมสกี = *A survey of*
Gramsci's political thought: กรุงเทพฯ : สมมติ.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2551). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อักษรข่าว
สวย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). ภาวะสังคมไทยไตรมาสสี่
และภาพรวม ปี 2559. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). สรุปผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (เดือน มีนาคม
พ.ศ. 2563). กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	มรกต ณ เชียงใหม่
วัน เดือน ปี เกิด	6 สิงหาคม 2510
สถานที่เกิด	จังหวัดเชียงใหม่
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2563 ปริญญาเอก ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2552 ปริญญาโท (MPPM. Master in Public & Private Management) สาขาการบริหารภาครัฐและเอกชน สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA) พ.ศ. 2546 Diploma of International Development Study Roskilde University, Denmark พ.ศ. 2532 ปริญญาตรี (BA, Business Administration) คณะบริหารธุรกิจ สาขาการบริหารงานบุคคล มหาวิทยาลัยพายัพ เชียงใหม่
ที่อยู่ปัจจุบัน	181/225 พลัสซีดีพาร์ค นวลจันทร์ บึงกุ่ม กรุงเทพฯ 10230
รางวัลที่ได้รับ	รางวัลเกียรติคุณ “แรงบันดาลใจของผู้หญิง เพื่อผู้หญิง” สาขาสังแวดล้อม ประเภทชมเชย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์